

The Project Gutenberg eBook of Haoma ja Anahita: Kertomus, by Jalmari Hahl

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Haoma ja Anahita: Kertomus

Author: Jalmari Hahl

Release date: January 26, 2016 [EBook #51044]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HAOMA JA ANAHITA: KERTOMUS ***

E-text prepared by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

HAOMA JA ANAHITA

Kertomus

Kirj.

JALMARI HAHL

Otava, Helsinki, 1900.

ENSIMMÄINEN OSA

ENSIMÄINEN LUKU.

Kaukana pohjoisessa haamoittivat Elbursvuorten lumipeitteiset harjanteet, joille iltarusko levitti leimuavaa purppuraansa. Ylinnä kaikista kohoitti Demavend-huippu jättiläiskeilaansa taivasta kohti. Illan viileä henki kulki läpi luonnon ja ennusti öisen rauhan lähenemistä.

Haoma astui vuoripolkua kotia päin; polun käännteessä hän pysähtyi ja loi pitkän katseen tuonne kauas tarujen kirkastamaan vuoristoon. Ja pyhän kunnioituksen ja aavistuksen tunteet valtasivat hänen mielensä. Siellä, Elbursvuorten rosoisilla rinteillä oli taisteltu vanhan Iranin sankaritaistelut; siellä myös liikkuiivat hyvät ja pahat henget. Hartaus täytti Haoman sydämen: hän laski jousensa maahan, kohoitti molemmat kätensä ylös vuorten purppuraa kohti ja huudahti:

— Pyhä, suuri ja ihana olet Ormuzd, Sinä puhtain, ylevin henki! Vielä silloinkin, kun aurinkosi on väistynyt häijyn Ahrimanin tekoja suosivan yön varjojen taakse, lähetät meille lohduttavan tervehdyksesi, suloisen iltaruskon, mieliämme viihdyttämään ja uuden armaan päivän tuloa ennustamaan. Vastaanottaos ylistykseni hyvydestäsi ja lempeydestäsi, Sinä maailman ylläpitäjä, Sinä valon puhdas lähde!

Näin lausuttuaan ylistysrukouksensa, nosti Haoma jousen jälleen olalleen ja jatkoi matkaansa. Hän oli väsyksiin asti vuoristossa etsiskellyt saalista. Soma vuorikauris, sirojäseninen ja nopeakulkuinen kuin tunturituuli, oli kyllä sattunut hänen tielleen. Tottuneena kallionlohkareilla joutuisasti liikkumaan, oli hän sitä kauan takaa-ajanut. Kerran jo tämä notkea vuoriston asujan oli pysähtynyt läheiselle kallionkielekkeelle, katsahtaen kirkkaine silmineen takaa-ajajaansa; ja Haoma oli kohoittanut jousensa tähtäämään. Mutta seuraavassa tuokiossa pirteä pakolainen oli nuolena syöksynyt alas kallion rinnettä pitkin ja kadonnut tiheän vuoripensaikon taakse. Hetkisen vaan se vilahdukselta oli näkynyt notkossa; sitten se oli kokonaan kadonnut Haoman katseilta. Ja illan jo laskeutuessa maille mantereille, oli hän päättänyt luopua riistan ajosta ja rotkoasuntoonsa saavuttuansa sinä iltana tyytyä riisiin, leipään, hedelmiin ja vuorikosken kirkkaaseen veteen.

Vuoriston iltahohde vaaleni vaalenemistaan; lumivuorilla levännyt purppura oli vähitellen muuttunut vaaleansiniseksi, sitten sinervänvihreäksi väkkeeeksi, kunnes illan harmaa hämy kokonaan verhosi vuoriston. Hieman jouduttaen askeleitaan kulki Haoma edelleen; hän tunsu tarkkaan vuoripolut, sillä monasti hän täällä oli samoellut. Kun Itämaan pikainen pimeä laskeutui maille, puhkesivat lukemattomat tähdet tummalle taivaanlaelle tuikkimaan. Ken olisi nähnyt Haoman korkean, solakan, mutta voimakkaan ja sopusuhtaisesti varttuneen vartalon siinä tähtien himmeässä valossa kulkevan kallioseinien ohi, sypressien ja plataanien keskitse, jousi olalla ja puhdas valkea päähine päässä, olisi helposti luullut häntä joksikin Ormuzdin voimakkaaksi hengeksi, joka varjojen keskeltä karkoitti pois daiveja, Ahrimanin ilkeitä kätyrihenkiä.

Viileä tuuli hiveli Haoman kasvoja ja liehutti hänen tummanruskeita kiharoitaan, jotka aaltoilivat esiin hohtavan valkoisen päähineen alta. Nyt kantoi tuulahdus jo hänen sieramiinsa ruusun ja zhasmiinin tuoksuja; tämä ennusti Raghan laakson läheisyyttä. Seuraavassa tuokiossa avautuikin Haoman eteen avara lakeus ja kaukana näki hän lukuisien tulien loistavan tuolta laakson etelälaidalta, Raghasta, Melik shaahin upeasta pääkaupungista. Oikealla, lähempänä vuoristoa, kohosi pitkänkalteva kumpu, jonka huipulla tumma linna kuvasti piirteitään taivaan rantamille. Sieltäkin tuikki muutama tuli. Siellä oli kertojatar Anahitan koti.

Haoma ei jatkanut kulkuaan näille ihmisasunnoille. Hän poikkasi astumaan vasemmalle kapeata polkua pitkin, joka kiemurteli korkeiden kallioseinien välillä ja joka välistä pujahti lyhyeen rotkokäytävään. Vuorikosken kohina rupesi kuulumaan; ei siis Haoman luola-asunto enää ollut kaukana. Hetken vaan hän astui edelleen, niin jo tuli näkyviin vuorikoski, joka voimakkaan jättiläisen viskaamana hopeaharsona kuohahti alas kallion laelta. Kookkaat tummat sypressit kohoilivat sen rannoilla. Alempana, kalliolta syöstyään, vesi riensi vuolaana virtana edelleen ja se teki laaksoon saavuttuaan kaarevan mutkan. Tuuheat plataanit kaunistivat vuorivirran mutkaa, ja kauempana suuret virran varsilla töröttävät kallionlohkareet näyttivät olevan uljaan vuorivirran siihen muinoin vyöryttämät.

Kosken alalaidalle saavuttuaan luopui Haoma taas jousestaan, paljasti päänsä ja valeli käsiään ja ohimoitaan raittiilla vedellä. Näin puhdisti oikea parsi itseään, ennenkuin metsältä kotia palattuun astui sisälle asuntoonsa. Pyyhittyään kasvonsa ja kätensä puhtaalla, viittansa taskussa säilyttämälläään liinavaatteella, alkoi hän astua rotkoasunnolleen. Puolitiessä tuli Kerivan, hänen suuri vahtikoiransa, häntä vastaan. Lempeä eläin liehutti tuuheata häntäänsä, osoittaen tyytyväisyyttään siitä, että kaivattu isäntä viimeinkin oli saapunut kotia. Ja kun Haoma rotkonsa suulla väsyneenä vaipui istumaan kivilohkareelle, nosti sävyisä kotieläin varovasti leveän kypälänsä hänen polvelleen ja katsahti häneen ymmärtäväisen näköisenä, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: — Terve tuloa, isäntä, vaikkapa myöhään tulet ja riista jäi kotia tuomatta. — Tuo uskollinen rotkovahti oli kiltisti jäänyt kotia, vaikka olikin niin kovin tehnyt mieli seurata herraansa vuoristoon. Haoma tuntui käsittävän uskollisen toverinsa mielen, silitti sen pehmeätä mustaa turkkia ja virkahti:

— Toiste pääset mukaan, ja sitten tuodaan yhdessä saalis kotia.

Haoma nousi kiveltä; Kerivan siirtyi loikomaan rotkoon johtavan solan suulle. Sillä ainoastaan herraltaan luvan saatuaan se seurasi häntä sisälle. Haoma astui lyhyen, kallioseinien muodostaman solan läpi avaraan rotkoasuntoonsa. Ensiksi hän meni katsomaan, paloiko tuli vielä pyhässä kotipesässä. Vasemmalla, rotkon peräseinällä oli syvennys, jonka yläpuolella aukeni kalliohalkeama. Tämän syvennyksen pohjalla oli pyhän tulen sija, ja siinä hohti hehkuva hiilos, josta ohut sinervä savu kohosi ylös halkeamaan. Tällaista pyhää kotitulta jokainen parsi ylläpiti talossaan; se ei saanut parsin asumassa kodissa koskaan sammua. Ainakin piti hiilissä piillä tulikipinöitä, jotka puhallettuina saattoivat synnyttää uuden liekin. Yölläkin täytyi jonkun kodin asujamista hetkeksi hyljätä vuoteensa ja

nousta pyhää liettä hoitamaan, siihen puita lisäämään. Ja jos tämä tuli joskus sammui, tiesi se suuren onnettomuuden tuloa.

Kiireisesti Haoma otti lieden viereisestä pinosta sandeli- ja tamariskioksia, latoi niitä pyhän lieden sijalle ja puhalsi niihin hiiloksesta liekin. Kodikkaasti ne risahtelivat, tulikielekkeiden kietoutuessa niiden ympärille, ja nuo jalot puut levittivät palaessaan hyvää tuoksua rotkoasuntoon. Kotilieden vastaisessa kallioseinässä oli toinen leveämpi halkeama, joka kapeni ylöspäin. Sen eteen oli pingoitettu verkko, joka esti yölintuja sisäänlehahtamasta, mutta joka päästi päivin auringonpaisteen ja öisin kuuvalon ja tähtientuikkeen sisälle sekä tuuletti kallioidenvälistä komeroa raittiilla vuoristoilmalla. Tämän halkeaman kohdalla, kiviliuskojen muodostamalla permannolla, sijaitsi matalille pölkyille asetettu sileä kivilohkare, jota Haoma käytti pöytänään, ja sen vieressä istuinsijana käytetty kumoon kaadettu plataanirunko. Pöydän päässä oli vanha kuparilamppu, jonka oliiviöljyyn upotetun sydämen Haoma tuluksilla sytytti palamaan. Kotilieden ja liinasydämen näin valaistessa saattoi selvästi erottaa luolan rosoiset mustat seinät ja ne varsin harvat esineet, jotka niiden sisällä säilyivät. Takaseinällä oli plataanipuista veistetty vuode, jota pitkät kaislaoljet ja niiden päälle pantu liinavaate peittivät. Lähellä vuodetta riippui seinällä joukko tiikerin- ja hyenantaljoja, jotka talvisaikaan levitettiin seinille, jotta asunto pysyi kuivempana ja lämpimämpänä. Pöydän viereisessä sopessa oli muutamia työaseita, jousi ja nuolia. — Siinä tämän yksinäisen asunnon koko kalusto.

Sytyttyään tulen, meni Haoma vuoteen ääreen, veti pois irtonaisen kiven seinästä ja otti sen takaa näkyviin tulleesta aukosta esille paksuun silkkikankaaseen käärityn pitkähkön esineen. Punnittuaan sitä kädessään, ikäänkuin varmasti huomatakseen, että huivin sisällä piilevä esine todella vielä oli tallella, pani hän sen huolellisesti takaisin syvennykseen ja asetti kiven jälleen paikalleen. Tuo esine oli hänen kallein aarteensa, parsien pyhä kirja, Zend Avesta, jonka pergamenttikääröjä hän säilytti silkkihuivin sisällä. Tämä Avestan käsikirjoitus oli hyvin vanha, ja Haoma oli saanut sen lahjaksi isältään, kunnianarvoiselta Iredshiltä, parsien destur mobedilta. Sitä lukemaan ja oppimaan oli Haoma parsien siirtokunnasta, vanhempaansa kotoa vetäytynyt tänne jylhään vuoristoon. Isänsä suurten ansioiden vuoksi katsottiin Haomaa jo yleensä hänen jälkeisekseen destur mobediksi, ja tämän parsien ylimmän papin ja tuomarin tuli osata Avesta ulkoa. Haoma tahtoi häiritsemättä, Zoroasterin tavoin, kaukana ihmisistä ja heidän hyörinästään antautua mietiskelyyn ja tutkia Avestan pyhän opin salaisuuksia. Ja vasta tarpeeksi valmistautuneena hän aikoi palata heimonsa luo opettamaan ja innostamaan.

Haoma havaitsi, että kaikki hänen kodissaan oli paikoillaan; uskollinen Kerivan oli taloa tunnollisesti vartioinut.

Nuori erakko tunsi nälkää ja suurta väsymystä. Sillä varhaisesta aamusta oli hän kirveellään ja vasarallaan valmistellut tammiovea, jolla aikoi öisin tukkia luolansa aukon. Tosin eivät läheisen erämaan pedot usein öisin eksyneet hänen asunnolleen: ja kun joku hyena rohkeni liian lähelle hiipiä, toimitti Kerivan sille niin tuimat tervetulijaiset, ettei sen tehnyt mieli toista kertaa vuorikoskella käväistä. Mutta ovi asunnossa, vaikkapa erakkoasunnossakin, on aina tarpeen. Se suojaa ainakin tuulilta ja sateelta. Työstään herjetyään oli Haoma lähtenyt saaliinajoon ja väsyttänyt itseään hyppimällä kallionkielekkeeltä toiselle. Ilta-ateriansa hän oli ansainnut ja olisi tarvinnut vahvempiakin ruokia. Noudettuaan sangolla vettä koskelta, otti hän esille rotkonsa suulla olevasta ruokasäiliöstä muutamia riisikakkuja, oliiviöljyruukun sekä vesimelonin, ja asetti kaiken tämän pöydälle. Kerivanin hän sitten kutsui pöydän ääreen. Ja kohoitettuaan kätensä siunaten pöydän yli, rupesi hän nautitsemaan erakkomajansa yksinkertaisia ruokia. Myös toverilleen, Kerivanille, hän jakeli riisikakkuja, kastoipa niitä vielä suolansekaisessa oliiviöljyssä. Mielihyvällä kaappasi koira nämät ruoka-antimet avaraan suuhunsa, tyytyväisenä häntäänsä liehuttaen. Ja tarpeeksi saatuaan, se palasi loikomaan solakäytävään, siinä isäntänsä yörauhaa vartioidakseen. Varmaankin olisi Kerivan ennemmin uhrannut henkensä, kuin päästänyt ketään sisälle herransa unta häiritsemään.

Päätettyään illallisen ja korjattuaan pois ruuan tähteet, sammutti Haoma kuparilampun liekin, ja koska suuri väsymys valtasi hänet, paneutui hän pitkäkseen vuoteelle. Nyt paloivat pyhät puut loimuten, ja punakellervä hohde valaisi rotkoa. Kuu kuvasi halkeamasta kivipermannolle vaaleankeltaisen leveän juovan.

Siinä oli Haoma usein pyhän tulen salaperäisessä valossa pitkinä unettomina yöhetkinä loikonut miettien ja ajatellen. Nyt tunsi hän omituista raukeutta jäsenissään ja arvasi, ettei uni tällä kertaa aikoonut varsin pitkään antaa itseään odottaa. Hänen täytyi kuitenkin pysytellä valveilla, kunnes kotilieden puut olivat hiiliksi palaneet. Silloin hän aikoi peittää hiilet tuhalla, jotta ne hehkuisivat päivännousuun asti. Sillä saattoipa sitkeä uni estää häntä heräämästä ja pyhää tulta hoitamasta.

Senvuoksi hän kohosi puoleksi istuvaan asentoon, nojaten oikeaa kyynäsvarttaan vuodetta vastaan. Vastapäätä vuodetta oli sola-aukko, josta näkyi palanen tähtitaivasta. Kosken kohina kuului läheltä, ja rotkon viereisen sypressin oksilla kaiutti yörastas kirkkaita säveleitään.

Rauha oli tänne poikennut ja viihtyi täällä hyvin luonnon vieraana. Mutta luonnon rauhasta, asunnon

hiljaisuudesta huolimatta, myrskyili usein Haoman mieli, kun hänen totuutta haluava sielunsa levottomana pohti ylimpiä kysymyksiä. Jo nuorukaisena oli hän Avestaa lukiessaan kiintynyt seuraavaan kohtaan Zoroasterin keskustelusta Ormuzdin kanssa:

Zoroaster: Sinä näkyvän maailman luoja, puhdas olento, mikä tuottaa harvinaisen suuren onnen ihmislapsille?

Ormuzd: Se tuottaa ihmislapsille harvinaisen suuren onnen, kun oikeamielinen mies siirtyy asumaan sinne, missä hän ei kohtaa syytettyinä tulta, ei naisia, ei mainioiden miesten seuraa eikä karjaa.

Tämän Avestan kohdan oli hän jo aikaisemmassa nuorukais-ijässä tarkasti kätkenyt mieleensä, ja nyt, saavuttuaan nuoruuden ja miehuuden rajalle, oli hän päättänyt seurata sen ohjetta, muuttamalla yksinäiseen vuoristoon.

Vielä toinenkin Avestan kohta oli hänen mielensä syvyysiin painunut; sitä oli suuri Zoroaster oppilailleen alati teroittanut; se sisältyi viidennen Fargardin 65-68 värssyihin ja kuului näin:

"Näillä sanoilla puhdas Ormuzd ilahutti puhdasta Zoroasteria: Puhtaus on olemukseltaan kallein ihmisten saavutettavissa oleva hyvä. Puhtaaksi pyrkiminen on Ormuzdin säätämä laki, oi Zoroaster! Ken säilyttää sielunsa puhtaana hyvien ajatusten, hyvien sanojen ja hyvien tekojen kautta, se puhdistaa luontonsa."

Tätä oppia, jota ei yksistään Zoroaster saarnannut, vaan joka aamun maissa oli laajalle levinnyt ja joka innosti hekumallisen Intiankin erakkomielisiä miehiä, katsoi Haoma ojennusnuorakseen. Itsekieltämyksen kautta tahtoi hän karaista ja puhdistaa luontonsa, tuottaakseen heimolleen sitä suurta ja puhdasta onnea, jota Ormuzd jaloille ihmislapsille oli luvannut.

Mutta vielä korkeammalle tähtäsivät Haoman tuumat. Hän toivoi saavansa Zoroasterin opin laajemmalla tunnustetuksi, hän toivoi, että se voisi Persian mailta syrjäyttää ulkokullaisuuteen ja kurjuuteen vajottavan islaminuskon ja että Zoroasterin oppi vielä kerran siunausta ja onnea tuottavana, kuten ennen, pääsisi vallitsevaksi Iranin mailla.

Sitä varten oli Avestan oppi puhdistettava, se oli kehitettävä suurempaan täydellisyyteen, ja ihmisten väärinkäsitykset ja lisäykset oli siitä karsittava pois. Vielä ei Haoma ollut löytänyt sitä suurta uutta näkökohtaa, jonka valossa hän aikoi uudistaa Avestan opin. Mutta hän tunsi itsessään vastustamattoman pyrkimyksen jotakin suurta, joskin kaukaista päämäärää kohti. Voimakkaaksi tunsi hän jäsenensä, ja tulisen virtasi veri hänen suonissaan. Hän kyllä luuli jaksavansa taistella ja väsymättä pyrkiä eteenpäin.

Hänen siinä loikoessaan, alkoi yhä oudompi raukeus häntä painaa; koski lauloi kohisevaa unilauluaan, rastaan viserrys viihdyttäen siihen yhtyi, ja unenhaaveiluihin vaivuttivat vielä lisäksi ulkoa kuuluvat hiljaiset, sametinpehmeät yöeläinten hiipivät askeleet. Vielä ei Haoma voinut vaipua uneen, vielä hän ei joutanut nukahtamaan. Tuon etäisen päämäärän kaiho tuntui nyt entistään vahvemmin kohoittavan ääntänsä hänen povessaan, ja puoliääneen lausui hän tämän Zoroasterin Avestassa opettaman rukouksen:

"Oi Ormuzd, suosios minua, antaen virkeyteni ja viisauteni kasvaa; tee minut voimakkaaksi. Te kaikki valonruhtinaan korkeat henget, avatkaa minulle avarat taivaanrannat, jotta selvästi näkisin sen yleistyksen, joka teissä täysin määrin asustaa!"

Hänen siinä katsellessaan pyhän lieden hohdetta ja vaaleata kuuvalon juovaa, vaipui hän huomaamattaan unenhorroksiin.

Hänestä tuntui, kuin rotkon oviaukko olisi laajentunut, kuin paksu kallioseinä olisi näkymättömiin haihtunut ja kuin kotilieden punakellervä hohde olisi valaissut avaralta rotkoa ympäröivän seudun. Siinä virtasi laaksossa kapeneva vuorijoki, jonka vesi kimmelteli oudosti, ja sen mutkan varsilla kohoavien plataanien lehdet rupesivat salaperäisesti liikkumaan yön hiljaisessa henkäyksessä. Kauempana hohtivat suuret kivimöhkäleet punertavina, ja etäällä näköräjällä haamoitti Kevirin suolaerämaa, jonka tuhkanuivasta maaperästä vaan harvat kellervät korret kesäaikaankin pistivät esiin.

Kylmä viima, sellainen, joka talven lähetessä saapuu Elbursvuorilta, tuntui kulkevan rotkon läpi, ja Haoma tunsi jäätävän väristyksen jäsenissään. Kaukana Kevirin erämaan rajoilla rupesi tummaa öistä taivasta vastaan leimuamaan tulikiven- ja sinervänvärinen hohde, jonka valossa mustat haamut kiitivät esille, tullen saapuville eri ilmansuunnilta. Tullelle hohtavasta käärmepästä, joka kamalana koristeena kohoili heidän otsallaan, huomasi Haoma, että tässä liikkuvat daivit, Ahrimannin synkkä joukko. He näyttivät ihmisten nukkuessa olevan valppaassa työssä valmistellen tulevan päivän kärsimyksiä ja synkkää syntiä. Suuri ahdistus valtasi Haoman, hänen povensa päästi raskaan voihkinan

ja vaistomaisesti hän kädellensä pyyhkäsi silmiään ja otsaansa, ikäänkuin karkoittaakseen yön ilkeät haamut. Hän ei kuitenkaan voinut olla katsomatta tuonne kauas, missä mustat varjo-olennot vaelsivat halki eteläisen taivaan kannen. Yhä taajemmaksi kävi heidän joukkonsa. Luontokin yltympäri näytti kärsivän daivien läsnäolosta. Vuorijoen vesi lakkasi juoksemasta ja näytti jähmettyneeltä tulikivivirralla. Ruohikko joen varsilla syttyi palamaan; irvistellen hyppivät liekit ruohokorresta ruohokorteen ja olivat muutamassa hetkessä kärventäneet mustaksi koko kasvullisuuden. Joen varsilla töröttävät kivet hohtivat punaisina kuin hehkuva rauta. Kosken pauhina oli äkkiä lakannut, ja yörastaan sävel oli tauonnut soimasta kuin katkennut soittimen kieli.

Daivit ryhmittivät taivaan rannalle tiheiksi joukkioiksi: siinä heidän parvensa kohosi kuin synkkä ukkospilvi. He näyttivät odottavan jotakin, ja kaikkien kiuluvat hiilisilmät tähystelivät samanne päin, tuonne kauas Raghan yli kaareutuvaa taivaanrantaa kohti. Sieltä puhalsi nyt vielä kylmempi viima, sellainen, joka syksyllä riipii viimeiset lehdet puista ja vajottaa maan talviseen unenhorrokseen. Käärmeenpäät kimmeltelivät oudosti daivien otsilla, ja mustan pilven takaa tuli näkyviin kookas synkkäkasvoinen olento. Sen katse oli jäätävä, ja sen näky saattoi mielen niin räikeän epäsointuiseksi, kuin oman pahan teon tietoisuus. Se oli daivien johtaja, Ahriman, pimeyden ja pahuuden ruhtinas; hänet tunsu hänen otsaltaan kohoavasta tulisesta kaksipäisestä käärmeestä.

Hän pysähtyi kätyriparvensa eteen, majesteettisena ja käskevänä, sillä hänen valtansa ulottui avaralle, ja hänen käskyjensä toteltiin ehdottomasti. Ääneti ja salaperäisesti hän taajaan viittaili kädellään: näin tuntui hän jakelevan määräyksiään. Mikäli hän eteni, hajosivat daivit, kuten pilvenhattarat tuulisäällä. Eri maailman ääriin näyttivät he kulkevan ruhtinaansa käskyjä täyttämään. Salamoiden tavoin lentelivät Ahrimanin käskyt, eikä kukaan kuolevainen olisi ehtinyt hänen viittauksiansa seurata tai niiden salaista merkitystä oivaltaa. Ja daiviparven kokonaan hajaannuttua, levitti pahuuden ruhtinas suuret nokimustat siipensä ja lehahti lentämään Kevirin erämaata kohti. Tuulispään nopeudella kiiti hän edelleen, sillä kaikissa maan äärissä odottivat häntä hänen käskyläisensä. Tähtien himmetessä ja aamuruskon lähetessä täytyi hänen väkineen poistua pimeyden maille, ja sitä ennen oli kaikki seuraavan päivän synty maailmalle valmistettava. Lopulta näytti poistuva pahuuden ruhtinas taivaanrannalla leijailevalta kotkalta, ja viimein näkyi vaan musta pilkku, kunnes sekin katosi. Ääneti, salamielisesti oli Ahriman joukkoineen taivaanlaidan yli kulkenut, tarkoituksiaan ilmaisematta, käsittämättömänä kuin maailman järjetön pahuus.

Hänen poistuttuaan tuntui luonto virkoavan ahdistuksestaan. Taivaanrannalla koitti vaaleanpunainen aamurusko; ohut virkistävä sade alkoi vihmoa alas yläilmoista, ja tuskin olivat sen ensi pisarat maahan langenneet, kun siinä kohdassa jo maa vihannoi keväistä vihannuutta; kohta kukoisti koko luonto uudessa kasvipuvussa. Nuoren ruohon ja puhjenneiden kukkien suloiset tuoksut tunkivat Haoman sieramiin. Vuorijoki virtasi taas kuten ennenkin, jopa se näytti paisuneelta, niin että vesi loiski korkealle yli rantapensaiden. Satakieliparvi, joka asusti laaksossa, näytti nyt tästä luonnon ihanoudesta lumoutuneen kohoamaan ylös jylhään vuoriseutuun, ja se kaiutti kosken partailla kasvavien syressien oksilta keväisiä riemulaulujaan. Haomakin tointui äskeisestä ahdistuksestaan, hänen mielensä kävi lämpimäksi ja keväiseksi, ja ihmetellen tähysteli hänen silmänsä tuonne kauas. Valoisa kangastus kuvautui nyt näköpiirin taustassa. Siinä oli vallan kuin hänen kotiseutunsa ylhäiset vuoret, joiden lumihuippuja keväinen ruusunhohde somisti. Niiden rinteillä kasvoi hopealehtisiä tuuheita puita, ja alempana levisi avara ruusupensaikko, täynnä suuria punaisia ja keltaisia persialaisia ruusuja. Ihana, neitseellinen naisolento, kirkassilmäinen, sulojäseninen, puku hohtavan valkoinen, tukka loistava kuin päivän kulta, istui kallionkielekkeellä, kristallimaljallaan ammentaen lähteestä puhdasta vettä vuorenrinteelle. Vesi virtasi edelleen pienenä purona, joka vaahdoten, hopealle välkkyen, nopeasti kiiruhti alas laaksoon. Siitä kohosi ohut sumu, joka hienoina helminä haihtui ilmaan. Ken olisi tuo kaunis, lempeä hengetär muu ollut, kuin Ardvicura, veden puhdas ja pyhä haltijatar, joka, minkä ehti, huuhteli maailmaa puhtaaksi niistä tahrajäljistä, jotka saastaiset daivit ja ilkeät ihmiset siihen olivat painaneet. Alempana istui toinen hengetär, lapsekkaan viaton, lämmittävän hyvän näköinen. Hänellä oli hienopohjainen kultaseula kädessä, ja olisi luullut hengettären sitä lelunaan käyttävän, sillä hilpeänä, silmät riemusta loistaen hän pienillä valkoisilla käsillään tarttui sen laitaan ja upotti sen Ardvicuran puroon. Mutta hänen toimensa oli vakava. Hän seului puron pois pienimmänkin rikan. Sillä tämän veden tuli olla ehdottomasti puhdasta, koska se virtasi ulos maailmaan puhdistaen ja jaellen väsyneelle ja kuluneelle luonnolle uusia tuoreita elinvoimia. Seulojahengetär, Ashi-Vanuhi, oli koko parsien heimokunnan suuri lemmikki, hänen nimeänsä mainitsi nuori ja vanha ilomielin. Paitsi elonveden seulomista, oli hänellä toinenkin kaunis tehtävä: hän toimitti sovinnon suurta työtä vihamielisten ja ärtyisien ihmisten keskuudessa, pujahti sisään asuntoihinkin ja kuiskaili vihan ja kateuden pimittämien ihmislasten korviin helliä sovinnollisuuden sanoja.

Haoma ei saattanut kääntää silmiään pois näistä ihmeen ihanoista vedenammentajattarista, sillä harras ja lohduttava tunne täytti hänen mielensä hänen ajatellessaan, että hyvätkin henget öisin työskentelivät auttaen luontoa ja ihmisiä. Silloin alkoi tavaton kirkkaus loistaa Ardvicuran puron läheiseltä ulkonevalta kallionkielekkeeltä. Hopealle hohtavat puiden lehdet rupesivat rauhoittavasti ja

tasaisesti liehumaan, ja Haoman rotkoasuuntoon saakka puhalsi sellainen vieno tuulahdus, joka nuoren keväimen vallitessa iltakasteen laskeuduttua tuo kukkien tervehdyksen uutta elonvoimaa uhkuvilta kentiltä. Valoisa henkiparvi laskeutui kuultavien siipien kantamana kallionkielekkeelle ja pian oli heidän kaunis joukkonsa täyttänyt hopealehti-lehdon. Hyvyys ja puhtaus kuvastui heidän kaikkien kasvoista ja koko olennosta; he olivat kuin ihmisiä, mutta heidän kasvonsa olivat monta vertaa ihanammat, heidän vartalonsa ja jäsenensä verrattomasti suloisemmat kuin kaikista kauneimman kuolevaisen. Ei ollut epäilystäkään siitä, että tässä olivat koolla Ormuzdin jalot apuhenget.

Yliuonnollisen valon kirkastaman taivaanrannan yli kohosi ohut, lumivalkean poutapilven kaltainen hattaramuodostus. Se kohosi kohoamistaan ja läheni kallionkielekkeellä odottavaa henkiparvea. Nyt saattoi jo erottaa, mikä se oli. Suurten, loistavien valkoisten siipien kantamana lähestyi Ormuzd, valon ruhtinas, ja häntä seurasivat Amshaspandit, hänen kuusi ylevintä henkiolentoansa. Ormuzd laskeutui suuren puun juurelle, ja hyvät henget odottivat häntä, taivaallinen hartaus kuvastuneena kasvoilla. Amshaspandit asettuivat lähimmäksi herraansa. Jo oli Ardvicuran ja Ashi-Vanuhin sekä muiden ennen Ormuzdia ilmestyneiden valoisten henkien näky Haomassa herättänyt selittämätöntä riemua, mutta Ormuzdin ylevä ulkomuoto, hänen kasvojensa taivaallinen kauneus ja hyvyys kohoittivat Haoman pyhän innostuksen äärille. Valon ruhtinaan otsalta loisti moninkertaisena, sellainen välke jonka sielu, tietoisena omasta hyvästä teostaan kuvastaa kuolevaisten otsalle ja silmiin. Hän loi katseensa yli koko väkensä, valaisten heitä kirkkaalla soihdulla, jota hän kantoi oikeassa kädessään; ja hän odotti heidän tiedonantojaan.

Verethragna, jalostavien surujen ja vastoinkäymisten jakelija, vakavan näköinen henkiolento, lähestyi hyvyden ruhtinasta ja lausui näin:

— Puhtain henki, Sinä maailman ylläpitäjä, Sinä valon lähde ja jakaja, terve, ylinnä muita, terve oi Ormuzd! Päivä taas on vierinyt menneisyyden maille, ja yhä lepää huolten taakka valtapiirisi ihmislasten hartioilla. Vapautanko heidät jo suruista, ovatko ylimmät käskynhaltijasi, Amshaspandit valmiit, heidän mieliään suloisella lohdutuksella ja rauhalla huojentamaan?

Siihen vastasi Ormuzd:

— Ei näiden ihmislasten kehitys ole vielä niin pitkälle ennättänyt. Heidän mieliään painavat surut ovat kuin vaikea unenhoure, joka alkuyöstä tuottaa nukkujalle levottomuutta ja panee hänet vuoteellaan vaikeroimaan. Mutta aamupuolella hän makeasti nukkuu ja herätessään, auringon levittäessä lämmittäviä säteitään, on hän täynnä riemua, huomattessaan, että yön synkät unikuvat ovat haihtuneet, että uusi päivä tarjoaa valoaan, täyttäen mielen uudella elämänilolla. Tai on heidän surunsa samanlainen kuin sen, joka on menettänyt kalliina pitämänsä aarteen, johon hänen sielunsa oli vahvasti kiintynyt. Huolestuen ja rauhattomina etsivät he menettämäänsä aarretta, mutta sitä etsiessään löytävätkin toisen paljoa kalliimman, joka palkitsee heidän kuluneen mielihaikeutensa. Tehköön siis suru tehtävänsä, puhdistakoon ja nostakoon. Ja kerran, kun auringon säteet kirkkaina, lämmittävinä verhoavat maailman, silloin olen ilmaiseva sinulle surunlakkausajan saapuneen, sinä uskollinen Verethragna.

Kuultuaan Ormuzdin määräyksen, Verethragna alkoi vetäytyä pois, päästääkseen Ormuzdin puheille muut hyvät henget. Mutta silloin hyvyden ruhtinas lisäsi hänelle:

— Kärsiville jakaos kuitenkin huojennusta; monet ihmismielet ovat sangen herkäät kärsimyksessä. Pimeässä hapuileva tarvitsee edes pienen valonsäteen kulkunsa suuntaamiseksi; sairasvuoteella loikova edes lyhytaikaista unta tuskien lievennykseksi. Ja epäilijä nähköön kaunista paremman todellisuuden unelmaa.

Näin oli puhunut Ormuzd, ja hänen kasvoiltaan säteili ääretön hellyys ja hyvyys. Helytyneenä poistui Verethragna, ja Mithra, valon ja viisauden korkea henki, lukuisan Ized-parven seuraamana, astui valon ruhtinaan eteen. Kirkas seesteenkuultava vaippa yllä, lähestyi Mithra Ormuzdia ja puhkesi näin puhumaan: — Puhtain henki, Sinä maailman ylläpitäjä, Sinä valon lähde ja jakaja, terve ennen muita, terve, oi Ormuzd! Aikakaudet vaihtuvat, päivä nousee ja laskee, vuodenaajat seuraavat toisiaan, kevät pukeutuu morsiuspukuunsa, seuraa sitten hetkisen kesä, synkkä syksy ja viimein kolkko talvi, yksi vain ei vaihdu; ihmisten synty ja monien auttamaton kurjuus pysyvät alati.

Mithran näin puhuttua, himmeni Ormuzdin kirkas silmä; alakuloisuus loi varjonsa hänen selkeään henkeensä. Ja hyvien henkien parvi huokaili syvään, sillä heidän ruhtinansa alakuloisuus valtasi myöskin heidät.

Mithra, valon ja viisauden henki jatkoi:

— Olemme liikkuneet eri ilmansuunnilla, olemme kulkeneet vieraisissa maissa, ja kaikkialla ovat mieleemme muuttuneet haikeman raskaiksi, näkemistämme paatuneista synninteista, havaitsemistamme

auttamattomista kärsimyksistä.

Tähän virkkoi Ormuzd:

— Ne ovat Ahrimanin tekojen hedelmiä.

Kumeasti toistivat lukuisat hyvät henget ruhtinaansa huokauksen, joka kaiun tavoin kulki ryhmästä ryhmään. Etäisimpien huokaukset saapuivat Haoman korviin hiljaisena tuulahduksena, joka syksypuolella kesää kulkee lähestyvää lakastumistaan valittavan luonnon läpi.

Mithra jatkoi vielä:

— Monet poloiset ihmislapset ovat syntymästään saaneet ilkeyden ja paheen perinnökseen; heidän suonissaan virtaa rietas isäin veri, ja maailma lisäksi tempaa heidät saastaiseen pyörteeseensä. Heille itselleen ja muille turmiollinen elämä viimein päättyy, ja mikä on sellaisen elämän tarkoitus, mikä sen talletus?

Ormuzd vastasi:

— Sen tarkoitusta yksin Ahriman voisi selvittää; sen talletus ei ole suurempi kuin ohdakkeen, joka poikki leikataan ja nisuista erotetaan, tai kuin raatelevan pedon tai kyykäärmeen, joka muita eläviä vahingoittamasta kuoletaan.

Vielä Mithra, valon ja viisauden henki, lisäsi:

— Sinulle, ylevin henki, täytyy meidän vielä kertoa, mikä jäät mieltämme, taas kiertäessämme maan piiriä: Kaikkialla vahvempi sortaa heikompa, ja toisaalla taas riuduttavat, parantamattomat taudit, nälkä ja ylenmääräinen köyhyys painoivat poloisia kuolevaisia. Saavuimme viimein Raghan kaupunkiin, missä Melik shaahin upea linna kohoo. Kosteissa maanalaisissa luolissa vaikeroivat elinkautiset vangit. Monet heistä ovat mahtavat herrat pelkän epäluulon vuoksi sinne sulkeneet. Näillä poloisilla on vaimot ja lapset kaihoamassa ja suremassa. Toisaalla leimusivat roviot, joilla islamin suvaitsemattomat papit poltattivat uskon puustavista poikenneita.

Nämät ihmisparat, joilla on hermot ja kivuille altis ruumis, huusivat ja päästivät epätoivon vaikeroimisia, liekkien ahmiessa heidän lihaansa ja vertansa. Tämän pitäisi jo nostaa kapinaan kaikki hyvät henget ja ihmisolennot Ahrimanin ilkivaltaa vastaan.

Me näimme vielä keskellä Raghan komeutta ja näennäistä onnea poloisia kuolevaisia, joiden järki oli hulluuden pimittämä, jotka vajonneina eläintä alemmaksi kulkivat herättäen kauhua selväjärkisissä. Näimme niin paljon sellaisia, joilla ei edes ollut yhtään kaunista suvimuistoa mieltä lämmittämässä, ei minkään tulevan viehkeän keväimen toivoa synkkää eloa valaisemassa. Liian kauan saisin kertoa, jos mainitsisin kaikki ne sanomattomat surut ja kaiken sen kurjuuden, joka elinajaksi on iskenyt useisiin kuolevaisiin rautakyntensä.

Ormuzd siihen virkkoi:

— Ei ole tuntematon minulle se kurjuuden taakka, joka lukemattomia kuolevaisia painaa. Sen olen jo aikoja huomannut, ja se on laskenut henkeni pohjalle alituisen painostavan huolen. Se on usein tuntunut pimittävän seestepiirien välkkeen, jopa luomani auringonkin valon. Nuo monet paloittuneet, ja hukkaan menneet elämät, hajaantuneet voimat, tylsynyt into, siinä on Ahrimanin tekojen hedelmät, niistä hän riemuitsee.

Ja henkiparvet toistivat Ormuzdin sanat:

— Siinä on Ahrimanin tekojen hedelmät, niistä hän riemuitsee!

Sama syvä suru, joka kuvastui valon ruhtinaan ylevällä otsalla, näkyi myös hyvien henkien kasvoilla; he riensivät lähemmäksi Ormuzdia; heidän kaikkien huulilla tuntui liikkuvan levoton kysymys; viimein Mithra, viisauden henki, puhkesi näin puhumaan:

— Olet voimakas, oi Ormuzd; olet valon luoja ja jakelet uutta elinvoimaa luomakunnalle; anna siis nerosi väikkeen valaista maailmaa, anna voimasi pontevuuden murtaa Ahrimanin kavalat hankkeet.

Ja tähän kehoitukseen yhtyivät kaikki hyvät henget.

Ormuzd vastasi:

— Voimani eivät ulotu hyvyyden piiriä ulommaksi. Ahrimanin valtapiiri on laajempi, hänen väkevyytensä minun voimiani suuremmat. Siksi päättyy jokaisen ihmislapsen elämä synkkään selittämättömään kuolemaan, siksi ilkkuvat ihanteet poloisia ja siksi menee elämäntyö sirpaleiksi tai jää

kesken.

Verethragna huomautti:

— Ihmisten onnettomuudet meitä lamauttavat, mutta turvaamme sinuun, luotamme sinuun, Ormuzd, ja toivomme sinulta paremmuutta kuolevaisille. Mutta miten apea liekään mielesi, jos itse huomaat täydellistä avuttomuutta.

Ormuzd silloin selitti:

— En huomaa täydellistä avuttomuutta; huomaan vaan hitautta, saamattomuutta, ihmismielten kylmyyttä. Mutta yhä toivon valtapiirini kerran laajenevan, väkevyyteni kasvavan.

— Miten on valtapiirisi laajeneva, miten väkevyytesi kasvava? — kysyivät henget kuorona.

— Välistä avaruuksia vaeltaessani, — vastasi Ormuzd — näen kaukana tulevaisuuden taivaanrantailla hyvyyden toivekangastuksia. Silloin, te kaikki hyvyyden ja sopusoinnun täyttymistä halajavat henget, silloin on valtapiirini laajeneva ja väkevyyteni kasvava, kun ihmiset liittyvät tehokkaiksi valtani levittäjiksi, jolloin ihmisten yhteistoiminnan into lämpenee helläksi ja vastustamattomaksi kuin säteilevä kevätpäivä, kun sydänten kylmyys sulaa, ja tahdot hyviksi lujittuvat, niin että ihmiset veljestyvät ja painavat hyvyyden leiman koko luomakuntaan.

Verethragna, viisauden henki ei vielä tähän tyytynyt, vaan virkkoi: — Mutta mihin häipyä menneiden vuosisatojen synty ja kurjuus, mihin nykyhetken sekavuus, mihin vielä tulevat vuossataiset kärsimykset? Kun luonto syksyllä suree ja talvella kangistuu, niin kevät ja suvi sen uuteen eloon herättävät. Mutta miten korvaat tavattomia kärsineiden yksityisihmisten syksyn, miten heidän viimeisen talvensa? Miten haihdutat mahdollisesta tulevasta puhtaasta ihmisonnesta edellisen synkeän kehityksen muiston, miten palkitset elämän solvaukset ja sovittamattomat vääryydet, vuosituhansia toistuneet kamaluudet?

— Se kysymys usein mieleni syvyyksissä liikkuu, ja vastaus on minulle tuntematon. Ylempänä minua ja Ahrimania vallitsee ääretön, käsittämätön Alkuperus. Me, ja kaikki olevainen johtuu Hänestä! Hän on kaiken alkulähde, mutta Hän on kaikille tajuamaton, tajuamaton kuten elämän alkujuuri, kuten eletty elämä itse. Hänen tehtävänsä lienee kerran ijäisyksien helmassa sovittaa, mikä ei meistä, eikä kuolevaisista näytä olevan sovittavissa, se on hyvä ja paha. Mutta sen verran luulen Hänenkin tarkoituksistaan oivaltaneeni, että hyvä pyrkii syntymään köyhän, pimeässä hapuilevan ihmiskunnan ponnistuksista, ja siten tulee tämän ihmiskunnan oman taistelemalla saavutetun kehityskelpoisuuden kautta kohota vapaaksi henkiparveksi, joka yhtyy meihin ja lopulta nuorentaa maailman. Jokainen puhtaasti hyvä ja jalo teko, jonka kuolevaiset aikaansaavat, on niin arvokas, että se lieventää monet maailman kataluudet; se on kallis timantti, joka kiintyy taivaanavaruuteen loistavaksi tähdeksi. Kun näiden säteilevien taivaankappaleiden lukumäärä on tarpeeksi suureksi kasvanut, on yökin muuttuva kirkkaaksi ja pimeys katoava synkimmästä rotkosta. Ylös siis, kaikki jalot käskyläiseni! Nyt hohtavat tähdet kirkkaimmillaan. Ihmislapset lepäävät ja näkevät unta. Pankaa avaruuksissa soimaan vieno sopusointuisuuden soitto, jotta heidän unensa olisivat kauniit, jotta he huomisaamuna virkistyneinä heräisivät uuden päivän valoon ja lämpenisivät hyvään elämäntyöhön ja taisteluun!

Näin puhuttuaan levitti Ormuzd suuret kuultavat siipensä ja rupesi kohoamaan ylös äärettömiin seestepiireihin, sinne, missä hänen valoisa kotinsa on. Untuvanvalkoiset siipiolennot seurasivat häntä. Ja avaruuksissa alkoi soida aavistamattoman kaunis soitto, sellainen, joka hellyttää runoilijain mielet ja värähtelee vastaheränneessä nuorena lemmessä.

Ihastuneena kavahti Haoma ylös unenhorroksestaan. Hän heittäytyi permannelle polvilleen ja ojensi molemmat kätensä sinne päin, minne kevyet valo-olennot olivat kadonneet, ja rukoili näin:

— Oi jospa meistä tulisi maailman uudistajat, jospa meistä tulisi viisaita esimerkinantajaita, jotka tuottaisivat uuden riemun uudistetulle maailmalle!

Nyt huomasi Haoma, että äskeinen kirkas näky kokonaan oli kadonnut. Hänen edessään oli taas rosainen luolan seinä. Kuun valoisa juova oli permannolta väistynyt pois, ja puut pyhällä kotiliedellä olivat loppuun palaneet. Punerva hiilos vaan levitti himmeätä valoaan rotkoasuntoon. Haoma nousi ylös permannolta ja tarttui urnaan, josta ripoitti tuhkaa pyhille hiilille.

Oliko hän nähnyt ensin paha, sitten hyvää unta? Vai oliko se ollut Vallan elävää, minkä hän edessään oli nähnyt? — niin luonnolliselta se oli tuntunut. Kerrottiinhan taivaan tulien ja näkyjen usein käyneen tervehtimässä suuren Zoroasterin yksinäistä asuntoa, jopa Ormuzdin hänen kanssaan puhelleen. — Miten olikaan, niin Haoman tunteet ja ajatukset olivat nyt lämminneet, ja hän toivoi sen ajan olevan lähellä, jolloin hän oli saavuttava täyden selvyuden suurista johtavista aatoksistaan.

TOINEN LUKU.

Kotilieden hiilet hehkuivat jo tuhan peitossa, siten säilyen päivän valkenemiseen, ja Haoma palasi vuoteelleen, jolla hän nyt rauhallisesti saattoi antautua unen valtoihin. Silloin kuuli hän Kerivanin rotkosolan suulla levottomasti liikkuvan, väliin urahtavan ja viimein lyhyesti haukahtavan. Haoman yksinäisyydessä teroittunut korva kuuli lopuksi kavioiden kopinan tapaista ääntä. Eikä tämä kuulo häntä pettänyt, sillä hetki hetkeltä kuului yhä selvemmin, miten hevosen kaviot kalskoivat vasten kalliokiviä. Tämä ääni lähestyi lähestymistään, ja koska Kerivan nyt oli käynyt kahta levottomammaksi, lähti Haoma ulos rotkosta katsomaan, kuka näin myöhään liikkui vuorikosken tienoilla.

Kuutamossa eroitti hän valkoisen ratsun ja sen selässä komeaan kultakoristeiseen viittaaan puetun mieshenkilön. Ratsusta ja vaipasta huomasi Haoma heti, että myöhäinen vieras oli Demur, suurvisiiri Hassan Ibn Alin poika. Demur, Haoman lapsuuden toveri ja nuoruuden ystävä, oli joskus ennenkin hetkeksi hyljännyt Melik shaahin loistavan hovin ja ratsastanut Raghasta tänne vuorikoskelle erakkoystäväänsä tervehtimään. Mutta ennen hän aina oli tullut päivällä. Hieman ihmetellen hänen näin myöhäistä tuloaan, riensi Haoma häntä vastaanottamaan, rauhoitettuaan ensin kovin levottoman Kerivanin. Demur oli notkeasti hypännyt kalliista, jalokivillä koristetusta satulastaan maahan ja köytti plataaniin kiinni tulisen orhinsa, joka höyrysi nopeasta ratsastuksesta.

— Olkoot erämaan henget tulollesi suopeat! — virkkoi Haoma Demurille tervehdykseksi.

— Ja osoittakoon myös Allah sinulle armoansa — sanoi Demur vastatervehdykseksi, sillä hän, kuten isänsäkin, oli islaminuskoinen.

Haoma johti vieraansa rotkoasuntoon. Rotkonpuolisen aukon suulle pysähtyi Demur, sillä välin kuin Haoma sytytti kuparilamppunsa palamaan. Ja vasta kun Haoma oli kehoittanut häntä peremmälle tulemaan, astui hän pöydän ääreen istumaan.

— Tulen myöhään luoksesi, Haoma — alkoi Demur, ystävyksien istuuduttua — mutta luulen tuovani sinulle perin iloisen sanoman, enkä siis ole tahtonut lykätä tuloani huomiseen.

— Tulosi on minulle aina mieluinen, tuletpa sitten auringon säteillä tai tähtien tuikkiessa, — sanoi vastaukseksi Haoma, joka erakkoelämästään huolimatta oli säilyttänyt parsien ystävällisen käytöstavan.

— Ilosanomaani ehkä et ole näin pian odottanut — jatkoi Demur. — Tänään on mahtava hallitsijamme, Melik shaahi, julistanut säädöksen, jonka nojalla te parsit koko Persian valtakunnassa olette lain suojaamia huolimatta siitä, että teillä on oma, islamista eroava uskonne. Jos pysytte levollisina ja uskollisina alamaaisina kuten tähänkin asti, nautitte tästälähin samoja oikeuksia kuin valtakunnan islaminuskoiset, eikä kukaan, eivät edes islamin papit, saa teitä vainota. Tätä sanomaa en voinut huomiseen säilyttää, vaan tahdoin sen heti sinulle ilmaista.

Hämmästyneenä nousi Haoma ylös, meni ystävänsä luo ja virkkoi:

— Aavistamattoman iloinen on sanomasi, Demur. Enpä sitä nyt olisi voinut odottaakaan. Tosin äsken nukahtaessani näin kauniita unia, mutta en tietänyt niiden näin suurta onnea ennustavan. Isäsi, suurvisiiri Hassan, niin luulen, on tämän shaahin päätöksen aikaansaanut?

— Oikein arvasit, Haoma. Hän on viisas vanhus, niin sanotaan, ja soisi kaikki Persian eri kansakunnat onnellisiksi.

— Se on jo pyhän Zoroasterin oppi, että kansan onni ja rakkaus on valtakunnan ja hallitsijan paras tuki. Koko parsien heimo on jaloa isääsi tästä teosta siunaava.

— Huomis-aamuna aikoo isäni heimosi asuinsijoille lähettää viestin, joka on ilmoittava shaahin armollisen päätöksen. Mutta minä ajattelin sinua ja luulin sinun kernaasti rupeavan tämän viestin ensimmäiseksi viejäksi. Jos siis se on sinullekin mieliksi, lähetän Raghaan palattuani sinulle nopeajuoksuisen hevosen ja orjan. Jo aamun sarastaessa odottavat he sinua vuorikoskella, ja ennen shaahin virkakäskyläisiä voit siis ehtiä heimosi ja vanhempiesi luo iloviestiä perille tuomaan.

— Tämä viestinvienti on kovin, mieleiseni, sanoi Haoma. — En ole vanhempia, en heimolaisia pitkiin aikoihin nähnyt. Jo heitä ikävöinkin. Ainoastaan vanha palvelijatar, Rudabe, ja palvelijapoika, Sevare, kävivät täällä joku aika sitten ruokavaroja tuomassa. Heiltä olen saanut viimeiset terveiset kotoa.

— Suostumustasi tähän toimeen en epäillyt. Haoma. Mutta on minulla muutakin kerrottavaa. Melik shaahin armollinen päätös sisältää vielä sen myönnytyksen, että parsi saa valtakunnan ja hovin toimiin astua, jos hänen kykynsä sen sallii. Olen puhunut sinusta isälleni. Sinä olit paras leikkikumppanini.

Nytkin, vaikka olet muuttunut noin vakavaksi ja vältät ihmisten seuraa, on toveruutesi minulle rakkaampi kuin monen hovituttavani toveruus. Mielelläni aina ilmaisisin sinulle nytkin iloni ja suruni. Hylkää siis tämä luola ja tule Raghaan. Isäni kautta saat Melikin linnassa sellaisen toimen, joka sinusta tuntuu miellyttävimmältä.

Demurin näin puhuessa, olivat hänen kasvonsa muuttuneet leikillisen hilpeiksi, ja Haoma huomasi hänen silmissään saman iloisen, hiukan kevytmielisen ja huolettoman, mutta pohjalta ystävällisen ja hyvän ilmeen, jonka hän niin hyvin tunsikin aikaisemmilta ajoilta, jolloin Demurin isä Hassan perheineen köyhänä ja huomaamattomana oli asunut parsien alueen rajoilla. Silloin olivat Haoma ja Demur melkein joka päivä tavanneet toisensa ja samoelleet vuoristossa ja lehdoissa, yhdessä antautuen poika-ijän reippaisiin leikkeihin.

Vakavan näköisenä vastasi Haoma:

— Ehdotuksesi ilmaisee hyvántahtoisuuttasi, ja tuottaa minulle suurta kunniaa. Ja muistellessani yhdessä vietetyn lapsuutemme ja aikaisemman nuoruutemme iloisia aikoja, heltyy mieleni, ja minusta tuntuu, kuin olisin lähtenyt astumaan outoa, minulle epäsoveliaista uraa. Mutta tiemme ovat nyt eronneet, Demur. Sinä olet ehkä määrätty täyttämään joku loistava tehtävä Melik shaahin hovissa, hyvän ja mahtavan isäsi johdolla. Minun tehtäväni on toisaalla, heimoni keskuudessa.

— Mikä on siis se tehtävä, jota alati ajattelet, josta usein minulle puhut?

— Se on heimoni uskon uudistus ja puhdistus, se on heimoni ja isänmaani kohoittaminen.

— Mitä sillä tarkoitat, Haoma? Miten aiot uudistaa isiesi uskon?

— Koetan rakentaa elämän ja uskon sopusuhtaisuutta. Tahdon tulistaa heimolaisteni mielet suureen tehtävään: Ormuzdin vallan vahvistamiseen.

— Minun uskoni on islam, — nimellisesti tosin vaan, sillä totta puhuen, minusta Zoroasterin oppi ja islam on yhtä vaan.

Näin sanoessaan sivelsi Demur silkinpehmeätä, sinimustaa lyhyttä partaansa, näyttäen leikillisen vakuuttavalta.

Ja hän lisäsi:

— Zoroasterin oppia tunnen varsin vähän, enimmästi vaan siitä, mitä sinä minulle olet selittänyt. Mutta islamiin ainakaan en enää pane suurta arvoa; siksi ovat pappimme, mollat, liian ulkokullatut ja häijyt.

— Ja ulkokultaisuutta ja häijyyttään he siirtävät Iranin kansaan. Siihen on myös suuresti ahdasoppinen islam syynä. Toisin on Avestan jalon opin laita. Ja luulen sen kehityskelpoisuuden äärettömäksi.

— Voitpa ehkä olla oikeassa, Haoma, kiittäessäsi Avestan oppia ja ylistellessäsi sitä islamia paremmaksi. Mutta usko pois: mitkä avut eri uskoilla liekään, niin ovat ne oikeastaan vaan perin runollisia sieluja ja herkkämielisiä naisia varten luodut.

— Soisin sinun toisin puhuvan, Demur. Soisin sinun vanhetessasi vakautuvan.

— Sinusta aikaa myöten saankin koko joukon vakavuutta, Haoma. Kun lähden luotasi, luulen usein vanhentuneeni ja tulleeni kokeneemmaksi. Mutta luontoani en kuitenkaan voi muuttaa. Usko muuten on tulevan elämän runoutta. Nykyinen elämä tarvitsee myös runouttaan.

— Nykyinen elämä tarvitsee ennen kaikkea oikeaan ja hyvään elämäntyöhön lämminnyttä mieltä, nykyinen elämä pyrkii myös pääsemään kokonaisuudeksi, suureksi yleväksi kokonaisuudeksi.

— Tuo on haaveilijan ajatus, runoilijan haihtuva mielijohde. Usko minua, Haoma, maailma oli keskinkertainen alusta pitäen, suurin osa ihmisiä on aina ollut keskinkertainen ja tulee aina olemaan keskinkertainen. — Mutta unhoitin vallan nykyisen elämän runouden. Niin, se vaatii myös runouttaan, ja tiedätkö mikä se on, Haoma? Se on lempi.

— Puhut tarinoita erakolle. Ne eivät minuun pysty. Minun mieleni on oleva kaukana niistä. Tarvitsen tarmoni tehtäväni varten, enkä saata tuhjata sitä turhuuden tekoihin.

— Älä puhu turhuudesta, Haoma. Hyvin puheesi ja ajatuksesi kuitenkin saatan ymmärtää. Mitä tietäisit sinä tosielämästä, sinä, joka vetäydyt erämaan jylhään yksinäisyyteen. Laiminlyöthän nuoruutesi oikeat vaatimukset. Sinä kylmennät nuoren veresi lämmön. Usko pois, ainoastaan siirtymällä täältä Raghaan, keskelle ihmisiä, tulet huomaamaan, mitä elämä saattaa nuoruudelle ja

voimalle tarjota. Kun vaan näet harvinaisen viehkeät, harsosta paljaat naiskasvot, kun katsot syvälle kauniisiin nuoriin naissilmiin, silloin tunnustat minun puhuneeni totta. Jos näkisit minun ihanan Menisheni samettisilmät, niin Allah avita, pitäisit itseäsi narrina, jos kauempaa erämaassa asustaisit.

— Kun Ahriman tahtoo virittää kavalimmat ansansa, hän pukee häijyn daivin kauniin naisen haahmoon, jonka hän lähettää poloisen kuolevaisen tielle. Ellen sinua lapsuudesta asti tuntisi, ja ellet olisi koettu toverini, luulisin Ahrimanin vietellen puhuvan sinun suusi kautta.

Huomatessaan Haoman näin vakavaksi ja tyyneeksi, Demurkin kävi totisemmaksi ja virkkoi peräytyen:

— Tuohon käteen, Haoma. En soisi sinun puheestani pahastuvan. Tiedäthän minun paljoa puhuvan. Sinä ajattelet ja teet kuitenkin, niinkuin itse sopivaksi näet. En mistään hinnasta tahtois toveruuttasi kadottaa. Menishe tuottaa minulle kauneudellaan hurmaavaa iloa: mutta sinun toveruudestasi en mistään Menishen oikusta luopuisi.

Toveruksien jutellessa, oli yötä taas palanen edelleen kulunut. Varhain seuraavana päivänä oli Haoman lähdeävä heimolleen riemuviestiä viemään. Oli siis aika hänen mennä levolle. Jäähyväiset sanottuaan, poistui Demur Haoman saattamana luolasta. — Alempana, kuun valaisemassa notkossa kaapi plataaniin köytetty valkoinen orhi tyytymättömänä maata. Nopeasti irroitti Demur sen suitset puusta ja nousi satulaan, jonka jalokivet kirkkaasti kimmeltelivät kuutamossa. Johtakoot Ormuzdin henget sinut onnellisesti asunnollesi — sanoi Haoma, nostaen jäähyväiseksi molemmat kätensä taivasta kohti.

Seuraavassa tuokiossa käänsi Demur komean ratsunsa Raghaan päin. Hevonen astui ensin varovasti polutonta kallionrinnettä. Mutta pian kuuli Haoma, kuinka se tasangolle päästyään, nopeasti kalkskutti kavioitaan, joiden kopina viimein hälveni etäisytydessä.

Silloin palasi Haoma rotkoasuntoonsa ja heittäysi vuoteelleen, jossa makea uni pian kietoi hänen jäsenensä.

KOLMAS LUKU.

Aamuaurinko loi jo hohdettaan luolan halkeemasta sisään, kun Haoma heräsi ja kavahti ylös vuoteelta. Ensi toimekseen poisti hän tuhan kotilieden vielä hehkuvilta hiililtä, joille hän levitti kuivuneita tamariskilehtiä. Niihin puhalsi hän tulen, jolla sytytti palamaan kuivan oksakimpun. Ja taas loimusi tuli pyhällä liedellä.

Haoma tunsu lyhyen, mutta sitkeän unen virkistäneen koko hänen ruumistaan; mielikin oli kevyt ja hilpeä. Hän otti esille valkoisen liinapyyhkimen ja lähti ulos, ohjaten kulkunsa vuorikoskelle päin, joka kallioiden lomitse alas syöstyään leveni muodostuen pieneksi lammeksi, ennenkuin se vuolaana jokena virtasi edelleen laaksoon. Tämän lammen rannalla riisui Haoma vaatteet yltään ja valeli ruumistaan ja kasvojaan raittiilla karkaisevalla vuoriston vedellä. Ja toimitettuaan virkistävän kylpynsä, ja jälleen pukeuduttuaan, suoritti hän aamuhartautensa, nousten ylös kalliolle kosken kuohuiselle partaalle ja kääntyen aamuauringon kulutaamaan vuoristoon päin. Ojentaen kätensä ylös purppuranpunaisia lumivuorenhuippuja kohden, luki hän Avestasta oppimansa ylistysluvut Ormuzdin kunniaksi. Ja hän tunsu elinvoiman aaltoilevan suonissaan ja sopusointuisten ihannetoiveiden vavahtelevan mielensä syvyyksissä. Palatessaan luola-asuntoonsa, huomasi hän lähellä laaksossa ratsumiehen, joka istuen ratsunsa selässä suitsista talutti valkoista satuloitua hevosta. Siinä lähetti Demur ystävälleen ratsun. Haoma kiiruhti sisälle luolaan, jossa hän puki ylleen pitkän sinisen viitan ja kiinnitti vyötäisilleen hopeahelaisen vyön. Tämä oli hänen juhlapukunsa, johon hän merkillisen matkansa kunniaksi pukeutui. Kun hän uudelleen astui ulkoilmaan, oli Demurin lähettämä palvelija ratsuineen jo saapunut vallan lyhyen matkan päähän rotkoasunnosta. Siihen hän pysähtyi, ja köytettyään hevoset kiinni puuhun, heittäytyi hän maahan, täten tervehtien Haomaa. Sillä kuin ruhtinasta ainakin oli Demur käskenytt lähettämänsä palvelijan Haomaa kunnioittamaan. Mutta Haoma virkkoi:

— Nouse, ystäväni, ja ole tervetullut. Tiedän sinun saapuneen tänne herrasi Demurin käskystä.

Mutta vielä pystyyn nousematta sanoi suurvisiirin pojan palvelija:

— Herrani Demur käski sanoa sinulle tervehdyksensä ja toivottaa Allahin siunausta sinun pääsi päälle!

Sitten hän nousi ja lisäsi:

— Matkaasi varten hän lähettää sinulle tämän ratsun ja on käskenyt minun sinua seuraamaan ja palvelemaan, kuin olisit oma herrani.

— Herrasi Demurin huolenpito on minulle rakas, vastasi Haoma. — Mutta tunnen hyvin vuoripolut ja tien, joka johtaa heimoni asunnoille. Tarpeeton on siis saattosi. Mutta jos joudat jäädä paluutani odottamaan, sopinee sinun poissaollessani hoitaa kotilieteni pyhää tulta.

Neuvottuaan hänelle, miten hänen piti ylläpitää tulta sekä osoitettuaan hänelle ruokakätkönsä, nousi Haoma valkoisen, komeasatulaisen orhin selkään.

Hän ohjasi ratsunsa alas laaksoon, joen yli johtavalle kivisillalle. Kastepisarat peittivät, nurmikot ja pensaat, kimmeltäen kuin lukemattomat jalokivet pehmeällä vihreällä samettikankaalla. Ryhmittäin joen varsilla ja alemmilla kallionkielekkeillä kohoilivat korkearunkoiset, täplätuohiset, smaragdinvihreälehtiset plataanit, nuo parsien lempipuut. Ne olivat kuin Haoman omaisia täällä vuoriston yksinäisyydessä, ne olivat tulleet hänelle rakkaiksi, kuten koko hänen yksinäisen alkukehityksensä olopaikka, tuo hiljainen vuoriston kulma. Kivisillalta hän näki mahtavan vuorikosken vierittävän alas kalliolta hopeavesiään, ja sillan yli kuljettuaan hän jäähyväiseksi loi viimeisen katseen väliaikaisen kotonsa tienoille, ajatellen:

— Kohta palaan tänne taas, mietelmieni ja aatteideni kehtomaille.

Polku kiipesi luikerrellen ylös kallioiden rinteille. Hilpeät plataanit jäivät jällelle ja tummat, vakavat sypressi-ryhmät tervehtivät aikaista ratsumiestä. Tie kääntyi yhä enemmän koillista kohti, jolla ilmansuunnalla parsien asuinsijat olivat. Mutta vaikka Haoman tie nousi nousemistaan vuoriston ylämaille, ei viheriä, hymyilevä kasvullisuus vielä lakannut. Himmeänvihreät öljypuulehdot pilkoittivat tuon tuostakin kallioharjanteiden takaa esiin; mutta ylemmiltä harjanteilta näkyivät jo kaukana paljaat, tummanruskeat vuorimöhkäleet.

Polku kulki usein kaitoja kallionkielekkeitä pitkin huumaavien syvyyksien reunalla. Pienikin hevosen kompastus olisi saattanut syöstä ratsun ja ratsastajan alas kuiluun. Mutta Demurin lähettämä hevonen oli tottunut vuorimatkoihin; varovasti se asetti jalkansa, tunnustellen, oliko todella vankka kallio, vai pettävä sammalkuori kavion alla.

Haoman näin ratsastaessa oli aurinko noussut melkoisen korkealle taivaankannella. Se lämmitti jo tuntuvasti vuoristoilmaa, ja hikisenä Haoma pian olisi saanut jatkaa matkaansa, elleivät viileät tuulahdukset olisi liikkuneet kallioharjanteiden välillä.

Kapealta kallion reunukselta laskeutui tie laakson notkelmaan, jossa se leveni ja muuttui mukavammaksi. Alhaalla notkossa virtasi vaahtoisia vuoripuro, jonka rannalla kasvoi vanhoja paksurunkoisia raitoja, sekä tiheitä kaislikkoryhmiä. Puron yli johti taitetun kaaren muotoinen kivisilta. Se oli kovin rappeutuneessa tilassa, ja sentähden Haoma päätti antaa hevosensa kahlata matalan puron halki. Ratsun astuessa puroon ja veden loiskahtaessa, lehahti tiheä peltokanaparvi puron rannalta lentoon. Se oli käynyt vuoripurolla kylpemässä ja juomassa.

— Siinä olisi metsämiehellä ollut rikas saalis, ajatteli Haoma itsekseen, ratsastaessaan edelleen tasaista tietä pitkin. Hänellä oli jo muutaman tunnin matka takanaan, kun hän saapui pienelle karavaani-asemalle. Hän ratsasti sisälle neliskulmaiselle, rakennusten ympäröimälle pihalle, jolla kasvoi kookkaita poppeleita. Yhteen niistä hän köytti orhinsa kiinni, ja laskeutui itse läheiselle avaralle lautarahille istumaan. Siellä täällä loikoi ruohoisella pihamaalla väsynyt matkamies polvilleen laskeutuneen muulinsa vieressä. Toiset matkamiehet olivat suuruksella; ja nyt vasta muisti Haoma, ettei hän ollut ottanut mitään eväitä mukaansa. Ei hänellä, erakolla, ollut rahoja eineen ostamiseen; eikä hän myöskään tahtonut muilta ruokaa pyytää. Hän ei siis saattanut seurata muiden aterioivien esimerkkiä. Mutta matka parsien asuinsijoille ei kestänyt puolta päivää kauempaa, ja perille päästyään Haoma kyllä oli nälkäänsä poistava.

Hänen katseensa kohdistuivat sattumalta orhiin, ja silloin tuli hän ajatelleeksi, että hevonen kuitenkin kaipasi rehua. Se oli komea tuo valkea ratsumies, jonka Demur oli lähettänyt. Sen kaula oli korkean kaareva, sen ruumis vahva, mutta siro, ja sen selkään oli kiinnitetty jalokivillä koristettu punainen satula. Satulan takana riippui kaksi laukkuja, ja ne vetivät Haoman huomion puoleensa. Hän nousi niitä tarkastamaan ja huomasi toisessa rehua, jota heti tarjosi hevoselle, ja toisessa herkullisia eväitä. Siinä oli paistettuja fasaaneja, tuoreita nisuleipiä, riisikakkuja, hedelmiä ja viiniä. Haoma otti eväät esille, ja hänen nälkäänsä tuotti niille hyvän menekin. Näin hienoja ruokia ei hän ennen ollut syönyt, sillä parsit rakastivat tapainyksinkertaisuutta myöskin ruuissaan.

— Demur on huolta pitävä, hyväsydäminen ystävä. Hän saattaisi ystävyysosoituksiin tuhlailta pois valtakunnan, jos hän olisi hallitsija, ajatteli Haoma käyttäessään hyväkseen suurvisiirin pojan

lähettämiä eväitä.

Lyhyen levähdysajan kuluttua, nousi Haoma jälleen ratsunsa selkään ja jatkoi matkaansa. Nyt johti tie matkan ylimmille korkeuksille. Lounaaseen kiertävä aurinko paahtoi jo kuumana, ja monivärisinä loistivat kalliojonojen paljaat kiviseinät. Äärettömän avara näköala avautui Haoman katseille; minne silmä kantoi kohosi sahareunainen kallioseinä toisensa takaa. Alastomat kiviseinät hohtivat komean punaruskeina, ja sinervä auer liehui huippujen yläpuolella ilmassa. Voimakas kotka, ilmojen kuningas, purjehti liikkumattomin siivin korkealla yläilmoissa. Ja luonnon suuruus, auringon kultavalo ja puhdas vuoriston ilma kohoittivat Haoman mielen yleviin intoihin.

— Niin olet mieleni — ajatteli hän itsekseen, — kuin kotka tuolla taivaan sinikuvulla, leijaillet ylhäällä, pyrkien kauas ja seuraten avarata lentopiiriä. Enkä tiedä, mikä on syvin kaipuusi, sinä pyrkivä mieleni. Onko se kotkan lento ylhäisten kuultavien kesäpilvien tasalla, missä silmä yhdellä katseella käsittää suuren osan maailmaa ja josta palattuaan se toivoo tajuavansa ne lait ja sen säännöllisyyden, joka on oleva maisen todellisuuden ohjaajana?

Ja kun ohuiden sinisten autereiden kautta kaukana taivaanrannalla rupesi kuultamaan hänen heimonsa seudut, kotoisen ylälaakson sypressiryhmät ja plataanilehdot, jatkui hänen mielensä haaveilu välittömästi:

— Vai liekö jo sieluni syvyydessä herännyt valtava kaiho siirtyä tuonne elämään ja etsiä sitä, mikä on viehkeätä, elinvoimaista ja kaunista. Vaikken minä, erämaanlapsi, tunne tuon ihmemaailman suloisuuksia, vetää minua selittämätön tenho sen puoleen; ja luulen, että se aika on jo mennyt, jolloin sulkeutuneena luolan pimeyteen ja erämaan yksinäisyyteen, vietän nuoruuteni katoavia päiviä katsomatta elämän kaunista taivasta ja tuntematta sen viehkeiden tuulahduksien hyväilyä.

Vuoritien tasoittuessa ja vitkallisen loitosti laskeutuessa parsien ylälaaksoa kohti, kehoitti Haoma ratsuaan juoksuun, sillä nyt hän taas muisti, mikä riemusanoma hänen oli perille vietävä. Levottomana, kuten osanottava ja harras iloviestin-tuoja ainakin, tahtoi hän mitä pikimmin saavuttaa matkansa mieluisen päämäärän.

NELJÄS LUKU.

Jo oli Haoma saapunut kotoisen ylälaakson alueelle. Kaukana näköpiirin rajalla siintivät vaalean siniset, lumen peittämät vuoret, jotka loivat hänen eteensä lapsuuden iloiset muistot. Oikealla, öljypuiden suojassa, levisi notkelmassa riisivainio, jonka tuuleentunutta viljaa parsit olivat niittämässä. Huomatessaan valkean ratsun ja solakan ratsumiehen, riensivät naiset ja miehet vainiolta tien laidalle katsomaan, kuka tämä odottamaton vieras oli. Ja tunnettuaan ylimmän pappinsa ja heimopäällikkönsä pojan, Haoman, puhkesi moni heistä äänekkääseen ihmettelyyn. Sillä olihan parsien kielletty ratsastaa hevosella. Eroitukseksi islaminuskolaisista, jotka valtijaina asustivat maassa, oli parsien, paitsi moninaista vainoa täytynyt alistua siihen säädökseen, etteivät saaneet ratsastaa hevosilla, eivätkä käyttäjä samanlaisia pukuja, kuin islaminuskoiset.

Haoma tervehti, laskien parsien tavan mukaan oikean kätensä sydämelleen ja virkkoi:

— Terve, te jalot heimolaiseni. Ormuzdin siunausta teille toivotan.

Silloin eräs niittäjistä, nuori Gurase, joka oli herbedin eli parsilaisen ylhäisen papin poika, astui ennen muita Haomaa tervehtimään ja kysyi:

— Mitenkä liikut täällä hevosella ratsastaen, destur mobedin poika? Ja miten olet rohjennut vuoriston läpi ratsuinesi kulkea? Etkö ole pelännyt kohtaavasi shaahin käskyläisiä, jotka rohkeutesi herralleen varmaan kertoisivat?

— Teille olen kaikki selittävä, jalot heimolaiseni. Keskeyttäkää hetkeksi työnne ja seuratkaa minua isäni, destur mobedin, luo. Siellä olen teille sanomani ilmaiseva.

Ja iloista viestiä aavistaen, kohoittivat niittäjät kätensä ylös, ojentaen ne Haomaa kohti, häntä riemuhuudahduksin tervehtien. He jättivät niittotyönsä sikseen, ja rupesivat seuraamaan Haomaa, joka käymäjalkaa ratsasti heidän edellään pitkin aloepuiden reunustamaa tietä. Eikä aikaakaan, niin tie leveni, näköala laajeni, ja näkyviin tuli parsien pääkylän harmaat teltat, ja niiden takaa, vihreiden köynnöskasvien, tummien sypressien ja kookkaiden sykomorien peittämän vuoren juurella valkoinen

telttarakennus. Se oli destur mobedin asunto.

Osa niittoväkeä oli oikotietä juoksujalassa rientänyt kylään Haoman tuloa kertomaan, jopa oli joku ehtinyt perille destur mobedin asunnolle pikaviestiä tuomaan. Kun Haoma ratsasti telttakylän läpi, kiiruhtivat kotoa olevat parsit uteliaina ulos asunnoistaan, häntä ihmetellen tervehtimään. Ja hänen jälessään solui jo pitkä joukko. Sillä kaikki seurasivat häntä vanhan Iredshin, kunnianarvoisen destur mobedinsa asunnolle.

Haoman sydän sykki kiihkeästi täynnä omituisen liikutuksen ja ilonsekaisia tunteita. Hän ei ollut pitkiin aikoihin kodissaan käynyt eikä omaisiaan nähnyt, ja nyt näin odottamaton aihe saattoi hänet heimonsa keskelle, vieläpä komeasti, valkoisen orhin selässä, kuin islaminuskoisen ruhtinaan.

Siinä levisi jo edessä, Iredshin avaran telтта-asunnon vasemmalla puolen kohoava, tuuhea plataanilehto, jonka keskeltä nousi sinervä savu tulialttarilta. Siinä oli jo ruusu- ja tamariski-pensaiden ympäröimä pihamaa. Avarasta valkeasta telttarakennuksesta astui ulos vanha valkeapartainen Iredsh, Haoman isä, jolla oli yllä lumivalkea liinavaippa sekä kultahelainen vyö. Myös Haoman äiti, Hutoa, ja sisar, Armaitis, tulivat esiin, ja heitä seurasi palvelija-joukko.

Haoma keikahti alas orhin selästä ja riensi vanhempiansa ja sisartaan tervehtimään, Vanha Iredsh sulki hänet syliinsä ja suuteli hänen otsaansa: Näin tekivät myös Hutoa ja Armaitis, ja kyyneleet välkkyivät kummankin silmässä. Vanha Rudabe, Haoman kasvattajatar, tunkeutui esiin palvelijajoukosta. Hän vapisi liikutuksesta, nähdessään lemmikkinsä näin äkkiä saapuvan kotia. Ja tarttuessaan hänen käteensä, jonka hän peitti suudelmillaan, ei hän saattanut hillitä liikutustaan, vaan vuodatti runsaita ilokyyneleitä. Mutta vielä olivat kaikki ääneti, sillä, ennenkuin Iredsh ja Hutoa saattoivat Haoman sisälle pyhän kotilieden luo, oli hänen pestävä kätensä ja ohimonsa. Palvelijanuorukainen, Sevare, kantoi nyt esiin kirkkaalla lähdevedellä täytetyn hopeamaljan. Haoma valeli tällä vedellä ohimoitaan ja käsiään, ja astui sitten äitinsä ja isänsä jälkeen telтта-asuntoon, jonka keskellä olevaa avaraa majaa ympäröivät lukuisat pienemmät verhojen eroittamat telttakammiot. Keskellä tätä avaraa telttamajaa kohosi harmaasta marmorista tehty pyhä kotiliesi. Sen eteen polvistui Haoma ja virkkoi, ojentaen käsiään tulta kohti:

— Suo'os tälle asunnolle runsas siunauksesi, Ormuzd!

Hän otti lähelläolevalta norsunluilla päällystetyltä kannatinrahilta kuivan tamariskikimpun, jonka lisäsi pyhälle liedelle. Risahdellen kiihtyi liekki, ja tumman sininen savupylväs nousi suoraan ylös kattoaukkoa kohti.

Kun hän näin oli kunnioittanut kotiliettä, puhkesivat hänen omaisensa vuoroin kyselemään.

— Tavaton lienee se seikka, joka sinut erakko-asunnoltasi näin odottamatta on kotilieden ääreen saattanut — alkoi vanha Iredsh.

Selittäen virkkoi Haoma:

— Tavaton todella, mutta iloinen, on se sanoma, jota tulin teille perille tuomaan. Kuulkaa siis vanhempani, ja iloitkaa: Melik shaahi on julistanut parsit vapaiksi ja lain suojelusta sekä oikeuksia nauttiviksi.

Suuri oli kaikkien avarassa telttamajassa olevien ihmetys ja ilo, kun he tämän sanoman kuulivat. Ja kun samassa ulkoa kuului odottavan väen levotonta murinaa, kehoitti Haoma isäänsä Iredshiä kansalle tätä riemusanomaa julistamaan. Sillä Haoma arveli, että parsien destur mobed oli yksin arvokas tällaista julistusta kuuluttamaan. Mutta Iredsh huomautti:

— Ääneni on jo heikko ja värähtelevä. Sinun äänesi, Haoma, on vahva ja nuorekkaan sointuva. Ilmoita siis sinä kansalle tämä riemusanoma.

Isäänsä totellen astui Haoma vanhempiansa, sisarensa ja palvelijoiden seuraamana ulos pihamaalle ja eteni aina ruusupensas- ja tamariski-aitaukselle saakka, jonka takana taaja parsien joukko levottomana odotti.

Siinä puhkesi Haoma lavealle kajahtelevalla äänellä puhumaan:

— Tänään on riemupäivä parsien heimolla, sillä maan hallitsija on suonut meille vapauden sekä lakien turvan ja oikeudet. Anokaamme siis Ormuzdin siunausta Melikin pään päälle, ja myöskin hänen jalolle suurvisiirilleen, Hassan Ibn Alille, sillä tämä on rakkaudellaan Iranin koko kansaan aikaansaanut shaahin armahduspäätöksen.

Kääntyen pyhää uhrivuorta kohden, kaikki koolla olevat parsit, naiset miehet, nuorukaiset ja tytöt lausuiivat:

— Ormuzdin runsas siunaus tulkoon heidän päänsä päälle!

Riemuisa innostus valtasi väkijoukon; siinä moni ihastuksissaan syleili vieressään seisovaa ja vanha herbed, nimeltä Gurase huudahti:

— Jalo ennen muita on Hassan Ibn Ali; hän on todella Nisam-el-mulk — valtakunnan tuki!

Gurasen läheisyydessä joku huomautti:

— Suuri lie ansio myös Haomalla, sillä hän on suurvisiirin pojan harras ystävä. Hän myöskin lie puolestamme hyvää puhunut. Huomatessaan Haoman solakkana ja jaloryhtisenä seisovan vanhempainsa ja sisarensa vieressä, lisäsi hän:

— Haoma on isänsä jälkeen, oleva meidän destur mobedimme.

— Terve, Haoma, siunatkoon Ormuzd paluusi kotilieden ääreen! huusivat monet.

Sitten astui Iredsh lähemmäksi pensasaitaa. Hän aikoi puhua. Kansa huomasi sen ja odotti sanaakaan hiiskumatta. Värähtelevällä äänellä puhui Iredsh:

— Tästä onnen sanomasta tulee meidän pyhällä vuorella toimittaa kiitos-uhri Ormuzdille, joka meidän puolestamme on taistellut. Lähettäkää siis sana muihin ylälaakson kyliin, jotta kaikki parsit huomenna ennen auringon nousua tänne juhlapuvuissa kokoontuisivat. Ilmoittakaa myös heille Melikin armopäätös. — Ja tänä iltana sytyttäkää juhlasoihdut ja valmistakaa juhla-ateria, sillä tällaista ilonpäivää ei moni meistä vielä ole kokenut.

Kansa alkoi destur mobedin puhuttua hajaantua eri tahoille. Paljon puhuivat vanhemmat ja nuoremmat keskenään, paljon siinä arveltiin, paljon rakennettiin valoisia tulevaisuuden tuumia.

Haoma palasi, uskottuaan orhinsa Sevaren huostaan, vanhempiansa ja sisarensa seurassa takaisin telta-asuntoon.

VIIDES LUKU.

Haoma istuutui vanhempiansa ja sisarensa Armaitiksen luo kotilieden vieressä olevalle patjaistuimelle.

Hutoa, Haoman äiti, virkkoi:

— Joko vihdoinkin palasit kotia, tänne jäädäksesi? Kovin sinua vanhempasi ja sisaresi ovat kaivanneet.

Haoma vastasi:

— Ei aikani vielä ole täyttynyt, en vielä ole kokonaisuudeksi koonnut uusia uskomme ohjeita, jotka mielessäni liikkuvat. Mutta Ormuzdin avulla toivon tämän suuren työn pian aikaansaavani.

Tällöin vanha Rudabe, joka Haoman lapsuuden ajoilta säilytti melkein äidin hellyyttä häntä kohtaan, ja joka ihailevin katsein silmäili vakavaa, kaunista nuorta miestä, liitti keskusteluun puoleksi kuiskaten tämän huomautuksen:

— Liian kauan olet jo antanut äitisi ikävöidä sinua. Hän varsin vanhenee odotukseensa; öisinkin, noustessaan pyhää tulta hoitamaan, lausuu hän sinusta kaihon sanoja.

Ja peljäten jo liiaksikin häirinneensä perheen tuttavallista puhelua, vetäytyi Rudabe syrjään pienemmän telttakammion uutimien peittämälle ovelle, jonka luo hän istahti, laskien päänsä laihojen ruskeiden käsivarsiensa nojaan.

Mutta ei kukaan edes ajatellutkaan, että Rudabe olisi tungetellut. Hän oli niin vanha palvelijatar talossa, että häntä pidettiin miltei perheen jäsenenä.

— Tokko saat tarpeeksi ruokaakaan siellä kolkossa erämaassa? — kysyi Armaitis, joka oli hiljainen, vaatimaton impi. Ja samassa hänen tummat silmänsä, jotka paljon muistuttivat Haoman suuria syviä silmiä, hohtivat hellyyden hohdetta.

Vakavasti, mutta lempeästi sanoi vanha Iredsh, ennenkuin Haoma ehti vastata:

— Te naiset ajattelette jokapäiväistä toimeentuloa ja elämän pieniä kaihoja ja vaatimuksia. Täytyykööt ne aikanansa; en niitä tahdo moittia. Haoman tehtävä on ylevä, se vaatii suurta valmistautumista. Ei Ormuzd sallinut minun kohoittaa heimoni uskoa korkeaksi eikä johdattaa sitä valoisaa tulevaisuutta kohti. Tämä tehtävä lienee Haoman toteutettavaksi suotu.

Hutoa ja Armaitis, tottuneina itämaalaisen naisen tottelevaisuuteen, alistuivat ääneti Iredshin tahdon alle. Mutta surullinen välke kuvastui äidin ja sisaren silmissä.

Haoma sen huomasi, eikä hänen herkkä mielensä sallinut heidän näin jäädä selityksettä oikeutetun kaihon ja surumielisyyden suhteen.

Äidin käsiin tarttuen hän lohduttaen virkkoi:

— Kotoisen vuoriston ja vanhempieni majaan jo hartaasti pyrkii kaihoava mieleni. Enkä enää luule sitä aikaa varsin kaukaiseksi, jolloin pysyvästi asetun tänne kotilieden ääreen.

Nämät Haoman sanat näyttivät rauhoittavan äitiä ja sisarta. Myös vanhan Rudaben ryppyisille kasvoille ilmestyi tyytyväinen hymy.

— Paljon on minulla kanssasi puhuttavaa — huomautti Iredsh hetken vaiettuaan. — Tahdonpa kuulla aatteitasi ja kokea yksinäisen kehityksesi ennätystä. Siirtykäämme senvuoksi plataanilehtoon. Sillä tämänkaltaiset keskustelut ovat soveliaat vapaassa luonnossa, missä muut eivät häiritse mietiskelyn ja puhelun vakavaa kulkua.

Kuumasti paahtoi iltaan kallistuva aurinko, mutta Iredshin telttä-asunnon vieressä leviävä tuuhea plataanilehto tarjosi siimestä ja viileyttä. Keskellä lehtoa kohosi kookkaiden plataanien välillä kuparinen tuli-alttari, jolla alati hehkui hiilos. Tämän alttarin ympärillä oli mataloita valkoisia marmori-istumia. Niillä istuivat parsien vanhimmat ja etevimmät neuvotellessaan destur mobedin kanssa heimon tärkeistä asioista. Vähän syrjemässä pulppuili kirkas suihkulähde, jonka vedessä parsit ennen kokoustaan ja pyhän tulen sytyttämistä puhdistivat kätensä. Lähteen suihkusäde nousi korkealle ja hajaantui sitten lukemattomina hopeankirkkaina vesihelminä eri tahoille, levittäen ilmaan ohutta viileätä utua. Suuret heleäväriset perhoset liitelivät hiljalleen plataanien runkojen välillä, laskeutuen silloin tällöin tuoksuvan zhasmiinin terälehdille. Hämärä valaistus vallitsi lehdossa, ja juhlallinen oli Haoman mieli, kun hän taas pitkistä ajoista isänsä seurassa astui sen siimekseen.

Isä ja poika asettuivat lähellä vilpoista lähdettä olevalle marmori-istuimelle.

Iredsh kysyi, hiukan aikaa miettien nojattuaan päätänsä käteen:

— Mikä on se uusi avara aatepiiri, joka on auennut kaukokatseellesi?

— Se on etäinen ja uusi seestepiiri, mutta vasta harvoin kantaa katseeni sen ihaniin loistoaloihin ja usein utupilvet sen puoleksi, usein kokonaan peittävät, niin etten sen avaruutta saata kokonaisuena käsittää.

Ei jalokivi, jota kuolevainen etsii, ole hohtava, ennenkuin se hiotaan, eikä kallis metalli alussa ole vailla kuonaansa. Ja kun pilvet kauan ovat peittäneet taivaankannen ja lempeät tuulahdukset alkavat sinikohtia niiden lomiin aukoa, saattaa päivänpaistetta odottava mieli jo toivoa sinikannen kohta, avarana ja vapaana hohtavan. Mitkä siis ovat sinun kaukaisen taivaanrantasi loistavat valopaikat?

— En tahtoisi sinulle, isä, hajanaisia kertoella, en tahtoisi muruja ojentaa keskeneräisen aaterakennukseni aineksista. Sillä vielä puuttuu elämästäni se kokoava taikasauva, joka tenhollaan on kokonaisuudeksi sovittava ja luova hajanaiset osat.

— Mikä Zend Avestan opissa ei enää mieltäsi tyydytä, mikä ei enää ole aatteidesi kanssa sopusoinnussa?

— Yhtä mahtavien opettavat Avesta sekä herbedit Ormuzdin ja Ahrimanin olevan. Ei ihmiselämä sitä todeksi osoita. Suurempi, huomattavasti suurempi on Ahrimanin synkkä valta, laveampi hänen vaikutuspiirinsä.

— Mutta kerran, — niin opettaa Avesta, niin opettavat herbedit, — on Ormuzd voittava.

— Tosin näin sanotaan; mutta ei Ormuzdin valta pääse voitolle, elleivät ihmiset liity sitä toteuttamaan maan päällä. Eikä heidän mielensä kylmyys ja hitaus näy suuria toiveita tarjoavan.

— Hyvä toteutuu kyllä, mutta hitaasti.

— Liian hitaasti, isäni, ja vähäisessä muodossa. Missä ovat vuosisatojen ennätykset? Kuinka tiheässä todella jalot, ylevät luonteet? Mikä on maailman parantumattoman kurjuuden oikeutus, mitä

merkitsevät tehoton kärsimykset, jotka lamauttavat elämän ilon, jotka syöksevät synkeään epätoivoon ja perikatoon?

— Ymmärrän nuoren mielesi herkän säälin. On luonnollista, että sinä, joka vasta alat elämäkokemuksia koota, näet liian räikeässä valossa pahan maailmassa, että arvelet pahaa monta vertaa voimakkaammaksi hyvää. Mutta jos niin olisi, ei maailma ollenkaan saattaisi pysyä yllä. Jos Ahriman todella olisi monta vertaa voimakkaampi Ormuzdia, olisi paha jo aikoja sitten vallannut ja hävittänyt maailman, kuten vuoren korkuisiksi kohonneet valtameren aallot, jotka lainehtisivat yli rantaäyräiden, tai kuten Elbursvuorilta alangoille puhaltava lumimyrsky.

— Sinun täytyy jo hyljätä erakko-elämäsi ja siirtyä ulos Ormuzdin vapaan säteilevän taivaan alle, keskelle ihmisiä ja keskelle tosielämää.

Surullisen mieltäväksi oli Haoma muuttunut, isänsä, Iredshin, näin puhuessa, ja hetken vaiettuaan hän virkkoi:

— Aavistin, ettet sinä, isäni, minua ymmärtäisi; en aina itsekään itseäni täysin ymmärrä. Mieleni syvyydessä kuohuvat aatteet ja ajatukset valtavina. — Mutta luulen Ormuzdin suuresti tarvitsevan meidän, ihmislapsien, taistelua, saavuttaakseen lopullisen voittonsa. Ystäväni Demur, ja myös sinä, isäni, molemmat te kehoitatte minua hylkäämään rotkoasuntoni ja siirtymään keskelle elämää. Ja kun vaan hetkeksi olen tänne siirtynyt, tunnen kaipaavani elämän suurta sisällystä, tunnen kaipaavani jotakin selittämätöntä, joka tälle elämälle antaisi sen arvon. Ja minusta tuntuu, kuin myöskin te kaikki muut tätä kaipaisitte.

Omituinen välke kuvastui Iredshin viisaissa silmissä. Hän laski kätensä Haoman olalle ja sanoi, hellempi väre äänessä:

— Oikeassa olet siinä, että elämämme on kaihoa täynnä. Ja jos äsken vastustinkin väitteitäsi, tahdoin vaan aatteidesi vakavuutta ja vankkuutta koetella. Vaikka arvaatkin Ahrimanin vallan liian suureksi, en siltä tahdo väittää, ettei se olisi suuri. Oikein myös sanoit, arvellessasi Ormuzdin ylevän vallan hitaasti edistyvän. Me olemme joko saamattomia tai kylmiä. Mutta sinulla, Haoma, on nuortean hehku sydän. Sinun tulee lietsoa intoa parsien mieliin. Sinun tulee laajentaa Ormuzdin sotajoukko maan päällä.

— Tätä tehtävää varsin olen kauan mielessäni hautonut ja sen toteuttamista mietiskellyt. Mutta paljon harkintaa se vielä vaatii, paljon vastuksia lienee voitettavana.

— Olet nuori, Haoma, ja voimakas. Mikä minun vanhuudeltani ja voimattomuudeltani on jäänyt täyttämättä, sen olet sinä toteuttava.

Haoman näin puhuessa isänsä kanssa, kiintyi hänen huomionsa vanhaan kyyryselkäiseen mieheen, joka kantaen säkkiä selässään ja puupulloa kädessä, kulkea tallusti pitkin plataanilehdon reunaa kiemurtelevaa polkua.

— Shiruje! — huudahti Haoma, kavahtaen pystyyn. — Minne riennät, Shiruje? Tulehan tänne.

Täten puhuteltu vanha mies kääntyi kummastuneena ja kiinnitti Haomaan tuuheiden kulmakarvojensa alta tirkistelevät viekkaat ja ilkeännäköiset silmänsä. Sitten hän poikkesi lehtoon ja lähestyi hitaasti Haomaa.

— Lähden syöttämään häpeävankeja, — vastasi Shiruje, pyyhkäisten harvahapsista harmaata partaansa. — Mitä minusta tahdot?

— Montako vankia sinulla on syötettävänä? — kysyi Haoma.

— Tällä haavaa ainoastaan kolme; neljäs kuoli viime syksynä — vastasi Shiruje, ja hankki kiireistä lähtöä.

Mutta Haoma, joka kauan oli ollut kotoa pois, tahtoi lähempää tietoa vangeista ja kysyi Shirujelta edelleen:

— Kutka vangeista vielä ovat elossa?

— Vanha Salfer ja hänen poikansa Arasta sekä Vohumeno, Avestan pilkkaaja.

— Avestan pilkkaaja, sanot; et tiedä itse mitä puhut. Mutta jättäkäämme se, ja näytä minulle ruokavaroja, joita vangeille kuljetat.

Tämä Haoman vaatimus näytti saattavan Shirujen levottomaksi. Vältellen hän sanoi:

— Varsin minua jo viivyttelet, destur mobedin poika; olen jo muutenkin myöhästynyt. Ruuat, joita häpeävangeille vien, ovat herbedien määräämät. Myös isäsi nämät annokset tuntee.

Iredsh ei tähän asti ollut tarkasti seurannut Haoman ja Shirujen keskustelua, vaipuneena kun oli ollut mietiskelyyn, johon hän vanhoilla päivillään usein vakavasti keskusteltuaan joutui. Mutta poikansa vaatimuksen ja Shirujen välttelevän vastauksen hän selvästi kuuli ja sanoi kärkevästi, nousten kumartavasta asennostaan marmori-istuimelta:

— Outo on estelemisesi, Shiruje. Tiedät kaiketi, että Haoma on vieras meillä, ja vaadin siis, että täytät hänen vähäisen pyyntönsä.

Täynnä vihaa oli se kiireinen katse, jonka Shiruje loi Haomaan. Mutta seuraavassa tuokiossa hän väänsi kasvonsa väkinäiseen hymyyn ja kumarsi nöyrästi kyyristynyttä selkäänsä vielä syvemmälle, virkahtaen:

— Täytän tahtosi, destur mobed. — Haoma avasi nyt säkin jonka Shiruje selästään hänen eteensä maahan oli laskenut. Säkkiä ulkoapäin tarkastaessa saattoi luulla sen suuriakin ruokavaroja sisältävän, mutta kun Haoma oli sen suun avannut ja sisälle katsonut, huomasi hän siinä kolme pientä kuivanutta leipäkannikkaa. Säkin pohja näet oli heinillä täytetty. Puinen pullo, jonka tulpan Haoma sen jälkeen avasi, oli tyhjä, ja siitä levisi paha, mätä haju. Sen piti sisältää laihanlaista keitosta. Mutta siitä oli nähtävästi pitkät ajat kulunut, kun keitosta siihen oli kaadettu vankeja varten.

Täynnä närkästyttä huudahti Haoma, nähtyään nämät perin huonot annokset:

— Näinkö niukasti herbedit ovat määränneet sinun vankeja ruokkimaan!
Tätenhän vallan kuoletat nälkään nuo ihmisparat.

— Pieniksi ovat herbedit määränneet ne ruoka-annokset, jotka armosta suodaan Avestan opin häpäisijöille.

Iredsh oli nyt astunut Haoman ja Shirujen luo ja rupesi hänkin ruokasäkkiä tarkastamaan. Ja huomattuaan mitättömän pienet leipäpalat, lausui hän ankarasti ja paheksuvasti:

— Jospa liekin vankien ruoka-annokset pieniksi määrätty, ei sinulla, Shiruje, ole oikeutta heitä nälkään kuolettaa. Kieltämättä sinulle mitataan suurempi ruokamäärä vangeille vietäväksi. Minne olet riittämästä puuttuvat ruoka-aineet pannut?

Hädistyneenä selitti Shiruje:

— Vaimoni on tänään vainiolla niittämässä; olin ruuatta ja käytin tällä kertaa osan vankien ruuasta omaa nälkääni tyydyttääkseni; olen köyhä mies, enkä enää aina jaksa tarpeeksi työskennellä ravitakseni itseäni ja vaimoani. Älkää minua pahoin moittiko, että tällä kertaa olen hiukan vankien ruokia maistellut. Monta vuotta olen jo tätä vaivaloista tointani hoitanut. En olisi näin hupa ja kyyryselkäinen, ellen jo vuosikausia olisi kerta päivässä vuorirotkolle kiivennyt.

Hänen harvahapsinen partansa tutisi levottomana, sanojen kiireisesti pulppuilla esiin hänen huuliltaan.

— Tokko tämä on ainoa kerta, kun jätät vankiparat niukoille muille? — jatkoi Haoma kuulusteluaan.

— Sen voin vakuuttaa, niin kautta Verethragan, se on totinen tosi.

— Älä mainitse niin ylhäisiä nimiä väitöksesi vakuudeksi, — varoitti Iredsh. — Tämä seikka on tarkasti tutkittava, ja jos äskeinen väitöksesi huomataan valheelliseksi, olet vaan syyllisyyttäsi raskauttanut vetoamalla Ormuzdin jaloihin henkiin.

Viekas Shiruje aikoi juuri jatkaa puolustustaan, kun Haoma kysäsi:

— Mitä merkitsevät heinät säkkisi pohjalla?

Tämä odottamaton kysymys saattoi Shirujen hämille. Hän mietti hieman, minkä selityksen antaisi. Mutta Iredsh ei jäänyt sitä odottamaan, vaan huusi luokseen erään telttarakennuksien takana illan juhla- ja palvelustytöistä ja käski hänen pikaan kutsua saapuville Astan, vankien ruoka-annoksien jakajan.

Kuullessaan Astan nimen, jonka destur mobed todistajana saapuville kutsutti, kalpeni Shiruje. Seuraavassa tuokiossa hän kuitenkin hiukan malttoi mielensä ja katsoi soveliaimmaksi antautua armoille. Kääntyen Iredshin ja Haoman puoleen, hän nöyrällä äänellä anoi:

— Antanette minulle tällä kertaa anteeksi, kun lupaan, etten vastedes vankien ruokiin kajoa. Olen köyhä mies. Mitä hyötyä on teillä siitä, että minulle rangaistusta tuotatte?

— Asia on tutkittava ja selvitettävä. Sinä viivyt täällä, kunnes Asta on ehtinyt tänne saapua, sanoi Iredsh ankarasti.

Shiruje huomasi nyt, ettei muu ollut edessä, kuin tapahtumien kehityksen odottaminen ja kohtaloonsa alistuminen, jos se oli välttämätöntä. Hän laskeusi jalat ristissä istumaan nurmikolle, ja hänen tiheiden kulmakarvojen suojassa piilevät tirkistelevät silmänsä tuijottivat eteensä, mitään erityistä tunnetta ilmaisematta.

Iredsh ja Haoma vetäytyivät takaisin viileän lähteen luo istumaan.

Jo nuorena oli Haoma kuullut puhuttavan niin kutsutuista häpeävangeista, joiden sanottiin olevan kahlehditit vuoristorotkoon. Mutta kaiken, mikä näitä onnettomia koski, pitivät vanhemmat ihmiset salassa. Vanhemmaksi vartuttuaan, sai Haoma tietää, että nämät vangit olivat henkilöitä, jotka uskonnollisista syistä oli elinajaksi kallioseinään kahlehdittu. Vanhoiksi tultuaan he vietiin korkealle vuoren huipulle, josta he syöstiin alas kuiluun. Surkeana elinaikanaan annettiin heille huonoa ruokaa, jopa heitä, riippuen heidän erehdyksensä laadusta, ruuskittiin usein raipoilla.

Monet olivat ne Avestan säännöistä poikkeavat teot, joista tämä parsien pyhä kirja määräsi näin ankaran rangaistuksen. Koiran raatoon kajoaminen, johon vanha Salfer ja hänen poikansa Arasta olivat tehneet itsensä syyväksi, oli Avestan käsityksen mukaan niitä tekoja, jotka eivät maan päällä olleet sovitettavissa. Myöhään yöllä olivat Salfer ja Arasta telttansa pihalta korjanneet pois kuolleen vahtikoiransa pahasti haisevan raadon. He olivat päättäneet tämän jälkeen monasti toimittaa puhdistavia kylpyjä ja toimeenpanna erityisiä sovitushreja Ormuzdille tuon vanhan kiellon loukkaamisesta. Sillä seuraavana päivänä oli Salferin tyttären, Sindochtin, ja nuoren Vohumenon kihlajaisjuhla, ja tätä tilaisuutta varten, joka juhlallisesti oli vietettävä Salferin kotilieden ääressä, tahtoi hän poistaa koiranraadon, joka levitti ympäristöön ruttoa tuottavaa hajua. Tänä myöhäisenä yön hetkenä sattui Shiruje olemaan liikkeellä ja näki, miten Salfer ja hänen poikansa Arasta kuollutta koiraa syrjemmälle kuljettivat. Ja seuraavana päivänä Shiruje kiiruhti ilmaisemaan tämän teon herbedeille. Vohumeno, Salferin tyttären sulhanen, ilmestyi Salferia ja Arastaa tuomittaessa herbedien eteen heitä puolustamaan. Ja koska hän siinä parsien ylhäisten pappien kokouksessa lausui tuollaisen rangaistuksen olevan liian ankaran, sekä väitti koko sen Avestan kohdan ihmisten myöhäisemmäksi lisäykseksi, eikä suinkaan Zoroasterin pyhän, ormuzdillisen ilmoituksen tuottamaksi uskon määräykseksi, huudettiin häntä Avestan opin pilkkaajaksi. Ja yhdessä Salferin ja Arastan kanssa tuomittiin hän häpeävängin elinkautiseen vankeuteen vuoristossa. Viisi vuotta olivat nämät kolme onnetonta jo kituneet vankilarotkossaan. Ja ellei kuolema heitä aikaisemmin armahtanut, odotti heitä harmaan vanhuuden ja heikkouden tultua viimeinen huimaava retki vuoren huipulta pohjattomaan kuiluun ja ijäisyyden helmaan.

Tämä muistui Haoman mieleen ja hän kääntyi isänsä puoleen ja virkkoi:

— Minäkin olen samaa mieltä kuin onneton Vohumeno, että tuo vuoristovankien rangaistus on liian ankara, ja että ne Avestan paikat, jotka sellaista määräävät, ovat raakamielisten ihmisten myöhäisempää lisäyksiä.

— Paljon on Avestassa sellaista, — selitti Iredsh — jota meidän aikamme jo vaatisi siitä pois karsittavaksi. Mutta sitkeästi pitävät herbedit puustavista kiinni, ja senpä vuoksi saattaa jokainen parannus varsin hitaasti päästä voitolle.

— Mutta nuo luonnottomat kohdat ovat mitä pikimmin pois karsittavat. Minä tahdon tarmokkaasti tällaisen uudistuksen puolesta taistella. Ja sinä, isäni, varmaan olet minua arvollasi ja neuvoillasi auttava.

— Avullani ja neuvoillani sinua tässä yrityksessä kernaasti tuen. Kuitenkin asia on arkaluontoinen, ja siihen on varsin varovasti kajottava.

— Ensimmäinen ja kipein epäkohta on vankien kituva elämä ylhäällä vuoristorotkossa. Heidän ylenmääräinen kärsimisensä ei voi olla Ormuzdille mieluinen, eikä voi hänen valtaansa laajentaa. Se ei voi muuta tehdä, kuin tuottaa Ahrimanille tyydytystä ja lujentaa hänen valtaansa. Tänään on parsien riemupäivä; tänään tulisi tehdä suuri ja jalo teko, joka samalla olisi oikeuden teko. Vuoristovangit pitäisi tänään vapauttaa, sillä liian paljon he jo ovat saaneet kärsiä.

— Heidän vapautustaan olen minäkin, Haomani, usein säälivin mielin ajatellut. Mutta suuri on useiden herbedien vastustus oleva, ja pelkään, että heidän tyytymättömyytensä on juhlan tarvelevä. Myöhemmin ottakaamme asia ajaaksemme.

— Pahemmin on se tieto, että nuo onnettomat yhä kärsivät, juhlatunteita häiritsevää. Isäni, koettakaamme tänä riemun päivänä toteuttaa suuri työ.

— Herbedien kokous yksin saattaa sellaiset asiat päättää.

— Kutsu siis kokoon herbedit. Saata puheellasi heidän sydämensä helytymään, selitä, että shaahin armo, että Ormuzdin meille tuottama vapaus velvoittaa meitäkin armoa ja vapautta jakelemaan. Rukoilen sinua, isä, että tämän hartaan pyyntöni täytät, sillä tunnen koko sydämeni voiman minua tähän vapautustyöhön pakoittavan.

— Aiottu tekosi on vaarallinen, ja saattaa sinun tulevalle toiminnallesi herbedien puolelta tuottaa paljon vaikeuksia ja vastustusta. Mutta joskohta kokenut harmaa pääni ensin epäröiden pudisteilekse yrityksellesi, tajuaa sydämeni nuoren povesi toiminnan hehkun. Nopeasti aate mielessäsi vireille välkähtää; häikäilemättä ja täydesti näyt sen palvelukseen antautuvan. Suojelkoon Ormuzd sinua pahoista selkkauksista elämän tiellä. En tahdo pyyntöäsi kieltää. Olen kutsuva herbedit koolle ja asian heille esittävä. Ehkä ainakin saamme aikaan helpoitusta vankiparolle.

Liikutettuna heittäytyi Haoma isänsä eteen ja liitti hänen molemmat kätensä omiin käsiinsä sekä suuteli, suuren kunnioituksen osoitteeksi, isänsä viitan helmaa.

Astan, vankien ruoka-annoksien jakajan, luo lähetetty palvelija oli jo hetki sitten saapunut, mutta oli, kuullessaan destur mobedin ja hänen poikansa keskustelun, pysähtynyt matkan päähän, tuuhean plataanin juurelle, odottamaan. Haoman noustua seisaalle, astui palvelija destur mobedin eteen ja kertoi, että Asta illalla pidettävää juhlaa varten oli lähtenyt vuoristoon kauriin ajoin, ja ettei hänen talossaan ollut muita kotona, kuin vanha, toissilmäinen palvelijatar, joka ei kotiväen paluusta mitään tietänyt.

Toivon välke valaisi nurmikolla kykkivän Shirujen kuivettuneita kasvoja, jotka vihan ja pelon sekaisten värähdyksien liikuttamina olivat seuranneet Iredshin ja Haoman äskeistä keskustelua.

— Vai ajotaanko häpeävangit kokonaan vapauttaa — näin ajatteli Shiruje itsekseen — Oliko hän täten menettävä ammattinsa! Entä melkoiset ruokavarat, jotka hän aina vankien annoksista itselleen erotti. Nekin hän oli menettävä. — Sehän oli todellinen Ahrimanin lähettiläs ihmishaamussa, tuo Haoma. Mutta ei vielä ollut sanottu, että hän, vaikka olikin destur mobedin poika, oli pääsevä pyrintöjensä perille. Ja mitkä pyrinnot sitten! Nehän olivat ilmeisesti ristiriitaiset Ormuzdin Avestassa ilmoittamalle opille. Näin ajatellessaan, sai Shiruje rohkeutta, kepsahti pystyyn, lähestyi destur mobedia ja huudahti:

— Et saattane suostua poikasi pyyntöön, destur mobed. Et saattane vastustaa Avestan säädöksiä, sinä, joka itse olet sen ylin vartija. Et myöskään saattane vetää päällesi koko heimon paheksumista!

Närkästyneenä nuhteli häntä Iredsh sanoen:

— En ennen ole sinun neuvojasi kaivannut. En nytkään niitä ole pyytänyt. Katso vaan itse, miten selität syyt ruokapussisi niukkaan sisällykseen.

Shiruje, muistaen nyt sen tukalan tilan, johon hänet äskeinen pussin paljastus oli saattanut, katsoi parhaaksi muuttaa menetystapaansa ja lausui imartelevalla nöyrällä äänellä:

— Ormuzd minua estäköön viisaalle destur mobedille neuvoja jakelemasta. Sydämeni vaan pakoitti minua lausumaan varoituksen sanoja.

Ja vanha kyyryselkä kumarsi moneen kertaan Iredshin edessä.

Halveksiva katse oli ainoa vastaus, jonka Iredsh hänelle soi.

Haoma ilmaisi aikovansa itse lähteä vuorirotkolle vankien tilasta selkoa ottamaan ja Shirujen tunnollisuutta tutkimaan.

Tämän kuultuaan, tahtoi Shiruje pussineen päivineen lähteä matkaansa, mutta Iredsh pysäytti hänet sanoen:

— Sinä jäät tänne, Shiruje, Haoman paluuta odottamaan. Tuolla takapihalla on odotuspaikkasi.

Shiruje mennä tallusteli takapihalle päin. Iredsh lähetti herbedejä kokoukseen kutsumaan, sillävälän kun Haoma poistui teltaan vangeille ruokaa noutamaan.

KUODES LUKU.

Kulkiessaan telttapihan halki, huomasi Haoma ison majan vieressä olevan tilavan teltan edessä sisarensa Armaitiksen, jolla oli kukkaskori kädessä.

— Teetkö valmistuksia illan juhlaa varten? kysyi Haoma häneltä.

— Olen siistinyt ja koristanut sinun makuutelttaasi, Haoma — vastasi Armaitis. — Olen siroittanut permannelle tuoksuvia kukkia, jotta unesi kotia palattuasi olisivat kauniit.

Haoma muisti sen hiljaisen hellyyden, jota Armaitis aina häntä kohtaan oli osoittanut, ja nähdessään siinä edessään sisarensa kauniit kasvot, hän tuli ajatelleeksi, miten paljoa hän sai kaivata yksinäisessä erakkoasunnossa, ollen vailla kodin hellyyttä ja ihmisten seuraa. Hän virkkoi:

— Olet aina hyvä, Armaitis. Saat minun puolestani nähdä paljon vaivaa.

Armaitis oli harvapuheinen, eikä hän nytkään ruvennut pitemmältä toimenpiteitään selittämään. Hän loi vaan syvistä silmistään veljeensä puhuvan katseen, joka sisälsi seuraavaa:

— Vapaasta tahdosta ja kernaasti teen sinulle sen vähäisen, minkä teen.

Äänetönnä hän jatkoi työtänsä. Käskettyään Sevaren panemaan koriin ruokavaroja vuoristovangeille vietäväksi sekä otettuaan tämän nuoren palvelijan oppaaksi mukaansa, läksi Haoma kulkemaan vankien surullista olopaikkaa kohti. Kapea polku johti öljypuiden ja jyrkästi töröttävien kallioseinien ohitse yhä ylöspäin. Heidän hetken äänettöminä astuttua edelleen, kysyi Haoma:

— Oletko ennen käynyt vankien luolalla, Sevare, koska näyt tuntevan tien? En itse ole siellä asti koskaan käynyt.

— Luulenpa löytäväni — vastasi Sevare. — Kerran liikuin tuolla ylempänä vuoristossa ja kuulin haikeata vaikeroimista, ikäänkuin joku olisi ollut suuressa hädässä tai kuoleman vaarassa. Kun riensin siihen suuntaan, mistä tämä ääni tuli, saavuin rotkoaukolle, ja kun katsahdin sisälle, näin puolipimeässä kolme vankia ja miehen heitä ruoskimassa. Arvasin heti, että tämä oli häpeävankien rotko ja pakenin tuota kirottua paikkaa.

— Luuletko todella, että tuo paikka on kirottu?

— Niin sanotaan; öisin kuuluvat pahat daivit liikkuvan luolan tienoilla ja käyvän vankeja kiduttamassa. Silloin ei ole hyvä eksyä niille seuduille. Saastutetuksi ja onnettomaksi tulisi se, joka silloin luolassa kävisi.

— Tuo on pelkkää kuvittelua. Tiedätkö, Sevare, että nuo vankiparat saavat turhaan ja viattomasti kärsiä. Ja minä aion lohduttaa heitä ja vapauttaa heidät.

Tämän kuultuaan näytti Sevare kovin tyrmistyneeltä ja vasta hetken kuluttua sai hän soperretuksi:

Mutta ovathan he Avestan pilkkaajoina!

— Eivät ole Avestan pilkkaajoina, selitti Haoma. Mutta sitä on sinun nyt vaikea ymmärtää. Myöhemmin olen sinulle ja teille kaikille sen selittävä.

Salaperäisenä ja omituisena oli Sevare aina pitänyt Haomaa, erakkoa. Mutta se, minkä hän nyt sai kuulla, oli hänestä vallan käsittämätöntä. Itse destur mobedin poika meni häpeävankien luo heitä lohduttamaan. Ei hän enää tietänyt, mitä ajatella.

Polku kävi yhä kaidemmaksi, yhä jyrkemmäksi. Äänettöminä he kiipesivät sitä ylöspäin, ja tuon tuostakin saivat he käsin tarttua kiinni kallioensaaseen tai kivensärmään pysyäkseen polulla. Viimein päättyi polku tasaiseen paikkaan, jolla kasvoi kookas sykomoripuu.

— Tuossa on merkkipuu, huudahti Sevare. Tässä vallan lähellä on vankien luola.

Sykomorin luo tultuaan, näkivät he todella läheisessä jyrkässä kallioseinässä aukon.

— Tuossa se on — virkkoi Sevare, ojentaen ruokakorin Haomalle, ja vetäytyen taikauskaisen pelon ilme kasvoissa sykomorin juurelle odottamaan.

Haoma otti korin ja lähestyi aukkoa. Se oli niin matala, että siitä täytyi puoleksi ryömien mennä sisälle, ja se päästi ainoastaan hämäräisen valon rotkoon. Kun Haoma kumartui tähän aukkoon, tunsikin hän luolasta virtaavan vastaansa pahalle löyhkäävän ummehtuneen ilman, joka oli niin vastenmielinen,

että hän ehdottomasti veti päänsä takaisin. Sykomorin runkoon nojautuva Sevare, joka jännityksellä oli seurannut Haoman kaikkia liikkeitä, käsitti tämän hänen peräytymisensä pelon aiheuttamaksi ja huusi herralleen:

— Lue rukous Avestasta, valtijaani poika, niin astut vaaratta tuohon kirottuun pesään!

Haoma rauhoitti häntä sanoen:

— Ole huoletti minun puolestani, Sevare. Ei tässä ole mitään vaaraa.

Sitten hän meni kyyryssissään sisälle luolaan. Kamala näky kohtasi hänet sen hämärässä. Kolme olentoa oli siinä seiniin kanteilla kiinnitettyinä. He olivat kalpeat ja laihtuneet. Varsinkin vanha Salfer oli laiha ja kuihtunut kuin luuranko, ja hän loikoi enemmän ruumiin kuin elävän olennon kaltaisena mädänneillä oljilla. Hänen poikansa Arasta oli myös nääntyvän näköinen, joskohta hänen nuoret voimansa näyttivät hieman paremmin kestäneen tämän kurjan olopaikan riuduttavaa ilmaa. Laihtunut ja sairaan näköinen oli myös kookasvartaloineen Vohumeno, kolmas vangeista, vaikka tämä inhoittava luola ei ollut kyennyt kiihdyttämään hänen voimakkaita jäntereitään ja lihaksiaan. Heidän kahleensa olivat niin lyhyet, että he hädintuskin saattoivat paneutua pitkäkseen.

Kuultuaan outoja ääniä, olivat vangit kummastellen tähystäneet aukkoa. Haoman ilmestyttyä luolaan, loi vanha Salfer häneen syvälle kuoppiinsa vajonneet himmeät silmänsä ja kysyi heikolla vapisevalla äänellä:

— Onko jo loppuni hetki viimeinkin saapunut? Joko tulet minua syöksemään vapautukseni kuiluun?

Näin sanottuaan hän suurella vaivalla kohosi paljasten, laihojen käsivarsiensa nojaan puoleksi istuvaan asentoon, paremmin nähdäkseen outoa tulijaa.

— Olen ystävänne — virkkoi Haoma; tulen teitä lohduttamaan ja vapauttamaan.

Uskomattomalta tuntui tämä vangeista, ja vanha Salfer kysyi epäillen:

— Oletko Ahrimanin lähettämä henki, joka turhilla lupauksilla meitä ilkut? Vai näenkö unta? Vohumeno, Arasta, näenkö unta?

Syvällä miehekkäällä äänellä vastasi Vohumeno:

— Olet hereillä, Salfer, kuten myös me molemmat.

Haihduttaakseen heidän pitkällisen kärsimyksensä synnyttämän toivottoman epäilyksen, lisäsi Haoma:

En ole mikään henki, olen destur mobedin poika, Haoma. Maan hallitsija on julistanut vapauden parseille; minä koetan hankkia vapauden teillekin.

— Voitko vanna Ormuzdin nimeen, ettet meitä petä — kysyi vielä Salfer.

— Vannon Ormuzdin nimeen, että olen ystävänne, ja etten teitä petä.

Nyt vasta rupesi vankien epäluulo haihtumaan. Mutta heidän oli vielä vaikea käsittää ja uskoa tätä odottamatonta sanomaa huojuksesta ja vapaudesta.

Haoma muisti nyt, että vangit tarvitsivat ruokaa, ja hän rupesi jakelemaan heille mukaan ottamiaan lihapaloja, riisikakkuja, nisuleipiä ja hedelmiä.

— Syökää ja virkistäkää itseänne — sanoi hän. — Sitten tahdon lähemmin jutella kanssanne tilastanne.

Pitkät ajat nälkää nähneet ja kituneet vangit kävivät viipymättä ahneesti käsiksi saamiinsa ruokiin. Nähdessään heidän tavattoman ruokahalunsa ja muistaen heidän pitkän paastoaikansa, varoitti Haoma heitä lempeästi:

— Suon teille kernaasti ruokaa, niin paljon kuin syödä jaksatte. Mutta olkaa varovaiset ystäväni, sillä monivuotisen nälkänne jälkeen voi liika syöminen teitä vahingoittaa.

Mutta tässä oli vaikea sanoin ehkäistä heidän syömäintoaan, jonka vuoksi Haoma kaasi vahvistavaa marjamehua pikariin ja ojensi sen vuoroin hoidokkailleen.

Kun Sevare vankien syödessä ei enää kuullut puheen huminaa luolasta, rupesi hän pelkäämään, että herransa oli joutunut johonkin vaaraan. Vaivoin voittaen taikauskaisen sisäisen vavistuksensa hän

lähestyi luolan aukkoa ja huusi:

— Oletko hädässä, destur mobedin poika? Ormuzd sinua suojelkoon!

— Rauhoitu, Sevare, — vastasi Haoma. — Ei minua mikään vaara uhkaa.

Kääntyen vankien puoleen hän jatkoi:

— Tahtoisinpa nyt kuulla, miten teitä on kohdeltu täällä. Sain äsken kiinni Shirujen, joka oli tulemassa tuomaan teille kolmea kuivanutta leipäpalaa. Oliko tämä vaan tilapäistä, vai onko ruokanne ennenkin ollut yhtä niukkaa?

— Shiruje, tuo kirottu mies! — huudahti Vohumeno. — Jo vuosikausia hän on meitä nälällä kiduttanut.

— Älä kiroa, Vohumeno — varoitti vanha Salfer. — Tänä hetkenä ainoastaan siunaukset liikkukoot huulillamme.

— Kuivilla leipäpaloilla ja vedellä hän on meitä hengissä pitänyt — jatkoi Vohumeno. — Joskus on hän henkipitimiksi tuonut jonkun lihapalan. Mutta siitä on jo pitkä aika, kuin viimeksi lihaa näimme.

— Ja sekin on ollut vanhaa ja puolimätää — selitti Arasta, joka sitä ennen tylsämielisen näköisenä oli kuunnellut muiden puhetta, mutta joka nyt ruuasta näytti virkistyneen.

— Ei kyllin siinä, että meitä on puoleksi nälkään näännytetty; tavan takaa tuo sydämetön Shiruje ruoskii meitä, niin että iho tulee verille ja täyteen paisumia — virkkoi Salfer.

— Tuolla nurkassa on hänen aseensa, — sanoi Vohumeno, viitaten kädellään vastapäistä pimeää soppea kohti.

Haoma meni hapuillen osoitettua nurkkaa kohti ja löysi sieltä sauvan päähän kiinnitetyn nahkaisen ruoskan, joka oli täynnä solmuja ja pieniä rautapiikkejä. Kiivaasti hän viskasi kidutusaseen luolan aukosta ulos.

— Kyllä siitä kiduttajasta nyt vapaudutte; olen jo kuullut tarpeeksi hänen ilkeyttään — huudahti hän.

Kun ruoska nopeaa vauhtia lensi ulos luolan aukosta, piti Sevare sitä selvänä merkinä siitä, ettei kaikki sisällä ollut, kuin olla piti. Hän keskeytti rukouksensa, jota hän paraikaa luki sykomorin juurella ja huusi:

— Tulenko avuksesi, destur mobedin poika?

Ja vähän kärsimättömänä vastasi Haoma aukolta:

— Rauhoitu toki. Olenhan jo sanonut, etten apuasi tarvitse.

Sevare vaikeni, jatkoi rukoustaan ja luuli että hänen herransa pian oli noiduttu ja että hän oli jäävä luolaan ikipäiviksi.

— Miten ajattelet meidät pelastaa? — kysyi Vohumeno. — Miten muutat herbedien ja kansan mielet?

— Isäni on puolellani, ja olen taisteleva, kunnes saan kansan taivutetuksi. Eläkää vaan hyvässä toivossa ja odottakaa. Isäni on kutsunut koolle herbedit. He neuvoittelevat paraikaa, minäkin aion rientää sinne.

Vanha Salfer kohoitti äänensä:

— Kiitetty olkoon Ormuzd, joka viimeinkin on leppynyt, joka lähettää meille lohdutusta ja pelastuksen toivon. Kiittäkää myös te muut Ormuzdia!

Synkkänä virkkoi Vohumeno:

— En enää usko Ormuzdia, en Ahrimania. En saata kiittää muita, kuin destur mobedin jaloa poikaa.

Näin sanoen hän ylpeästi ravisteli kahleitaan, ikäänkuin olisi tahtonut ne murtaa ja jo niistä vapautua, sekä oikaisi kookkaan, jäntereisen vartalonsa suoraksi.

— Miksi niin puhut? — kysyi Haoma, alakuloinen väre äänessä. — Pitkä kärsimyksesi on saattanut sinut katkeraksi. Ketä sitten uskoisit, kehen luottaisit, ellet Ormuzdiin, kaikkein ylevimpään ja paraimpaan?

— Uskon vaan ihmissydänten hyvyteen ja pahuuteen. Hyvien ihmisten luku on pieni, pahojen suuri

— vastasi Vohumeno. — Ainoastaan silloin kun hyvät ovat vahvat, saattaa onni tai onnen välkähdys tulla kärsivien osaksi. — Sydämesi hyvyttä kiitän, destur mobedin poika, sitä ylistän, jos sorretun miehen kiitos sinusta voi olla jonkun arvoinen.

— Panen kiitokseesi arvoa, mutta en sitä omista itselleni. Sillä jonkun hyvän hengen lähetti Ormuzd varmaankin tielleni ohjaamaan askeleitani luoksenne.

Ennen poistumistaan Haoma vielä virkkoi:

— Lähden taistelemaan puolestanne, enkä lepää, ennenkuin teidät olen vapauttanut. Jääkää Ormuzdin haltuun!

— Ormuzdin siunaus askeleitasi johtakoon — huusivat Salfer ja Arasta.

— Siunattu olkoon hyvytesi — virkkoi jäähyväisiksi Vohumeno.

Kun Haoma taas oli palannut raittiiseen ulkoilmaan, päästi hän helpoituksen huokauksen, sillä läkähdyttävän ummehtunutta oli ilma ollut luolassa. Sevare rukoili yhä polvistuneena sykomorin juurella ja oli rukoukseensa niin vaipunut, ettei hän ensin huomannut Haoman tuloa.

— Nyt on meidän joutuisasti palaaminen kotia — sanoi Haoma, ja Sevare kavahti peljästyneenä pystyyn.

— Kiitos Mithran, huudahti hän, joka sinua tuossa pahuuden pesässä on suojellut ja sinut onnellisesti ulos auttanut!

Haoma ei ruvennut sillä haavaa lähemmin selvittämään vankien tilaa eikä Sevaren pelon oikeutusta. Kiireisesti alkoivat molemmat palata takaisin parsien pääkylään.

SEITSEMÄS LUKU.

Herbedit, puettuina pitkiin valkoisiin viittoihin, joita keltaiset nahkavyöt pitivät koossa, olivat jo hetken aikaa olleet pyhässä neuvottelulehdossa. Iredsh ei ollut vielä aloittanut neuvottelua, vaan odotti Haoman paluuta. Kun Haoman solakan korkea vartalo tuli näkyviin vuoripolulla, lähestyivät herbedit isoa suihkulähdettä toimittaakseen tavanmukaisen käsien pesun. Kun Iredsh ensin oli käsiään vedellä valellut, noudattivat herbedit ja viimein Haoma hänen esimerkkiään. Sitten he asettuivat marmoriraheille, vakavina odottaen neuvottelun alkua. Haoma, jolla tosin jo oli herbedin arvo, mutta joka ei vielä ollut toimittanut tuliuhria, asettui istumaan plataanin juurella olevalla turpeelle. Iredsh istui ylimmällä kunniasijalla herbedien edessä.

Hän aloitti juhllallisella äänellä: — Olen kutsunut teidät tänne tekemään päätöstä pyynnön johdosta, jonka poikani Haoma tänään on lausunut. Tänä riemupäivänä, jolloin meille on myönnetty vapaus, tahtoisin hän, että lahjoittaisimme vapauden myös niille vangeille, jotka jo monta vuotta ovat kituneet vuoristoluolassa.

Tämän kuullessaan säpsähtivät herbedit ja näyttivät kovin hämmästyneiltä. Destur mobedin ehdoitus oli heistä vallan odottamaton ja tavaton. Siksipä kului hetki, ennenkuin kukaan heistä sai sanaakaan sanotuksi. Viimein eräs vanhempia herbediä, nousi seisaalleen ja virkkoi, nojaten paksuun käyräpäiseen sauvaansa:

— Perin outo on tämä asia, jonka meille ilmoitit, destur mobed. Vankien vapautus olisi laitton, olisi vastainen Avestan pyhille säädöksille.

— Se olisi laitton, laitton... mutisivat muut herbedit.

Iredsh näytti hieman levottomalta, sillä hän huomasi nyt liian äkkipikaa suostuneensa Haoman pyyntöön, ja tätä vaikeaa asiaa ja sen käsittelyä tarkemmin pohtimatta kutsuneensa herbedit koolle. Ja mitä hän nyt oikeastaan saattoi sanoa esittämänsä asian puolustukseksi? Olivathan herbedit oikeassa, että vankien vapautus soti Avestan säädöksiä vastaan. Juuri hän mietti jotakin sentapaista, että ehdoitus tosin oli ankarasti katsottuna laitton, mutta että parsien osaksi tullut suuri onni saattoi oikeuttaa heitä tosin menettelemään, kun Haoma nousi seisomaan. Hänen silmissään loisti vakaumuksen ja innon tuli, ja varmallalla sointuvalla äänellä hän puhui:

— Noiden ihmisparkojen vankinapitäminen ja kiduttaminen ei voi olla Ormuzdille mieluinen teko. Sillä Ormuzd on hyvyyden ja elämän lähde, eikä suinkaan kernaasti näe elämän riutuvan ja auttamattomasti surkastuvan. Avestakin opettaa, että missä kärsimys on ylenmääräinen, siinä on Ahriman joukkoineen ollut työssä...

Hän ei ehtinyt pitemmälle, kun herbedien istuimilta rupesi kuulumaan puoliäänestä murinaa. Mustapartainen Naotara, joka salaa toivoi Iredshin jälkeen destur mobedin arvoa joko itselleen tai pojalleen, kuiskaili ahkeraan ympärillä istuville herbedeille, antaen heille neuvoja, miten piti puhua ja menetellä. Itse hän ei tavallisesti paljoa puhunut, voidakseen paremmin peittää aikomuksensa; sen sijaan hän toimi salaa ja kuiskasi yllytyksen sanoja puoluelaistaensa korviin.

Gershasp, pelkäämättömän näköinen, laiha herbedi, joka istui ensi rivissä, nousi Haomaa vastustamaan:

— Suuret ovat tietosi pyhistä opeistamme, destur mobedin poika, ja elämäsi tiedetään myös nuhteettomaksi, mutta liian rohkeat ovat sanasi, ajattelemattomasti rupeat pyhän Avestamme säädöksiä arvostelemaan, ja kumoamaan. Varo Ormuzdin vihaa!

Hänen silmänsä säihkyivät intohimoisesti ja koko hänen ulkomuodostaan huomasi, että hänen sisällään riehui katkeran paheksumisen tunteet, joita hän vaan vaivoin hillitsi, asettamalla sanansa niin lievään muotoon kuin suinkin.

— Pyhää oppiamme en ajattelemattomasti arvostele — huomautti tämän johdosta Haoma; — olen päinvastoin tarkoin punninnut kaikkia oppimme kohtia. Mutta yhä enemmän on se vakaumukseni vahvistunut, että aikojen kuluessa Zoroasterin ilmoitettuun oppiin ihmiset ovat tehneet lisäyksensä. Ja se säädös, jonka nojalla vankeja kidutetaan, on varmaankin ihmisten järjetön lisäys.

— Missä ovat todistuksesi?... Millä todistat vakaumuksesi? — kuului monelta taholta herbedien sijoilta.

Iredsh, joka levottomana oli seurannut keskustelun saamaa käännettä, tahtoi saattaa asiat vähän toiselle tolalle virkkaen:

— Emme ole tulleet tänne kiistelemään Avestan opinkappaleista, emme siitä, mikä niihin aikojen kuluessa on lisätty. Tässä on kysymys poikkeustapauksesta, syvän kiitollisuutemme osoituksesta Ormuzdille. Onhan heimomme vuosisatoja kitunut maan valloittajan raskaan ikeen alla. Ormuzd on taistellut puolestamme ja viimein voittanut. Meille on harvinainen päivä, vapauden päivä, koittanut. Ainoastaan harvinaisella armonteolla saatamme Ormuzdin hyvyttä ylistää.

— Destur mobed on oikeassa, sanoi vanha Gurase, joka oli Iredshin ystävä ja taipuvampi vapaampaan ajatuskantaan. — Tässä ei ole kysymyksessä Avestan opin muuttaminen ainaiseksi, vaan ainoastaan tilapäinen ja tavaton kunnianosoitus Ormuzdille. Luulenpa siis, että Ormuzd on pitävä otollisena vankien vapautuksen.

Mustapartainen Naotara rupesi tämän johdosta taas ahkerasti kuiskailemaan.

— Gurase on kaukaa vangitun Salferin sukua — kuului joku herbedeistä puoliääneen mutisevan.

Mutta destur mobedin ja Gurasen puolustuksen johdosta nousi herbedien ensi rivissä istuva Gershasp taas puhumaan:

— Jos tahdomme Ormuzdille tavatonta ylistystä osoittaa, niin miksi emme pikemmin lisää tuliuhrien lukua? Rikommehan Ormuzdin Avestassa nimenomaan ilmoittaman pyhän tahdon, jos vapautamme häpeävangit.

Haoma, joka hetken aikaa kärsimättömänä oli odottanut sanan vuoroa, nousi taas, posket hehkuen, seisomaan.

— Meillä on vielä toinenkin syy vapauttaa vangit — sanoi hän. — Kävin äsken heidän luolassaan ja näin omin silmin, kuinka ylenmäärin heitä kidutetaan, kuinka he ovat saaneet kärsiä monta vertaa enemmän, kuin mitä säädökset määräävät.

— Hän on käynyt häpeävankien luona — mutisivat herbedit. — Ja Naotara pani taaskin kuiskeensa liikkeelle.

— Shiruje on ollut luonnottoman kova vartija — jatkoi Haoma. Hän ei ole yksistään kiduttanut vankeja niukalla ruualla, vaan on sen lisäksi raadellut heitä kamalalla ruoskalla, jonka pelkkä näky jo herättää kauhua. Vankien asunto on lisäksi likainen ja huono. He eivät näe päivän valoa, eivätkä koskaan saa pestä jäseniään. Ja kun uni viimein tuottaa heille lievennystä suurista tuskistaan, täytyy heidän vaipua

alas lepäämään mädänneille oljille.

— Kovaa vankeutta ja suurta kärsimystä, jopa lopulta kuolemankin säätää pyhä lakimme Avestan pilkkaajille — tiuskaisi Gershasp.

— Mutta se, minkä vankiparat ovat saaneet kärsiä, käy yli noiden vanhojen määräystenkin, — vastusteli Haoma. Shiruje, tuo konna, on antanut heille vaan kolmannen osan säädetyistä ruokaannoksista. Sen saattaa isäni, sen saatan itse, sen saattaa palvelija Sevare ja vangit todistaa.

— Tämä on myös tärkeä seikka, josta tahdoin kanssanne puhua — huomautti Iredsh, joka havaittuaan herbedien ankaran vastustuksen jo piti vankien vapautusta turhana yrityksenä, ja joka puolestaan aikoi tyytyä vankien tilan parantamiseen ja heidän kärsimyksiensä lieventämiseen.

Hän jatkoi:

— Shiruje on käyttänyt tointansa omaksi hyödykseen. Hän on itselleen ottanut vangeille vietäviä ruokavaroja. Destur mobedinanne vaadin, että häntä on tarkoin tutkittava, että hän on eroitettava toimestaan ja ankarasti rangaistava. Vaadin vielä, että hänen jälkeisensä vanginvartija on asetettava silmälläpidon alaiseksi.

— Oikein puhuit, destur mobed — huudahti Gurase.

Muut herbedit pysyivät ääneti, odottaen asian kehitystä.

— Kutsukaa Shiruje tänne — käski Iredsh lehdon laidalla seisovalle palvelijalle.

Äänettömänä odotti herbedien kokous vankienvartijan, Shirujen tuloa.

Hetken kuluttua palasi palvelija kertoen, että Shiruje oli kadonnut.

Juhlavalmistuksissa häärivät palvelijat olivat nähneet hänen heti Haoman lähdettyä vankien rotkolle, lähtevän pois takapihalta ja kiireisesti poistuvan Rhagaan päin vievää tietä pitkin.

— Hän on paennut — huudahti Haoma.

— Lähdetäköön häntä etsimään ja takaa-ajamaan, jos tarvitaan — sääsi Iredsh.

— Mahdotonta on hänen asiataan tässä käsitellä, tai hänen menettelyään vankeja kohtaan ottaa huomioon, ennenkuin hän on saatu saapuville — huomautti Gershasp. Ja hän lisäsi:

— Ehkäpä vangit ovat valehdelleet ja selittäneet kaikki omaksi edukseen. Asia on lykättävä toistaiseksi.

Silloin kiivastui arvokas Iredsh ja virkkoi nuhtelevalla äänellä:

— Oletko sinä, Gershasp, täällä ylin lain valvoja ja ylläpitäjä, koska pidät noin rohkeata ja ylpeätä puhetta. Luuletko minun aiheettomasti Shirujea syyttävän? Omin silmin olen nähnyt, miten hän oli täyttänyt ruokasäkin heinillä, ottanut tyhjän keitospullon ja kolme kuivanutta leipäpalasta vangeille vietäviksi. — Minun täytyy kokouksen edessä nuhdella sinua ajattelemattomasta ja kiivaasta puheestasi.

Veri kiehui Gershaspin suonissa, hän pyyhkäisi harmahtavaa partaansa ja keikahti pystyyn niin rajusti, että saattoi luulla hänen aikovan karata destur mobedin kimppuun. Muutaman askeleen hän astuikin Iredshin istuinta kohti, siinä hän pysähtyi. Hän tiesi, että suurin osa herbedejä oli hänen puolellaan, ja tämä teki hänet rohkeaksi. Senpä vuoksi hän kiivaana huusi:

— Vaikka oletkin sinä, Iredsh, lain ylin valvoja, vaikka sinulle on suuri valta annettu parissamme, muista, että herbedit ovat yhtä mahtava vastavalta, että meidänkin mieltämme on kysyttävä, ennenkuin päätös tehdään.

— On tarpeetonta, että muistutat minulle velvollisuuksiani. Ne tunnen ja muistan — virkkoi Iredsh, jo tyytyneenä ja arvokkaasti.

— Mutta koska olet ylin lain valvoja — jatkoi vielä ärtynyt Gershasp — miksi siis ryhdyt ehdoittamaan laittomia tekoja? Sillä vankien vapautus sotii pyhää lakiamme vastaan.

Iredsh ei ehtinyt vastata, ennenkuin Gurase nousi puhumaan:

— Ei suinkaan ole Ormuzdille otollista se, että tänä suurena armon ja ilon päivänä annamme sijaa katkeralle kiistalle ja tuimille riidoille. Herbedien vanhimpana vastustan myös niitä loukkaavia sanoja, joita Gershasp on sinkoillut rakasta ja kunnioitettua destur mobediamme kohtaan, jonka viisautta ja

Ormuzdin mieleisyyttä ei kukaan epäile. Muistakaa — huusi hän kohoittaen heikkoa ääntään — että suuri Zoroaster pyhään opinrakennukseensa otti monta vankkaa peruskiveä Maagien opeista. Muistakaa, että Zoroasterin jälkeen viisaat miehet ovat hänen oppiinsa tehneet lisäyksiä. Eri aikojen vaatimukset ovat erilaiset. Meidän ajallamme on myös omat vaatimuksensa.

— Hän on vääräuskoinen — mutisi Gershasp vetäytyessään takaisin istuimelleen.

Haoma huomasi nyt, että hänen asiallaan oli varsin vähän menestyksen toiveita, koska herbedit sitkeästi pitivät kiinni oppinsa puustavista. Hän tiesi kyllä, että Gurasen lisäksi vielä muutama muikin herbedeistä oli hänen puolellaan, mutta he olivat häviävänä vähemmistönä. Kuitenkaan ei hän masentunut, vaan päätti viimeiseen asti taistella ajettavaksi ottamansa asian puolesta. Hän kohosi paikaltaan ja astui herbedien istuinten eteen; innostuksen puna peitti hänen kasvonsa ja hänen tummat syvät silmänsä kuvastivat paheksumista ja katkeruutta.

— Suuri onni velvoittaa ihmistä tekemään muitakin onnellisiksi, etupäässä poistamaan ylenmääräistä kärsimystä. Toivoin Ormuzdin suuren hyvydentyön saattavan helytymään sydämenne, mutta petyin. Tietäkää siis — huusi hän kohoittaen molemmat kätensä ikäänkuin uhaten herbedejä kohti — tietäkää te kovasydämiset kaava-ihmiset, etten ole lepäävä, ennenkuin olen vapauttanut vankiparat. Viimeiseen hengenvetooni olen taisteleva heidän puolestaan.

Ja nähdessään herbedien uhkaavat synkät katseet, hän jatkoi:

— Katselkaa vaan minua uhkamielisinä, en teitä pelkää, en teidän edestänne väisty. Sillä tiedän että se asia, jota puolustan, on Ormuzdin syvimmän opin mukainen.

Herbedeissä syntyi tämän Haoman puheen johdosta suuri levottomuus ja kiukku. Toiset tahtoivat nousta häntä vastustamaan. Toiset taas pysyivät ääneti. Sillä Naotara oli kuiskannut:

— Älkää häntä enempää kiihoittako. Hänellä on voimakkaita suojelijoita takanaan. Parasta on tehdä hänelle tämä myönnitys.

— Voimakkaita suojelijoita takanaan — mutisi Gershasp puoliääneen, vaistomaisesti puristaen kouransa nyrkille.

Samassa syöksyi Iredshin luo eräs parsi hengästyneenä ja kertoi:

— Upea shaahin lähettiläs on saattoineen tulossa tänne. Tuossa tuokiossa hän on täällä.

Kuin salama iski tämä viesti kokoontuneisiin herbedeihin.

— Meidän on nopeasti päättämisen neuvottelu, jotta voisimme arvokkaasti vastaanottaa shaahin lähettilästä, huomautti Iredsh.

Sitten hän kiireisesti kysyi: Kuka on valittava Shirujen sijaan vankien hoitajaksi?

— Silloin nousi Gustehem, eräs mustapartaisen Naotaran vieressä istuva herbedi istuimeltaan ja virkkoi:

— Joskohta herbedit ovat lausuneet arvelunsa vankien vapauttamisesta, lienee kuitenkin, lähemmin tarkastettaessa, painavia syitä, jotka kehoittavat meitä tällä kertaa päästämään heidät vapaiksi. Tänne saapuu nyt shaahin lähettiläs. Saattaisipa hänen kauttaan tulla shaahin tietoon, että meillä on vankeja, ja ehkä se ei häntä miellyttäisi. Heimomme yhteishyvän vuoksi ehdoitan siis, että vangit nyt heti vapautetaan.

Muutkin herbedit, ja niiden joukossa kiivas Gershasp, näyttivät pelkäävän Haoman vaikutusvaltaa hoviin, ja pitivät viisaimpana myöntyä. Naotaran viittauksesta he kaikki nousivat seisaalleen ja ojensivat käsivartensa ylös, huutaen:

— Vapautettakoot, vapautettakoot!

Ja tähän päättyi herbedien kokous.

Haoman mieli oli tuskin ehtinyt tyyntyä äskeisestä kiihoituksesta, ja vaikka hänen sydämensä pohjalla vielä piili katkeruus siitä, että herbedit vaan pelosta olivat suostuneet vankien vapauttamiseen, oli hän kuitenkin ylen iloinen, että vapautuksen hetki nyt jo koitti vangeille. Hän ei malttanut jäädä odottamaan shaahin lähettilään tuloa, vaan otti seuraansa pari palvelijaa — taikauskoinen Sevare sai nyt jäädä pois — ja lähti nopeasti kulkemaan vankien rotkolle päin.

Kiireisesti levitettiin kalleita intialaisia silkkimattoja destur mobedin teltalta pensasaidalle sekä jonkun matkaa tiellekin, sillä ylhäinen vieras lähestyi. Ja tuskin olivat valkeavaipaiset herbedit

ehtineet ryhmittyä tien viereen destur mobedin aitauksen eteen ja destur mobed itse asettua aitauksen käytävääuokolle, kun jo tien käänteessä tuli näkyviin shaahin sanomantuoja, joka istui punaisella, jalokivistä säteilevällä satulavaipalla peitetyn valkean orhin selässä. Kolme saattajaa ratsasti hänen jälessään.

Iredsh astui ulos piha-aitauksesta ja meni paljastetuin päin shaahin lähettilästä vastaan. Tultuaan muutaman askeleen päähän hänen hevosestaan, pysähtyi Iredsh ja virkkoi:

— Terve tuloasi, shaahin viestintuoja! Samassa hän tunsu valkosen orhin selässä istujan Demuriksi, Hassan Ibn Alin pojaksi. Ja iloinen hymy levisi vanhuksen huulille.

— Terve tuloasi, jalo vieras! huusivat herbedit.

Kaksi Iredshin palvelijaa, jotka olivat pukeutuneet puhtaisiin valkoisiin liinavaippoihin ja nivoneet ympärilleen punapurppuraiset vyöt, pysäyttivät Demurin hevosen. Demur hypähti alas hevosen selästä ja astui kolmen saattajansa seuraamana Iredshin jälkeen destur mobedin pihalle, jossa hän ojensi Iredshille pergamentti-käärön.

— Tässä on teille shaahin ja isäni vahvistama vapauskirja, virkkoi hän, laskeessaan sen Iredshin käteen. Ja hän lisäsi:

— Shaahi on käskenyt, että se luettaisiin julki parseille.

— Siunattu olkoon shaahi, ja siunattu jalo isäsi, Hassan Ibn Ali, huudahti Iredsh.

Ja herbedit toistivat hänen huutonsa.

Teltan ovella ojensi Sevare ylhäiselle vieraalle vedellä täytetyn kultamaljan käsien huuhtomista varten. Kultamalja otettiin esille ainoastaan arvokkaimpien vierasten tullessa. Huuhdottuaan ja pyyhittyään kätensä, astui Demur seuralaistensa kanssa isoon telttä-asuntoon, jossa häntä pyydettiin istumaan korkealle musnud-patjalle. Iredsh istui hänen viereensä ja virkkoi:

— Tulit itse, suurvisiirin poika, shaahin kirjettä perille tuomaan. Kasvojesi näky tuottaa meille suurta iloa.

— Mieleinen on minulle tämä tehtävä — arveli Demur. Jo olen usein muutoinkin aikonut käydä täällä lapsuuteni rakkaita seutuja tervehtimässä.

— Elät alati heimomme muistossa hilpeän luontososi ja meille ystävällisen mielialasi vuoksi. Kovin suureksi ja komeaksi olet tullut siitä, kun täällä viimeksi kävit. Silloin oli leukasi vielä parraton.

Demurin siinä jutellessa destur mobedin kanssa, kulki Armaitis vanhan Rudaben seuraamana teltan halki. Demur nousi patjaistuimeltaan ja tervehti häntä kohteliaalla syvällä persialaisella kumarruksella. Armaitis vastasi tervehdykseen, ja Rudabe kumarsi kyyryisen selkensä vielä syvemmälle, niin että hän vähällä oli langeta pitkälleen maahan. Kuin hallitsijaa ainakin kunnioitti hän shaahin lähettilästä. Armaitis loi arkana ja kainona silmänsä alas, kohdatessaan suurvisiirin pojan hehkuvat katseet. Hänellä ei ollut turvanaan kasvoharsoa, sillä parsilaiset naiset eivät sitä käyttäneet. Ja täytettyään lyhyen kohteliaisuuden ylhäistä vierasta kohtaan, poistui destur mobedin tytär vanhan palvelijattaren seuraamana.

— Vaivoin tunsin hänet tyttärekseksi, Armaitikseksi — virkkoi Demur immen poistuttua. — Siitä on jo vuosia, kun hänet viimeksi näin. Kuinka hän on tullut solakaksi ja kauniiksi. Ja kuinka hänen silmänsä vivahtavat Haoman silmiin!

Iredsh hymähteli tyytyväisenä Demurin kiitoksesta ja sanoi:

— Niinhän nuoret kohoavat ja varttuvat. Me vanhat kutistumme kokoon ja kumarrumme vähitellen maata kohti.

— Missä on Haoma? — kysyi äkkiä Demur, joka nyt vasta huomasi ystävänsä poissaolon.

— Hän lähti äsken vuoristorotkolle vankeja vapauttamaan. Suuren ilosanoman johdosta herbedien kokous teki armahduspäätöksen.

Vilkasluontoista Demuria halutti heti lähteä vuoristoon Haomaa vastaan, osaksi uteliaisuudesta osaksi toivosta pikemmin tavata ystävänsä. Hän rupesikin, jätettyään telttapihalle seuralaisensa, joutuisasti astumaan Iredshin osoittamaa vuoripolkua, joka johti rotkolle päin.

KAHDEKSAS LUKU.

Vallan lähellä parsien kesäisiä telttä-asuntoja levisi avara tasainen kenttä. Sen laidalla kasvoi tiheä oliivilehto, ja sinne tänne itse kentälle oli istutettu jaloja etelän puita, kuten kassiapuita ja tuuheita ceylonilaisia silkkiplataaneja. Tuoksuvien zhasmiinien reunustamista suihkulähteistä pulppuili alinomia ilmoille kirkkaita vesisateita. Iltaruskon hohde lepäsi vielä vuorten lumihuipeilla, mutta alempana tasangolla oli jo melkein pimeä. Sen vuoksi oli kentän laitaan sytytetty tulia, ja moneen paikkaan kenttää oli pystytetty maahan pitkävartisia ambrasoihtuja, joiden liekit valoisina leimusivat, ja jotka levittivät ilta-ilmaan myskinkaltaista hajuaan.

Tämä oli parsien juhlapaikka. Pitkin kenttää oli asetettu matalia pöytiä, ja niiden viereen istumapaattoja. Parsit, kirjavat juhlapuvut yllä, täyttivät kentän. He olivat kaikki seisaallaan, sillä herbedien ympäröimä Iredsh oli juuri Demurin vierestä kansalle julkilukenu shaahin armahduskirjeen, joka myönsi parseille vapaan itsehallinnon ja uskonnonharjoittamisen. — Jos he uskollisina ja levollisina alamaaisina pysyvät — näin oli kirjeen loppu kuulunut.

Raikkaat ihastuksen huudot raikuivat kansan taajoista joukoista ilmoille. Ja kukin valmistautui asettumaan pöytänsä ääreen. Mutta torventoitotus, joka kajahti destur mobedin luota, osoitti, että hänellä vielä oli jotakin kansalle ilmoitettavaa, ennenkuin juhla alkoi.

— Kuka on valittava huomisen tuliuhrin toimittajaksi? — kysyi Iredsh.

Lyhyen hiljaisuuden seurattua, kuului Gurasen, Iredshin ystävän, ääni:

— Poikasi Haoma on sopiva tuliuhrin toimittajaksi. Hän ensiksi toi meille ilosanoman.

— Onko se herbedien ja kansan tahto? — kysyi edelleen Iredsh.

— Haoma valittakoon, kuului kaikkialta.

Ja jos joku, etenkin herbedien joukossa, olisi halunnutkin panna ehdolle jonkun toisen, niin ei hän uskaltanut kohoittaa ääntänsä. Sillä Demurin ja hänen seuralaistensa läsnäolo näytti herättävän varovaisuutta ja pelkoa. Sangen tyytymätön oli mustapartainen Naotara, joka salaisesti toivoi, että hänen poikansa Aurva saisi tuon kunniakkaan tehtävän toimekseen. Aurva näet myöskin oli nuori herbedi, joka odotti ensikertaista uhritoimitusta. Mutta Naotara huomasi, että hänen silloin, kuten monasti muulloin, oli paras vaieta, sillä Haomalla oli nyt kansa ja valta puolellaan. Hän tyytyi siis ohimennen mutisemaan ystävänsä Gershaspin korvaan!

— Destur mobedin poika tupataan nyt kaikkialle.

— Kaikella on aikansa — kuiskasi hänelle vastaukseksi Gershasp, samalla merkitsevästi iskien silmäänsä.

Nyt alkoi juhla. Kansilla peitetyt, höyryävät padat, jotka kukin pöytäkunta oli saapuville tuonut, avattiin ja käytiin käsiksi parsien juhlaruokaan, karitsan paistiin ja riisipuuroon. Ken oli niin köyhä, ettei hänellä ollut karitsaa, oli vuoristossa kaatanut nuoren kauriin.

Iredshin pöytä oli kunniasijalla kentän keskellä. Lukuisat tuoksuvat ambrasoihdut leimusivat neliönmuotoon pystytettyinä tämän pöydän ympärillä. Sen ympärille oli myös levitetty komeita mattoja suojaksi vahvalta kasteelta ja niille oli asetettu silkkisiä istumapaattoja. Iredsh oli sijoittunut pöydän pitkän puolen keskelle, hänen oikealla puolellaan istuivat Demur ja hänen seuralaisensa, vasemmalla Haoma, hänen äitinsä Hutoa ja sisarensa Armaitis. Pöydän vastakkaiselle puolelle olivat asettuneet vanha Gurase sekä joukko etevämpiä herbedejä ja muita huomattavia parseja. Kun juhlaruoka oli syöty, toivat palvelijat esille viiniä ja kaatoivat sitä hopeamaljoihin. Suuri Zoroaster ei näet ollut kieltänyt viinin kohtuullista nautitsemista. Islaminusko päinvastoin kokonaan kielsi väkevien maistamisen. Demur ei tästä kiellosta välittänyt, vaan maisteli varsin ahkerasti maljaansa. Hänen kumppaninsa olivat aremmat. He olivat asettaneet maljansa matolle matalan pöydän viereen, joka juuri oli niin korkea, että se esti muita niitä näkemästä. Ja salaisesti, toisten puhellessa ja kääntyessä pois, he niistä ottivat aimo kulauksen. He menettelivät kuten muut islaminuskoiset noudattaen ohjetta: sen, mikä Koraanin määräyksissä on epämieluisaa täyttää, täytämme vaan näennäisesti, jotta eivät ihmiset pahaa puhuisi.

Juhlan kohottimeksi kutsuttiin nyt soittajattaret ja soittajat esille. He asettuivat puoliympyrään lähelle destur mobedin pöytää. Heillä oli suuria canun-harppuja sekä pieniä santelipuisia kitaroita, joiden kielistä he näpäyttivät esille iloisen-äänilajisia säveleitä. Toisilla oli kädessä pieniä hopeakulkusia, joita he silloin tällöin sävelten tahdissa kilisyttelivät.

Iltausko oli jo vaalennut lumihuipuilta, mutta sen sijaan loi kuu niille hopeavälkettä. Ihan hiljainen tuulenhenkäys liikutti jalojen puiden lehtiä ja levitti virkistävää viileyttä paahtavan päivän jälkeen. Ilo, rauha ja tyydytys vallitsi kaikkialla.

Syrjemässä, kentän laidalla, oli köyhempien yhteinen suuri pöytä. Sen ääreen olivat vapautetut vangit Salfer, Arasta ja Vohumeno tahtoneet istuutua. Haoma oli kyllä ehdoittanut erityistä pöytää, mutta Vohumeno halusi kernaammin että he istuutuisivat syrjempään, välttääkseen kansan uteliaita katseita. Tuskin olivat Vohumeno ja Arasta kantotuolissa tuoneet Salferin tämän pöydän ääreen, — hänen heikot jalkansa eivät enää tehneet palvelustaan ja jo rotkolta oli häntä täytynyt kantaa — kun siinä istuva köyhä kansa peljästyneenä kavahti ylös ja pakeni pois kuin spitalisten luota.

— Häpeävangit, häpeävangit! — kuulivat nämät poloiset poistuvien kammoten huudahtelevan.

Ja köyhät hajaantuivat kuokkavieraina tuttavien pöytiin ympäri kenttää.

Vapautettujen vankien pöydän ääressä oli myös ruokapata ja pöydällä savilautaset. Tässä pöydässä tarjotut ruuat olivat heimon yhteisesti kustantamat. Ruoka ei vapautetuista, pitkän paaston jälkeen suinkaan tuntunut liialliselta, ja halukkaasti he kävivät siihen käsiksi. Vanha Salfer, jonka jäsenet tavattomasta mielenliikutuksesta ja illan viileydestä olivat ruvenneet vapisemaan, oli Haoman toimesta saanut ylleen paksun villavaipan. Mutta vanhuksen laihat kädet olivat niin heikot ja vapisivat niin rajusti, että Arastan täytyi leikata hänelle lihapatat. Vaivoin vanhus sitten sai ne suuhunsa siirretyksi. Ruokahalua ei puuttunut, ja hänen ahkeraan pureskellessa pehmeitä lampaanliha-palasia, vierähteli silloin tällöin suuri kyynelkarpalo hänen kuivettuneelle poskelleen. Kun häntä kantotuolissa tuotiin juhla-kentälle oli hän kohdannut tyttärensä, Sindochtin, joka taluttaen kummastakin kädestä kahta lastansa, tyttöä ja poikaa, miehensä seurassa riensi juhla-kentälle. Iloisena oli Salfer ojentanut kätensä häntä kohti ja huutanut hänelle:

— Sindocht, tyttäreni, tule isääsi tervehtimään!

Mutta kauhistuen oli Sindocht temmannut molemmat lapsensa syliinsä ja paennut toiseen suuntaan. Tämä tuntui murtavan Salferin mielen. Ja sitä yhä vielä muistellessaan, hän vuodatti katkeroita kyyneleitä, kuitenkin valittamatta tai mitään virkkamatta.

Vohumeno, joka Arastan kanssa kantoi Salferia, oli myös huomannut Sindochtin, entisen morsiamensa, jonka omistaminen ennen hänen vankeutensa aikaa oli ollut häntä niin lähellä. Ja nähdessään loimuavien soihtujen valossa hänen vielä kauniit kasvonsa ja solakan vartalonsa, muistellessaan kuinka suuresti hän häntä oli rakastanut ja ajatellessaan, että hän nyt oli toisen oma, tunsu Vohumeno kipeän piston viiltävän sydäntään, ja Arasta näki hänen muuten tyyneissä kasvoissaan tavattoman kärsimyksen varjon. Mutta se katosi pian, Sindochtin poistuttua, ja Vohumenon istuessa juhla-aterian ääressä, olivat hänen kasvonsa jälleen saaneet järkähtämättömän vakavuuden leiman. Ainoastaan suupielissä vavahteli ivan- ja surunsekainen ilme, joka osoitti, että hän oli selvittänyt laskunsa maailman kanssa, että hän tunsu ihmiset ja kohtalon, ja ettei hän enää elämän pettäviltä lupauksilta odottanut mitään.

Destur mobedin pöydän ääressä olivat soittajat lakanneet säveliään helkyttelemästä ja siirtyivät lepäämään sekä itseään viinillä ja hedelmillä virkistämään. Eräs Demurin seuralaisista, hekumallisen näköinen hovimies, joka soiton kuluessa perin ahkerasti oli viljellyt pöydän viereen kätkeyn maljansa sisällystä, keikahti akka pystyyn, kun muuan sievä soittajatar kulki ohi, ja tahtoi häneltä ryöstää suukkosen. Tyttö päästi kimakan huudon ja pakeni muiden soittajattarien pariin. Hovilaisen olisi vielä tehnyt mieli lähteä jälkeen tytön suosiota tavoittelemaan, mutta Haoma oli sanonut Demurille:

— Seuralaisesi ei näy tuntevan parsien tapoja ja vaatimuksia!

Ja Demur oli käskenyt seuralaisensa asettua paikoilleen. Kuitenkin suurvisiirin poika hymyillen virkkoi Haomalle:

— Vielä kerran sinussakin herää lemmenarve; silloin et varmaankaan näin ankarasti pidä kiinni parsien tavoista! — Ja veitikkamaisesti hän sivelsi lyhyttä mustaa partaansa.

Vanha Iredsh ei virkkanut mitään; mutta tuo pikku tapaus oli kuitenkin luonut vakavuuden verhon hänen kasvohinsa. Sillä hän ajatteli parsien lemmenseikkoja koskevia määräyksiä, jotka olivat mitä ankarimmat ja joita ani harvoin loukattiin.

Pikkutapaus saattaa usein, vaikkapa ohimennen, häiritä hilpeätä tunnelmaa, ja niin tuntui nytkin olevan. Hetken äänettömyys vallitsi destur mobedin pöydässä. Demur huomasi sen ja mietti juuri miten kääntäisi asiat entiselle tolalle, kun samassa kolme miestä lähestyi destur mobedia ja kunnioittavasti tervehti häntä. Yksi heistä sanoi:

— Olemme kulkeneet siihen suuntaan, minne vankienhoitajan, Shirujen, sanottiin paenneen, olemme etsineet häntä kaikkialta, kuitenkin häntä löytämättä. Pimeän tultua palasimme takaisin.

— Siinä teitte oikein — arveli Iredsh. Mielipahalla ajattelen, että teiltä näin on mennyt hukkaan puolet juhlasta. Mutta korvatkaa nyt vahinkonne.

Miesten poistuttua lykkäytyttyä juhlimistaan aloittamaan, virkkoi Iredsh:

— Jo sen arvasin, että tuo konna pötki tiehensä.

— Kyllä sen nyt selvästi näkee — huomautti Gurase, — että tuolla vanhalla kyyryselällä oli paha omatunto, kun niin nopsasti lähti kápälämäkeen.

Ja koko pöytäkunta naurahti Gurasen huomautukselle. Sillä vaivaloisesti ja hitaasti ulkokullattu Shiruje oli liikkunut, etenkin viedessään vangeille ruokaa.

— Nyt muistan — puuttui Demur puheeseen, että tännepäin ratsastaessamme näimme tieltä kaukaa puiden aukosta vanhan miehen, joka kiiruhti metsän syvyyteen. Tämä oli noin puolitiessä Raghan ja vuorikylän välillä.

— Se oli varmaan vankien hoitaja Shiruje — sanoi Gurase.

— Tai oikeammin vankien kiduttaja — huomautti Haoma.

— Emme sen enempää huomiota hänen kiinnittäneet, virkkoi Demur.

— Hän on varmaankin paennut Raghaan — arveli Iredsh. — Sieltä on häntä perin vaikea saavuttaa.

Samassa alkoivat soittajat taas helkyttää hiljaisia säveleitä. Destur mobedin pöydän ääreen oli hilpeä mieliala palannut. Iredshin huulilla lepäsi taas hyvänsävyinen hymy, ja hän kääntyi Demurin puoleen virkahtaen:

— Kun näen tässä teidät molemmat nuoret, sinut ja Haoman, jotka jalo ystävyys toisiinsa liittää, muistuu mieleeni, että tänä onnellisena juhlahetkenä toteutuu monta vuotta sitten tehty lupaus.

Ja hän lisäsi kääntyen muiden puoleen:

— Tahdotteko kuulla, mitä kerron? Kaikki kallistivat korvansa lähemmäksi destur mobedia, paremmin kuullakseen hänen puhettaan.

Iredsh alkoi:

— Monta, monta vuotta sitten eli Chorassanin maakunnan pääkaupungissa, Nishapurissa, kolme nuorukaista. Yksi heistä oli tavattoman hyväsydäminen ja samalla viisas. Ystävykset kutsuivat häntä "hyväntekijäksi". Toinen oli mietiskelyyn taipuvainen sekä haaveileva. Häntä kutsuttiin senvuoksi "haaveilijaksi". Kolmas oli tavattoman lujatahtoinen, jäntevä, toimitarmoinen, mutta myös kylmästi punnitseva ja intohimoinen. Hänen liikanimensä oli ystävysten kesken "hallitsija". Kerran heidän ollessa koolla, nuoren innon ja hehkuvien tunteiden värähdellessä, sai se tovereista, jota "hallitsijaksi" kutsuttiin, muut vannomaan, että ken heistä kolmesta ensiksi kohoaisi valtaan ja kunniaan, sen täytyisi nostaa muut toverukset omaan korkeuteensa. — Kutka olivat nuo omituiset nuorukaiset? — kysyi uteliaana Demur.

— Senpä aijon juuri virkkaa — jatkoi Iredsh. — Ystävykset hajaantuivat sitten eri tahoille maailmaan. "Hyväntekijäksi" mainittu on jalo isäsi, nykyinen suurvisiiri Hassan Ibn Ali. Hän on täydellisesti sen nimen arvoinen, jonka hänelle nuorena hänen ystävänsä "haaveilija" ja "hallitsija" antoivat. Hän on koko Persian laajan valtakunnan hyväntekijä, myöskin parsien hyväntekijä. Ja hyvyydellään hän hallitsee näitä avaroita maa-alueita, kansaa ja itse shaahiakin. — "Haaveilija" ei ole kaukana teistä, hän istuu tässä joukossanne; se olen minä.

— Entä "hallitsija"? — kysäsi vilkas Demur.

— Hänestä kernaimmiten en puhuisi mitään, niin synkkä on hänen myöhäisempi kehityksensä ollut. Mutta tiedän, ettette tyydy näin puolinaisiin tietoihin, ja senpävuoksi lausun hänen nimensä, jonka kernaammin jättäisin mainitsematta. Hän on peljätty Ibn es-Ssabbach, assasiinien verinen päällikkö, Alamutin rautainen hallitsija.

Kuullessaan tämän nimen, säpsähtivät kaikki destur mobedin pöydän ääressä istuvat. Sillä pelättävä ja kamala kaiku oli tuolla nimellä.

— Entä miten on käynyt nuoruutenne valan? — kysyi Gurase.

Iredsh jatkoi selittäen:

— Jo nykyisen maan hallitsijan, Melikin isän, Alp Arslan shaahin aikana kohosi hyvä ja viisas Hassan Ibn Ali hallitsijan korkeimmaksi neuvonantajaksi. Hänen vaikutusvaltansa vaan kasvamistaan kasvoi Alp Arslanin jälkeläisen, Melikin, hallitessa ja silloin muisti hän lupauksensa, otti selon Ibn es-Sabbachin ja minun olopaikasta ja kutsui meidät hoviin Raghaan tarjotakseen meille siellä ylhäisiä virkoja. Mutta minut oli jo sitä ennen heimoni ikävä vallannut, olin muuttanut tänne ja päättänyt kokonaan antautua heimoni palvelukseen. Täällä korkein luottamustoimi tuli osakseni. — Ibn es-Sabbach taaskin noudatti kutsuja, tuli hoviin ja pääsi Hassan Ibn Alin välityksestä Melik shaahin huomatuimpien neuvonantajani joukkoon. Mutta hänen vallanhimoinen luonteensa ei tyytynyt toissijaiseen asemaan. Hän rupesi pian juonittelemaan, syrjäyttääkseen ystävänsä ja hyväntekijänsä, Hassan Ibn Alin. Monet monituiset kerrat hän koetti hallitsijan tykönä saada jalon suurvisiirin epäluulon alaiseksi. Mutta vaikka hän käyttikin sitä varten mitä pirullisinta viekkautta ja häikäilemättömmimpiä keinoja, ei hänen onnistunut järkyttää Melik shaahin lujaa luottamusta suurvisiiriinsä. — Vielä korkeammallekin tähtäsivät hänen kunnianhimoiset tuumansa. Olin kerran kuullut hänen nuorena sanovan, ettei hänen kunnianhimensa ennen olisi tyydytetty, kuin hän pääsisi maailman hallitsijaksi. — Viimein shaahi itse kyllästyi tähän juonittelevaan ja kunnianhimoiseen neuvonantajaan, ja antoi Hassan Ibn Alille suoranaisen käskyn poistaa hänet hovista. Ibn es-Sabbach lähti, mutta, luullen tai ainakin väittäen suurvisiirin juonitelleen hänet pois hovista, vannoi hän hänelle ainaista vihaa sekä julmaa kosta ja vetäytyi sitten assasiinien kanssa pohjoispuolella Kasvinin vuoristoa olevaan Alamutin linnaan, — kuten useimmat teistä tietänevät. Hän tahtoo vaikuttaa ja hallita mistä hinnasta tahansa, ja kuolemaa halveksivine, käytyreineen, fidaavineen, hän levittää tuhoa ja kuolemaa yli Itämaiden.

— Hän on todellinen Ahrimanin edustaja maan päällä — huomautti Haoma.

— Hän on hallitsijaan ja kansojen painajainen — lisäsi Gurase.

— Mutta älkäämme tänä juhlahetkenä pimittääkö mieliämme muistelemalla tuota kiittämätöntä ja julmaa miestä, — virkkoi Iredsh. — Ajatelkaamme vaan, että jalo Hassan Ibn Ali tänään toistamiseen on täyttänyt nuoruutensa lupauksen minua kohtaan; ja hän on ulottanut sen koko parsien heimoon. Sillä epäilemättä on tämä vapautustyö hänen ansionsa.

— Isäni tahtoo, selitti Demur, joka aina itsetietoisena ja mielellään kuuli isäänsä kiitettävän, — isäni tahtoo, että kaikki avaran Persian valtakunnan eri kansat eläisivät sovussa ja vapaina. Senpä vuoksi hän on kauan parsienkin vapauden asiaa ajanut.

— Minä iloitsen suuresti siitä, jatkoi Iredsh, että meidän ystävyyskuntamme on jatkunut poikiemme kesken. Selvä todistus siitä on tulosi tänne, Demur.

Nyt tuli palvelija, Severe, destur mobedin pöydän luo ja ilmoitti, että juhlan kilpa-ammunta pian oli alkava. Iredsh ja hänen pöytäkumppaninsa nousivat siis kentän syrjässä olevalle ampumaradalle mennäkseen. Haoma poikkesi kuitenkin ensin vapautettuja vankeja katsomaan, sanoakseen heille muutaman ystävällisen sanan. Mutta saavuttuaan heidän pöytänsä luo, huomasi hän sen tyhjäksi. Lähistössä juhluilta sai hän kuulla, että kaksi nuorempaa vangeista jo kohta aterian loputtua oli kantanut vankivanhuksen pois. Haoma meni nyt siihen destur mobedin asuntoryhmään kuuluvaan teltaan, joka vastaiseksi oli annettu vapautettujen vankien asuttavaksi. Siellä loikoi vuoteella vanha Salfer, ankaran kuumeen pauloissa ja pyysi tuon tuostakin Vohumenolta ja Arastalta kylmää vettä jäähdyttääkseen polttavia huuliaan.

Vohumeno ja Arasta kertoivat nyt, että vanhus jo aterian kuluessa oli tuntenut suurta pahoinvointia ja että hän heti sen loputtua oli pyytänyt päästä levolle.

Huolimatta kovasta kuumeestaan ei Salfer vielä hourinut, vaan tunsi Haoman, kuultuaan hänen äänensä.

— Kiitos, tuhannesti kiitos, hyväntekijämme! Ormuzd sinua monenkertaisesti siunatkoon! — sanoi hän heikolla äänellä.

Haoma tahtoi toimittaa hänelle lääkeapua. Mutta ei yksikään tautienparantaja ollut saatavissa, ja ne, jotka tavattiin ja joita kehoitettiin tulemaan vanhan Salferin avuksi, kieltäytyivät kiven kovaan tahraamasta taitoansa tarjoamalla sitä häpeävängin avuksi. Koska Haoma ei tahtonut juhlan kuluessa turvautua mihinkään ankarampiin keinoihin pakoittaakseen näitä henkilöitä täyttämään ihmisyyden vaatimuksia, tyytyi hän lopulta antamaan Salierille erästä juomaa, jonka taitava, lääkekasvia tunteva vanha palvelijatar Rudabe oli valmistanut. Tätä juomaa maistettuaan, tuntui Salfer saavan huojennusta. Ja teltassa olijat puhuivat keskenään kuiskaten, koska kuulivat sairaan jo tasaisemmin hengittävän ja

toivoivat hänen vaipuvan uneen. Mutta äkkiä virkkoi Salfer:

— Viekää minut huomenna mukaanne tuliuhrille. Tunnen, etten enää kauan voi elää, ja tahtoisin vielä kerran olla mukana Ormuzdia ylistämässä, saadakseni ennen kuolemaani sen varmuuden, että hän on antanut minulle anteeksi.

— Jos suinkin jaksat huomenna, sanoi Vohumeno — viemme sinut uhripaikalle. Rauhoitu siis ja nuku.

— Laskeutukaa myöskin te levolle kehoitti Haoma Vohumenoa ja Arastaa. — Lepoa tarvitsette tekin. Rauhaisaa yötä ystäväni!

— Rauhaisaa yötä! huudahtivat molemmat nuoret miehet. Ja Vohumeno lisäsi: — Kiitos, hyväntekijämme!

Arastakin virkkoi poistuvalle:

— Ormuzdin siunaus sinulle vapahtajamme!

Poistuessaan ajatteli Haoma tyydyttyin mielin, että vankiparat nyt ensi kertaa saivat maata puhtailla vuoteilla sekä hengittää vapauden ja yön virkistävää ilmaa. — Hän ohjasi sitten kulkunsa ampumaradalle. Siellä oli kilpailu jo täydessä vauhdissa. Joukko vahvajänterisiä nuorukaisia, jouset olalla, seisoi radan toisessa päässä. Toiseen päähän oli pystytetty aloepuisista laudoista tehty leveä ampumataulu. Sen keskelle oli asetettu valkoisista zhasmiineista ja punaisista ruusuista tehtyjä vähäisiä seppeleitä, jotka ampujien luota näyttivät jotenkin pieniltä renkailta. Niitä oli viisi luvultaan, ja ne oli kiinnitetty ampumalautaan siten, että yksi oli keskellä ja neljä muuta neliökuvioisesti sen ympärillä. Ampujien piti koettaa ampua nuolensa niin, että ne osuivat lautaan näiden kukkaisrengasten sisään. Ensin oli tähdättävä keskimäiseen, ja sitten järjestään kaikkiin sen ympärillä oleviin kiekuroihin. Kilpailevien nuorukaisten vieressä seisoivat parvi parsien kauniimpia nuoria neitosia, palkintoseppeleet käsissä. Ken osasi kolmeen kukkaisrenkaaseen perätysten, sai toisen palkinnon: plataanilehtisen sepeleen, jonka hienot immenkädet katsojien suosiota huutaessa laskivat ampujan päähän. Pitkän välimatkan sekä epävakaa loimuavan soihtuvalon vuoksi ei kukaan onnistunut kolmeen renkaaseen osaamaan. Hetken kuluttua sai katseleva kansa tilaisuuden huutaa suosiotaan onnelliselle ampujalle, joka osui kolmasti oikeaan. Se nuori mies, joka näin ensiksi saavutti plataanisepeleen, huomattiin Iredshin palvelijaksi, Sevareksi. Hänen paksulihaksiset käsivartensa ja taitonsa osoittivat, ettei hän muuten ollut raukka, joskohta hän äärimäisellä kauhistuksella oli rotkovankeja pelännyt.

Ensimmäisen palkinnon, silkkiplataanisepeleen, ottaja antoi kauan odottaa itseään. Sillä koe oli vaikea: täytyi kiidättää nuoli säädetyssä järjestyksessä jokaiseen noista viidestä sepeleestä.

— Yhden tiedän, joka palkinnon veisi — sanoi vanha Gurase, katseltuaan ampujien turhia yrityksiä. — Se on Vohumeno.

Ympärillä olevien paheksuva murina pakoitti hänet vaikenemaan.

Mielenkiinto kiihtyi kiihtymistään. Demurin seuralaisetkin astuivat ampumakohdalle ja panivat parastaan. Mutta liekö hovilaistoimi vai maljanmaisteleminen saattanut heidän kätensä epävakaviksi — järjestään he vaan ampuivat sepeleiden viereen. Jopa yksi ampuu nuolensa kiinni itse sepeleeseen, niin että pari kukkaa siitä irtaantui. Tätä pidettiin erityisenä taitamattomuutena, eivätkä ympärilläolevat katsojat voineet peittää siitä syntynyttä hilpeyttä. Varsinkin vanha Gurase, joka itse nuorempana oli ollut oiva ampuja, piti tuota hovilaisen koetta niin epäonnistuneena, että purskahti äänekkääseen nauruun. Kuitenkin hän seuraavassa tuokiassa katui tätä hilpeydenpurkaustaan, peljäten loukanneensa vieraita, ja siveli, ollen perin hämillään, harmaata partaansa. Hovilaiset taas eivät olleet millänsäkään tästä tyhjästä touhustaan, vaan väistyivät hymysuin ja puoleksi hoiperrellen kansanjoukkoon.

Demuria kuitenkin hieman suututti tuo seuralaistensa epäonnistuminen ja sen aiheuttama hilpeys, ja hänet valtasi suuri halu korjata heidän mainettaan tarttumalla itse jouseen. Hän näet oli shaahin metsästysretkiltä tunnettu tarkaksi tähtääjäksi ja varmaksi saaliinkaatajaksi. Hän astui siis kilpailevien riviin vuoroansa odottamaan. Katselijoiden jännitys oli nyt noussut äärimilleen, ja kun Demur sitten tarttui jouseen, oli yleinen hiljaisuus vallalla. Ihmettelevä väkijoukko sai nyt nähdä, miten hän järkähtämättä ja pitkään tähtäsi, ja miten hän erehtymättä osui järjestään jokaiseen viidestä kukkakiekurasta. Loppumattomien ihastushuutojen raikuessa laske sievin impi silkkiplataanisepeleen korkean vieraan päähän, ja koska Iredsh nyt oli julistanut juhlan päättyneeksi, saatettiin hän ja hänen seppelöity vieraansa riemukulussa destur mobedin telta-asunnolle.

Haomakin oli saapunut parhaaksi ystävänsä voittoriemua näkemään; hän yhtyi tiellä Demuriin ja virkkoi:

— En luullut, että hovielämä olisi sinua näin vähän kyennyt veltostuttamaan.

Demur vaan hymyili.

* * * * *

Soihdut juhla-kentällä oli sammutettu, juhla-ilo vaiennut ja parsit palanneet asuntoihinsa levolle. Johdettuaan Demurin seuralaisineen erityiseen heitä varten koristettuun teltaan sekä vanhemmilleen ja sisarelleen yöhyväiset sanottuaan, oli Haoma mennyt makuuteltalleen. Sen ovella hän pysähtyi hetkeksi, katsellen tummavarjoista pyhää plataanilehtoa sekä kuutamon hopeoimia lumihuippuja. Lapsuuden muistot heräsivät hänessä, ja viihdyttävä kodin tunne mielessä laskeusi hän sisarensa Armatiksen kukilla reunustamalle vuoteelle.

Lepo ja uni valtasi parsiheimon. Yö oli hiljainen; ja tuskin kukaan enää kuuli ison hietakellon ääressä valvovan yövartijan torventoitotusta, joka ilmoitti seuraavaa, juhlan lopusta kulunutta yönhetkeä.

YHDEKSÄS LUKU.

Yö-vartija oli tavallista kovem-malla toivotuksella ilmoittanut nousuhetken tulleen, ja huolimatta lyhyestä unestaan, olivat parsit vitkastelematta hyljänneet vuoteensa ja pukeutuneet tuliuhrille lähteäkseen. Leveä, hyvin tasoitettu tie johti kaakkoa kohti. Sitä myöten solui nyt eteenpäin hiljaa ja juhla-lisesti parsien jaloryhtinen, kaunis joukko. Kaikilla oli yllä hienosta valkeasta liinasta tehdyt vaatteet, ja herbedeillä pitkää liinavaippaa koossapitä-mässä leveä keltainen nahkavyö, kosti. Jonon etupäässä kulkivat vieretysten Iredsh ja Haoma, heitä seurasivat herbedit ja sitten muu kansa. Jonon päättivät Vohumeno ja Arasta, jotka kantotuolissa kuljettivat vanhaa Salferia. Tämä oli, huolimatta arveluttavasta heikkoudestaan, välttämättömästä tahtonut tulla mukaan. Hänen silmänsä, jotka olivat voineet kestää soihtuvaloa, eivät sietäneet aamuhämärää, vaan oli hänen täytyntä sidotuttaa huivi silmilleen.

Haoma kantoi vasemmassa kädessään katettua hopeamaljaa, joka sisälsi uhrilassa tarvittavaa kukista valmistettua tuoksupölyä. Oikeassa kädessään hän kantoi teräväkärkistä keihästä.

Aamun valkeneminen edistyi edistymistään. Mutta auringonnousun kohdalla peitti taivaanrannan synkkä musta pilvi.

— Tuo on paha enne — sanoi Iredshin takana astuva Gurase osoittaen pilveä. — Kunhan ei Ahriman peittäisi meiltä aurinkoa ja taivasta!

— Olkaamme hyvässä toivossa! — rauhoitti Iredsh. — Ormuzd on kyllä paneva väkensä liikkeelle karkoittaakseen pimeyden joukot.

Tuskin oli hän ehtinyt tämän sanoa, kun pensaikosta tien vierestä kuului omituista kohinaa. Ja seuraavassa tuokiossa tuli näkyviin suuri käärme, joka kiemurtaen sinimustaa paisuvaa ruumistaan mateli esiin tien halki.

Haoma nosti keihäänsä pystyyn merkiksi, että jonon oli hetkeksi pysähtyminen. Sitten hän ryhtyi käärmettä tappamaan, sillä sen henkiin jättäminen olisi ollut paha enne. Hetken kestäneen kamppailun jälkeen halkaisi Haoman keihäs käärmeen pään. Keihäänsä kärjen terävillä syrjillä hän irroitti pään kokonaan ruumiista. Kaivettiin sitten tien viereen kuoppa, johon käärmeen pää laskettiin ja joka sitten taas mullalla peitettiin. Käärmeen vielä kiemurteleva ruumis naulattiin kiinni kallioseinän halkeamiin.

Nyt parsit päästivät helpoituksen huokauksen. Sillä olivathan vuoristossa tiheään luikertavat käärmeet Ahrimanin ilkeitä daiveja, jotka usein parsien kulkiessa tuliuhrille, paha ennustaen tulivat heidän tielleen. Ellei silloin näyttänyttä käärmettä saatu tapetuksi, oli varsin arveluttavaa ryhtyä uhritoimitukseen. Syytä oli siis tyytyväisyyteen, kun vihollinen onnellisesti oli saatu tuhotuksi.

Juhlallisen äänettöminä, mutta mielissään iloisina, lähtivät parsit taas liikkeelle. Tie kohosi nyt kohoamistaan, ja pian rupesi näkymään se tasainen vuorenhuippu, jolla parsien pyhin tulialttari oli pystytetty. Jo näkyi tulenvartijan, Hedshirin, pieni maja, joka oli rakennettu kallioseinän suojaan. Hedshir, kaljupää, valkeapartainen vanhus seisoi majansa edessä; hänen vartalonsa kuvastui selvästi aamutaivasta vastaan, ja hän ojensi kätensä tervehdykseksi tulevia kohtaan. Päivä valkeni valkenemistaan ja tumman pilven takaa näkyi aamuruskon purppurahohde. Jo saapuivat parsien jonon etumaiset uhrikululle. Perille tulleet asettuivat kummun laakeudelle odottamaan toisia. Ja kun kaikki olivat perillä, menivät he, tuliuhrin toimittaja, Haoma, ensinnä, voimakkaan vuorikosken luo. Se

syöksyi vaahdoten alas ylemmiltä kallioilta ja kaatoi runsaat vesijoukkonsa uhrilaakeudella olevaan avaraan valkeamarmoriseen altaaseen. Sen laitojen yli se lukemattomina pieninä ryöppykoskina hyppeli edelleen, kunnes vesi alempana taas yhdistyi yhdeksi valtavaksi virraksi, joka huumaavaa vauhtia ja kohisten kiiti alas syvyykseen.

Haoma pesi kätensä ja ohimonsa, ja muut parsit seurasivat hänen esimerkkiään. Viimeksi Arasta ja Vohumeno laskivat Salferin kantotuolin kosken partaalle. Arasta irroitti siteen isänsä silmiltä ja valmistautui itse pesemään kätensä ja ohimonsa, sitten auttaakseen voimatonta vanhusta tässä puhdistustoimituksessa. Mutta samassa huomasi tämän Gershasp. Hän lähestyi Arastaa ja virkkoi hänelle vihaisesti puoliääneen:

— Älä saastuta pyhää vettä kosketuksellasi.

Peljästynyt Arasta veti takaisin vettä kohti ojennetut kätensä ja oli kahden vaiheilla, mitä tekisi. Gershasp oli kuitenkin lausunut kieltonsa niin kovaan, että Iredsh sen kuuli. Destur mobed kääntyi nyt Gershaspin puoleen ja virkkoi:

— Anna hänen puhdistautua, sillä ei pyhän altaan vettä voi saastuttaa, se virtaa heti pois syvyykseen.

Nyt rohkeni Arasta toimittaa huuhtomiansa ja sen loputtua auttaa isäänsä vedellä valelemaan kuihtuneita käsiään ja ohimoitaan.

— Tue minua, että jaksan seisoa pyhän uhritoimituksen aikana — sanoi Salfer pojalleen. Vanhuksen voimat näyttivät olevan viimeisillään, ja hervottomana hän valelun jälkeen vaipui takaisin istumaan maahan laskettuun kantotuoliinsa.

Vohumeno oli kantotuolista luovuttuaan, asettunut syrjemmäksi kallionurkkaman luo. Hän oli päätä pitempi useampia muita, ja oli pannut jäntevät käsivartensa ristiin rintansa yli. Vesipuhdistusta hän ei toimittanut, vaan seiso siinä, välinpitämättömänä tuijottaen eteensä, ikäänkuin ei olisi huomannutkaan muiden läsnäoloa.

Auringonnousun aika läheni lähenemistään, ja sitä myöten kuin päivän loistava tähti lähestyi taivaanrantaan, musta pilvi vaipumistaan vaipui.

— Ahrimanin synkät joukot väistyvät valonruhtinaan edestä — kuului joku joukosta huudahtavan.

Nyt oli aika ryhtyä tuliuhri-valmistuksiin. Haoma astui miehen vyötäisten korkuisella jalustalla lepäävän suuren kupariurnan luo; herbedit, Iredsh etumaisena järjestyivät puolikehään matkan päähän hänen taakseen. Kummallekin puolelle heitä ryhmittäytyivät parsit, miehet ja vaimot. Alttarinvartija, Hedshir, kantoi esiin hienolla liinalla peitetyn korkean jakkaran, jonka yläpuolelta vinosti kupeille päin pisti esiin uhripuita kannattavat haarakkeet. Itse kuparialttari oli puhtaaksi kiilloitettu ja sen hiilos hehkui salaperäisesti.

Vihdoin näyttäytyi taivaanrannalla auringon yläreuna, ja silloin Haoma satoi ohimoilleen pienen uhrisiteen, *paitidanan*. Sitten hän rupesi pinoamaan tamariskipuita uhrialttarille. Tällä välin auringon kehä yleni ylenemistään, ja kun sen säteet alkoivat valaista vuorisetua, rupesivat oliivi- ja sypressilehtojen lukemattomat linnut kaiuttamaan riemulaulujaan. Kivet, puut ja vuorikoski välkkyivät kullalta, ilma oli läpikuultavan kirkasta, ja laajalti näkyivät vuorten huiput, nurmipeitteiset ylälaaksot, kuilut vuorten välillä ja kauempana Raghan tasanko. Tuntui siltä kuin koko luonto olisi kirkastunut ja riemastunut parsien kanssa ylistämään Ormuzdin ylevyyttä. Ja juhlallisen äänettömänä seiso siinä parsien kaunis ja roteva joukko, pyhän hartauden ilme kasvoissa.

Musta pilvi oli kokonaan kadonnut taivaanrannan alle, ja sen yläpuolelle oli aurinko nyt noussut, niin että koko sen säteilevä kehä oli näkyvässä. Silloin paljasti Haoma päänsä, ojensi molemmat kätensä tulialttarin yli ja virkkoi laajalle kaikuvalla, soinnukkaalla äänellä:

— Siunaan nämät puut pyhien liekkien ravinnoksi.

Näin sanottuaan hän levitti hiilokselle kuivia tamariskilehtiä, jotka seuraavassa tuokiossa leimahtivat ilmiliikkiin, sytyttäen tamariski-pinon palamaan.

Silloin jatkoi Haoma, ojentaen käsiään alttaria kohti:

— Tarjoan ja täytän tämän puhtaan tuliuhrin, Ormuzdin, hyvyyden ja valon ruhtinaan kunniaksi. Sinä, joka alussa loit taivaan loistavat kappaleet, ja auringot, jotta ne levittäisivät maailman avaruuksiin valoansa, elähyttäen luomakuntaa, sinä myös ikijärkesi kautta loit puhtauden, joka on hengenmaailman tuki. Tätä puhtauttasi kohti me kuolevaiset pyrimme, ja niin me sinun kunniaksesi viritämme leimuamaan nämät puhtaat liekit.

Tamariskipino oli nyt syttynyt ilmituleen, ja hiljaisen aamutuulen henkäyksestä nousivat tulikielekkeet kiemurrellen ilmoille. Haoma avasi nyt hopealippaansa ja kaatoi siitä liekkeihin kukkaispölyä. Hyvä lemu tuoksahti tästä ympäristöön ja kellervä savu tupruili esiin tamariskipuiden lomitse. Seuraavassa tuokiossa kohosi taas vaaleansinervä savupatsas suoraan ylöspäin.

Suljettuaan huolellisesti hopealippaan ettei mitään likasta siihen pääsisi, ja asetettuaan sen pois käsistään, jatkoi Haoma:

— Ylevin ja puhtain henki, oi Ormuzd, sinä, hyvyyden ylläpitäjä ja valon luoja, herätä meissä pysyvä tahto liittyä valon puolesta taisteleviin joukkoihisi. Herätä meissä pysyvä tahto liittämään heikot yksityisvoimamme yhdeksi, yksimieliseksi ja lujaksi voimaksi, järkähtämättömäksi taisteluparveksi, joka karkoittaa Ahrimanin synkät sortajajoukot...

— Hän poikkeaa Avestan selvästä, kirjoitetusta sanasta, hän panee omiaan... mutisi Gershasp.

Ja Naotara nyökkäytti päätään osoitteeksi, että hän oli samaa mieltä kuin ystävänsä Gershasp.

Gurase, joka seiso i vieressään, ja joka oli kuullut Gershaspin huomautuksen, kuiskasi hänelle:

— Mutta hän puhuu Avestan hengessä.

Sen enempää eivät he kiistelleet. Riitaisan Gershaspin teki kyllä mieli jatkaa, mutta hän muisti kovan kiellon uhritoimituksen häiritsemisestä, ja vaiken i.

Haoma ei ollut kuullut Gershaspin ja Gurasen sananvaihtoa ja jatkoi, yhä enemmän innostuen:

— Suo meidän ryhtyä tositoimiin, poistaaksemme kaikki pimeyden salvat ja verhot, jotta aurinkosi pääsisi elvyttämään ja puhdistamaan tunkemaan synkimpiinkin rotkoihin, jotta väistyisi mailta pahuuden järjetön valta! Suo meidän katkoa pois meitä painavat laimeuden ja saamattomuuden kahleet ja niin viimeinkin ryhtyä uudistamaan vuosituhansia kitunutta maailmaa!

Haoman näin puhuessa, oli innostuksen liekki luonut hänen kasvoihinsa kauniin hohteensa.

Nyt olivat tamariskipuut palaneet hiiliksi, ja tuliuhri oli lopussa. Kuparisella luotimella levitti Haoma tuhkaa hiilokselle. Se oli tämän hartaustoimituksen viimeinen tehtävä. Haoma irroitti paitidana-siteen ohimoiltaan, ja nyt oltiin valmiita palaamaan telttä-kylään. Jono rupesi järjestymään, mutta kun Haoman piti astua isänsä Iredshin viereen jonon etupäähän, lankesivat hänen katseensa syrjässä olevan Salferin kantotuoliin. Salfer oli tuli-uhrin alkaessa ja Arastan auttamana, mutta sittenkin ponnistaen viimeisiä voimiaan, noussut pystyyn pyhiä liekkejä katsomaan. Auringon kirkas valo oli häikäissyt hänen rotkovankilan pimeään tottuneet heikot silmänsä. Joku kyynel oli kirpahtanut esiin silmän kulmasta, mutta hän oli kuitenkin, vaikkapa vilahdukselta, nähnyt pyhien liekkien kiemurtelevan ilmoille. Pystyssä hän kuitenkin oli pysytellyt, Arastan tukemana. Vohumenokin oli, huomattuaan vanhuksen heikkouden, rientänyt häntä tukemaan. Mutta kun uhritoimitus oli lopussa, olivat myös vanhuksen voimat ainaiseksi tyhjentyneet ja hän oli vaipunut hervottomana alas kantotuoliinsa. Tuntui siltä kuin hänen henkensä viimeiseen asti voimallaan olisi ylläpitänyt tuota kuivettunutta luisevaa ruumiillista asuntoaan. Nyt veti vanhus juuri viimeisiä henkäyksiään. Haoma riensi Salferin istuimen luo ja kysyi, miten vanhuksen laita oli, oliko hän sairas, ja miten häntä voisi auttaa.

— Hän ei enää tarvitse apua — virkkoi Vohumeno. Hän tekee juuri lähtöä luotamme.

Kuoleva avasi silmänsä ja virkkoi tuskin kuuluvalla äänellä:

— Ormuzd on antanut minulle anteeksi.

Sitten hän ummisti silmänsä, hänen rintansa rusahti kokoon, ja näin oli hän siirtynyt unhoituksen maille. Hän oli kokenut niin paljon uutta, sekä iloa että surua eilisestä; kaikki oli niin äkkiä ja valtavasti tunkenut hänen ylitsensä, etteivät hänen heikot voimansa sitä voineet kestää. Myös se raitis ja voimakas ilma, jota hän, vuosikausia elettyään vankilarotkon ummehtuneesta ja mädässä ilmassa, viimein vapaaksi päästyään oli saanut hengittää, oli liian voimakasta hänen heikontuneelle verelleen. Samoin puu, joka pitkän poudan aikana on kaivannut virkistävää sadetta, äkillisen tulvan tultua, joka peittää sen juuret ja rungon tyvipuolen, tästä liiallisesta hyvästä jää lehdettömäksi ja kuihtuu.

Huomattuaan isänsä kuolleeksi, rupesi Arasta vuodattamaan kyyneleitä, peitti kasvonsa viitan liepeellä ja kääntyi pois päin ruumiista. Samoin Vohumeno, poiskääntyen, peitti kasvonsa.

Haoma virkkoi:

— Verethragna, jalo tuskien lieventäjä, on hänelle tehnyt armotekonsa.

Ja Haoma, hänen isänsä Iredsh sekä useimmat parseista peittivät niinkään kasvonsa. Gershasp,

Naotara sekä joku muu herbedi ja parsi oli osoittamatta tätä surunmerkkiä häpeävängin kuoleman johdosta.

Sitten Iredsh, Haoma ja muut paljastivat jälleen kasvonsa, ja jono lähti hitaasti liikkeelle, kulkien uhrikukkulan rinnettä alespäin.

Arasta ja Vohumeno seisoivat vielä hetken aikaa parsien jonon poistuttua kasvot peitettyinä. Kun he vihdoin antoivat vaippansa liepeen valua alas kasvoiltaan, olivat parsit jo näkymättömissä. Sitten riisui Vohumeno yltään puhtaan liinavaippansa, joka hänelle edellisenä päivänä Haoman toimesta oli annettu, ja levitti sen Salfer vainajan yli, niin että se peitti ruumiin sekä istuimen. Ainoastaan kantopuut pistivät esiin kummaltakin puolen sen alta. Sanaakaan lausumatta kumpikin tarttui kantopuihin ja rupesi kantamaan vainajaa telttakylää kohti.

— He kieltävät häneltä siunatun maan — sanoi Arasta, heidän hetken astuttua mäen rinnettä alaspäin.

— Kieltäkööt — virkkoi Vohumeno. — On multaa muuallakin. Ja yhtä makeasti hän nukkuu, minne vaan hänet lepäämään laskemme.

Ääneti he sitten kantoivat synkkää taakkaansa edelleen.

* * * * *

Aurinko oli jo korkealla taivaalla, ja parsit olivat jo jonkun aikaa sitten palanneet telttakylään, kun Demur seuralaisineen heräsi. Hän teki kohta lähtöä. Iredsh pyysi häntä viemään shaahille ja suurvisiirille parsien sydämelliset kiitokset ja alamaisuuden vakuutukset. Ennen Demurin lähtöä, meni Haoma hänen teltalleen, ja ystävykset juttelivat näin:

— Joko nyt jäät tänne heimosi luo Haoma, vai tuletko hoviin? Et kai enää aio hautautua sinne erämaahan?

— Erämaahan tekee vielä mieleni. Nyt ovat minulle selvinneet uskon uudet näkökohdat. Niitä kokoamaan aijon nyt vetäytyä takaisin rotkooni.

Samassa tuli Iredsh ulos Demurin teltasta ja virkkoi:

— Ethän aikone toki heti palata?

— Heti isäni; sillä ei ole aikaa hukattavissa. Demurin palvelija myös minua odottaa rotkoasunnolla. Hän jäi kotiliettäni hoitamaan. Hänet täytyy päästää tästä toimesta.

— Jos lähtösi on niin kiireinen — jatkoi Iredsh — niin kuule neuvoani, rakas poikani. Jos piankin saat uuden opinrakennuksesi valmiiksi, niin malta silloin hillitä intoasi. Neuvoittele ensin tarkoin isäsi ja Gurasen kanssa, ennenkuin rupeat sitä julistamaan. Sillä olet nyt huomannut herbedien ja kansan mielipiteiden piintyneen sitkeyden. En neuvo arkailemaan, mutta jokainen yritys vaatii tarkoituksenmukaista, pohdittua menettelyä.

— Olenpa kiitollinen neuvostasi, isä, ja kätken sen tarkoin mieleeni.

Puhuessaan siinä, eivät he olleet huomanneet, että Vohumeno ja Arasta olivat lähestyneet heitä ja odottivat ikäänkuin heillä olisi ollut jotakin sanottavaa. Haoma huomasi heidät ja kysyi:

— Mitä haluatte, ystäväni?

— Teet lähtöä, vastasi Vohumeno. Tulemme sinua sydämestämme kiittämään.

— Kiitoksenne tulkoon Ormuzdille. Minä olen vaan tehnyt sen, minkä sydämeni pakoitti minut tekemään.

— Sydämesi hyvyttä juuri kiitän, — jatkoi Vohumeno. — Minun sydämeni on jo puutunut ja lahonnut, mutta hyvä tekosi on sen taas pehmittänyt ja hellittänyt. Sano miten voin sinulle osoittaa kiitollisuuttani. Olen köyhä mies, en omista mitään. Mutta nämät jänteret jaksavat vielä raataa kahdenkin edestä. Jos sallit niin rupean palvelijaksesi, orjaksesi. Kaadan sinulle, milloin vaan haluat, vuorikauriin. Vieritän alas suuria kivimöhkäleitä ja rakennan sinulle upean kivilinnan rotkoasuntosi sijaan.

Ja kun Haoma vaikenä näytti miettiväiseltä, lisäsi hän:

— En häiritse työskentelyäsi, rakennan itselleni majan niin kauas asunnostasi kuin haluat ja käyn sinua palvelemissa, milloin tahdot. Tänne en voi, enkä tahdo jäädä.

Silloin Haoma virkkoi:

— Jos mielesi vaatii sinua täältä lähtemään, arvelen, että voit asettua rotkoasuntoni läheisyyteen asumaan. Ehkäpä ei ole haitaksi, että joskus saan toisen kanssa puhua; sillä vaikeata on alati kätkeä ajatuksensa omaan mieleen. Entä Arasta? Et voine häntä hyljätä.

Ennenkuin Vohumeno ehti vastata, huudahti Demur:

— Jos Arasta tahtoo, otan hänet palvelijakseni hoviin. Hauska olisi minun saada parsi palvelijoideni pariin.

Ja nuori Arasta, ajatellen, että hän täällä saisi kokea pelkkää halveksimista ja niittää katkeruutta, otti kiitollisena vastaan suurvisiirin pojan tarjoumuksen.

— Osoitettuamme Salfer vainajalle viimeisen palveluksen, olemme vapaat — virkkoi Vohumeno, ja molemmat vapautetut vangit poistuivat.

Juhlallisesti, suosionhuutojen raikuessa, lähti suurvisiirin poika kohta senjälkeen seuralaisineen parsien asunnoilta, joutuisasti palaten Raghaan. Jäähyväishetkellä oli hän virkkanut Haomalle: — Kun tarvitset minua, niin anna minun tietää tarpeesi!

Hänen lähdettyään, Haoma syleili isäänsä, äitiään ja sisartaan, sanoi hyvästi vanhalle Rudabelle, Sevarelle ja viime hetkenä saapuvalle Guraselle, nousi hevosen selkään ja alkoi ratsastaa takaisin erakko-asunnolleen.

TOINEN OSA

ENSIMÄINEN LUKU.

Länteen päin Haoman rotkoasunnosta ja pohjoiseen Melik shaahin pääkaupungista, Raghasta, kohosi Raghaan päin pitkänkaltevilla mäellä kertojattaren, Anahitan, linna-asunto. Vaihtelevan rikas kasvullisuus rehoitti tämän mäen rinteillä, sen juurella tuuhea granaatti-lehto, korkeammalla tummia sypressejä ja lähinnä rakennusta iloisempia, täplärunkoisia ja runsaslehtisiä plataaneja. Haoman rotkon ohi syöksähtävä vuorijoki kääntyi laaksoon saavuttuaan länttä kohti ja kulki sirona, pitkänkaarevana mutkana Anahitan linnan pohjoispuolella olevan viljavan ja hymyilevän laakson läpi. Tie, jolle sinne tänne oli rakennettu harmaamarmorisia porrasastuimia, kiemurteli mäen rinnettä pitkin ylös linnan jyrkälle rautaportille, jonka seudun väestö harvoin oli nähnyt aukeavan. Sillä oli olemassa vaan yksi mahti, joka vaikeudetta aukaisi tämän oven, ja se oli Anahitan jalokivistä säteilevä sormus, jonka näyttäjälle musta pääeunukki nosti portin paksun rautasalvan. Mutta tätä taikakalua säilytti linnan valtijat, Anahita itse, ja vaan erityisen tärkeiden asianhaarojen vaatiessa hän sen antoi ulkopuolella linnaansa asuville kuolevaisille. Itse teossa olikin tämä linna, jota korkea suojamuuri ympäröi, ikäänkuin erotettu pois muusta maailmasta. Tuntui siltä, kuin sen asujamet vaan katseidensa kautta olisivat olleet yhteydessä muun maailman kanssa.

Varsin avara oli se näköala, joka linnasta aukeni. Sen laakealle katolle istutetusta puutarhasta näki selvään yli upean Raghan kaupungin, vaaleansinisine ja kullattuine minareteineen ja kupukattoineen, komeine palatseineen, laveine torineen sekä varjokkaine sypressi- ja plataanipuistoineen. Pohjoisessa taas, tasangon kaukaisrajalla, haamoittivat Elbursvuorten mahtavat harjannepiirteet, joista Demavendin valkoinen jättiläiskeila hallitsevana, pilviä piirtäen kohosi ilmoille. Rautaportin sisällä oli pieni piha, ja sen perältä johti matala, ruskeamarmoripieline ovi kulman muodostavaan solakäytävään, johon pienet kattoaukot säästävaisesti päästivät valoa. Tämä käytävä päättyi avaraan kahden kerroksen korkuiseen saliin, jonka permantona oli taidokas mosaiikki ja jonka keskellä pulppuili jaspis-ammeinen, liljojen, zhasmiinien ja tulppaanien ympäröimä suihkulähde. Katossa oleva leveä

neliskulmainen aukko päästi runsaan valon sisälle; ainoastaan helteisimpinä päivinä se peitettiin renkailla esiin vedettävällä verholla. Molemmiin puolin tämän salin pitkiä seiniä sijaitsi pienempiä, pehmeillä patjaistuimilla ja hienoilla seinäverhoilla mukaviksi ja upeiksi sisustettuja huoneita. Alakerran huoneet erotti salista ainoastaan paksut eriväriset laskosverhot, jotka saattoi kokonaan työntää eteen, niin että pieni huone peittyi, tarjoten hämärää ja viileyttä. Tavallisesti olivat nämät verhot syrjään vedetyt, ja tällöin aukeni sali kupeilleen vielä avarammaksi. Näiden yläpuolella parvekkeena olevia huoneita erotti salin yläosasta keltainen seeteristä kauniskuvioisesti veistetty rintanoja. Nämät huoneet olivat alkuperäisesti vierashuoneita, laaditut matkustavia vieraita varten. Ennen niitä olikin siihen tarkoitukseen käytetty, sillä tämä linna oli alkuaan ollut erään visiirin asunto ja vasta hänen kuoltuaan annettu kertojattarelle, Anahitalle.

Avarasta etusalista johti kahden vaaleankeltaisen marmoripatsaan kolmeen osaan jakama leveä ovikäytävä sisempään pienempään saliin, jonka kattoaukko oli ahtaampi, ja jossa vallitsi himmeämpi valaistus. Keskellä tätä salia oli suuri hietakello. Salista kohosivat marmoriporaat pienelle ovelle, joka johti rakennuksen pohjoispuolella sijaitsevaan puutarhaan. Tämä ulottui aina linnaa ympäröivään suojusmuuriin saakka, joka huimaavan korkeana ja jyrkkänä laskeusi laaksoon saakka. Puutarhan polkuja peitti punerva hieta ja se oli täynnä harvinaisen kauniita ja hyvin hoidettuja ruusupensaita sekä Itämaan tuoksuvia kukkia. Hellä käsi nähtävästi hoiti tätä kasvipyhäkköä, sillä niin siisti, järjestetty ja rehoittava oli sen kukkaismaailma. Pienet, erihaaraisesti säteilevät suihkulähteet levittivät viileyttä, ja suuret, taidokkaasti, puutarhaan asetettujen pylväiden ja rakennuksen seinän väliin katokseksi pingoitettut kankaat estivät, tarpeen vaatiessa, auringon paahtavia säteitä kuihduttamasta hentoja kukkaisolentoja. Muuten ne nyöreillä vedettiin syrjään, sillä ei ollut pelkoa siitä, että kenenkään kuolevaisen katseet laakson puolelta olisivat voineet häiritä sitä, joka täällä puutarhassa oleskeli. Linnan puutarhanpuolista seinää peittivät paksut köynnöskasvit, joiden takaa ei ollenkaan näkynyt jyrkeistä kivistä kyhättyjä mustuneita seiniä. Puutarhan kulmasta kohosivat leveillä sivunojakkeilla varustetut valkeamarmoriset portaat linnan kattopuutarhaan. Pienemmästä salista johti solakäytäviä sisähuoneisiin. Näiden takana avautui vielä verhostimilla katettuja holvikaarikäytäviä, pihvoja ja hedelmäpuutarhoja aina länsipuoliseen suojamuuriin saakka.

Oli aikainen aamuhetki. Joskohta vuodenaika jo kallistui syksyyn ja vaikka jo eloja ja hedelmiä ruvettiin korjaamaan, uhkui vielä itämainen luonto kesäistä elinvoimaa ja kasvimaailman komeutta. Elbursvuoria ja Demavend-huippua peitti ohut vaaleansinervä auer, joka näytti ikäänkuin käärivän nämät jähmeät ja jyrkät kivijättiläiset pehmeisiin läpikuultaviin harsoverhoihin.

Kertojatar Anahita oli noussut tavallista aikaisemmin. Herättämättä makuukammionsa etuhuoneessa nukkuvia seuralaisnaisiaan oli hän pukeutunut ohueeseen liinaiseen vaippaan ja pujahtanut hiljaa ulos. Tultuaan hietakello-saliin, huomasi hän vielä melkoisen ajan olevan jälellä siihen hetkeen, jolloin Raghasta huminana kuului satojen muetsinien aamurukoukseen kehoittavat äänet. Anahita lähti siis puutarhaan turvateilleen virkistävää aamusuihkua antamaan. Marmorirahilta hän otti polttokuvilla koristetun pitkäkaulaisen saviastian, täytti sen vedellä lähimmästä suihkulähteemmeestä ja rupesi kukkasiaan kastelemaan. Notkeasti hänen siro vartalonsa pujoitteleikse ruusupensaiden ja kukkaislavojen välitse. Jokainen hänen viehkeistä suosikeistaan sai sitten hoitajattareltaan aamuvirkistyksensä, ja tuntui kuin näiden mykkien olentojen silmissä olisi välkähtänyt kiittollisuuden kyynelitä, sillä kohta kimmelteli koko pieni puutarha moniväristen jalokivien hohteisena pisaravaippana. Viimeisen ruusupensaan kasteltuaan istuutui Anahita puutarhan pohjoisen seinän keskellä olevalle, köynnöskasvien ja ruusupensaiden ympäröimälle jaspis-rahille ja rupesi lukemaan koraani-kääryä. Ahkerasti hän tutki tätä islamin pyhää kirjaa, sillä hän ei yhtenä päivänä unhoittanut ylevää ja pyhää kertojattaren-tehtävänsä. Tänä päivänä tietoisuus siitä erityisen elävästi liikkui hänen mielessään. Sillä oli juuri hänen edelläkävijänsä kertojattaren kuolinpäivä. Alamutin synkän joukkion ja hovijuonien yhdistyneisiin ansoihin oli tämä kertojatar langennut, häntä syytettiin siveyden rikoksesta, vääriä todistuksia tuotiin esiin ja kertojatar parka oli lain mukaan kuolettu siten, että hän syöstiin alas kuiluun Elbursvuorten korkealta kallionkielekkeeltä. Hän ei ollut ikäänsä pysynyt impenä, sanottiin, hän ei ollut täyttänyt korkean tehtävänsä vaatimuksia ja — oli siis ansainnut kuolonrangaistuksen. — Vasta joku aika tuon onnettoman kuoltua tuli hänen viattomuutensa ilmi, ja silloin noudettiin hänen jäännöksensä Elbursvuoristosta, ne haudattiin juhlallisilla menoilla ja vainajata kunnioitettiin miltei pyhimyksenä. Hänen väärät syyttäjänsä rangaistiin julmasti; toiset haudattiin elävältä, toiset soaistiin ja hirtettiin jaloista. Tämän tiesi Anahita, ja muisteli nyt kuten usein muutoinkin kauhistuen edeltäjänsä surkeata kohtaloa. Mutta omasta puolestaan hän ei pelännyt, sillä olivathan hallitsevien silmät nyt auenneet. Ja lisäksi hän täysin tajusi tehtävänsä ylevän merkityksen. Olihan hän sorrettujen ja vääryyttä kärsivien puoltaja shaahin tykönä, ja hänen innostuksensa tähän ylevään tehtävään voitti kaiken pelon ja kaikki muut näkökohdat. Siksi hän alituisilla hartaudentarjoituksilla koetti tehdä itsensä soveliaaksi tulevaa tehtävänsä täyttämään.

Anahita oli yli maan kuuluisa ja arvossapidetty. Jo hänen syntymästään oli liikkeellä taruja. Hänen vanhempansa olivat — näin kertoi kansa — lapsettomia. He tekivät kumpikin lupauksen elää kymmenen

vuotta siveinä, toivoen Allahin tulevaisuudessa lahjoittavan heille lapsen, jonka he tahtoivat kasvattaa niin, että Allahin kunnia hänen kauttansa maan päällä oli lisääntyvä. Ja Allah kuuli heidän rukouksensa ja lahjoitti heille tyttären. Kun hän oli hieman suuremmaksi varttunut, huomattiin Allahin hänelle syntymästä antaneen tavattomia ominaisuuksia: nöyryyttä, lempeyttä, hyvyttä ja viisautta. Tuntui siltä, kuin vanhemmilla ei olisi ollut mitään vaivaa kasvattaessaan häntä hurskaaksi ja Allahille mieleiseksi. — Näin kertoi kansa.

Eikä syyttä Anahitaa laajalti ylistetty. Sillä Itämaiden rikas luonto tuntui häneen koonneen kaikki, mitä sillä oli vienoa ja kaunista. Niin oli hohtava taivas antanut hänen silmilleen safiirinsininsä, ja ne säteilivät kirkkaina kuin onnea tuottava Kanopustähti. Hänen katseensa viattomuus ja lempeys tunki ehdottomasti jokaisen sielun syvyyteen, riemastuttaen ja elvyttäen kuin kevätaurinko; hänen huulensa olivat puhtaan punaiset kuin Jemenin kallein rubiini, ja hänen vartalonsa oli sypressinsolakka ja sulojäseninen.

Sekä vanhempiensa hurskauden että omien luontaisten ominaisuuksiensa vuoksi veti Anahita jo nuorena kansan huomion puoleensa, ja hänen suuremmaksi vartuttua, pääkaupungin kansa yksimielisesti määräsi hänet kertojattareksi kasvatettavaksi. Isä oli kuollut Anahitan lapsena ollessa, ja äidille oli sitten jäänyt hänen kasvatuksensa toimeksi.

Istuen jaspis-rahilla oli Anahita syventynyt Koraaniinsa, kun hänet äkkiä herätti hartaudenhaaveilustaan Raghasta päin kuuluva torvien toivotus. Se ilmaisi aikaisimman aamurukoushetken lähestyvän. Samassa näyttäytyi asuinhuoneeseen johtavalla kynnyksellä Ferengis, Anahitan ystävätär ja seurustelijatar. Häntä seurasi kuusi Anahitan muuta seurustelijatarta, jotka kantoivat mukanaan rukousmattoja. Sitten ilmestyi Anahitan harmaatukkainen äiti Sabeiha, sekä kaikkein viimeiseksi Anahitan imettäjä, vanha Tumadir. Anahita suuteli äitiänsä aamutervehdykseksi, ja kun naiset olivat vieneet rukousmatot ylös kattopuutarhaan ja levittäneet ne sen hienohietaisille poluille, rupesi Sabeiha, tyttärensä käsivarren tukemana, hitaasti astumaan katolle johtavia portaita ylös. Kaikkien saavuttua ylös, asettui kukin oman rukousmattonsa ääreen seisomaan, kasvot käännettyinä lounaaseen, pyhää kaupunkia kohti. Kun Raghasta rupesi kuulumaan muetsinien rukoukseen kehoittavat laulunsekaiset huudot, heittäytyivät katolla olevat naiset polvilleen ja toimittivat hartaan aamurukouksensa. Kun muut jo olivat lopettaneet rukouksensa ja nousseet seisomaan sekä kun seurustelijattaret alkoivat kääriä rukousmattoja kokoon viedäkseen ne alas, viipyi Anahita vielä kumartuneena matollaan ja kuiskaili palavia rukouksia. Sillä luettuaan tavalliset rukouksensa hän vielä rukoili edeltäjätärensä, kertojatar-vainajan puolesta, nyt hänen kuolinpäivänään. Mutta Anahitalle itselleenkin oli tämä päivä suuresti merkillinen. Sillä sen kestäessä hänen ensi kerta tuli ryhtyä täyttämään kertojattaren-tehtävänsä. Edellisenä päivänä oli eräs kurdilainen päällikkö lähettänyt hänelle sanan ja ilmoittanut tulevansa asiaansa hänelle ilmaisemaan. Siksi rukoili Anahita:

— Allah, sinä joka olet minulle määrännyt ylevän tehtäväni, kaikkien vääryttä kärsivien auttamisen, lainaa minulle kaikkivaltias apusi, suo minulle myös viisautta, että tällä ensi kerralla oikein ja tunnollisesti täyttäisin vaikean tehtäväni.

Ja kun hän viimein nousi, säteilivät hänen sinisilmänsä vakaumuksen hohtoa sekä tietoisuutta rukouksen kuulemisesta. Hänen poskilleen oli kohonnut ohut, soma puna, ja hän oli niin viattoman näköinen ja säteilevän kaunis, seisoessaan siinä keveinä poimuina alasvaluvassa valkoisessa hienoliiniaisessa puvussa, että hänen seurustelijattarensa ihastuneina katselivat häntä, hän kun näytti heidän eteensä äkkiä ilmestyneeltä sovinnon ja rauhan hengettäreltä.

— Sinulle on koittanut tärkeä päivä, lapsi, sanoi Sabeiha.

— Tärkeä ja pyhä päivä, äiti. Olen rukoillut sille Allahin siunausta ja toivon hänen auttavan minua.

Anahitan ääni kajahti heleään kirkkaana ja täynnä luottamusta.

— Minusta tuntuu ikävältä, huomautti vanha Tumadir, että tehtäväsi alkaa juuri edeltäjätäresi kuolinpäivänä.

Samassa kuului ruusupensaan juurelta hiljainen risahdus, ja kohta tuli sieltä esiin pieni stelliosisilisko, joka peljästyneenä pysähtyi katsomaan puutarhassa olevia ihmisiä. Tumadir riensi sen luo, ja onnistui, muutaman kerran hypähdettyään pakenevan pikkueläimen jälkeen, sandaalinsa pohjalla polkemaan sen kuoliaaksi. Näiden pienten sisiliskojen tappamista piti harras islaminuskolainen velvollisuutenaan, sillä luultiin sen kallella olevalla pääasennollaan matkivan islaminuskoisten rukousta.

— Näittekö sen pahaa katsetta? — huudahti Tumadir. — Paha enne, paha enne. Mutta onneksi sain tuon ilkiön tapetuksi, ja tahdon tänään lisätä rukoukseni moninkertaisiksi, jotta sen vaikutukset jäisivät

tehottomiksi.

— Allah on tekevä tyhjäksi jokaisen pahan katseen vaikutuksen — virkkoi Anahita — sillä tehtäväni on hänen määräämänsä ja suosimansa.

Näin sanottuaan hän tarjosi käsivartensa äitinsä Sabeihaan nojattavaksi, ja naisten seuraamana hän hitaasti astuen saattoi hänet alas kattopuutarhasta linna-asunnon sisähuoneisiin.

TOINEN LUKU.

Ijäkäs Sabeiha oli seudun taitavin mattojen ja verhojen kutojatar. Useat Melik shaahin komeimmista matoista ja ikkunaverhoista olivat hänen kutomiaan. Kaikki Anahitan palatsin seinä- ja oviverhot olivat hänen tekemiään. Kieltämättä saattoivat nämät kilpailla upeiden Intian kudoksien ja komeiden Kashmirin shaalien kanssa.

Sisäpihan perällä oli Sabeihaan kutomahuone. Siinä oli monenlaisia kangaspuita, joihin erivärisiä lankoja oli pingoitettu. Tästä avarasta huoneesta johti ovi plataanien varjostamalle lavealle nurmikolle, jolle lankojen kuivattamista varten oli pystytetty korkeita oksaisia sauvoja. Varhaisesta aamusta alkaen hääri ahkera Sabeiha täällä avustajanaistensa kanssa, kutoen taidokkaan-kuosisia mattoja ja verhoja. Tänne hän nytkin oli rukoilemasta tultuaan, vetäytynyt työskentelemään. Anahita palasi puutarhaan, istuutui jaspisrahille ja rupesi jatkamaan koraaninlukua. Tuntui siltä, kuin hän tänä päivänä monin kerroin olisi tahtonut toimittaa hartauttaan, kuin hän olisi kuumeentapaisella innolla tahtonut puhua Allahin kanssa, valmistuakseen tehtävänsä ja saadakseen varmuutta ja voimia. Pitkäksi aikaa hän ei kuitenkaan ehtinyt vaipua pyhän kirjansa lukemiseen ja mietiskelyyn, ennenkuin rautaportilta kuului kolme koleata vasaraniskua. Kohta sen jälkeen astui pääeunukki, tummaihoisen, laiha mies puutarhaan ja ilmoitti:

— Kurdilainen päällikkö, Mervim, lähettää sinulle, valtijatatar, tervehdyksensä ja kysyy, oletko nyt valmis kuulemaan hänen asiaansa.

— Olen valmis — vastasi Anahita säpsähtäen keskeltä lukemistaan.

Eunukin poistuttua Anahita meni avaraan etusaliin, jossa hän istuutui matalalla kohonteella sijaitsevalle, punaisella silkkishaalilla peitetylle keltamarmori-istuimelle. Hän näpäytti kädellään istuimen vieressä riippuvaa hopealevyä; se oli merkki naisille. Ferengis ja muut Anahitan seuralaisnaiset saapuivat kohta paikalle ja asettuivat hietakello-saliin johtavan käytävän luo. Vanha Tumadirkin ilmestyi heidän pariinsa. Kuullessaan askeleita solakäytävästä, vetivät Anahita ja hänen naisensa harsot kasvoilleen. Vähällä olivat he unhoittaa tämän tavan, sillä niin harvoin muu mieshenkilö, kuin eunukki, astui näiden seinien sisälle.

Mervim, tummaverinen, mustapartainen ja ruhtinasryhtinen keski-ikäinen mies, astui eunukkien saattamana sisään. Hän oli puettu karkeakuteiseen, jalkoihin asti ylettyvään mustaan kauhtanaan, jota vyötäisien kohdalta piti koossa punaisesta ja valkoisesta silkistä punottu nuora; siitä riippui kauniskahvainen, hopeatuppinen tikari. Päässä oli hänellä avara valkea turbaani, ja oikeassa kädessä pitkä, omakorkuisensa käyräpää sauva. Hän irroitti tikarin vyöltään ja laski sen, rauhallisten aikeidensa merkiksi jalkojensa juureen. Myöskin sauvansa hän asetti syrjään seinän nojaan. Sitten hän ojensi molemmat kätensä Anahitaa kohti ja virkkoi:

— Terve, Anahita, sinä sorrettujen puoltaja!

— Terve, Mervim, terve tuloasi kattoni alle, virkkoi Anahita vieraalle.

Ja hän jatkoi:

— Vanno ensin, että tahdot kunnioittaa taloni rauhaa!

Mervim vannoi:

— Allahin ja profetan kautta vannon kunnioittavani tämän talon rauhaa.

Nyt poistuivat eunukit, ja naiset kantoivat suihkulähde-ammeen viereen maton, levittivät sen, ja laskivat sille korkean patjaistuimen vierasta varten.

Anahita viittasi naisille, että he saivat poistua, ja veti syrjään kasvoharjonsa. Avokasvoin ja

peittelemättömänä kuin totuuden ja oikeuden piti kertojattaren ryhtyä tehtävänsä toimituksiin.

Mervim, joka juuri oli istuutumisillaan, pysähtyi vaistomaisesti Anahitan sinisilmäin suloutta ihaillemaan. Mutta seuraavassa tuokiossa hän, huomattuaan immen luovan katseensa alas, istui patjalle.

Anahita kehoitti häntä puhumaan:

— Nyt, Mervim, saatat ilmaista asiasi. Noudattaen kehoitusta Mervim alkoi:

— Elin onnellisena laajan heimon päällikkönä Kurdistanissa. Minulla oli heimoni ja pitkät ajat myöskin hallitsijani luottamus. Iloiten ajattelin että työni ja vaikutusvaltani tulevaisuudessa oli koitua kolmen poikani onneksi. Sillä isänsä tavoin toivoin heidän kerran saavuttavan ylhäisiä luottamustoimia heimoni keskuudessa. Ymmärtänet, että tämä on vanhempien suurin ilo, kun laskevat lastensa tulevan onnen perusteita. Lapsissamme jatkuu oma itsemme, se elää vielä silloinkin, kun jo lepäämme maan povessa. — Mutta onneni ei saanut häiritsemättä jatkua, elämäni alus ei totuttua tasaista suuntaansa kulkea. Sen eteen sattui petollisia salakaria, jotka olivat vähällä särkeä sen pirstaleiksi. Ne syöksivät sen pimeiden myrskyjen merille. — Kuulehan, kun jatkan ja kerron sinulle, mitä vääryyttä olen saanut kärsiä. Kurdistaniin tuli uusi maaherra, entisen kuoltua. Vainaja oli pitänyt minua ystävänään, maakunnan hallinnon tukijana. Sillä hän tiesi, että rakastin heimoani, että tunsin heidän tapansa ja että helposti saatoin ohjata heitä kuuliaisuuteen ja tapojen sävyisyyteen. Hän tiesi myös, että voitokkaasti olin torjunut ympäröivien syyrialaisten ja tatarilaisten heimojen hyökkäykset ja ryöstötretket. Hän tiesi, että olin karkoittanut murhan- ja vilpintekojä tavoittelevia, salaa hiipiviä assassiineja heimoni alueelta. Mutta uusi maaherra, Jusuf, tahtoi itse yksinomaan hallita. En sekaantunut hänen hallitustoimiinsa, vaan pysyin omilla aloillani, sovittaen heimolaisten riidat, tukien heitä neuvoillani. Mutta uusi maaherra rupesi pian kadehtimaan rikkauksiani ja onneani. Hän kielsi minulta kaiken sen johdon, jonka heimoni keskuudessaan oli minulle uskonut, ja kun huomautin, ettei hänellä siihen ollut oikeutta, virkkoi hän ivallisesti, että oikeus maassa on vaan shaahilla ja hänen korkeimmilla palvelijoillaan. Hän kanteli nyt hoviin, että muka olin juonittelija ja että turhanpäiten sekaannuin maakunnan hallitustoiimiin; tämän huomasi siitä, että shaahilta tuli julistuskirja, jossa minua kuoleman uhalla kiellettiin juonittelemasta ja hallintoon sekaantumasta. Tähän aikaan hyökkäsi Kurdistanin pohjoisosaan toinen tatarilainen rosvoheimo, ja kurdien päällikkönä lähdin heitä vastaan. Nyt oli uusi maaherra saanut tilaisuuden minut kokonaan kukistaakseen. Ennenkuin sotaretki oli ehtinyt loppua — vaikka ei kukaan epäillyt, että kurdien oli onnistuva karkoittaa raakalaisjoukot — kanteli Jusuf uudestaan hoviin, että minä olin liittynyt maahan hyökänneisiin vihollisiin. Juuri karkoitettuani viholliset kauas maan rajojen ulkopuolelle, ja heille hirvittävän tuhon tuotettuani, sain Jusufin kautta shaahilta kirjeen, jossa minut tuomittiin kapinoitsijana omaisuuteni menettäneeksi. Ja kuoleman uhalla käski tämä kirje minua kiireimmiten lähtemään perheeni kanssa maasta pois. Jusuf, tuo ilkiö, anasti omaisuuteni ja lähetti asunnolleni hurjat peitsimiehensä minua ja perhettäni karkoittamaan sekä omaisuuttani anastamaan. —

Suurimmalla jännityksellä oli Anahita seurannut kurdilaispäällikön kertomusta, ja hänen kauniisiin silmiinsä oli laskeutunut himmeä surullisuuden verho. Hän kysyi äkkiä:

— Mutta etkö koettanut puolustaa viattomuuttasi ja selvittää asiaasi shaahille?

— Sitä koetin monasti, mutta turhaan — vastasi Mervim. — Shaahin luo on vaikea päästä muun kuin hänen lähimpäinsä. Häntä ympäröi ylipääsemättömän korkea muuri, jonka portin ainoastaan hänen oma tai hänen ylinten käskyläistensä mahtisana aukaisee. — Kun huomasi perikatoni olevan oven edessä, lähetin joukon taattuja miehiä Raghaan jalon Hassan Ibn Alin luo, häneltä saadakseni apua. Mutta näistä joutuivat — kuten sittemmin kuulin — useat varta vasten Raghan teillä väijyvien assassiinien käsiin, ja loput katosivat tietämättömiin. Ehkäpä Jusuf puolestaan myös oli ryhtynyt varokeinoihin, jotta eivät edes valitukseni pääsisi hallitsijan kuuluviin. Heimoni aikoi jo nousta kapinaan, mutta sain heidät luopumaan siitä mielettömästä aikeesta. Päätin sillä hetkellä väistyä ylivallan edestä ja miettiä kunniani ja asemani entisen arvon palauttamista. Vetäydyin perheeni kanssa Thabarman järven etäiselle saarelle; ainoastaan harvat läheisimpiä ja uskollisimpia heimolaisiani seurasivat minua sinne.

— Miksi et aikaisempaa ole ryhtynyt toimiin? — kysyi Anahita.

— Nyt on tarjoutunut sopiva tilaisuus — virkkoi Mervim. — Nyt olet sinä täyttänyt kuusitoista vuotta; olet siis täysi-ikäinen ja saatat ryhtyä tehtäviäsi suorittamaan. Ja tiedät että shaahin omaa langettamaa tuomiota on vaikea peruuttaa, siinä saattaa ainoastaan kertojatar onnistua. Vielä toinenkin seikka tekee juuri tämän ajan minulle sopivaksi asiani elvyttämiseen. Päälikkyyteni entisillä alueilla Kurdistanissa, lähellä Thabarman järveä, asuu parsien läntinen heimo. He olivat tyytyväisiä johtooni sillä vaikka he ovat eri uskoa, kohtelin heitä hyvin, heidän rauhallsuutensa, ahkeruutensa ja hyvien tapojensa vuoksi. Uusi maaherra, Jusuf, taaskin on kohdellut heitä kuin orjia. Heihin hän on etupäässä suunnannut pohjattoman ahneutensa ja rikkauden himonsa. Vaikka koko maakunta raskaasti vaikeroi Jusufin

Ylenmääräisten veronkiskomisten ja väärydentekojen alla, ovat parsit saaneet kovimpia kokea. Kerrotaan Jusufin veronkiskojien häväisseen parsien naisia, jopa Jusufin itsensä ryöstättäneen parsityttäriä. Paheksuminen ja katkeruus on parseilla tämän vuoksi ylimmillään, sillä heidän lakinsa ei salli lähempää yhteyttä muunuskoisten kanssa. Nyt on shaahi antanut armahdusjulistuksen ja uskonvapauden parseille, Heistä on joka mies valmis todistamaan viattomuuttani, sillä he eivät toivo mitään hartaammin, kuin että sortaja Jusuf kukistuisi, ja että minä saavuttaisin entisen arvoni ja oikeuteni. — Tämä, arvoisa kertojatar, on asiani. Toivon oikeutta harrastavan sydämesi sitä puoltavan, toivon että tahdot hankkia takaisin vääryyttä kärsineelle hänen kunniansa, toivon, ettet salli isän jäädä toivottomaksi kolmen poikansa tulevaisuudesta. Ujona loi Anahita katseensa miehekkääseen ja voimakkaaseen kurdilaispäällikköön, joka vetosi häneen, heikkoon naiseen. Hän virkkoi:

— Et turhaan asiaasi ole minulle kertonut. Sillä vaikka tiedän, että väärän asian kertominen shaahille minulle tuottaa häpeällisen eron toimestani ja ankaran rangaistuksen, en saata epäillä sanojesi totuutta, sillä oikea tunne ja isän huoli kuvastuu kasvoissasi.

Siihen huomautti Mervim:

— Niin totta kuin kerran perheeni kanssa toivon pääseväni Allahin kasvoja katselemaan, hänen ikipuutarhojensa ihanuutta nauttimaan, yhtä vakaasti vannon Allahin nimen kautta, että se, minkä olen kertonut, on totinen tosi. Syösköön minut profeetta viimeisenä päivänä sillalta kuolon jokeen, jos sanaakaan olen valehdellut.

Noustuaan patjaistuimelta seisomaan hän lisäsi:

— Teethän lopullisen päätöksesi vasta lähetettyäsi tiedustelijasi asiata tutkimaan ja heidän kauttansa asiastani varmuutta saavutettuasi. Mutta saanko viedä kotia sen lohduttavan sanoman, että olet ottanut asiani tutkittavaksesi?

Nousten marmori-istuimeltaan virkkoi Anahita:

— Sen sanoman voit viedä mukaasi, Mervim. Minkä voin, teen asiasi hyväksi.

Tämän sanottuaan, näpätty Anahita istuimensa vieressä riippuvaa hopealevyä sekä peitti kasvonsa osoitteeksi, että keskustelu sillä kertaa oli lopussa. Naiset tulivat esille, kasvot niinkään verhottuina.

Mervim hankki lähtöä. Lähtiessään hän sanoi:

— Menen nyt Raghaan; siellä on muutamia kurdilaisystäviäni. Ennenkuin palaan kotia, poikkeen tänne kuulustelemaan, olisiko sinulla jotakin määräyksiä minulle jaettavana. — Allahin siunaus tulkoon sinun ja koko huoneesi yli.

Mervim kääntyi ovea kohti, nosti mosaikki-permannolta hopeatuppisen tikarinsa, jonka köytti vyölleen, tarttui koukkusauvaansa ja poistui solakäytävään.

Kurdilaisen poistuttua tunkeutuivat naiset uteliaina Anahitan ympärille. Jokainen tahtoi tietää mitä vieras oli puhunut ja millainen hänen asiansa oli. Vanha Tumadir ei suinkaan ollut hitain kyselemään.

— Kerron teille kaikki äidin luona — sanoi Anahita.

Naiset saivat siis hillitä uteliaisuutensa, kunnes he, seurattuaan Anahitaa palatsin useiden salien, kammioiden, solakäytävien ja pihojen kautta saapuivat Sabeihan avaraan kutomahuoneeseen.

Sabeiha pujoitteli paraikaa pitkää sukkulaansa hienojen, heleäväristen silkkikuteiden läpi, kun Anahita seuralaisnaistensa kanssa tuli hänen luokseen. Auringonpaiste pujahti jo pihanpuolisesta ovesta sisään luoden lämmittävää kultahohdettaan Sabeihan lumivalkeille hiuksille ja hänen hienolle kankaalleen. Kertojattaren äiti oli vielä kaunis, huolimatta korkeasta iästään: lempeys, vakavuus ja hyväsydämysyys kuvastuivat hänen kasvoillaan, ja hänen poskiaan peitti ahkeran työn nostama puna. Hän laski kädestään sukkulansa ja kysyi:

— Mitä kertoi sinulle Kurdilainen, lapseni? Ja minkä päätöksen teit?

Anahita kertoi nyt heille Mervimin asian, jota kaikki erinomaisella mielenkiinnolla kuuntelivat. Vanha Tumadir oli pari kertaa, Anahitan puhuessa, tahtonut keskeyttää häntä, mutta oli kuitenkin hillinnyt itsensä siihen asti, kunnes Anahita lopetti. Silloin hän huudahti:

— Paha onni on tuonut juuri kurdilaispäällikön, Mervimin, ensimmäisenä puolustettavaksesi. Shaahi on itse langettanut hänen tuomionsa. Häntä vihaa Kurdistanin mahtava maaherra, ja kaikkialla väijyvät assassiinit ovat hänen liittolaisiaan ja tekevät Mervimin pelastuksen joko ylen vaaralliseksi, tai mahdottomaksi. Oi onnetonta päivää, jolloin hän tuli tämän katon alle. Vainoa saat kokea Anahita,

ehkäpä surmankin kärsit tuon miehen vuoksi.

— En saa pelätä vainoja, enkä edes surmaa — huomautti Anahita; —
Pelkäämättä ihmisiä tulee minun ajaa Allahin asiaa.

— Allahiin meidän todella tulee turvata. Hän on meitä auttava, — lohdutti Sabeiha.

Mutta Tumadir ei rauhoittunut. Hänen mielenkiihoituksensa vaan kasvoi ja hän jatkoi:

— Pyhä profeetta meitä suojelkoon tästä uhkaavasta vaarasta. Hän estäköön toivottoman surun laskeumasta äitisi ja minun harmaiden hapsien yli.

— Ennenaikainen on levottomuutesi, Tumadir, — koetti Anahita edelleen lohduttaa häntä. — Ensin lähetetään tiedustelijoita asiaa tarkoin tutkimaan. Vasta kun kaikki on selvänä, kun todistajat ovat taatut ja varmat, lähden asiata Melik shaahille kertomaan.

— Mutta todistajatkin saattavat olla pettureita, lahjottuja, kuten ne, jotka edeltäjättesi tuhoon syöksivät. Kaikki vielä liittoutuvat sinua vastaan.

— Koko läntinen parsien heimo rakastaa Mervimia ja on todistava hänen viattomuuttaan. Ja parsit ovat tunnetut totuudenharrastuksestaan.

Anahitan viimeiset sanat näyttivät hieman rauhoittavan Tumadiria.
Hetken mietittyään hän kysyi Anahitalta:

— Onko Mervim todella vakuuttanut, että parsit ovat hänen puolellaan?

— Niin hän minulle kertoi.

— Jos niin on laita, luulen tietäväni neuvoa sinulle sopivan ja luotettavan henkilön asian tiedustelijaksi.

— Kuka on tämä henkilö?

— Se on parsilainen erakko, Haoma. Hän asuu luolassa, puolitiessä Raghan ja itäisten parsien vuoriston välillä. — Hän kuuluu olevan hyvin hurskas mies — huomautti Sabeiha.

— Lintujen ja erämaan eläinten kerrotaan pelkäämättä häntä lähestyvän - sanoi Ferengis.

— Mutta hän on vääräuskoinen — arveli Anahita.

— Jospa onkin vääräuskoinen, kerrotaan ihmeellisiä seikkoja hänen hyväsydämyydestään. Eikä laki kiellä vääräuskoistakaan tiedustelijana käyttämästä — näin puolteli Tumadir.

— Mutta miten voin olla varma hänen tiedonantajensa totuudellisuudesta, kun hän ei voi vahvistaa niitä vannomalla Allahin nimeen?

— Ei ole kuultu että parsi rikkoi valaansa, kun hän vannoo Ormuzdin nimeen — virkkoi Tumadir. — Luulenpa parsi-erakkoa senvuoksi sopivaksi, että Mervimin asiaan myös on yhdistynyt läntisten parsien asia. Eikä ole kuultu, että parsit antaisivat assassiinien lahjoa itseään. Haoma on myös mahtavan suurvisiirin pojan ystävä.

— Tahdonpa vielä punnita asiaa, rukoilla Allahia valistamaan mieltäni ja sitten tehdä päätökseni.

Näin sanottuaan Anahita alkoi hitaasti astua pois äitinsä työhuoneesta. Hän kulki sisäpihojen halki sekä kirjavilla kankailla peitettyjen kaarikäytävien läpi rakennuksen pohjoispuolella sijaitsevaan omaan puutarhaansa. Sinne tultuaan hän vaistomaisesti taittoi itselleen suuren vaaleanpunaisen ruusun, jonka hienoa balsamituoksua hän halukkaasti hengitti. Hän istuutui tavalliselle paikalleen, takamuurin luo olevalle, ruusupensaikon ympäröimälle jaspisrahille. Hän unhoitti koraaninsa, jonka hän tässä paikassa tavallisesti otti esille, ja vaipui syviin mietteisiin.

Nyt oli siis valjennut hänen suuri päivänsä, nyt oli hänen ylevä tehtävänsä alkanut. Pelottivatko siihen yhtyvät vaarat häntä? — Sehän olisi halpaa ja heikkoa, se olisi kiittämätöntä ja arvotonta. Eihän hän silloin ansaitsisi Allahin armoa, joka hänet kertojattareksi oli määrännyt, ei kansan luottamusta, joka juhlallisilla menoilla päämoskeassa oli hänet vihkinyt. Päinvastoin hänen tehtävänsä tuli herättää iloa ja riemuisaa toivoa. Ei kukaan muu koko avarassa valtakunnassa ollut kohonnut tähän kunniakkaaseen paikkaan. Mikä olikaan muiden Persian naisten kohtalo: haaremin orjuus, ja vanhemmaksi tultua unhoitus ja puute. Mutta hänelle, Anahitalle, oli Allah suonut valoisan vapauden, tehtävän, joka liiteli niin paljon yläpuolella maista todellisuutta kuin hohtavat hienot valkeat pilvenhattarat aamutaivaalla. — Ja sittenkin tuntui kuin olisi pieni pelontunne piillyt povessa. Se ei ollut

uhkaavien vaarojen synnyttämä, vaan johtui oman mielen herkkyydestä. Oliko hän todella kyllin arvokas toteuttamaan Allahin yleviä määräyksiä? Oliko hänessä tarpeeksi voimaa ja pontevuutta noita vaikeita asioita perille ajamaan? Näin ajatellessaan huomasi hän yhä tuntuvammin voimattomuutensa suurien yrittysten toteuttamiseen, ja hän rukoili:

— Anna sinä, oi Allah, väkevyytesi vaikuttaa minussa, anna ylevyytesi toteutua minun, heikon välikappaleesi kautta!

Tämä lyhyt rukous näytti taas vahvistavan häntä. Ja hän ajatteli:

— En yksinäni voi mitään aikaansaada; minun täytyy saada voimakkaita ja viisaita tiedustelijoita. Allah on minulle ne kyllä osoittava.

Hän luuli, että varmuus, levollisuus ja hilpeys nyt oli palaava mieleen, mutta kevyt surumielisyys tuntui vaan siellä asuvan. Sillä nyt olivat jääneet kuljetulle taipaleelle nuo viehkeimmän nuoruuden huolettomat päivät, jolloin tämä koti oli koko maailmana, jolloin hohtavat Elbursvuoret ja Demavendin jättiläiskeila tuolla kaukana näköpiirin rajalla ikäänkuin hiljaa, salaperäisen tuttavallisesti kuiskailivat vienoja muinaistarujaan, jolloin puutarhan ruusut, orvokit ja muut kukat olivat Anahitan ainoat hoidokkaat. Nyt aukeni eteen avara maailma, tuo maailma, jota hän niin vähän tunsu, mutta josta hänelle oli kerrottu, että siinä piili paljon selittämätöntä ja pahaa. Nyt hänen täytyi astua ulos tästä rauhallisesta tyssijasta ja tutustua tuohon uuteen ja tuntemattomaan!

Anahitan näin antautuessa mietteisiinsä, oli hänen ystävättärensä, Ferengis hiljaa tullut puutarhaan. Nähdessään nuoren valtijattaren sinisilmien haaveellisesti katselevan eteensä, ikäänkuin jotakin kaukaista himmeätä päämäärää kohti, ei Ferengis hennonnut häntä häiritä, vaan istahti suihkulähdeammeen marmorilaidalle kirkkaiden vesipisaroiden leikkisää pulppuilemista katsomaan. Mutta vaikka hän hiljaa oli liikkunut, rasahtivat hänen sandaalinsa hiekkaa vastaan, ja silloin käänsi Anahita katseensa häneen.

— Suvaitsetko läsnäoloani, valtijatar, vai tahdotko, että poistun? — kysyi Ferengis.

— Tule vaan tänne luokseni, Ferengis. Ystävätär riensi Anahitan luo, istuutui hänen jalkojensa juureen, tarttui hänen pieneen käteensä ja peitti sen suudelmilla.

— Oletko suruissasi, valtijatar?

— En ole suruissani. Uudet tapahtumat vaan panevat ajattelemaan.

— Minä olen suruissani tähtesi, valtijatar. Kun äsken lähdit äitisi luota, en voinut hillitä kyyneleitäni.

Anahita silitti hyväillen hänen tummaa tukkaansa ja virkkoi:

— Sydämesi ottaa hellästi osaa tehtäviini. Olen iloinen uskollisuudestasi, Ferengis. Mutta onhan tänään kunniani päivä valjennut; mitä siis suret?

— Suren sitä, että sinä, joka olet niin hyvä ja kaunis, elinikäsi olet suljettu näiden kiviseinién sisälle. Avara maailma ja väljät ilmat olisivat sinun oikea valtakuntasi.

— Oikeuden valtakunta on arvokkain ja avarin, rakas Ferengis.

— Mutta lemmen valtakunta on syvempi ja elähyttävämpi.

Tuskin oli Ferengis saanut tämän sanotuksi, kun hän jo katui sitä ja punastuen loi katseensa alas.

Anahita huomasi hänen hämmästyksensä ja virkkoi:

— Maallinen lempi tekisi arvottomaksi sen, jonka Allah on välikappaleekseen valinnut. Mutta sinua, Ferengis, ei sido mikään pyhä lupaus. Sinä et saa ainaiseksi peittää kasvojasi harsoihin. Kun sydämesi vaatii, koetan voittaa ystävyytesi kaihon ja päästän sinut vapaaksi täältä.

Kyynel vierähti Ferengiksen poskelle, hän syleili kiihkeästi valtiattarensa polvia ja kuiskasi:

— Anna minulle anteeksi, että tällaisista sinulle puhuin. — Sinun luotasi en koskaan voisi lähteä. Sinun luonasi tahdon kuollakin. Ja kun Allah minut kutsuu luokseen, olen onnellinen, jos tiedän pehmeiden käsiesi sulkevan sammuneet silmäni!

KOLMAS LUKU.

Oli jo kulunut joku aika siitä, kun Haoma palasi parsien vuoristosta rotkoasuntoonsa. Yksin, ilman muuta seuraa kuin koiransa Kerivan, oli Haoma taas täällä jylhän luonnon helmassa. Yksin kuunteli hän vuorikosken voimakasta pauhinaa ja vuoriston lintujen lauluja. Mutta yksinäisyyden tunne ei häntä vaivannut, sillä hänellä oli kumppaneinaan ajatuksensa ja aatteensa, jotka kotokäynnin jälkeen olivat entisestään vilkastuneet. Tuntui kuin nyt vallan itsestään, ilman vaivaloista punniskelua ja järjestelyä, hänen uuden opinrakennuksensa kokonaispiirteet olisivat näyttäneet hänen henkensä katseille. Varhaisesta aamusta alkaen hän istui pergamenttiliuskojensa ääressä, joille ahkeraan kirjoitteli ylhäisen innostuksensa tuloksia.

Hänen oltuaan muutaman päivän rotkoasunnollaan, tuli Vohumeno hänen yksinäisyyttään keskeyttämään. Kivenheiton päähän Haoman luolasta hän laati kallioseinämien väliin itselleen luolantapaisen asunnon.

— Kun tarvitset palvelustani tai tahdot jutella kanssani — oli hän sanonut Haomalle — voit kutsua minua tai heittää kivellä tuota kallion nurkkaa. Kuultuani kiven vierinnän, huomaan, että tarvitset minua, ja riennän luoksesi.

Haoma oli sen johdosta virkkanut:

— Eipä sinun minua palvellaksesi tarvinnut tänne tulla. Sinä olet rotkossasi oma isäntäsi, kuten minä omassani.

— Mutta tullessani sinun asunnollesi olen orjasi tai vaikka koirasi.

— Kerivan on koirani, mutta samalla hyvä kumppanini. Orjien pitämistä ei Ormuzd hyväksy. Ole siis vaan kumppanini, ajatusten vaihtaja ja metsätoverini.

Tästä huolimatta osoitti Vohumeno vapauttajataan kohtaan suurinta kunnioitusta ja nöyrää palvelevaisuutta. Hänen kiitollisuutensa olisi tilaisuuden sattuessa helposti saattanut hänet henkensäkin uhraamaan.

Haoma oli juuri vuorikoskella toimittanut aamukylpynsä ja istui nyt rotkonsa edustalla olevan matalan kivilohkarepöydän luona. Sille hän oli levittänyt vanhan arvokkaan Avestakäärnsä sekä pergamenttilehtensä, jolle hän piirtimellään kirjoitti uuden suuntansa aatteita. Tuontuostakin pysähtyi piirrin, ja Haoma loi katseensa tummansiniselle taivaalle sekä alas laaksoon, jossa joki kaarevana polvieli. Hän näytti välistä kaihoavan ja etsivän jotakin kaukaista, sellaista, mikä tempaisi hänen tulevat oppisuuntalaisensa vastustamatta mukaansa, luoden heihin saman ylevän innostuksen hehkun, joka lämmitti hänen omaa poveansa. Sitten hän taas tarkoin tutki Avestakäärnyä, hakien Zoroasterille ilmoitetusta sanasta tukea väitöksilleen. Sillä ei hän tahtonut julistaa mitään kokonaan uutta oppia. Hän tahtoi vaan puhdistaa Avestan opin sellaisesta, mitä hänen ajatuksensa ja tunteensa piti epäoleellisena. Hän tahtoi kehoittaa ihmisiä luopumaan yksipuolisesta puustavi-opista, johon he aikojen kuluessa olivat takertuneet ja neuvoa heitä kiintymään Avestan opin syvimpään sisällykseen, sen elinvoimaiseen ydinoppiin: taistelemaan Ahrimania ja pimeyttä vastaan ja samalla lisäämään Ormuzdin ja Valon valtaa.

Kun Haoma taas, miettiessään sopivaa sanapukua ajatuksilleen, loi katseensa laaksoon, huomasi hän Vohumenon alempana joen rannalla huuhtelevan hartijoitaan ja kasvojaan. Koska Haoma ei vielä Vohumenon siellä ollessa ollut nähnyt hänen noudattavan tätä parsilaista tapaa, ajatteli hän tyytyväisenä, että Vohumeno nyt oli luopunut täydellisestä uskonnottomuudestaan ja että hän vapauden hyväntekevästä vaikutuksesta oli hellyntynyt Ormuzdia palvelemaan. Ja Vohumenon lopetettua kylpynsä sekä aikoessa palata asunnolleen, huusi Haoma häntä luokseen.

Vohumeno, joka juuri aikoi tehdä kierroksen kallioiden taitse — niin arasti hän vältti omin päin tulemista Haoman rotkolle — kuuli Haoman huudon ja kääntyi häntä tervehtimään. Ja hän astui joutuisasti Haoman luo.

— Tahdotko viettää tässä hetken, jutellen kanssani? — kysyi Haoma häneltä.

— Keskusteleminen kanssasi, valtijas, on paras huvini.

— Näin sinun ensi kertaa käyvän aamukylvyssä. Onko vapaus jo lauhduttanut mielesi palvelemaan Ormuzdia?

— En Ormuzdia palvellakseni jokivedellä huuhtonut jäseniäni. Tämä vanha tapa on varsin virkistävä.

— Mutta jotakin meidän ihmisten täytyy palvella ja uskoa.

— Jo sanoin sinulle siellä häpeävankilassa, että uskon ainoastaan sydänten hyvyteen ja pahuuteen.

— Mutta sydämen hyvyys on juuri Ormuzdin lahja.

— Jospa Ormuzd onkin olemassa, on hän liian heikko. Vuosituhansia ovat kärsivät ihmiset toivoneet, että hän pääsisi voitolle; mutta tämä toivo on ollut ja on yhä vielä turha.

— Tämä toivo ei vielä ole toteutunut, sillä vastaiseksi on Ahrimanin valta vahvempi. Ja vastaiseksi Ormuzd odottaa ihmisten tehokasta kanssavaikutusta. Sillä yksistään ihmisten hyvä tahto saattaa toteuttaa Ormuzdin valoisia tarkoituksia, ja lujittaa ja laajentaa hänen valtakuntaansa maan päällä. Onhan Ormuzdin vallalla jo jalansijaakin: luonnon luomakky, auringon valo, hyvien aikaansaama melkoinen järjestys ja järjen ja hyvän kehityskelpoisuus.

— En kiellä, että muutamilla on hyvä tahto. Sinulla esimerkiksi, valtijas, ja muilla, joille luonto on lahjoittanut hyvän sydämen kauniin lahjan. Mutta tällaisten luku on niin pieni, etteivät he voi muuttaa maailman menoa parempaan. Sillä on niin paljon pahoja sydämiä, jotka luulevat pahuuden vallan ylläpitämisestä saavuttavansa hyötyä.

— Luulet siis, Vohumeno, että on ainoastaan hyviä ja pahoja sydämiä. On kumpiakin. Mutta on myöskin paljon perin laimeita sydämiä, jotka tajuavat sekä hyvän että pahan, selvemmin tai himmeämmin, mutta jotka eivät huoli niitä ajatella, sen vähemmin toimia hyvän eduksi. Kaikki on heille vaan kuin tuulen henkäys, joka puhaltaa ohi ja katoaa. Ja tuskin yksikään niistä sydämistä, joita hyväksi kutsumme, on kokonaan vapaa tällaisesta laimeuden lamauttavasta kivulaisuudesta.

— Olet oikeassa, valtijas, laimeiden lauma on perin suuri. Ja heistä on maailman viheliäisyydellä yhtä vähän parannuksen toivoa kuin pahoista. Ja vielä on niitäkin, joiden sydämen tämä viheliäisyys on tylsyttänyt ja tunteettomaksi paaduttanut. Minä olen yksi niitä.

— Siten kenties arvelet enemmän kuin todella on asianlaita. En luule tunteiden tylsyneen sydämässäsi. Ehkäpä ne vaan ovat väsähtäneet suurista vastoinkäymisistäsi. Muuten ei ole oikein, että annamme täydellisen katkeruuden ja tunteiden välinpitämättömyyden vallata mielemme. Sillä silloin asetumme laimeiden pariin. Ja Ormuzd tarvitsee jokaisen hyvän sydämen palvelukseensa. Päinvastoin meidän tulee karkoittaa katkeruus mielestämme, vaikka oma elämämme sitä ansaitsisikin, jotta voisimme ainakin auttaa muita.

— Puhut todesti, valtijas. Sinä yksin voit saada jähmeät tunteeni virkoamaan.

— Älkäämme siis kiistelkö uskon ja opin muodosta. Luulen, että pohjalta tavoittelemme samaa. Luulen myös, että mielesi vielä on lämpenevä valon taistelulle, ja että sinusta on tuleva ensimmäinen uusien pyrkimyksieni kannattaja ja toteuttaja.

— Sinua seuraan vapaasti ja häikäilemättä, minne tahdot minua ohjata, sillä henkesi voima on minut vallannut.

— Uudet ajatuksesi minua suuresti ilahuttavat, ja näen että vapaus on vuodattanut balsamiaan sydämesi kärsimysten haavoihin. Päättäkäämme siis yhdessä lietsoa innostuksen tulta ihmismieliin, palavasti ja väsymättä.

Äänettömänä Vohumeno ojensi voimakkaan kätensä Haomalle merkiksi, että hän tähän kumppanuuteen suostui.

Samassa hän nousi seisomaan. Lyhyt vapauden aika oli jo ehtinyt melkoisesti virkistää hänen ruumistaan, ja jäntevänä ja suorana hänen kookas vartalonsa kohosi siinä Haoman edessä.

— Ammuin tänä aamuna nuoren kauriin ja lähden sitä meille aamuateriaksi vartaalla paistamaan, — sanoi hän, aikoen lähteä omalle asunnolleen.

Silloin Kerivan, joka levollisena ja tyytyväisenä, häntäänsä liehuttaen, oli loikonut isäntänsä jalkojen juuressa, äkkiä hörästi korviaan ja karkasi esiin sekä rupesi, kääntyen laaksoon päin, raivokkaasti haukkumaan. Vaivoin sai Haoma sen rauhoitetuksi ja luokseen huudetuksi. Eläin ei kuitenkaan lakannut tuon tuostakin haukahtamasta ja välillä murisemasta.

Laakson puolella tarjoutui nyt tähän yksinäiseen seutuun nähden tavaton näky. Punaviittainen, vaaleankelta-turbaaninen tumma mies, pitkä hopeanuppinen sauva kädessä, kulki pienen seurueen etumaisena. Häntä seurasi kaksi, kantotuolissa kulkevaa verhottua naista; kantotuolien jälessä astui viisi mustiin viittoihin puettua aseellista miestä. Koko tämä pieni joukkio ohjasi kulkunsa Haoman rotkolle. Saavuttuaan matkan päähän siitä, iski punaviittainen mies sauvansa kallioperäiseen rinteeseen; koko seurue pysähtyi, kantajat laskivat alemmaksi kantotuolit, ja niissä istujat astuivat maahan seisomaan. Kulkueen johtaja lähestyi sitten Haomaa, tervehti häntä ja kysyi, luotuaan hieman

kummeksuvan ja tyytymättömän katseen Vohumenoon:

— Oletko sinä parsilainen Haoma?

— Haoma on nimeni.

— Kertojatar Anahita lähettää sinulle tervehdyksensä ja kysyy, suostutko keskustelemaan hänen kanssaan tärkeiden asioiden johdosta.

Haoma näytti hämmästyneeltä, sillä tämä oli niin perin tavatonta ja odottamatonta. Kohta hän kuitenkin tointui hämmästyksestään:

— Kertojatar on tervetullut asunnolleni.

Punaviittainen pääeunukki — se oli kulkueen johtaja — loi nyt syrjäkatseen Vohumenoon ja virkkoi:

— Hänen asiansa vaatii, että hän kahden kesken saa sen sinulle ilmaista.

Enempää kehoitusta ei Vohumeno tarvinnut; luotuaan puolestaan epäilevän katseen punaviittaiseen mieheen sekä alempana odottavaan joukkioon, poistui Vohumeno rotkoasunnolleen.

Pääeunukki palasi nyt seurueen luo ja lausui siellä pari sanaa toiselle naisista. Tämä alkoi hitaasti astua rinnettä ylös Haoman rotkon edustalle. Saattojoukko jäi mäen rinteelle juuri niin pitkän matkan päähän, että se näki rotkon edustan ja valtijattaren pienimmätkin viittaukset, jotta se tarpeen vaatiessa saattoi rientää hänen luokseen.

Verhottu valkeapukuinen nainen saapui rotkon edustalle; hän pysähtyi epäröivänä, ikäänkuin ei olisi tietänyt, mitä tehdä. Hetken vaiettuaan, hän virkkoi:

— Olen kertojatar Anahita, ja etsin apuasi, parsilainen Haoma.

— Terve tulemaasi yksinkertaiselle asunnolleni — sanoi Haoma. — Suvaitsetko istua kivelle, sillä muita istuimia en täällä saata tarjota.

— Anahita veti nyt syrjään silkkiharson kasvoiltaan ja istuutui osoitetulle kivelle. Kun hänen kirkkaiden sinisilmiensä katseet kohtasivat Haomaa, tuntui destur mobedin pojasta, kuin jotakin hänen sisällään olisi omituisesti vavahtanut. Mutta hän pysyi tyyneenä, seisten siinä liikkumattomana ja suorana, pitkä tummansininen viitta yllä. Katkaisten äänettömyyden hän virkkoi:

— Mikä saattoi sinut asunnolleni ja mitä palvelusta haluat minulta?

Haoman kookas ja ryhdikäs vartalo ja hänen tummien silmiensä vakavuus näytti tekevän Anahitan ujoksi, melkein pelokkaaksi. Hänen äänensä värähteli heikosti, kun hän viimein puhkesi puhumaan:

— Ensi kertaa on minun hallitsijan edessä puolustaminen sorretun oikeutta. Tehtäväni on vaikea; tarvitsen taitavia ja luotettavia auttajaita. Pyydän sinua tiedustelijaksi.

Hän puhui pehmeällä helähtelevällä äänellään, hänen olentonsa oli lapsellisen yksinkertainen, ja sanomaton viehkeä sulo välkkyi hänen kasvoillaan.

Haoma vastasi:

— Tietänet, etten ole islaminuskoinen, että olen parsi. Sorrettujen oikeutta, myöskin muunuskoisten, kunnioitan. Mutta lähimmän velvollisuuteni tulee kohdistua omaan heimooni, jolle minun ensiksi täytyy omistaa työni.

Olisi voinut luulla, että kertojattaren korkeassa asemassa oleva nainen tästä puolinaisesta kieltäytymisestä olisi loukkautunut, että hän paheksumisen tai solvatusen ylpeyden sana huulilla olisi poistunut. Mutta näin ei tehnyt Anahita. Sillä itsehillitsemystä oli häneen nuoruudesta pitäen teroitettu. Syvästi surullinen ilme vaan verhosi hänen silmiään. Ja kun Haoma sen huomasi, heräsi hänessä, erakossa, jonkunmoisen ritarillisuuden ja säälin sekaiset tunteet, ja hän katui äskeisiä jyrkkiä sanojaan. Hänestä tuntui, kuin olisi hänen edessään ollut kaunis ja viaton lapsi, joka rukoili hänen apuansa; ja tämän rukoilevan pyynnön oli hän hyljännyt! Ennenkuin hän ehti ruveta puolinaista epäystään selittämään ja perustelemaan, sanoi Anahita:

— Olen kuullut, että työskentelet oman heimosi hyväksi, ja se on hyvä ja kaunis teko. Mutta se toimii, johon sinua pyydän, ei ole vieras parsien harrastuksille. Kurdilaispäällikkö Mervim, jonka asiaa olen ottanut puolustaakseni, on läntisten, Thabarma-järven rannoilla asuvain parsien ystävä. Nykyinen Kurdistanin maaherra, Jusuf, sortaa parseja. Jos Mervim saa oikeutta, pääsevät myös parsit sortotilastaan.

Ilon välke oli kulkenut Haoman kasvojen yli, kun hän kuuli mainittavan läntisiä parseja ja Thabarma-järveä. Hän huudahti vallan ehdottomasti:

— Thabarma-järven rannat, Zoroasterin synnyinseutu! —
Velvollisuuteni on asian hyväksi toimia!

Anahitan surullisen ilmeen sijaan oli nyt tullut selkeä ilon kuvastus, joka oli niin lapsellisen vilpitön, että Haoma ihmetellen katseli häntä.

— Apusi on oleva minulle suuriarvoinen, ja sydämestäni kiitän sinua siitä, — huudahti Anahita.

— Miten on minun menetteleminen ja milloin on toimiin ryhdyttävä? — kysyi Haoma.

— Jos huomenna tahdot tulla asuntooni — vastasi Anahita — olet saava lähempiä tietoja. — Saatanko siis avunantoasi pitää varmana?

— Varmana saatat pitää.

Anahita otti poveltaan esiin kalliskivisen sormuksen, jonka hän ojensi Haomalle sanoen:

— Tämän sormuksen näytettyäsi asuntooni ovenvartijalle, pääset sisälle.

Vaistomaisesti vastaanotti Haoma sormuksen.

Ja Anahita hymyili vielä kerran kiitokseksi lapsellisen hyvää hymyilyään, kumarsi päätään ja viittasi kädellään hyvästiksi. Sitten nousi hän kiveltä ja verhosi kasvonsa sekä rupesi astumaan mäen rinnettä alas seurueensa luo. Sinne saavuttuaan hän nousi kohoitettuun kantotuoliinsa. Pääeunukki asettui etumaiseksi kulkuetta johtamaan. Se lähti liikkeelle ja katosi pian kallioiden taakse.

Haoma seisoj liikkumattomana paikallaan. Hän oli seurannut Anahitan kulkuetta siihen asti, kun se katosi näkymättömiin. Sitten vasta hän heräsi haaveistaan. Näyn tavoin oli kertojatar tullut; hän oli viipynyt hetken ja taas kadonnut.

Nyt vasta rupesi Haomassa ajatusten ja tunteiden tulva virtaamaan. Siihen asti Anahitan odottamaton käynti oli hänessä herättänyt etupäässä hämmästyä. Hän istuutui kivirahille ja nojasi päänsä käsiin. — Kun Ahriman tahtoo miehelle asettaa kavalimmat ansansa, lähettää hän hänen luokseen kauniin naisen — tuo vanha parsilainen lauselma johtui leimauksen tavoin Haoman mieleen. Sen hän jo oli lapsuudessaan kuullut, ja kun hänen henkensä syvät ja vakavat pyrkimykset nuorukaisijän vartuttua olivat heränneet, mielti hän usein näiden sanojen merkitystä ja pakeni, osaksi ujon luontonsa vaikutuksesta, osaksi tulevan tehtävänsä tietoisuudesta, muiden kuin omaan perheeseensä kuuluvien naisten seuraa. Nyt hänestä siis tuntui ensi hetkellä vallan luonnolliselta, että pahuutta hautova Ahriman oli ohjannut häikäisevän kauniin kertojattaren hänen luoksensa. — Mutta älköön pimeyden ruhtinas vielä riemuitko! Haoma oli pysyvä kylmänä kuin jäinen, Elbursvuorilta puhaltava pohjantuuli! — Oliko hän menetellyt varomattomasti siinä, että hän punnitsematta antoi lupauksensa kertojattarelle? Oliko vielä mahdollista peruuttaa tuo lupaus? — — — Vallan mahdotonta; parsin antama sana oli pyhä. — Mutta toiselta puolen: saattoiko tässä edes olla mikään Ahrimanin ansa? Olihan kysymyksessä läntisten parsien, siis hänen läheisten heimosukulaistensa vapauttaminen sortajan vallan alta. Ja vielä lisäksi: Anahita oli kauniimpi keväistä päivää, mutta oliko hänen kauneutensa senlaatuinen, että sen alla saattoi piillä Ahrimanin kätyrin valhemuoto? Ei suinkaan. Hänen kirkkaiden silmiensä katse oli kevätauringon paisteen veroinen. Mutta kevätauringossa ei ole vilppiä, Se elähyttää, lämmittää ja riemastaa. Ken sellaisen katseen omistaa, hän ei saata olla Ahrimanin välikappale, hän on päinvastoin Ormuzdin ase. Ja todella tämä uusi suuri tehtävä, joka näin odottamatta tarjoutui Haomalle, mitä se muuta oli, kuin uusi Ormuzdin hyvyyden ja suosion osoitus. Äsken oli Haoma saanut viedä omalle heimolleen, itäisille parseille, vapauden riemusoman. Ormuzdin avulla oli hänen onnistunut vapauttaa onnettomat vangit ja Ormuzdin kunniaksi hän tuona harvinaisena, heimonsa vapautuksen juhlanan, oli saanut syyttää kiitosuhrin! Nyt tarjoutui hänelle tilaisuus tehdä palvelusta läntisille parseille. Olihan tämä selvä merkki siitä, että Ormuzd hänelle oli määrännyt erityisiä tehtäviä, suuria ja kauniita tehtäviä. — Entä hänen uudistetun oppinsa kokoaminen ja järjestäminen? Eikö se ollut hänen elämänsä päätehtävä? Odottihan hänen isänsä sen valmistumista, odottihan sitä vanha Gurase ja ehkä moni muu hänen ystävänsä kotivuoristossa. — Eipä hän sitä aikonut laiminlyödä. Tuli vaan pieni keskeytys ja lykkäys. Ja oliko hänen heimolaistensa vapauttaminen ristiriitainen hänen opilleen? Ei suinkaan. Työllä ja toimella hän nyt ryhtyi elämässä toteuttamaan niitä aatteita, joita hän aikoi pergamentille kirjoittaa. Olihan elävä toiminta kuollutta oppia parempi!

Hänen näin ajatellessaan, valtasi hänet monipuolisen elämäntoiminnan hurmaus. Siinä hän tahtoi koetella intonsa hehkua, siinä luontonsa vielä piileviä uhkuvan runsaita voimia. Hän tahtoi edetä kuin vuoriston lumivyöry, vastustamattomana, seuraten uraansa. Hän tahtoi saada innostuksensa leimuamaan salaman tavoin, valaisten taivaan ja maan yhdellä suurella valonvälikähdyksellä.

Vaistomaisesti oli Haoma laskenut kädestään kivipöydälle Anahitan antaman sormuksen, jonka kallis jalokivi erivärisenä säteili auringonpaisteessa.

— Tuo on siis se tenhomahti — ajatteli hän — joka avaa kertojattaren oven. Ja tämä taikakalu on nyt minun huostassani.

Hän otti Avestakäärynsä ja sormuksen ja kätki molemmat rotkoseinän salaiseen komeroon. Sitten hän joutuisasti meni Vohumenon luo.

Vohumeno oli laatinut asuntonsa somaan kallioiden ympäröimään paikkaan. Pehmeä nurmikko levisi luolan edustalla, ja siellä täällä, kallioiden laidalla, kasvoi tamariskipensaita. Kauempaa, kallioiden lomitse pisti esiin tummia suippokärkisiä sypressilatvoja. Leveästä kallioiden aukosta näkyivät vuorikosken vaahtoivat aallot ja syöksähtävä vesijoukko. Nurmikkonsa laidalle oli Vohumeno tehnyt tulen, jonka yli vartaassa riippui iso kappale kauriinlihaa paistumassa. Vohumeno istui kivellä tulen ääressä, kohennelleen sitä ja lisäten siihen puita.

Kerrottuaan hänelle äskeisten vieraidensa käynnin tarkoituksen, kysyi Haoma:

— Mitä arvelet tästä uudesta tehtävästä, joka minulle odottamatta tarjoutui?

— Luulenpa sitä sinulle varsin soveliaaksi. Ehkäpä parsien läntinen heimo on hedelmällinen maaperä uusille opeillesi. Mitä omaan heimoosi tulee, luulen sinun sen puolelta kokevasi sitkeää vastustusta, ainakin niin kauan kuin Naotarat ja Gershaspit hallintoa pitävät.

— Tämä yritys miellyttää minua senkin vuoksi, että se antaa minulle tilaisuuden nähdä Thabarmajärven rannat, suuren uskomme perustajan, Zoroasterin, synnyinseudut!

Omituisen vilkkauden ja iloisuuden sävy oli painunut Haoman kasvoihin. Vohumenosta tuntui kuin vakava erakkohaahmu olisi hänestä kadonnut, ja kuin sen sijaan olisi tullut taisteluhaluisen, häikäilemättömän soturin muoto.

Kun kauriinliha oli kypsäksi paistunut, kävivät toverukset käsiksi aamuateriaansa.

Päivä paistoi lempeästi kallioiden väliselle nurmikolle, ja vuorikoski soitti voimakasta, valtavan kohisevaa soittoansa.

NELJÄS LUKU.

Nyt se oli jo tapahtunut tuo Haoman merkillinen käynti kertojattaren, Anahitan, luona. Paksu rautaportti oli sulkeutunut hänen jälkeensä, ja siinä hän nyt astui pitkäkaltevaa ylänneen rinnettä laaksoon. Auringon kiertäessä lounaaseen oli hän lähtenyt vuorikoskelta, ja nyt, hänen palatessaan, oli aurinko jo mennyt mailleen. Vaikka iltaruskon värit jo, näin syksypuoleen, olivat tummemmat, tuntui hänestä kuin vaaleanpunaiset kevätvärit olisivat koreilleet lumihuipuilla, kuin syksyyn kallistuva kasvimaailma olisi uhkunut keväistä elinvoimaa ja henkinyt ilmoille nuoria tuoksujaan. Niin kevyt oli hänen mielensä! Nyt aukeni uusi ura hänen toiminnalleen. Se innostuksen taikaliekki, jota hän hiljaisessa mielessään oli odottanut ja aavistanut, se oli nyt syttynyt leimuamaan. Vielä soivat hänen korvissaan Anahitan viimeiset sanat:

— Olen turvallinen, jätettyäni asian sinun käsiisi, Haoma!

Oliko kukaan ennen lausunut hänen nimeänsä niin viehkeästi, niin täynnä vakaumusta? Se ääni oli kajahtanut lapsellisen hellänä ja luottavaisena, kuin ennen Haoman sisaren, Armaitiksen ääni. Ja nuo viattoman kauniit sinisilmät olivat vielä toisen kerran todistaneet, että tämä uusi tehtävä oli Ormuzdin lähettämä. Entä jos omasta uskostaan ja heimolaihengestään tarkasti kiinnipitävät parsit paheksuivat sitä, että Haoma ryhtyi ajamaan islaminuskoksen asiaa? Vaikkapa paheksuivatkin, niin oli Haoma sopivassa tilaisuudessa selittävä heille, että se oli liian ahdas katsomuskanta. Että islaminuskoisissakin se, mikä oli hyvää, oli Ormuzdin työtä, ja että heidän oppinsa erehdykset olivat Ahrimanin vaikutusta. Kerran, kun ihmiset taajoin rivein olivat liittyvät Ormuzdin taistelujoukoksi, varmaan kaikki harhauskot olivat haihtuvat ja ihmiset yhdistyvät yhdeksi suureksi valonpalvelija-joukoksi!

Tasaisesti ja voimakkaasti Haoman rinta hengitti viileätä iltailmaa, ja joutuisasti tie häneltä kului. Tummina ääriivoina kohosivat eteläistä taivasta kohti Raghan minaretit ja palatsit. Sinne piti hänen

siis seuraavana päivänä mennä Demurilta saamaan apuneuvoja Kurdistanin matkaa varten. Sillä pian aikoi hän lähteä kurdilaispäällikön Mervimin asiaa Thabarma-järven seuduille tutkimaan.

Iltarusko on jo vaalennut ja Itämaan salaperäinen hämärä on verhonnut maat ja manteret, kun Haoma saapuu vuorikoskelle. Voimakkaasti pauhaavana, mutta hellämielisenä jättiläisenä tuntuu se tervehtivän Haomaa. Eihän tämä seutu ole erämaata. Kaikki täällä ainakin nyt elää. Tuntuu siltä, kuin rosoiset kalliotkin tuttavallisesti kuiskailisivat tyytyväisyyden kuisketta. Eikä kuu malta olla luomatta tänne katsettaan. Se nostaa vaalean loistavat kasvonsa kallioiden loveen ja levittää vuorikoskelle hyppielevän hopeaverkon. Suuri yölepakko sujahtaa äänettömänä Haoman ohitse hänen puhtaan valkean päähineensä houkuttelemana. Kerivan vahtii uskollisesti rotkoasuntoa ja lähtee sen suulta liikkeelle isäntäänsä tervehtimään, iloisena, kuten aina Haoman palatessa kotia, häntäänsä liehuttaen.

Mutta Haoman on tarvis ilmaista uhkuvia tunteitaan ja ajatuksiaan toiselle, toverille. Hän kulkee Vohumenon luolalle ja kutsuu häntä, mutta ei kuule vastausta. Vohumeno on siis lähtenyt saaliinajoon vuoristoon. Sinne päättää Haomakin lähteä toveriaan vastaan. Sillä ei hän nyt enää saata pitkään viipyä, jo hän on paluumatkalla. Ja Haoma käy omassa rotkossaan, riisuu päältänsä pitkän juhlaaviittansa, pukee ylleen lyhyen, vuoriretkillä mukavan nutun sekä sieppaa jousen olalleen. — Tuonne vuoristoon johtavaa polkua pitkin Vohumeno varmaan on mennyt, ja sitä tietä hän myös palaa.

Tutulta tuntuu polku, keveästi nousee jalka. Ja koko tämä vuoristoluonto tuntuu hellältä ja herttaiselta, ikäänkuin se sulkisi Haoman syliinsä. Tuossa haamoittaa esiin tuttu granaatti-omenapuu. Sen hedelmät ovat jo tulentuneet. Haoma taittaa itselleen hedelmäin runsaudesta alasriippuvalta oksalta suuren granaatti-omenan, halkaisee sen ja rupeaa syömään kuorien sisällä piileviä mehukkaan virvoittavia marjasia. Niiden tuoksu ja raitis maku herättää mielessä tietoisuuden luonnon hyväntekevästä äärettömästä luomavoimasta, sen tyhjentyttämistä varoista, sen viileistä lähdesuonista, jotka elähyttään pulppuilevat maan povessa, raviten ja uudistaen luonnon elämäkuntaa. Terveiden ja voiman tunne herää selväksi Haomassa, ja hän ajattelee siunaten Ormuzdin antimia, joiden runsaus on tullut hänen osakseen.

Äkkiä näkyi tiheän ja korkean, tuuheakukkaisen vuorikanervan takaa kaksi kiiluvaa tulipistettä. Silmänräpäyksessä oli Haoma temmannut olaitaan jousen, pannut siihen nuolen, tähdännyt ja laukaissut. Ja seuraavassa tuokiossa makasi kanervikossa kuolleena yön hiipivä nelijalkainen varas: verenheimoinen shakaali. Se oli Haoman nuolen tapaamana muutaman kerran nytkäytellyt notkeita jäseniään ja viskellyt päätänsä. Senjälkeen retkahti sen suippo, repomainen kuono maahan, ja sen kiiluvat varkaanlyhtysilmät taukosivat ainaiseksi loistamasta. Haoma nosti kaadetun pedon läheisen kiven huipulle, ja otti paikasta merkkejä, voidakseen sittemmin korjata vuodan.

Yhä kauemmaksi vuoristoon johti häntä polku; pian se vallan loppui, ja eteen tuli jylhä tunturiseutu. Haoma pysähtyi ja kutsui voimakkailla huudoilla Vohumenoa. Moninkertaiset kaiut vaan vastasivat etäisiltä vuorensinämiltä, mutta Vohumenoa ei kuulunut. — Hänellä on varmaankin ollut huono metsäonni, ja hän on kaiketi eksynyt tavallista kauemmaksi saalista ajamaan.

Näin ajatteli Haoma ja palasi takaisin rotkoasunnolleen. Lähestyessään vuorikoskea näki hän jo kaukaa tulen pilkoittavan kallioiden lomitse. Vohumeno oli siis jo kotona; hän oli tällä kertaa käynyt toisella taholla. Nopein askelin ohjasi Haoma kulkunsa Vohumenon tulen ääreen. Tämä väsymätön toveri oli taas aterian valmistuspuuhissa. Tällä kertaa oli hän ampunut pyitä, joita nyt oliiviöljyssä paistoi kivistä kaiverretussa padassa.

— Tulet vuoristosta päin, valtijas, sanoi hän Haomalle. Odotin sinua tulevaksi kertojattaren puolelta.

— Palasin sieltä jo aikaisemmin ja lähdin vuoristoon sinua vastaan.

— Miten asia päättyi?

— Tiedustelumatkani Kurdistaniin on päätetty. Huomenna menen Raghaan suurvisiirin pojalta, Demurilta, matkaneuvoja pyytämään. — Tuletko sinä matkatoverikseni.

— Sitä aijoin juuri ehdoittaa, valtijas. Voihan sinulla niin pitkällä ja vaarallisella matkalla olla minusta vähän hyötyä.

— Paljonkin hyötyä, ja lisäksi rattoa.

Ilta-ateria on syöty, Haoma on toivottanut toverilleen yörauhaa ja palannut rotkolleen. Kuutamona on nyt niin kirkas, että selvästi näkee pitkät alat alhaalla leviävää laaksoa. Ei tunnu uni tulevan nyt, ei muistua mieleenkään vuode. Haoma on siirtynyt haaveilujen maille. Ehkäpä hänen ei vielä olisi pitänyt erota Vohumenosta. Olihan hänellä paljon puhuttavaa: sydän oli vielä täynnä tunteita, jotka sanoin pyrkivät päästä ilmoille. Mutta toiselta puolen: se mitä hän nyt tunsu, oli kuitenkin niin salaperäistä ja epä määräisen viehkeää, että kieli varmaankin olisi kieltäytynyt sitä tulkitsemaasta. Ja kuitenkin olisi hän

tahtonut jakaa toiselle sydämensä uhkuvaa sisällystä, olentoaan täyttävää uutta innostusta.

Äkkiä johtuu ajatus hänen mieleensä. Pitäähän hänellä tuolla luolassa olla vanha syrinda-kitara, jonka Armaitis antoi hänelle mukaan, hänen ensi kertaa lähtiessään kotoa. Mutta sen kielet ovat varmaankin taittuneet tai ruostuneet, sillä ei hän, tämän rotkon löydettyään ja siihen asetuttuaan, ole tuota soitintaan koskenut. Se onkin nurkassa pölyn peitossa, josta hän vaivoin saa sen vapautetuksi. Kielet ovat kyllä eheät, mutta kauheassa epäviressä. Tokko hän enää osaa soitintaan virittää! Hän menee ulos kuutamoon ja istuu, kitara sylissä, kivirahille. Ja pian on syrinda-kitara taas viressä, ja Haoma rupeaa soittamaan vanhoja tuttuja parsilaisia säveleitä, jotka hän nuorempaan on kuullut ja oppinut. Hän soittaa kilvan kosken pauhinan kanssa ja luo säveleihin sydämensä täyden tunnerikkauden. Ja vanha soitin tuntuu nyt hänestä toverilta, jolle hän on uskonut kaikki, ja jonka osanottava ääni on häntä lohduttanut ja rohkaissut.

Vähitellen solui kitara Haoman huomaamatta hänen syliinsä. Viimeinen soinnos, jonka hän sen kielistä oli kaiuttanut, palautti hänen korvaansa helinän, jonka pieni pehmeä käsi päivällä oli näpöytännyt hopealevystä. Hänen mielestään sukelsi esiin kuluneen päivän hänestä niin vaiherikkaat muistot. Ennen kaikkea haamoitti niiden kätköistä kaksi kirkasta sinisilmää, joilla oli lapsen viaton loiste, ja lämmittävän hyvä katse. Se oli ilmeisen elävä tuo kuva, se tenhosi, tehden samalla levottomaksi ja rauhalliseksi!

Haoma tunsu kaiken verensä syöksähtävän sydäntä kohti, hänen tunteensa kuohahtivat kummallisina, ja hän kätkei päänsä kivipöytänsä nojaaviin käsiinsä.

VIIDES LUKU.

Haoma oli jo saapunut vallan lähelle Raghaa. Nyt havaitsi hän jo selvästi edessään nuo lukuisat sirot minaretit, vaaleansiniset ja punaiset moskeat, joiden kullatut ja hopeoidut kupukatot hän tähän asti vaan kaukaa oli nähnyt. Siinä jo kohosi hänen edessään kaupungin pohjoispuolinen, jyrkävapiirteinen kiviportti. Kun Haoma kulki siitä sisään, virkkoi eräs portinvartijoista toiselle:

— Tuossa tulee parsi!

Toinen huomautti siihen:

— Niitä kai nyt rupeaa tulvimaan tänne Raghaan, sittenkuin shaahi on heille julistanut armahduksensa.

Portista sisälle mentyään tuli Haoma leveälle suoralle kadulle, jonka kummallakin puolella oli suuria rikkaita basaareja. Siinä oli laajalti, itse basaarien ulkopuolellakin levitettyinä, mitä vaihtelevimpia korutavaroita: Intian silkkikankaita, Kashmirin shaaleja, arapialaisia mattoja, Jemenin jalokiviä y.m. Ostajia ja myyjiä vilisi viljalti basaareissa ja niiden edustalla. Tosin Haoma, tuo yksinäinen rotkoasukas, joka ensi kertaa täällä liikkui, hämmästyneenä loi silmänsä tähän kirjavuuteen ja väenviliniin. Mutta hän ei malttanut pysähtyä tätä kaikkea lähemmin tarkastamaan. Sillä hänellä oli asiansa ja suuri yrityksensä mielessä, ja se valtasi kokonaan hänen ajatuksensa. Kuljettuaan leveän kadun päähän, saapui hän pienelle torille, jonka äärellä oli etupäässä helmi- ja jalokivimyymälöitä. Suuret valkea- ja punaliinaiset suojuskatokset estivät auringon, vielä näin syyspuoleenkin paahtavien säteiden uuvuttamasta jalokivien ostajia. Tällä pikkutorilla kohtasi Haoma äkkiarvaamatta tuttavansa. Arasta, Haoman vankeudesta vapauttaman, parsien uhripaikalla kuolleen Salferin poika, joka nyt komeapukuisena palveli Demuria, liikkui täällä isäntänsä ostoksilla.

Nuorukainen oli niiden hyvien olojen vaikutuksesta, joihin hän odottamatta oli siirtynyt, suuresti hyötynyt. Vankilaluolan ummehtuneen ilman ja nälän tuottama kalpeus oli paennut hänen kasvoistaan ja palaavaa terveyttä ennustava puna oli noussut poskille. Huomattuaan ja tunnettuaan vapauttajansa, destur mobedin pojan, meni Arasta häntä kohti ja heittäytyi, häntä lähelle tultuaan, maahan, täten tervehtien häntä kuin itämaalaisista ruhtinasta ainakin.

Haoma ei ensin ollut häntä tuntea, sillä vieras puku ja terveemmät kasvot saattoivat hänet vallan erilaiseksi siitä, jommoisena Haoma hänet parsien vuorikylässä oli oppinut tuntemaan. Mutta kun Arasta kyyryisestä asennostaan loi ylös katseensa Haomaan, tunsu tämä hänen nöyrät silmänsä ja huudahti:

— Nouse toki ylös, Arasta! Mitä sinä minun edessäni maassa ryömit!

Arasta nousi nyt seisomaan ja virkkoi ujosti!

— Terve, valtijas!

— Terve, Arasta! virkkoi Haoma. — Olenpa varsin tyytyväinen, että sinut tapasin, sillä aioin juuri kysyä tietä herrasi Demurin asunnolle.

— Sinne olen minäkin menossa. Olen käynyt ostamassa herrani lempipuolisolle, Menishelle, kaulahelmikoristeen ja palaan sitä viemään herralleni.

He kääntyivät nyt astumaan kaidalle kadulle, joka pieneltä torilta poikkesi vasemmalle. Ohikulkevat katsoivat hieman uteliaasti suoraryhtistä Haomaa, hänen pitkää tummansini-viittaansa ja puhdasta valkoista päähinettään. Nähtyään että hovin palvelija oli hänen seurassaan, monikin, ensin rypistettyään huulensa parsilaista ivaavaan hymyyn, kunnioittavasti väistyi hänen edestään kapealla kadulla syrjään. Sillä Melik shaahi ja Hassan Ibn Ali olivat selvästi osoittaneet suosivansa parseja. Ja koska tämä kulki kultarannerenkaisen hovipalvelijan seurassa, hän varmaankin liikkui parsien asioilla hovissa.

Kaita katu päättyi sileillä, leveillä kiviliuskoilla kivitettyyn rantatoriin. Astujien eteen aukeni nyt avara näky. He olivat näet tulleet keinotekoisien leveän joen rannalle. Tämän joen oli Melik shaahi panemalla liikkeelle tuhansia työmiehiä ja uhraamalla äärettömiä rahasummia eräästä vuorijärvestä johdattanut kaupungin halki. Lukuisat valkeamarmoriset sillat johtivat sen yli, ja kauempana, sen vastakkaisella rannalla, haamoitti siniautereisen ilman verhoamana Melik shaahin suunnattoman lavea-alainen, erivärisistä marmorilajeista rakennettu palatsi. Tuuheat puutarhat, joihin oli istutettu Intian harvinaisimmat puulajit, ja Ceylonin uhkuvasta kasvimaailmasta noudettuja palmuja sekä leveälehtisiä pensaita, pistivät esiin vaaleankeltaisesta marmorista tehtyjen muurien takaa. Palatsirakennusten katoilla liehui purppuranpunaisia ja vaaleansinisiä silkkilippuja, joihin oli kuvattuna kultakuteiset seldshukilaiset puolikuut.

Arasta opasti Haomaa pitkän matkaa järven pohjoispuolista rantaa pitkin, kunnes he tulivat shaahin linnaryhmien kohdalle. Niiden järvenpuolisen laidan keskipalkoille johti leveä valkoinen valkeamarmorinen silta, jonka kummassakin päässä oli jyrävä kullattu portti.

— Tämä silta vie shaahin lempipuolison asunnon portin edustalle — huomautti Arasta. Sitä myöten ei kukaan muu saa kulkea, kuin shaahi ja hänen lempipuolionsa. Kun he tahtovat lähteä ajelemaan, avataan kullatut portit, ja kahdeksanvaljakko, joka vetää jalokivistä säteileviä vaunuja, karauttaa ulos linnasta ja ohjaa kulkunsa tälle sillalle.

— Kuka on shaahin lempipuoliso? — kysyi Haoma hajamielisenä.

— Tällä haavaa hänellä ei kuulu olevankaan lempipuolisoa, siitäperin kuin Turkan Chatun on menettänyt nuoruutensa kauneuden ja joutunut epäsuosioon.

— Oletpa jo ehtinyt kokea yhtä toista, lyhyen olosi aikana hovissa.

— Kuuleehan sitä kaikennäköistä. Kun palvelijat ovat joutilaina, kertovat he toisilleen lakkaamatta hovin uutisia.

— Onko herrasi Demur nyt kotona? — kysyi Haoma, joka oli kokonaan omien ajatustensa maailmassa ja joka ei näyttänyt olevan halukas kuuntelemaan enempiä hovijuttuja.

— Herrani Demur lähti juuri mennessäni aamukylpyyn, mutta on jo varmaankin siitä palannut. Hän käski minun heti basaarista tultuani tuomaan tämän helminauhan hänen käteensä. Sillä tänään on hänen lemmikkinsä, Menishen, syntymäpäivä, ja vartijaani tahtoo antaa hänelle tämän kalliin lahjan.

Haoma huomasi nyt, että Arasta varovasti kantoi kädessään silkkikotelo, jossa hän oletti tuon syntymäpäivälahjan piilevän.

Samassa he kääntyivät yhdelle marmorisilloista, ja Arasta huomautti:

— Tämä silta johtaa siihen osaan shaahin linnaa, missä suurvisiirin, Hassan Ibn Alin ja herrani Demurin asunnot ja puutarhat ovat.

— He kulkivat tätä siltaa pitkin leveän joen yli, jonka ohuesti väreilevään pintaan sillan valkeat marmoripatsaat kiemurtelevina kuvastuivat. Heidän saavuttuaan palatsin ulkomuurin portille, löi Arasta portin vieressä riippuvalla rautakurikalla kolmasti seeteriporttiin. Se aukeni, ja vartija pisti ulos päänsä, nähdäkseen, kuka oli tulossa. Huomattuaan Arastan, oli vartija halukas ilman muuta päästämään hänet sisälle. Mutta havaittuaan hänen seurassaan oudon miehen, katsahti hän tähän kummeksien ja kysyi:

— Ken on tämä vieras?

— Se on parsilainen Haoma, herrani Demurin hyvä ystävä — vastasi Arasta. — Hänellä on asiaa herralleni.

— Saattaa olla — huomautti vartija. — Mutta minun on kielletty päästämästä sisälle hoviin outoja vieraita ilman herrani lupaa. Riennä sinä suurvisiirin pojan luo vieraan tuloa ilmoittamaan. Vieras itse istukoon portin viereiselle rahille odottamaan.

Ei ollut muu neuvona, kuin mukaantua tähän hovimääräykseen. Arasta pujahti siis sisälle portista, ja Haoma istuutui kivirahille odottamaan. Portti suljettiin Arastan jälkeen. Hetken kuluttua se jälleen raotettiin, ja vartija ojensi raosta Haomalle ison päivänvarjostimen ja riikinkukon sulista tehdyn viuhkan. Näiden viileyttä tuottavien esineiden ojentaminen oli käynyt niin pian, ja portti oli taas niin viipymättä sen jälkeen sulkeutunut, ettei Haoma ehtinyt huomauttaa näiden hänelle outojen kapineiden turhuutta. Hän, joka oli tottunut vuoriston polttavaan auringonhehkuun, ei suinkaan pelännyt jokituulen lauhduttamaa lämpöä tuossa muurin laidalla. Senpä vuoksi hän varovasti asetti koreavärisen varjostimen ja upean viuhkan viereensä rahille. Kun hän siinä oli istunut hetken aikaa, rupesi oikealta pitkin rantaäyrästä tulemaan miehiä, joilla oli yllään jalkoihin ylettyvät valkeat kaaput ja niiden päällä lyhyemmät, vihreät vaipat. Päässä oli heillä isot punaiset turbaanit. Tämän parven etumaisena kulki vanha valkeapartainen mies. Mikäli Haoma oli kuullut kuvailtavan mollia, muhamettilaisten pappeja, oli näiden miesten puku noiden selityksien mukainen. Ja todella kantoi kukin koraanikäärä kädessään. He palasivat nähtävästi rukoilemasta moskeasta. Jonon johtaja, valkeapartainen mies, iski, tultuaan Haoman rahin kohdalle, teräväkatseiset silmänsä häneen ja virkkoi, kääntäen päätään takanaan kulkevalle mollalle puoliääneen:

— Näitkö parsia? — Noita vääräuskoisia koiria rupeaa nyt tulvimaan tänne.

— Pian heistä tulee vaaraa profetan pyhälle uskolle — virkkoi tämä vastaukseksi.

Sen enempää ei Haoma kuullut. Mutta hän huomasi, että johtaja siirtyi astumaan puhuttelemansa mollan viereen, jonka jälkeen he vilkkaasti käsiään huitoen jatkoivat keskusteluaan, arvatenkin äskeisestä aineestaan.

— He eivät uskoamme tunne, ja jos vähän tuntevatkin, eivät sitä ymmärrä, ja siksi he sitä tuomitsevat — ajatteli Haoma itsekseen.

Samassa kiintyi hänen huomionsa suippokokkaiseen veneeseen, joka kahden seisovillaan olevan miehen melomana lähestyi linnanpuolista joen rantaa. Veneen kokka sujahti seuraavassa tuokiassa maihin vähän matkan päässä, vasemmalla siitä paikasta, missä Haoma istui. Miehistä, jotka hypähtivät rannalle, oli toinen vanha, harvapartainen, toinen nuorempi. He alkoivat astua rantaa pitkin Haomaa kohti. Heidän tultua lähemmäksi, tunsu Haoma vanhemman miehistä Shirujeksi, paenneeksi vankienvartijaksi. Hän näytti rasittavasta toimestaan erottuaan saaneen selkänsä vallan suoraksi, ja hänen jalkansa liikkuvat entistään ketterämmin.

Shirujekin tunsu nyt Haoman ja säpsähti, mutta ei muuten ollut millänsäkään, katsoi vaan eteensä ja joudutti hieman askeleitaan. Juuri kun hän kumppaninsa kanssa oli mennyt Haoman ohi, avattiin portti, ja herransa luota palaava Arasta astui siitä ulos. Saranoiden narinan kuullessaan, käänsi Shiruje päätään.

— Herrani, Demur, käskee sanoa sinut tervetulleeksi, valtijas! Hän odottaa sinua tuolla sisällä — sanoi Arasta.

Nyt avattiin portti kunnioittavasti selälleen ja Haoma astui, annettuaan kumartavalle vartijalle takaisin tarpeettomat viileysvehkeet, Arastan seuraamana hovin muurien sisälle. He tulivat pitkään pylväskäytävään, jonka katolta kummaltakin puolen riippui köynnöskasveja.

— Näitkö Shirujen tuolla äsken? — kysyi Haoma.

— Näinpä kyllä, ja olen jo tätä ennenkin muutaman kerran häntä tavannut. Ensi kerralla, kun hänet äkkiä kohtasin tuolla joen rannalla, hän kovin hämmästy ja näytti kohta senjälkeen hyvin kiukkuiselta.

— Mitä hän täällä toimii?

— Kerrotaan hänen olevan visiiri Abu'l-ganaimin palveluksessa. Tuo toinen, joka äsken oli hänen seurassaan, oli myöskin visiirin palvelijoita, ja kerrotaan, että hän on valepukuinen assasiini, joka ylläpitää yhteyttä Abu'l-ganaimin ja Alamutin linnan assasiinien välillä.

— Mikä mies on sitten tuo Abu'l-ganaim.

— Se on shaahin entisen lempipuolison, Turkan Chatunin, suosikki ja kätyri sekä jalon suurvisiirin, Hassan Ibn Alin pahin vihamies ja vastustaja. Hän on monta kertaa koettanut syöstä syrjään suurvisiirin, mutta kaikki hänen yrityksensä ovat olleet turhat.

— Hassan Ibn Alilla taitaa olla hallitsijansa järkähtämätön luottamus?

— Niin sanotaan.

Näin puhuessaan olivat he pylväskäytävästä saapuneet, riippuvien puutarhojen ympäröimälle avaralle pihalle, joka oli kivitetty leveillä harmailla marmorilevyillä. Sen halki astuttuaan menivät he sisälle Demurin palatsin suureen eteiseen, ja siitä vähän pienempään saliin, jossa vallitsi miellyttävä viileys ja jonka keskustassa korkea suihkulähteen säde pulppuili ylös rehevien kasvien keskeltä. Suihkulähteen vieressä loikoi Demur, ohut vihreä silkkivaippa yllä, matalalla ja pitkällä vuoteentapaisella istuimella polttaen pitkävärtista, hienohajuista narghile-piippua. Kaksi palvelijaa seisoi hänen pääpuolellaan isot viuhkat kädessä, valmiina karkoittamaan liian lämmön herrastaan.

Haoman astuttua sisälle Arastan seuraamana, hypähti Demur ylös mukavasta asennostaan, jossa hän oli nauttinut äskeisen kylvyn tuottamaa hyvinvoinnintunnetta, syleili herttaiseen tapaansa ystäväänsä Haomaa ja virkkoi:

— Tuollaisena sinusta vielä enemmän pidän! Johan nyt rohkenet tulla ihmisasunnoille.

Hän viittasi Arastalle. Tämä joutuisasti lykkäsi Haoman eteen korkean musnud-patjan. Sitten Demur käski toisen viuhkojista asettumaan Haoman luo sekä toisen tuomaan hänelle pitkävärtisen narghile-piipun. Mutta kumpikin kohteliaisuudenosoitus oli Haomasta turha. Toiselle palvelijoista, joka alttiisti rupesi heiluttamaan komeata viuhkaansa, virkkoi Haoma:

— Ystäväni, tuo vaivasi on tarpeeton, sillä eipä liika lämmin minua rasita.

Toisen palvelijan tuotua hänen eteensä pitkävärtisen piipun, sanoi hän, tehden väistävän liikkeen kädellään:

— Kiitän tarjouksesta, mutta en saata siitä nauttia, sillä parsi ei polta.

— Se minun olisi pitänyt muistaa ennalta, huudahti Demur. — Rupean kuitenkin jo unhoittamaan tapojanne. Mutta sanohan, ystävä hyvä, mitä sinulle saan tarjota. Tahdotko mango-hedelmää, Ceylonin hehkuvia viiniä, vai haluatko mieluummin vahvaa ateriaa jalkamatkasi jälkeen? Sano vaan, mitä ikinä halajat; paraalla, mitä huoneeni omistaa, tahtoisin sinua kestitä.

— Vieraanvaraisuuttasi kiitän ja olen valmis siitä myöhemmin nauttimaan. Mutta kaikkein ensiksi pyytäisin saada kanssasi keskustella tärkeästä asiastani.

Tämän sanottuaan katsahti Haoma huoneessa oleviin palvelijoihin. Ennenkuin hän oli ehtinyt huomauttaa, että asiansa vaati keskustelua kahden kesken, oli Demur tajunnut hänen ajatuksensa ja viittasi palvelijoita poistumaan.

Heidän mentyänsä, kysyi Haoma:

— Eivätkö nyt muut, kuin sinun korvasi ole puhettani kuulemassa?

Silloin nousi Demur istuimeltaan ja kulki varpaillaan leveätä taustaovea peittävän paksun punasilkkisen intialaisen laskosverhon luo, jonka hän äkkiä nosti. Pitkä, tyhjä solakäytävä vaan näkyi sen takaa. Demur palasi vieraansa luo sanoen:

— Voit olla huoleti. Ainoastaan minun korvani ovat sinua kuuntelemassa, ja jos puhut puoliääneen, voit olla varma siitä, ettei kukaan muu kuule sanojasi.

— Haoma kertoi nyt, minkä suuren tehtävän Anahita oli hänelle uskonut ja kysyi senjälkeen:

— Voinko toivoa sinun, Demur, antavan minulle apukeinoja tiedustelumatkalleni? — Sen teen varsin mielelläni, vastasi suurvisiirin poika. — Kotimatalla käyttämäsi oritta olen käskenyt säästää ja syöttää sinun varallesi. Siitä saat nytkin ratsun itsellesi.

— Mutta kumppanini Vohumeno tarvitsisi myös hevosta.

— Sen hän on saapa, ja aseita, rahaa, — mitä vaan tarvitsette, kaikki on teille annettava matkaanne varten. — Mutta kas vaan, oletpa sinä nähnyt kertojattaren. Sinun osaksesi on tullut kunnia, josta ani harva voi kerskata. Sillä hän on vahvasti verhottu, käydessään juhlina Raghan isossa sinisessä moskeassa, niin että vaan hänen sypressinsolakka vartalonsa on katseiden saavutettavissa. Mutta hänen silmänsä taitavat olla verrattoman ihanat, ja hänen kasvojensa sulo harvinainen?

— Hän on kaunis, ja näyttää hyvältä — sanoi Haoma ujona ja punastui.

— Luulenpa että meidän erakkomme on ihastunut — huudahti Demur, iskien Haomalle veitikkamaisesti silmää. — Vahinko vaan, että Anahita on sitoutunut ainaisesti pysymään impenä. Shaahikaan, tuo mahtava mies, ei saa nauttia hänen sulostaan, vaan on moskeassa kansan edessä vannonut suojelevansa kertojattaren viattomuutta.

— Lasket leikkiä vakavista asioista, sanoi Haoma — soimaava ilme tummissa silmissään.

— No jospa laskenkin leikkiä Anahitasta, niin todenteolla kehoitan sinua toisaalta hankkimaan itsellesi hempeän toverin. Ensimmäisen askeleen olet jo ottanut tulemalla sieltä, erämaastasi tänne linnaan. Olen jo sinuun tyytyväinen. Ja jos vaan tahdot, niin lahjoitan sinulle sievän intialaisen orjattaren. Tyttö on tuskin täyttänyt kuusitoista vuotta. Näin hänet äskeisillä markkinoilla ja ostin hänet kolmestasadasta kultarahasta. — Melkoinen hinta! — Voin vakuuttaa sinulle, että hän on viaton ja soma kuin puhkeamaisillaan oleva ruusunnappu. Hän on nyt lemmikkini Menishen seuralaisnainen. Mutta kernaasti saat hänet, jos tahdot.

Haoma näytti olevan hämillään ja huomautti:

— Ei tehtäväni salli minun sellaisia ajatella.

— Emme puhu siitä enää tällä kertaa — virkkoi Demur, joka huomasi vieraanvaraisissa pyrkimyksissään menneensä liian pitkälle. — Toivon kuitenkin, että tahdot läsnäolollasi kunnioittaa sitä pientä juhlaa, joka kohta alkaa lemmikkini Menishen kunniaksi.

— Siihen suostun kernaasti, ellei perheesi ilo minun kauttani häiriydy.

— Vieläpä mitä! Naiseni päinvastoin ovat hyvin uteliaat näkemään sinut, josta jo täällä hovissa puhutaan. Haaremista palattuamme vien sinut isäni suurvisiirin puheille. Olen puhunut hänelle sinusta, ja mielellään hän tahtoo sinuun tutustua.

— Outoa on minun niin ylhäisten eteen astua, ja luulen liian kauan täällä viipyväni.

— Isäni ylhäisyyttä sinun ei tarvitse haikailla. Hän on yksinkertainen kuin kansan mies. Ja muuten on tuo Mervimin asia luullakseni hyvin arveluttava ja vaikea, sillä shaahi itse on hänen tuomionsa langettanut. Isäni voi siis antaa hyviä neuvoja, miten sinun on soveliaimmin menetteleminen.

— Mielipiteesi on oikea. Velvollisuuteni on siis sitä noudattaa.

— Tahdotko hetken odottaa tässä, Haoma? Pistäydyn sisähuoneessa pukua muuttamaan.

Samassa Demur näpäytti kädellään läheiseen pylvääseen ripustettua hopealevyä, jonka helähdyksestä Arasta hetken kuluttua riensi esille.

— Oletko ostanut helmikoristeen? kysyi Demur.

— Se on tässä, valtijas.

Hän ojensi herralleen basaarista noutamansa kotelon. Demur aukaisi sen ja otti siitä esille hienon helminauhan. Katseltuaan sitä hieman, sanoi hän:

— Hyvin toimitit tehtäväsi. Helmet ovat oikeita ja puhtaat kuin lähdeveden pisarat.

Jätettyään Arastan Haomalle seuraa pitämään, poistui Demur sisähuoneisiin luvaten pian palata.

Arasta asettui seisomaan suihkulähteen ääreen, vaieten, kuten hovipalvelijoiden oli määrä.

— Tuon sinulle terveiset Vohumenolta — sanoi Haoma katkaisten äänettömyyden. Hän on varmaankin oleva iloinen, kun kerron, miten hyvä sinun on olla — sillä luulen, että sinulla todella on täällä mukavaa, koska noin läheisesti saat palvella suurvisiirin poikaa.

— Oloni täällä on niin hyvä, etten koskaan ole voinut sellaista aavistaa. Herrani on minulle niin armollinen, että ilolla häntä palvelen. Ja kaikesta saan kiittää sinun hyvyyttäsi, valtijas. Jospahan Ormuzd soisi, että joskus saisin sen sinulle palkita!

— Turhaan puhut palkitsemisesta. Osoita kiitollisuuttasi Ormuzdille hänen hyvistä lahjoistaan. Sillä kaikki hyvä, mikä tässä huonossa maailmassa tulee osaksemme, johtuu Ormuzdin siunauksesta, hänen valppaasta taistelustaan pimeyden ruhtinasta vastaan. Yhdy sinäkin Ormuzdin taistelujoukkoon!

— Ormuzdia koetan joka päivä palvella lukien Avestaa ja hoitaen hiilustan hehkua.

— Se minua miellyttää, että herrasi sallii sinun uskoasi hoitaa. Siinäkin suhteessa hän on suuren isänsä arvoinen.

He eivät ehtineet jatkaa keskusteluaan sen kauempaa, kun sisään astui kiireisesti komeapukuinen shaahin palvelija. Hän kääntyi Arastan puoleen kysyen:

— Missä on suurvisiirin poika?

— Hän on sisähuoneissaan pukeutumassa pientä kotoista juhlaa varten.

— Sen hän tekköön joutuisasti, sillä suurherramme shaahi on paraikaa hänen isänsä luona ja tahtoo viipymättä puhua hänen kanssaan aiotusta metsästysretkestä.

Samassa Demur, joka oli muuttanut ylleen paksusta valkoisesta silkkikankaasta tehdyn viitan, ja sitonut ympärilleen leveän punapurppuravyön, palasi saliin.

— Vie armolliselle hallitsijallemme se viesti, että hänen nöyryin palvelijansa Demur heti rientää hänen käskyjensä kuulemaan — sanoi Demur, kuultuaan mistä oli kysymys, shaahin palvelijalle. Tämä poistui kiireisesti.

— Ikävä, että Menisheni nyt saa odottaa — huoahiti Demur, palvelijan mentyä, lyöden Haomaa olalle. — Seuraa nyt minua isäni odotushuoneeseen. Shaahin lähdettyä pois isäni luota, vien sinut sisälle.

Demurin seurassa alkoi Haoma astua avaroiden marmoripihojen, ihmeputarhojen ja riippukasvien koristamien pylväskäytävien läpi suurvisiirin asuntoihin, jotka sijaitsivat lähinnä Melik shaahin palatsiryhmää.

KUODES LUKU.

Suurvisiiri Hassan Ibn Alin avara odotussali oli hovisuojaksi tavattoman yksinkertainen. Paksujen huonetta ympäröivien harmaiden marmoripylväiden välissä ei edes riippunut mitään silkkisiä laskosverhoja, kuten muuten tämän aikuisissa upeammassa huoneissa oli tavallista. Ainoana koristuksena olivat seinä- ja kattomaalaukset sekä permantomosaiikki, jotka kaikki kuvasivat tapauksia ja sankareita Persian muinaistarustosta. Sillä vaikka islam jo aikoja sitten oli voitokkaasti kohoittanut lippunsa Persian hallitustalojen katolle, muistettiin ja harrastettiin rikasmuotoisia ja jännittäviä muinaisiranilaisia kansantaruja.

Mataloita patjaistuimia oli asetettu pilareiden ääreen luoksepääsyä odottavia varten. Nyt oli odotussali melkein tyhjä, sillä siihen päivän aikaan ei suurvisiirillä ollut yleistä vastaanottoa. Melik shaahilla näet oli silloin tapana oman yksityisen käytävänsä kautta mennä suurvisiirinsä luo puhelemaan tämän omassa työhuoneessa. Tämä tuttavallisuus johtui siitä, että Hassan Ibn Ali shaahi Alp Arslanin eläessä, ja ennenkuin hän kohosi korkeaan asemaansa, oli ollut Melikin opettaja. Tästä syystä Melik yhä vielä, lavean ja mahtavan Persian hallitsijaksi tultuaan, suuresti kunnioitti Hassan Ibn Alia, nykyistä taitavinta neuvonantajansa, kutsuen häntä tuttavallisessa keskustelussa "mestari Hassaniksi." Huolimatta siitä, että Hassan Ibn Alin nuoruuden ystävä, sittemmin juonittelevaksi ja viekkaaksi kehittynyt Ibn es-Ssabbach jo hovissa ollessaan oli monasti koettanut järkyttää Hassanin rajatonta suosiota shaahin tykönä, ei se ollut onnistunut. Alamutin linnan herraksi päästyään, oli Ibn es-Ssabbach lakkaamatta salaisten fidaaviensa avulla jatkanut pyrintöjään. Mutta kaikki hänen ja muiden asettamat ansat, vaikka olivatkin ensin näyttäneet vaarallisilta, olivat kuitenkin kohta laenneet. Sillä aina Melik huomasi, että Hassan syystä kansalta oli saanut kunnianimen "Nisam-el-mulk" — valtakunnan tuki. Eikä Melik mistään hinnasta tahtonut menettää tätä valtakunnan suunnatonta suojakatosta kannattavaa vankkaa tukipylvästä.

Paitsi Haomaa, jota Demur mennessään sisälle isänsä työhuoneeseen shaahin puheille oli pyytänyt odottamaan etusalissa, oli siellä kuusi sysimustaa, purppurapaitoihin puettua nuubialaista orjaa, joilla oli kookkaat riikinkukonsulista tehdyt viuhkat käsissä. Sitäpaitsi oli vielä kolme henkivartijaa, joilla oli käyrät lyhyet miekat vyöllä ja pitkät, pystyssä olevat keihäät kädessä. Erillä näistä seisoivat rikasaseinen tummaverinen mies, jonka turbaanissa välkkyi häikäisevän komeita jalokiviä. Tämä mies oli Melik shaahin henkivartiaston johtaja, haaremin kauneustuomari, visiiri Abu'l-ganaim.

Haomasta, joka istui syrjemässä, pitkän seinän keskipalkoilla, alkoi odotus tuntua hieman vaivaavalta. Sillä suurvisiirin ovella seisovat mustat nuubialaiset loivat tuon tuostakin suuret

muljottavat silmänsä uteliaasti häneen. Ja varsinkin Abu'l-ganaïm ahmi Haomaa katseillaan. Tämän viekkaan näköisen hovimiehen huulilla lepäsi ivallinen ilme ja hän katseli Haomaa säädyttömän tarkasti, ikäänkuin piirre piirteeltä olisi tahtonut painaa hänen ulkomuotonsa muistiinsa. Tyyneenä Haoma ensin kesti tuota katseiden tähtäilyä. Ja kun sitä jatkui, päätti hän olla tästä tungettelevaisuudesta välittämättä ja rupesi tarkastamaan katto- ja seinämaalauksia. Kokonainen sankarimaailma levisi siinä hänen eteensä, ja Haoma, joka tunsi muinaistaruston, arvaili itsekseen, mitä sankana kukin kuva esitti, oliko se Rustemia vai Salia, vai muita. Ja syrjäkuvista hän koetti päättää, mitä seikkailua kukin kuvaryhmä esitti. Mutta pian tämä katselu kävi hajamieliseksi, ja Haoma ikäänkuin vieraantuen heräsi pois siitä haaveilevasta uuden ympäristön tarkastamisesta, johon hän äkkiä oli siirtynyt. Hänestä tuntui vastenmieliseltä viipyä näin kauan näiden seinien välillä, ja hänessä heräsi taas elävinä ja valtavina kaikki ne ajatukset ja tunteet, jotka kahden kuluneen päivän tapahtumat olivat aiheuttaneet. Voimakkaasti hän myös tunsi pyrkimystä, niin kiireisesti kuin suinkin päästä uutta suurta yritystään toteuttamaan. Ja lopuksi hänen mielikuvituksensa kätköistä kohosi esiin kertojattaren pitkän kalteva mäki, tuuheine puineen ja tummine muurineen ja linnaseinineen. Ruusunhohteinen kevättaivas näytti kaareutuvan mäen ja linnan ylitse ja kaukainen hiljaisen tuulen humina ja laulurastaan iltasävelet tuntuivat tunkevan korvaan.

Haoman haaveilu keskeytyi siitä, että suurvisiirin työhuoneen paksu, hopeakangilla koristettu seeteriovi aukeni ja asetettu kuuluttaja, joka tavallisesti kulki shaahin edellä tiedustellen paikan turvallisuutta, joutuisasti astui odotussalin läpi oviaukolle päin, joka johti shaahin asuntoihin vievään yksityiseen käytävään. Tämän edelläkulkijan tulo oli merkki siitä, että Persian hallitsija seuraavassa tuokiossa oli tuleva samaa tietä.

Nuubialaiset orjat, henkivartijat ja Abu'l-ganaïm heittäytyivät valmiiksi maahan käsien nojaan, ja Haoma, joka arvasi, että jotakin erinomaista oli tulossa, nousi seisomaan. Seeteriovi aukeni nyt, ja suurvisiirin huoneesta astui etusaliin Melik shaahi, ei vielä neljäkymmentä täyttänyt mies, keltasilkkinen, säteilevillä jalokivillä koristettu viitta yllä. Hänen vyöllään riippui lyhyt käyrä miekka, jonka kultatuppeen oli kiinnitetty pieniä hehkuvia rubiineja ja smaragdeja. Päässä oli hänellä korkea valkea silkkiturbaani, jonka höyhentöyhdon juurta kaunistivat tavattoman suuret hohtokivet. Saattoi lisääntyvästä lihavuudesta huolimatta vielä huomata hänessä entisen sotasankarin ja maidenvallottajan ryhtiä. Mutta levollinen elämä, jota jo pitkät ajat hänelle oli tarjonnut Nisam-el-mulkin koko valtakunnan asioista huoltapitävä ohjaus, oli painanut selvän leimansa Melik shaahin koko personaan. Hänen sileäksi ajettulla leuallaan ja paksunpuolisilla punaisilla huulillaan lepäsi hekumallisuutta ilmaiseva piirre. Mutta päättävästi suljetuissa suupielissä kuvastui syvemmillä piilevää tarmokkaisuutta ja tahdonlujuutta, joka tarvittaessa saattoi toimintana puhjeta ilmoille. Kädessä kantoi Melik ohutta, kultanuppista sauva, jonka hän harvoin hylkäsi liikkueessaan kotoisissa asunnoissaan. Hänen silmänsä olivat vilkkaat ja hänen tuliset ja läpitukevut katseensa tuntuivat tarkastellessaan ympäristöä tahtovan koota niin paljon vaikutelmia kuin suinkin.

Kun Melik ohikulkiessaan loi silmänsä Haomaan ja näytti olevan hieman ihmeissään, ettei hän muiden tavoin langennut maahan, kumarsi Haoma syvään ja ojensi häntä kohti molemmat kätensä, kuten parsien oli tapana tervehtiä.

Melik kuroitti ohutta sauvaansa häntä vastaan ja kysyi:

— Kuka olet?

— Olen parsi, Haoma nimeltäni, vastasi destur mobedin poika.

— Vai olet parsi. Heimosi asuinsijoilla tahdon ensi matkallani käydä, sillä sitä valtakuntani kolkkaa en vielä tunne, vaikka se on vallan läheinen.

Tämän sanottuaan hymyili shaahi armollisesti, kulki edelleen ja katosi asuntoonsa johtavan käytävän aukkoon. Nuubialaiset orjat, sekä henkivartijat, jotka jo olivat ehtineet nousta pystyyn, seurasivat shaahia. Ainoastaan Abu'l-ganaïm viivähti hetken ja tiuskasi kiukkuisesti Haomalle:

— Etkö käsitä, tolvana, että sinun pitää tervehtiä shaahia niin kuin muut?

— Sinä tervehdit shaahia omalla tavallasi, minä taas parsien tavalla. Enkä luule hallitsijaa siltä vähemmän kunnioittavani kuin sinäkään — sanoi Haoma, koettaen pysyä tyyneenä, vaikka visiirin julkean kiukkuinen ääni häntä suuresti suututti.

— Hyvä! virkkoi Abu'l-ganaïm, jonka kiukku kiihtymistään kiihtyi. — Luulet kai nyt, kun shaahi on armahtanut teitä, olevasi niin suuri herra, että sinulla on oikeus tuoda hoviin uusia tapoja! Voin ilmoittaa sinulle, parsilaiskoira, että jos vielä joskus saat kunnian päästä hovin seinien sisälle, lähetän orjani jäykkää selkääsi notkistamaan.

Tämän sanottuaan aikoi hän rajusti lyödä Haomaa selkään, antaakseen hänelle esimakua tulevasta

kohtelusta. Mutta samassa Demur, joka tällä välin oli tullut ulos isänsä huoneesta ja seurannut visiirin kiukunpurkausta, astui ehkäisemään visiirin lyöntiä, huudahtaen täynnä suuttumusta:

— Parsi on ystäväni ja kiellän sinua, Abu'l-ganaim, häntä loukkaamasta.

Säpsähtäen veti visiiri jo ojennetun kätensä takaisin ja virkkoi hieman kohteliaammin, kuitenkin voimatta salata sappensa kuohumista:

— Luulin, että hovitapojen valvominen oli minulle uskottu tehtävä, ja metsästysretkien menot sinulle, suurvisiirin poika!

Se äänenpaino, jolla hän lausui sanat "suurvisiirin poika," osoitti selvästi, kuinka syvästi hän vihasi ja kadehti sekä suurvisiiriä että hänen poikaansa.

Mutta hyvin tietäen, että valta nyt oli heidän käsissään, katsoi hän viisaammaksi jättää jatkamatta selkkauksia ja poistui pikaisesti samasta oviaukosta, josta shaahikin.

— Kyllä hänelle vielä koston tämän solvauksen, — sanoi Demur visiirin mentyä.

— Hänelle on saamansa valta noussut päähän — virkkoi Haoma. — Harva kuolevainen näyttää voivan oikein ja hillitysti käyttää sitä valtaa, joka hänelle on uskottu.

— Minua pahoittaa, että tällainen kohtelu on tullut osaksesi hovissa. Ja vielä lisäksi minua pahoittaa, etten tänään jouda haihduttamaan sitä ikävää vaikutusta, jonka juuri olet saanut, sillä shaahi lähtee varhain huomisaamuna metsästysretkelle, ja tänään täytyy minun koko loppuosa päivää valvoa sen valmistuksia. Mutta lupaathan, että pian taas tulet minua tervehtimään tänne. Silloin panen toimeen upean perhejuhlan yksinomaan sinun kunniaksesi.

— Kiitän kutsumastasi. Mutta enpä varmasti saata sanoa, milloin voin tänne taas tulla käymään, sillä viipymättä aion lähteä tiedustelumatkalleni Kurdistaniin. Ja se luultavasti vie suuren osan talvea.

— Mutta sieltä palattuasi käyt luonani. Voit muuten olla huoletti siitä, että toimitan sinulle kaikki mitä matkallesi tarvitset.

Demur kiiruhti pois metsästysvalmistuksia valvomaan.

Omituiselta tuntui Haomasta nyt vallan yksin astua kuuluisan ja voimakkaan suurvisiirin eteen. Mutta olihan Demur sanonut häntä ystävälliseksi ja tavoiltaan yksinkertaiseksi. Ei siis erakonkaan tarvinnut häntä peljätä. Lisäksi hän juuri parseille oli osoittanut suurta suosiota. Levollisena ja varmana Haoma siis meni suurvisiirin ovelle, jolle hän varovasti kolkutti. Syvä ääni kuului huoneesta kehoittavan astumaan sisälle, ja seuraavassa tuokiossa seisoi Haoma suurvisiirin edessä.

Tämä oli pitkä mies, vanhuuttaan jo vähän kumaraselkäinen, harmaahiuksinen ja hyväkatseinen. Hänen työhuoneensa oli odotussalia vielä yksinkertaisempi. Siinä ei edes ollut maalauksia seinillä. Huone oli pienenlääntä ja kaksi suurta, matalaa pöytää täytti siitä melkoisen osan. Näille pöydille oli kasattu koko joukko pergamentti- ja papyruskääryjä, sillä lukuisat olivat Hassan Ibn Alin valtakunnan eri hallinnonosia koskevat muistiinpanot, suunnitelmat ja ohjesäännöt. Kaikki valtiolliset asiat kulkivat tämän pienen työhuoneen kiirastuli-tarkastuksen läpi. Ja kuitenkin Hassan valitti, ettei hän ehtinyt eikä voinut kaikkiin yksityiskohtiin perehtyä, vaikka hänellä olikin avustaja-tarkastajansa. Sillä joskin iäkäs suurvisiiri uhrasi suurimman osan päiväänsä ja melkoisen osan yötään valtion toimille, eivät yhden ihmisen voimat ja ajatuskyky sentään riittäneet niin avaran, eriaineksisen valtakunnan asioiden täydelliseen pohtimiseen.

Leveä ja korkea ikkuna aukeni puutarhaan päin, jonka puissa lenti, liverrellen, piipittäen, kaakattaen, jos jonkinlääköisiä lintuja. Nämät olivat suurvisiirin hoidokkaita. Tuon tuostakin hän nousi nahkapalaltaan pergamenttikääryjensä luota ja viskasi siivekkäille suosikeilleen jyviä ja ryynejä. Tämä suuri ihmisystävä oli myös suuri eläinystävä. Nytkin istui leveällä ikkunalaudalla parvi kyyhkysiä, jotka kuherrellen ilmaisivat läsnäoloaan ja ruuanhaluaan. Hieno avattava rautalankaristikko esti pieniä ruokavieraita sisään lehahtamasta. Sillä ne olivat niin kesyjä, että ne alituisesti olisivat häärineet ijäkkään ystävänsä ympärillä, häiriten valtion asiain korkeinta johtoa ja pannen pergamentti- ja papyruskääryt epäjärjestykseen.

Haoman astuttua sisään, kohoitti Hassan Ibn Ali silmänsä edessään olevalta pergamentilta ja loi vieraaseen hyvän katseensa. Hän lykkäsi esiin samanlaisen nahkapatjan kuin se, jolla hän itse istui, ja virkkoi kädenviittauksella kehoittaen Haomaa istumaan:

— Terve, parsilainen Haoma!

Mutta ennenkuin Haoma noudatti ylhäisen isäntänsä kehoitusta, hän huudahti:

— Siunatkoon Ormuzd moninkerroin sinua, parsien jalo vapauttaja!

— Vapauttajanne on Melik shaahi. Minä olen vaan hänen palvelijansa ja käskyjensä toimeenpanija. — Mutta käyhän patjalle lepäämään, sillä olet kaiketi väsynyt pitkän jalkamatkasi jälkeen.

Haoma noudatti nyt Hassanin kehoitusta.

— Miten jaksaa ystäväni, isäsi Iredsh? kysyi suurvisiiri. — Siitä on aikoja, kun hänet viimeksi näin.

— Hän on jo ijäkäs, mutta oli terve, kun muutama päivä sitten kävin kotiheimoni mailla. Hänen sydämensä on täynnä kiitollisuutta jalon tekosi vuoksi. Nyt saavat parsit taas vapaasti noudattaa tapojaan ja hoitaa uskoa. Se on arvaamattoman suuri lahja.

— Eri kansan osien tyytyväisyys ja onni on valtakunnan paras tuki. — Olenpa muuten kuullut, että aiot muuttaa parsien uskoa. Mihin suuntaan nämät muutospyrintösi käyvät?

— En tahdo suorastaan muuttaa parsien uskoa, tahtoisin vaan puhdistaa sitä ja saattaa sen runsaampia hedelmiä tuottavaksi. Sillä ylen suuri on Ahrimanin voima, koska ihmiset veltosti edistävät Ormuzdin valtaa. Virkeäksi Ormuzdin taistelujoukoksi tahtoisin nostaa heimoni.

— Mutta oletko myöskin punninnut, kuinka vaaralliset kaikki taisteluliikkeet ovat näin avarassa ja eriaineksisessa valtakunnassa? Minun hiukseni ovat vaalenneet ponnistellesani levollisuuden ja rauhan aikaansaamiseksi. Ja sittenkin huomaan kuohuvan tyytymättömiä, joita tuntuu olevan mahdoton saattaa tyytyväisiksi.

— Tarkoitukseni ei ole levottomuuksien nostaminen ja rauhan siunausten hävittäminen. Tahdonpa kehoittaa heimoani taistelemaan vakaumuksen, virkeän innostuksen ja väsymättömän rakkauden aseilla. Tahdon vaan opettaa ihmisiä itsessään ja ympärillään vihaamaan ja vastustamaan pahaa, joka voimakkaana ja elinjuuria kalvavana näivetyttää luomakuntaa.

— Näitä aseitasi en moiti. Ne voivat, viisaasti käytettyinä, tuottaa hyviä voittoja. — Poikani kertoi minulle äsken, että olit ruvennut kertojattaren, Anahitan, tiedustelijaksi, ajaaksesi kurdilaispäällikön, Mervimin asiaa.

— Se luottamustoimi on osakseni tullut.

— Tiedätkö myös, että tuo Mervimin asia on hyvin arkaluontoinen, jopa sangen vaarallinenkin?

— Luulen sen tarjoavan paljon vaikeuksia.

— Se tarjoaa ylen paljon vaikeuksia. Sillä shaahi on itse langettanut Mervimin tuomion ja karkoittanut hänet maanpakoon. En ole unhoittanut tuon onnetoman kurdilaispäällikön asiaa, mutta minun on tähän asti ollut mahdotonta uudelleen kajota siihen tai ottaa sitä esille, sillä ylen vahva ja suuri on Jusufin puolue ja tavattoman suuria mullistuksia asian vireillesaattaminen matkaansaisi.

— Luuletko Mervimia viattomaksi ja syyttömästi tuomituksi?

— Hyvin paljon on syitä tähän luuloon, vaikka viimeinen varmuus puuttuu.

— Silloin on velvollisuuteni viipymättä lähteä hänen asiaansa tiedustelemaan.

— Asia on tutkittava; siitä ei ole epäilystä. Toinen kysymys on, tokko juuri nykyhetki on siihen sovelias.

— Mutta Mervim on jo ilmaissut asiansa kertojattarelle. Sitä ei nyt enää voi jättää ajamatta, mikäli olen kuullut. Eikä vaaraa liene kertojattarella, koska asiata ensin tiedustellaan.

— Jo pelkkä tiedustelu on nostava mielet kuohuksiin ja fidaavien lukuisat salaiset laumat toimimaan. Pelkään, että nykyinen nuori kertojatar on joutuva ainakin yhtä ankaroiden hyökkäysten alaiseksi, kuin hänen onneton edeltäjänsä.

— Olen huomauttava hänelle yritykseen yhdistyneitä vaikeuksia ja vaaroja. Mutta luulen, ettei hän niitä säikähdä, sillä hän pitää tehtävänsä pyhänä.

— Siitä hänen ei suinkaan tarvitsisi luopua. Viisaus ja varovaisuus vaatisi vaan yritystä hieman lykkäämään.

— Mutta vitkasteleva viisaus ja varovaisuus saattavat kuolettaa oikeuden. Mervim on jo niin kauan kärsinyt.

— Kas niin, minäkin olen samaa mieltä, että Kurdilaista on autettava. Tunnen vaan tarpeeksi

Alamutin juonet, jonka vuoksi tahdoin miettimisaikaa, asiaa punnitakseni. Aionpa puolestani vielä kerran tarkoin tutkia Mervimin asiaa ja toimia omalla tahollani. — Sinulla näyttää olevan isäsi hehkuva toiminnaninto. Tunnen sen jo palavasta silmästäsi. — No niin, en tahdo nuorta intoasi jäähdyttää enkä ehkäistä. Voithan matkustaa läntisten parsien luo asiaa tiedustelemaan. Mutta älä anna esiintymisellesi siellä julkisuuden leimaa, vaan toimi enemmän hiljaisuudessa ja yksityisesti. Minä ryhdyn puolestani varokeinoihini. Ja voit hädän tullen luottaa apuuni.

— Suosiostasi ja avunlupauksestasi sinua sydämestäni kiitän, heimoni hyväntekijä!

Haoma älysi nyt, että hän jo sangen paljon oli vienyt aikaa ahkeralta suurvisiiriltä, ja teki lähtöä.

— Aiotko jalan palata rotkoasunnollesi? — kysyi vanhus Haoman noustua.

— Se on aikomukseni.

— Onpa siis tärkeätä, että annan sinulle pari tai kolme asetettua miestä sinua ulos kaupungista ja puoliväliin kotimatkaasi saattamaan. Sillä muuten väijyvät fidaaviparvet sinut korjaavat huostaansa. He näet pitävät tarkasti huolta kaikista, jotka minun luotani menevät pois. Heillä on vakoilijansa kaikkialla.

— Ormuzd on minua suojeleva, koska liikun hänen asioillaan. Luulenpa siis tarjoamaasi turvajoukkoa tarpeettomaksi.

— Päinvastoin se on välttämätön. Tänne tullessasi olit tuntematon ja pelkkä parsi. Täältä lähdettyäsi olet epäilemättä tunnettu niille väijyville joukoille, jotka vaanivat jokaista hyvien tekojen polulla vaeltavaa. Suostu siis tarjoumukseeni.

Näin sanottuaan Hassan Ibn Ali näpäytti hopealevyään. Hetken kuluttua tuli palvelija sisään, ja suurvisiiri virkkoi hänelle:

— Käske tänne viipymättä kolme vahvasti asetettua miestä. Aseensa he peittäkööt avaroihin vaippoihin, sillä heidän tulee lähteä turvasaattona kaupungista.

Palvelija katosi määräyksen saatuaan, eikä Haoman tarvinnut pitkään odottaa, ennenkuin nuo kolme saattajaa ilmestyivät. Kiitoksensa ja jäähyväisensä lausuttuaan suurvisiirille, poistui Haoma hänen työhuoneestaan, kulki turvajoukkonsa kanssa avaran odotussalin läpi ja alkoi astua saattajiensa osoittamaa kaitaa ja pitkää salakäytävää. Hyvän aikaa kuljettuaan kaikennäköisten käytävien, sokkeloiden, pienten pihojen ja puutarhojen kautta, saapui Haoma seuralaisineen pienelle lukitulle, muurissa sijaitsevalle portille. Tämän lukon aukaisi yksi vartijoista, ja seuraavassa tuokiossa olivat kaikki neljä Raghan läpi virtaavan leveän joen rannalla. Saattajat viittasivat Haomaa astumaan rannalla olevaan veneeseen, johon hänen jälkeensä nuo kolme turvasoturina myös astuivat. Vene lykättiin vesille, ja kaksi sotureista alkoi meloa sitä kaupungin pohjoiselle portille päin.

Venematkansa suoritettuaan, kuljettuaan basaarien ohi ja lopuksi jätettyään taakseen Raghan pohjoisen portin, suuntasivat nämät neljä miestä kulkunsa vuorikoskea kohti. Hämärä rupesi jo laskeumaan maille, kun Haoman asuinpaikan kalliit ja sirolatvaiset sypressit jo läheltä näkyivät. Silloin pysähtyi Haoma ja sanoi kääntyen pienen turvajoukkonsa puoleen:

— Nyt, ystäväni, en enää tarvitse saattoanne. Sillä muutaman kivenheiton päässä on asuntoini.

Hän erosi heistä rientäen rotkoasuntoonsa.

SEITSEMÄS LUKU.

Turkan Chatun, joka pitkät ajat oli haaremissa nauttinut shaahin lempipuolison kunnia-arvoa, oli jo joku aika sitten menettänyt sen ja ollut pakoitettu muuttamaan pois erityisestä shaahin omien asuinhuoneiden läheisyydessä sijaitsevasta haaremirakennuksesta. Kerrottiin Melikin tällä haavaa olevan vallan ilman erityistä lemmikki-kaunotarta, sillä eräs arapialainen tyttö, jonka hän kerran matkoillaan oli itselleen katsonut ja hoviinsa tuonut, oli lyhyen aikaa hovissa oleskeltuaan kuollut — Turkan Chatunin myrkyttämänä, — kuten kuiskailtiin.

Turkan Chatunin arvo ja vaikutusvalta ei siltä ollut vallan vähäiseksi supistunut, sillä hän oli lahjoittanut Melik shaahille pojan, Machmudin; ja koska Machmud myös saattoi tulla kysymykseen, Melikin vallanperijää määrättäessä, oli luonnollista, että Turkan Chatunilla syrjäisempäänkin asemaan

jouduttuaan oli muhkeammat olot kuin muilla haaremin naisilla.

Saman päivän illalla, jolloin Haoma oli hovissa käynyt, istui Turkan Chatun pienessä sisähuoneessaan leveällä silkipatjaistuimella. Korkeajalkainen hopealamppu levitti himmeätä levottomasti liehuvaa valoansa huoneen räikeänpunasille silkkiverhoille. Tässä valaistuksessa olivat Turkanin kasvot vielä erinomaisen kauniit; ja jos ei olisi ottanut huomioon hänen vartalonsa lisääntyvää, haaremin kauneuslakien mukaan jo hieman liiallista lihavuutta, olisi pitänyt Melikiä tavattoman vaativaisena kauneusmaun valtakunnassa, koska hän jo oli hänet hyljännyt. Mutta tuli vielä lisää toinen seikka, joka selitti, miten shaahi näin verrattain pian oli syrjäyttänyt Turkanin. Tämän ääni oli näet matala ja hieman karkea, enemmän miehen, kuin naisen ääneen vivahtava. Melikillä taas oli tässä suhteessa hyvin vaativainen korva. Hän ei ollut tarpeeksi voinut ihailla ja kehua arapialaisen tyttövainajan sulavaa ääntä. Ja Turkanin viehkeimmän kauneuden kadottua, tämä äänen karkeus näytti työntävän luotaan Melikkiä.

Vanha, paksuhuulinen numiidialainen orjatar, jonka vanukkeinen kiherätukka jo harmahti, seisoi shaahin entisen lemmikin edessä, ja molemmat naiset juttelivat puoliääneen.

— Oletko siis aivan varma siitä, että Barkijárokin imettäjä yhä edelleen on puolellamme? — kysyi Turkan Chatun.

— Siitä panen vanhan pääni pantiksi, valtjatar. Hän saa sinun kauttasi niin paljon etuja ja lahjoja, ettei hän ikipäivinä luovu meitä auttamasta.

— Hän antaa siis Barkijárokille yhä edelleen paljon makeisia?

— No sen voin vakuuttaa. Jo sen pojan vatsa kuuluu olevan niin huono, ettei hänestä ikinä tule hallitsijaa.

— Näet asiat liiaksi ruusunvalossa. — Ei huono vatsa vielä ihmistä tapa tai tee kykenemättömäksi. — Eikä sinun muuten tarvitse antaa tuon imettäjän tulla siihen luuloon, että hän tekee meille suuren palveluksen tuolla namujen syöttämisellä.

— Kyllähän se imettäjäeukko tuon tuostakin valittaa virkansa vaikeutta. Hovilääkäri on näet antanut ankarat hoitomääräykset pojan kivulloisuuden vuoksi, ja imettäjä vetää jo sitä virttä, että tuo makeisien antaminen voi käydä hänelle sangen vaaralliseksi, jos se tulee ilmi.

— Tuon hän tietysti sanoo, saadakseen paremman palkan. Voithan joskus pistää hänelle jonkun helminauhan ja pari kultarahaa enemmän, kunhan hän vaan lopettaa mankumisensa. — Miten pikku Machmudini jaksaa?

— Siinä on vasta riski poika. Syö jo kuin mies, on vahva ja iloinen. Ei sen parempaa hallitsijanalkua voi ajatella. Äsken hän pantiin nukkumaan.

— Se on hyvä. Saat siis mennä levolle sinäkin, sillä en enää tarvitse sinua tänään.

Tämän kuultuaan heittäysi orjatar alas pehmeälle matolle emäntänsä eteen ja kuiskasi:

— Allahin haltuun, valtjatar!

Sitten hän hiljaa poistui huoneesta.

Turkan Chatun jäi orjattaren mentyä, istumaan, pysyen liikkumatta silkipatjallaan, sillä hän näytti odottavan ja tarkasti kuuntelevan jotakin. Odottaessaan hän aukaisi kultaketjussa kaulassaan riippuvan pienen hajuvesipullon, kaasi sen sisällyksestä vähän käsilleen ja pirskoitti sitä patjoille. Pieni huone täyttyi huumaavan vahvalla tuoksulla. Tuskin oli hän ehtinyt sulkea hajuvesipullonsa tulpan, kun hän kuuli vastaisen seinän laskosverhon takaa hiljaista naputusta. Eikä hän antanut sen toistua, vaan hypähti ylös istuimeltaan, otti esiin avaimen ja aukaisi verhon takana piilevän matalan oven. Kyyristyen tuli siitä sisälle eunukiksi puettu mies.

— Iltaa, rakas Abu'l-ganaïm, — sanoi Turkan Chatun!

— Iltaa, armas Turkan. Joko olet kauan minua odottanut?

— Tulit hyvään aikaan, sillä sain juuri parhaiksi orjattareni, tuon vanhan mustan apinan, täältä pois. Istuhan, rakkaani.

Heidän istuttua vieretysten patjoille, virkkoi visiiri Abu'l-ganaïm.

— Olisin jo tullut aikaisemmin, mutta muuan tehtävä minua pidätti.

— Onko sinulla ollut ikävyyksiä, rakkaani?

— Eipä juuri ikävyyksiä. Oiva saalis vaan pääsi käsistäni.

— Kerro, kerro!

— Täällä näet tänään kävi suurvisiirin pojan tykönä eräs ylhäinen parsi, joku profeetta tai senkaltainen — muuten parsien destur mobedin, Iredshin poika.

— Ystävämme Ibn es-Sabbachin vihamiehen poika.

— Niin juuri. Haoma on hänen nimensä. Shiruje ja palveluksessani oleva valepukuinen fidaavi näkivät hänen menevän sisälle suurvisiirin pojan portista. Myöhemmin tapasin tuon saman parsin suurvisiirin odotussalissa. Ei hänen käyntinsä siis ollut pelkkää yksityistä laatua, vaan oli sillä epäilemättä tärkeä "valtiollinen" merkityksensä. Sen saattoi jo huomata hänen ylpeästä kumarruksestaan shaahin edessä.

— Varmuus ja ylhäinen suosio tavallisesti synnyttävät alhaisossa ylpeyttä.

— Minunkin edessäni hän esiintyi tavattoman jäykästi, tuo koira! — No niin. Tuo parsi oli mielestäni oikea makupala, jonka vuoksi annoin Shirujelle ja fidaaville toimeksi ottaa hänet kiinni, kun hänen piti poistua linnasta. Tämä työ oli Shirujelle varsin mieluinen, sillä hän sanoi tahtovansa omasta puolestaan kostaa parsille, joka oli riistänyt häneltä ammatin ja karkoittanut hänet pois parsien luota. — Mutta parsi oli meitä vieikkaampi, hän ei palannutkaan samaa tietä kuin tuli. Vaan kaukaa näkivät Shiruje ja fidaavi hänen astuvan veneeseen kolmen vartijan seurassa. Takaa-ajo olisi ollut turha.

— Sepä oli vahinko.

— Todella suuri vahinko. Sillä olisimme epäilemättä kiduttamalla puristaneet parsista esille tiesi mitä tärkeitä tietoja. Ja sitten olisin elävänä tai puolikuolleen lähettänyt hänet Alamutiin lahjaksi Ibn es-Sabbachille. Luulen että tämä ystävämme olisi lahjasta sydämellisesti iloinut. Sillä vaikka se ei olisi ollutkaan hänen vihollisensa Iredsh, niin olisi se ollut tämän poika, siis sinnepäin. Ja varmaankin Nisamel-mulk olisi ollut kiukkuinen kuullessaan, miten hänen turvattinsa oli käynyt. Harva seikka tuottaa minulle niin vilpítőntä iloa, kuin kiusanteko tuolle kaikkivaltiaalle ukkonahjukselle.

— Onkohan hän oikein luotettava tuo Shiruje? Etköhän liian anteliaasti suo hänelle luottamustasi? Sinun pitäisi muistaa, että hän on parsi.

— Sitä en unhoita. Mutta hän on nykyään parsien vihollinen, joutui pakomatallaan fidaavien käsiin ja vannoi silloin rupeavansa Alamutin asioita ajamaan. Tähän asti ei ole ollut pienintäkään syytä hänen uskollisuuttaan epäillä. Hän tuntee sen kamalan rangaistuksen, joka odottaa luopiofidaavia. Luulen, että Alamutilla ja meillä voi olla paljon hyötyä hänestä, sillä hän tuntee parsit.

— Assasiinien suurmestari siis yhä edelleen hautoo kostoaan molemmille nuoruudenystävillään?

— Hän ei lepää, ennenkuin hän on saanut heistä verisen koston.

— Se on lohdullista meidän asiallemme. Mutta luuletko, että tuohon rautaiseen suurvisiirivanhukseen mikään pystyy ja että hän edes koskaan lähtee niin kauas pesästään, että fidaavit pääsevät hänen kimppuunsa?

— Totta kai ainakin ensi keväällä, kun hänen täytyy lähteä veronkantoa järjestämään Kasviniin.

— Mutta jos hän ei lähdekkään sinne itse.

— Asiat ovat kehittyneet sille kannalle, että hänen läsnäolonsa siellä on miltei välttämätön.

— Mutta häntä ympäröi vahva vartijajoukko.

— Vartijoidenkin täytyy nukkua. — Ja fidaaveilla on tarkka käsi tikaria tähtäämään.

— Mutta heitä ei päästetä tarpeeksi lähelle tikariaan iskemään.

— Nuoli iskee kauempaakin.

— No niin, koska nyt vielä puhumme näistä ikävistä valtiollisista asioista, rakas Abu'l-gana'im, niin en tahdo jättää koskettelematta Barkijárokin tulevaisuutta. Tiedätkö varmasti, että Melik yhä edelleen aikoo häntä vallanperijäkseen?

— Sen tiedän varmasti. Sillä mitä suurvisiiri tahtoo, sitä tahtoo myös Melik.

— Mitä olet siis ajatellut Barkijárokin suhteen?

— No, jahka hän tulee mieskuntoiseksi, niin kyllä hänen heikko terveytensä saa kuoliniskunsa haaremin viettelyksistä.

— Mutta kuka avaa hänelle näiden viettelysten oven?

— Häntä ympäröivä muuri ei ole niin korkea ja vankka, kuin se, jonka Nisam-el-mulk on rakentanut itsensä ja shaahin ympärille.

Abu'l-ganaïm oli tämän keskustelun kuluessa ja varsinkin sen loppupuolella vajonnut jonkunmoiseen välinpitämättömyyteen. Se ei jäänyt Turkan Chatunilta huomaamatta, ja senvuoksi hän laski kätensä liittolaisensa olalle ja virkkoi:

— Lopettakaamme jo keskustelu näistä ikävistä asioista. Toivon että tulit muutenkin tänne kuin niistä puhumaan, tarkoitan, että tulit — minunkin vuokseni. Nyt kai jäät kauaksi tänne luokseni sillä ikävät ovat päiväni, ja unettomuus on öideni kumppani.

— Minua pahoittaa, etten tällä kertaa voi jäädä pitemmäksi ajaksi. Sillä shaahi lähtee huomenna varhain metsästysretkelle, ja onneton se, joka ei ajoissa ole jalkeilla ja valmis. Melik on sentään vielä hekumoivasta elämästään huolimatta säilyttänyt jonkun verran entistä soturikomentoaan.

— Noin ei Abu'l-ganaïm ennen puhunut. — Tuo on veruketta, pelkkää veruketta.

Näin huudahdettuaan karkasi Turkan Chatun patjaistuimelta seisomaan, ja harmin puna hohti hänen poskillaan.

— Hiljaa, armaani, kehoitti visiiri. — Unhoitat, että meidän tulee kuiskata, korkeintaan puhua puoliääneen. Sillä jos noin kiivastut, voi käyntini täällä käydä minulle sangen kalliiksi. Jos vaan jotkut urkkivat korvat eroittavat äänemme, niin ei ole sanottu, että tämä eunukkipukuni tai kauneustuomariammattini tähän myöhäiseen yön hetkeen puolustaisi täälläoloani.

Sen sijaan, että tämä huomautus, joka lausuttiin hieman ivallisella äänellä, olisi rauhoittanut Turkania, saattoi se hänen verensä vielä kovempaan kuohuntaan. Hän hiljensi äänensä, mutta tiuskasi kähisten:

— Parasta on, että tuot mallivyoisi mukaasi, kun ensi kerralla tulet. Ehkäpä käytkin täällä nyt enää vaan virkatehtävilläsi.

— Rauhoitu, armaani, sanoi Abu'l-ganaïm, joka nyt huomasi, että Turkan oli pahalla päällä. — Miksi äkkiä muutut noin katkeraksi?

— Eikö minulla kenties ole syytä katkeruuteen? Olethan kokonaan muuttunut viime aikoina: sinulla on aina kiire.

— Tiedät, etten täällä hovissa istu kädet ristissä — huomautti visiiri, jonka sappi myös helposti kuohahti.

— No niin. Omista vaan tästälähin kaikki aikasi hovin asioille. Smarkandin ruhtinaan tytär on liiaksi ylpeä kerjätäkseen täälläkäyntejasi ja seuraasi.

— Hyvä! — sanoi Abu'l-ganaïm, nousten patjaistuimelta ja ottaen muutaman askeleen pientä salaovea kohti. — Myöskin visiiri Abu'l-ganaïm on liian ylpeä kauempaa pysyäkseen seinien sisällä, mistä hänet puoleksi ajetaan ulos. — Luulin, että apuni täällä oli tarpeellinen; olen luullut, että *minulla* täälläkäynneistäni ja yhteisistä tuumistamme on ollut *vähemmän* hyötyä odotettavissa. Mutta näytän olevan tarpeeton. Hyvästi Turkan Chatun!

Hän aikoi juuri nostaa salaovea peittävää laskosverhoa, mutta katsahti sitä ennen taakseen, nähdäkseen, minkä vaikutuksen hänen menettelytapansa oli tehnyt Turkaniin.

Tämä seiso siinä loimuavan hopealampun valossa, käsivarret uhkaavina rinnan yli ristissä ja suuret ruskeat silmät säihkyvinä. Hän oli peloittavan kaunis, ylevän ärtynyt kuin vihoitettu naarasjalopeura, joka asettuu hyökkäysasentoonsa. Hän ei sanonut mitään, mutta hänen povensa kohoili rajusti, ja hänen leimuavat katseensa osoittivat syvintä katkeruutta ja loukkautunutta ylpeyttä.

Selittämätön taikavoima tuntui pidättävän visiiriä. Turkan näytti hänestä nyt kauniimmalta kuin koskaan ennen; hän huomasi, ettei hän nyt voinutkaan poistua, vaan että hänen täytyi lepyttää hurjistunut kaunotar ja jäädä hänen luokseen. Hän astui muutaman askeleen Turkania kohti ja kuiskasi, luoden häneen intohimosta välkähtävät katseensa:

— Anteeksi, armaani, äskeinen tylyyteni. Olen ollut niin vaivattu ja ärtyinen koko illan...

Turkan, joka hyvin huomasi, minne tuuli nyt oli kääntynyt, päätti hieman kiusata rakastajaansa. Hän pysyi yhä äskeisessä asennossaan ja virkkoi:

— Melikillekään en koskaan anna anteeksi. Ja vaikka olen hyljätty hallitsijan puoliso, en kuitenkaan unhoita, että suonissani virtaa ruhtinaallista verta.

Visiiri tiesi, ettei hän kauan saattanut olla vihainen, lähestyi häntä ja sanoi imartelevan lempeällä äänellä:

— Rakas Turkan, unhoittakaamme pois, äskeinen pieni kiista. Tiedäthän, että sinua kaikesta huolimatta rakastan.

Kun Turkan edelleen pysyi jäykkänä ja välinpitämättömän näköisenä, kietoi Abu'l-ganaïm käsivartensa hänen ympärilleen ja kuiskasi hänen korvaansa:

— Rakastan sinua enemmän kuin ketään muuta maailmassa, sillä sinussa on voimaa ja intohimoa! Enkä voi elää ilman sinun rakkauttasi, sen tiedät varsin hyvin.

Heikkoa vastustusta tehden antoi Turkan vetää itsensä silkkipatjoille istumaan. Ja hetken kuluttua oli heidän äskeinen kiivastumisensa unhoittunut.

— Sinulla on häikäilemättömän luja tahto — sanoi Turkan, silittäen visiirin tuuheata tukkaa — ja siksi pidän sinusta. Tahtosi ei alistu kenenkään alle.

— Paitsi sinun.

— Siksi rakastan sinua palavasti ja voin uhrata sinun edestäsi kaikki — kuuletko kaikki!

— Lahjoittaessasi minulle lempesi, jo annat minulle kaikki!

— Kuulehan! Olet välistä, pahalla päällä ollessasi, huomauttanut, ettei lempeni muka ole vilpitön, että tahdon vaan saada pikku Machmudin oikeutta ajetuksi ja hänet vallanperijäksi. — Luuletko todella, että niin paljon pitäisin Melikin lapsesta?

— No emme siitä puhu nyt, — onhan hän myös sinun lapsesi.

— Olkoon! Mutta jos hänen vallanperimyksensä tuleekin varmaksi, olen sitä vaan käyttävä keinona.

— Mitä tarkoitat?

— Olen käyttävä sitä kostoni keinona. Yhtä palavasti kuin sinua rakastan, yhtä leppymättömästi vihaan Melikiä, en senvuoksi, että häntä koskaan olisin rakastanut, vaan siksi, että hän on solvaissut minua, Ssamarkandin ruhtinaan tytärtä!

— Mutta älkäämme taas eksykö valtion asioihin, armaani. Säästäkäämme nämät lyhyet hetket lempemme viehkeille vaatimuksille, sillä kohta rupeaa aamu valkenemaan.

— Niin, tehkäämme se, rakas Abu'l-ganaïm. Mutta sitä ennen täytyy minun vielä sanoa, että kostotuumillanikin on vielä toinen tarkoitus.

— Olet täynnä arvoituksia tänä yönä.

— Kostoni Melikille tarkoittaa vaan palavan kiintymykseni ja lempeni osoitusta sinulle. Tiedät, että Melik ensi kesänä lähtee kuuluisalle Bagdadin-retkelleen.

— Sen tietävät jo muutamat. Mutta hänellä on koko armeija mukanaan silloin. Häntä lähelle on vielä monta vertaa vaikeampi päästä.

— Olkoonpa vaan. Mutta minne eivät fidaavitkaan pääse, sinne pääsen minä. Yksityiselämässä saattaa Melik minua solvaista ja unhoittaa kuka olen. Mutta tältä loistavalta matkalta hän ei voi jättää minua pois. Se olisi julkinen solvaus Smarkandia vastaan, ja Melik on liian viisas, tehdäkseen itsensä syypääksi siihen. Tuolla matkalla olen itse toimiva.

— Tuumasi ovat huumaavan rohkeita...

— Ne ovat rohkeita, mutta niiden täytyy toteutua.

Tämän sanottuaan polki Turkanin pieni silkkikenkäinen jalka vaistomaisesti paksua intialaista mattoa, ja hän jatkoi:

— Kaikki tämä on vaan sinua varten, sillä sinut tahdon nähdä koroitetuksi ylimmälle sijalle —

kuuletko — voin rakastaa ainoastaan sellaista, joka on kaikkia muita etevämpi, jonka jalkojen juuressa kaikki matelevat.

Hänen poskensa hehkuivat, silmänsä säihkyivät ja hänen kätensä puristivat suonenedontapaisesti visiirin kättä.

— Ja sitten on nimesi oleva Tadsh-el-mulk — valtakunnan kruunu — ymmärrätkö — tämän nimen olen itse keksinyt, sitä olen tuuminut unettomina öinä, ja välistä haaveiluihin vaivuttuani olen luullut kaukana näkeväni sen kirkkaan kullan kumoittavan, sen hohtokivien säteilevän. — Sillä hehkuvan lempeni esineen tulee olla loistoisa ja häikäisevä, kuin Itämaan aurinko...

KAHDEKSAS LUKU.

Demur oli lupauksensa mukaan lähettänyt vuorikoskelle kaksi ratsua, rahoja ja aseita. Ja nyt oli lähdön hetki tullut, hetki, jolloin Haoma Vohumenon seurassa pitkiksi ajoiksi hylkäsi rotkoasuntonsa, matkustaakseen Kurdistaniin Mervimin asiaa tutkimaan. Ei ollut muuta neuvoa, kuin sammuttaa kotiliesi ja tehdä Ormuzdille se lupaus, että se kotia palatessa taas oli viritettävä leimuamaan. Rukoiltuaan lähtörukouksensa ja anottuaan Ormuzdin siunausta aiotulle yritykselle, nousi Haoma valkoisen orhin selkään — saman orhin, joka vähää ennen oli kuljettanut hänet itäisen parsiheimon maille. Vohumeno oli saanut ruskean ratsun, joka sekin oli muhkea. Vaatimattomasti hän jäi Haomasta jällelle, ratsastaen perässä kuin palvelija ainakin. Mutta Haoma huomautti hänelle kohta:

— Miksi jätät jällelle Vohumeno? Lupauduithan toverikseni. Voitpa siis ohjata hevosesi tänne minun ratsuni kupeelle.

Vohumeno noudatti herransa kehoitusta.

Haoman uskollinen koira, Kerivan, oli otettu mukaan, ja se hyppeli, väliin lyhyesti haukkuen, hevosten ympärillä, ollen suunniltaan ihastuksesta.

Kun ratsastajat olivat saapuneet alas laaksoon siihen kohtaan, missä vuoristosta syöksähtävä joki jalkoi tasaisemmin virrata ja missä se pitkän kaarevana mutkana kääntyi juoksemaan kertojattaren linnaylänköä kohti, pysähtyi Haoma kaidan, joen yli johtavan holvinmuotoon rakennetun kivisillan luo ja sanoi Vohumenoille:

— Jää sinä tähän hetkeksi odottamaan; sido hevosesi plataaniin ja asetu Kerivanin kanssa sen siimekseen. Minä poikkean hetkeksi kertojattaren luo ilmoittamaan, että nyt olen matkalla hänen asiataan ajamaan.

Vohumeno virkkoi:

— Odotan sinua tässä, valtijas!

Sydän omituisen levottomasti sykkien ratsasti Haoma hitaasti kertojattaren linnaa kohti. Eipä hän joku aika sitten olisi voinut aavistaakaan niitä vaiheita, jotka nyt olivat häntä kohdanneet. Ei hän ollut voinut edes uneksia, että Ormuzd näin pian taas oli antava hänelle uuden kunniatoimen. — Ja kuitenkin omituinen alakuloisuuden tunne joskus keskellä hänen innostustaan sukelsi esiin mielen syvyyksistä ja se pani hänet ajattelemaan, tokko hän sentään teki oikein, kun keskeytti suuren työnsä, uuden oppisuuntansa järjestämisen ja kirjoittamisen. Olihan hän nyt astunut islaminuskoisten palvelukseen, jotka vihasivat ja halveksivat kaikkia muunuskoisia. Mitähän parsit sanoivat, saadessaan kuulla tämän? Olivatko he tyytyvät siihen, että Haoma selitti toisenuskoisenkin pyrintöjen olevan kannatettavia, kun hän ajoi oikeuden ja ihmisyyden asiaa? Tulisivatko parsit, tulisivatko edes Iredsh ja Gurase, jotka kaikki pitivät kiinni parsilaisuudesta, hyväksymään sitä, että hän näin oli keskeyttänyt omat pyrintönsä ja ruvennut ajamaan islaminuskoisen kertojattaren asiaa?

Suuri epäilyksen ja epävarmuuden puuska valtasi äkkiä Haoman. Oli kuin joku salainen ääni hänen sisällään olisi kuiskannut, että hänen vielä piti luopua yrityksestä, luopua koko maailmasta, palata yksinäiseen rotkoonsa ja siellä yksinomaan, täydesti antautua suureen tehtäväänsä, jonka Ormuzd epäilemättä oli hänelle määrännyt. — Pitikö hänen nyt siis vaan käydä kertojattaren ovella ja ilmoittaa, että tuo tehtävä olikin Ahrimanin keksimä, ettei hän nyt tarkemmin ajatellessaan saattanutkaan siihen ryhtyä?

Näiden ajatusten ja epäilysten liikkua hänen mielessään, oli hän jo saapunut kaltevaa rinnettä

nousevalle tielle, joka johti ylös Anahitan linnan portille. Nähdessään edessään nuo tummat jykevät muurit, tunsu hän omituisen tenhon virtaavan esille niistä. — Saattoiko hän peruuttaa kertojattarelle antamansa lupauksen? — Se oli mahdotonta. Miehen sana velvoittaa. Ja mitä sanoisi Demur, joka alttiisti oli tarjonnut matkaneuvot, mitä itse suurvisiiri, jos kuulisi Haoman peruuttaneen lupauksensa? — Ja mitä muuten tuollainen peruutus toimittaisi, mitä toimitti yleensä tämä hänen epäilyksensä? Eihän se voinut olla muuta kuin ohimenevää heikkoutta, ehkä Ahrimanin viimeisiä yrityksiä ja ponnisteluja hänen tuumiensa raukeamiseksi. — Hänen ei pitänyt unhoittaa, että tässä oli kysymyksessä läntisten parsien vapauttaminen ja siis samalla suuren Zoroasterin synnyinseutujen ylentäminen ja kirkastaminen. Mitenkä hän oli saattanutkaan epäillä tällaisen yrityksen oikeutusta!

Siinä jo oli hänen edessään vankka rautaportti. Haoma astui orhin selästä, köytti suitset kiinni paksuun sykomori-oksaan ja löi rautanuijalla kolme tanakkaa lyöntiä ovelle. Pääeunukki aukaisi pienen, portin kupeella olevan luukun ja pisti siitä esiin päänsä tiedustellen, ken näin varhain saattoi kertojattaren linnaan pyrkiä.

Haoma näytti hänelle Anahitalta saamaansa sormusta, jota hän vahvaan silkkinauhaan sidottuna säilytti kaulassaan. Vitkastelematta tämä pieni hohtava taikaesine avasi hänelle portin.

— Kertojatar ei juuri tällä hetkellä ole kotona, — sanoi eunukki — hän meni varhain tänä aamuna isoon moskeaan rukoilemaan. Mutta kohta hän on taas täällä, sillä näen jo hänen vaununsa ajavan tännepäin Raghasta. Sinä, vieras, voit kuitenkin käydä sisälle odottamaan.

Tämän sanottuaan eunukki katosi sisään. Hetken kuluttua hän palasi ja virkkoi:

— Kertojattaren imettäjä, vanha Tumadir, pyytää sinua sisälle.

Haoma meni nyt solakäytävän läpi isoon etusaliin, joka hänelle jo oli tuttu edelliseltä käynniltä. Koko sen sisustus oli selvästi painunut hänen muistiinsa ja oli usein yksityiskohtiaan myöten palannut esiin hänen mielessään. Siinä pulppuili vilposena keskellä huonetta suihkulähteen säde. — Tuossa oli yhä samalla paikalla kertojattaren istuin vallan kuin kuningattaren valtaistuini. Ja mitäpä hän muuta oli kuin kuningatar valtakunnassaan — kuningatar oikeuden... kauneuden ja viattomuuden valtakunnassa. — Tuossa riippui yhä vielä hopealevy, josta Anahitan pieni soma käsi oli näpdyttännyt kirkkaan, usein vielä jällestäpäinkin Haoman korvissa soivan helähdyksen. Hartaana, ikäänkuin pyhäkössä, kulki Haoma etusalin halki hietakello-saliin. Siellä odotti häntä vanha Tumadir. Hän pyysi Haomaa, pieneen pohjoispuoliseen puutarhaan. Haoman istuttua suihkulähteen reunalle, sanoi Tumadir:

— Tiedätkö, parsi, kuinka levottomaksi tämä ensimmäinen Anahitalle uskottu oikeusasia on saattanut koko hänen talonsa? Hänen äitinsä, Sabeiha, ja minä olemme huonosti nukkuneet yömmä, siitäperin kuin tuo huolestuttava sanoma tuli näiden seinien sisälle.

— Yritys voi tuottaa vaikeuksia ja vaaroja. Mutta toivokaamme, että oikea asia lopulta on saavuttava voiton.

— Niin teki Anahitan edeltäjätär, ja mikä oli hänen toivonsa palkka? — Häpeä ja kuolema. — Itkisin nämät vanhat silmät päästäni, jos onnettomuus kohtaisi suloista lastamme, sillä ei Persian mailla ole hänen vertaistaan, tokko lienee koko maailmassa. — Tiennetkö siis, parsi, miten tärkeä tehtäväsi on? Jos suoritat sen huonosti tai jos petät meitä, niin muista, että manaan Allahin moninkertaiset kiroukset pääsi päälle. Ja tiedä, että Allahin viha on hirvittävä ja musertava.

— Tämä asia on kuin omani; se on vielä enemmän, se on oikeuden asia, ja siis myös Ormuzdin asia. Pyhällä uskollisuudella se on suoritettava.

Sisältä kuului kevyitä askeleita, jotka lähestyivät puutarhaa, ja Haoman kääntyessä ovea kohti, hän näki kertojattaren solakan vartalon edessään. Sydän sykkien Haoma nousi seisomaan.

Anahita veti syrjään kasvoharonsa ja loi Haomaan hyvän ja kauniin katseensa. Noiden safiirinsinisten silmien hohdetta Haoma oli odottanut ja ikävöinyt, ja kun hän sen nyt näki, tunsu hän riemun ja samalla masennuksen tunnetta. Ja seuraavassa tuokiassa oli hänen äskeinen epäroimisensä kokonaan haihtunut. Hän tiesi nyt varmasti, että yksin Ormuzd oli saattanut lähettää kertojattaren hänen tiellensä, että yksin Ormuzd oli voinut määrätä hänelle sen tehtävän, jota toteuttamaan hän juuri ryhtyi.

Anahita oli Tumadirin mentyä asettunut korkean ruusupensaas ääreen ja taittanut vaistomaisesti pienen nupun, josta hän nyt poimiskeli irti terälehtiä, ikäänkuin lapsi, joka on hämillään. Haomakin näytti hieman ujostuneen, ja vasta hetken vaiettuaan hän katkaisi hiljaisuuden:

— Olen käynyt Raghassa ja saanut kaikki valmiiksi matkaa varten. Tulin sinulle ilmoittamaan, että jo olen matkalla Kurdistaniin.

— Joutuisasti olet toiminut; Allah sinulle palkitkoon alttiutesi.

Taas Anahita katsoi Haomaan viattomasti ja kiitollisesti, mutta tämä katse tunki Haoman sisimpään olemukseen, hän tunsi itsessään oudon väristyksen ja verensä syöksähtävän sydäntä kohti, vallan kuin sinä iltana, kun hän oli noutanut esiin rotkostaan pölyisen kitaransa ja helkyttellyt sen kieliä vuorikosken säestykseen. Mutta hän koetti hillitä verensä kuohahdusta ja tukahuttaa sisällään heränneitä outoja tunteita. Kuitenkin hänen soinnukas, syvä äänensä värähteli kevyesti, kun hän virkkoi:

— Kävin suurvisiirinkin puheilla.

— Mitä hän asiasta sanoi?

— Hän oli asian puolella, mutta sanoi sen ajamiseen liittyvän paljon vaikeuksia ja vaarojakin.

— Arveluttaako yritys siis sinua?

— Ei suinkaan omasta puolestani, vaan sinun puolestasi.

— Miksi minun puolestani? Ilmoitanhan asian shaahille vasta silloin, kun olen saanut siitä täyden varmuuden.

— Mutta jo asian pelkkä tutkiminen voi tuottaa sinulle paljon vastustajia ja vihamiehiä, kuten edeltäjättärellesikin.

— Niitä en pelkää, sillä Allah on puolellani. Jos ihmisiä pelkäisin, en koskaan voisi toteuttaa sitä tehtävää, jonka Allah on minulle uskonut. — Mutta suostutko sinä panemaan turvallisuuttasi alttiiksi muunuskoisen asian hyväksi?

Haoma oli odottanut Anahitan katsetta, sillä sen viehkeys oli hänet lumonnut, ja kun kertojatar nyt taas loi sen häneen, tunsi hän voimakasta vavistusta koko ruumiissaan. Ja hänen olisi tehnyt mieli heittäytyä alas Anahitan eteen ja vannoa Ormuzdin kautta hänen tähtensä menevänsä vaikka kuolemaan. Mutta hän sai vielä kuohahtavan verensä hillityksi ja huudahti ainoastaan:

— Ilolla uhraan minä vaikka kaikki jalon asiasi hyväksi.

Tyynnyttyään ja saavutettuaan jälleen malttiaan, huomasi Haoma, että hänen nyt täytyi poistua, jottei se lumous, joka hänet oli vallannut, kokonaan häntä kietois. Hän virkkoi siis:

— Jää hyvästi, kertojatar! Lähden asiaasi tutkimaan ja ainakin kevääksi toivon palaavani ja tuovani sinulle tietoja.

— Allahin siunaus ja apu matkalle! — sanoi Anahita helähtävän kirkkaalla äänellä.

Ennenkuin Haoma lähti, etsi hän vielä kerran Anahitan katsetta. Hän tahtoi painaa sen syvälle mieleensä innostavaksi ja johtavaksi valonvälkkeeksi matkallensa. Ja kun kertojatar vihdoinkin nosti luomensa, katsoi Haoma häneen niin täynnä ihailua, mutta myös niin täynnä hehkua, ettei Anahita voinut sitä silmäilyä kestää, vaan loi kummastusta ja miltei pelkoa ilmaisevat katseensa alas.

Hietakello-salissa odottivat Anahitan seuralaisnaiset. Myöskin hänen äitinsä, Sabeiha, vanha Tumadirä sekä ystävätär Ferengis olivat siellä.

Silmät palaen säihkyvää tulta, astui Haoma heidän ohitsensa ja pysähtyi heitä tervehtimään. Hitain askelin saapui Anahitakin puutarhasta.

Haoma tervehti avaran etusalin ovelle tultuaan parsien jäähyväistervehdyksen. Silloin näki hän, kuinka Anahita katseli häntä, ja kertojattaren safiirinsinisissä silmissä oli taas entinen kaino, lapsellinen ja hyvä välke, joka lämmittävänsä ja ylentävänä tunki Haoman sydämeen. Hän katui syvästi äskeitä intohimoista silmäilyään, ja hän loi kertojattareen viimeisen jäähyväiskatseen, joka oli täynnä nöyrää katumusta, ylintä kunnioittavaa ihailua.

Paksu rautaportti jymähti kiinni Haoman takana ja hän alkoi nopein askelin astua sykomoriin köytetyn ratsunsa luo. Syyspuolen taivaan raskaiden pilvien lomitse paistoi aurinko äkkiä esille ja kultasi koko Raghan tasangon tenhoavalla kullallaan. Haoman korvissa soi valtava soitto, voimakkaampi kuin vuorikosken kohina ja vastustamaton tunturimyrsky. Ja hänen sielussaan liikkivat tavattoman onnellisuuden väreet, sillä nyt tunsi hän saavuttaneensa sen elävän ja toteutuneen ihanteen, joka hänelle tarjosi virkeän toiminnan ja tunteen syvinten kaihojen sopusuhtaisuuden.

Unissakävijän tavoin hän nousi ratsunsa selkään ja saapui toverinsa Vohumenon luo, joka kummeksien katseli hänen silmiensä salaperäistä välkettä ja poskiensa tavatonta punaa.

Seuraavassa tuokiossa ratsastivat molemmat kivisillan yli ja käänsivät kulkunsa luoteeseen, Kasvinin vuoristoa kohti.

YHDEKSÄS LUKU.

Pilveili taajaan, ja kylmä pohjantuuli puhalsi Elbursvuorilta päin. Syksyn tulo tuntui etenkin vuoristossa jo vallan selvästi. Vuorokauden olivat Haoma ja Vohumeno ratsastaneet luodetta kohti; vaan pari kertaa olivat he malttaneet pysähtyä levähtämään, virkistääkseen itseään ruualla sekä juottaakseen ja syöttääkseen ratsujaan. Nyt olivat he jo saapuneet Kasvinin ylhäiseen vuoristoon. Demurin lähettämä palvelija, joka oli tuonut vuorikoskelle matkaratsut, oli neuvonut tietä Kurdistaniin. Aluksi olikin Haomalla ja hänen toverillaan ollut hyötyä näistä matkaohjeista, niin kauan kuin selvät tiet heitä johtivat. Mutta kauempana erosi ehtimiseen teitä eri haaroille, ja silloin täytyi pitää korkeampia vuorenhuippuja tienviittoina. Välistä olivat he kohdanneet pienemmän karavaanin, joka neuvoi heitä oikeaan suuntaan. Haoman ei sopinut suorastaan ilmaista, että hän kumppaninsa kanssa oli matkalla Kurdistaniin, vaan täytyi hänen varovaisuuden vuoksi ainoastaan sanoa:

— Olemme parseja, ja matkustamme Thabarma-järven rannoille.

Päivä kallistui jo iltaan. Ratsastajat olivat saapuneet jylhään vuoriseutuun, jossa olivat kokonaan epätietoiset matkansa oikeasta suunnasta. Ei mikään karavaanikaan sattunut heidän tielleen, joten eivät nyt voineet turvautua uusiin matkaohjeisiin. Haoma rupesi senvuoksi luulemaan, että he olivat kokonaan eksyneet pois oikeasta suunnasta. Ei ollut enää pitkä aika illan pimenemiseen, ja tummapilvinen taivas jo levitti hämärää. Vinha pohjantuuli rupesi lennättämään suuria lumihuteita ratsastajia vastaan. Ensi kertaa he, lauhkeiden seutujen asukkaat, näkivät lunta. Haoman mieleen muistuvat ne vanhat Iranin sankaritarut, joissa kerrotaan Ahrimanin ylhäältä vuoristosta lähettäneen murhaavan lumimyrskyn hautaamaan niitä sotajoukkoja, joita hän vainosi. Hän tuli ajatelleeksi, ettei Ahriman häntäkään eikä hänen kumppaniaan ollut jättävä ahdistamatta, ja että pimeyden ruhtinas kenties juuri lumimyrskyn muodossa valmisti heille ensimmäisen vastuksen. — Mutta Ormuzd oli kyllä lieventävä tämän vastuksen vaikutukset!

Vohumeno pyyhkäisi kädellään hihaansa ja otti siitä kouraansa lunta. Uteliaana ja ihmetellen hän katseli lumipalloa ja virkahti:

— Kuinka se on valkeata ja kylmää!

— Ei ole kumma, että se voi jäätää jäsenet ja hyytää veren, kun se tuulen kiidättämänä laskeutuu alas tuntureilta, sanoi Haoma.

Lumisade tihenemistään tiheni, ja lumi rupesi tupruilemaan tuulessa. Kauempana näyttivät vuoret olevan tiheän valkean sumun peitossa. Etäältä kuului valtavaa kohinaa ja huminaa.

— Pilvet estävät meiltä tänä iltana tähtien opastuksen — huomautti Vohumeno.

— Parasta on, että haemme itsellemme suojapaikan kallion laidassa — sanoi Haoma.

— Tiekin käy epävarmaksi ja vaaralliseksi, sillä tuo valkea jauho tekee koko seudun samankaltaiseksi. Helposti saattaa ratsu erehtyä ja astua syvyyteen.

Kumpikin katsoi vaistomaisesti sivulle ja huomasi, että he ratsastivat kaitaa kallionreunaa pitkin, jonka vieressä ammoitti huimaavan syvä kuilu.

— Tähän kohtaan ei ole hyvä jäädä — virkkoi Haoma.

— Ei; mutta tuntuu melkein kuin tässä taas kulkisi käytetty tie, joka ehkä kohta vie meidät ihmisasunnoille tai ainakin väljemmille vuorialueille.

Lumimyrsky kiihtyi hetki hetkeltä yhä raivokkaammaksi, niin että enää tuskin saattoi selvästi erottaa kalliot sylen ympäröstössä. Ja vinha pohjantuuli rupesi jäätämään ratsastajien jäseniä. Tosin irroittivat he satulan nappulaan kiinnitetyt turkiksilla vuoratut vaippansa ja pukivat ne ylleen. Mutta ollen lauhkeiden seutujen asukkaita ja tottumattomia pakkaseen, tunsivat he siitä huolimatta jäisenkylmiä väreitä ruumiissaan. Heidän kätensä kohmettuivat jäykiksi, niin että vaivoin saattoivat pitää kiinni

ratustimista. Kinokset kasvoivat kasvamistaan, ja polviin asti opposivat ratsut niihin.

— Ahriman uhkaa meitä tuholla — sanoi Haoma katkaisten tuskallisen äänettömyyden. — Mutta Ormuzd ei ole meitä unhoittava!

Samassa näytty kaita kalliotie hiukan laajenevan vasemmalle. Kallionseinä näet siinä kohdin muodosti vähäisen syvennyksen. Vohumeno huomasi tämän:

— Tässä kohden on tie avarampi, valtijas. Astukaamme hevosen selästä ja hakekaamme suojaa kallioseinämän luota. Toivotonta on meidän koettaa ponnistella eteenpäin tässä loppumattomassa lumimeressä.

Haoma huomasi Vohumenon neuvon oikeaksi, pysäytti ratsunsa ja kiipesi alas sen selästä. Kömpelösti se hänelle onnistui, sillä jäsenet olivat kylmästä vallan jäykistyneet. Vohumenon kanssa asettui Haoma kalliosyvennykseen. Mutta se oli niin matala, että heidän täytyi seisoa selkä kyyryssä, nojaten hevostensa satuloihin. Myös nämät uskolliset eläimet näyttivät kärsivän pakkasesta. Tuon tuostakin niiden voimakkaat ruumiit vavahtelivat kylmän väreistä. Kalliosyvennyksessä tuotti Haomalle ja Vohumenolle vaan vähäistä suojaa, sillä se oli avoinna pohjoiseen päin, josta vuoriston kaikki pahat henget kuormittain heittelivät lunta poloisia kohti. Ei siinä auttanut potkia lunta syrjään. Kinokset kasaantuivat kasaantumistaan; jo seisoivat ratsastajat ja ratsut yli polvien uponneina niihin. Kerivan rimpuili onnettoman kinoksissa.

Vohumeno näytti olevan, karaistumpi tätä kaikkea kärsimään; Haoma taas tunsu jo kuolettavan jäätävää lamausta koko ruumiissaan ja hän vajosi vallan kuin horrostilaan, siinä nojatessaan vavahtelevan ratsunsa selkään. Hän katseli kuitenkin vielä edessään tupruilevaa lunta, joka pimeään rajalla olevassa hämärässä muodostui kaikkensa käreiksi hurjasti tanssiviksi henkiolennoiksi. Tuntui siltä kuin nämät pitkät, notkealiikkeiset olennot olisivat hänen edessään ilkkuen tanssineet kamalaa kuolontanssiaan. Mutta kohta katosivat liehuvat lumiolennot. Haoma vaipui yhä syvempään horrokseen. Korkea lumikinos tuntui viileänä ja pehmeänä vuoteena sulkevan hänet syliinsä. Hänestä näytti lähiseutu kirkastuvan, ja nyt levisi hänen eteensä äärettömän avara, pehmeän lumen peittämä tasanko. Kuu pani tämän lumipeitteen kimmellelemään hopealle, ja suuret silkkiplataanilehdet pistivät siellä täällä esiin hangista. Kaukana näkörajalla rupesi näkymään kirkas liekinkaltainen hohde, joka lähenei ja suureni. Haoma erotti jo tuon hohteen keskeltä valkoisiin puettun solakan nuoren immen, joka kantoi kädessään isoa silkkiplataani-oksaa. Hän lähestyi lähestymistään ja ojensi sitä Haomaa kohti. Nyt tunsu Haoma tytön siniset safiirisilmät. Ne katsoivat häneen niin lapsellisen viattomasti, niin täynnä hyvyttä ja suloa, että Haoma tunsu sydämensä lämpenevän ja kyynelten kirpoavan poskille sekä niiltä alas viileään ja korkeaan hankeen.

Äkäinen tuulenpuuska lennätti lunta ratsun ja Haoman kasvojen yli. Valoisa unikuva katosi ja Haoma heräsi horroksestaan. Silloin hänen hevostensa kumeasti hirtui, ja sen jykevät jäsenet vavahtelivat voimakkaasti. Vohumeno laski vahvan, kylmästä kohmettuneen kätensä Haoman olalle ja virkkoi:

— Liikkukaamme tai painikaamme, jotta ei veremme hyytyisi.

Vasta hetken päästä Haoma tajusi kumppaninsa sanat. Hän koetti liikkua, mutta kangistuneet jäsenet melkein kielsivät kaiken palveluksen. Kulkkuun takertuneella äänellä hän sai sanotuksi:

— Jos Ahriman minut tuhoaa ja jos sinä jäät eloon, niin sano kertojattarelle, että pysyin uskollisena hänen asialleen.

— Emme kumpikaan joudu tuhon kitaan — lohdutti Vohumeno. — Lumitulva on jo harvennut ja myrskykin lauhtunut. Painikaamme nyt ja laittakaamme veri taas kiertämään. Sitten nousemme jälleen ratsujen selkään ja lähdemme liikkeelle. Sillä parempi on sentään olla liikkeellä, kuin tähän jähmettyä.

Tämän sanottuaan hän rupesi ravistelemaan Haoman vartaloa ja jäseniä, ja hetken kuluttua kumpikin tunsu jähmeän jäykkyyden hieman heltyvän ja ruumiinlämmön kohoavan. He jatkoivat yhä vielä liikkeitään, kun omituinen ääni tunki molempien korviin. Haoman hevosen jalkojen väliin kyykistynyt Kerivan hörästi korviaan ja karkasi esiin kinoksesta.

Äskeinen ääni toistui lähempänä, ja nyt saattoi jo eroittaa, että se oli ihmisääni. Kerivan ei enää voinut hillitä itseään, vaan päästi kajahtavan haukun. Hetken senjälkeen näkivät Haoma ja Vohumeno edessään jotakin mustaa, joka liikkui, ja tämän tultua vielä lähemmäksi he eroittivat lyhyen, kinoksien kanssa taistelevan ihmisvartalon. Sama ääni, joka äsken oli kuulunut kauempaa, kysyi nyt:

— Oletteko joutuneet lumihenkien kynsiin, ystäväni?

— Niin olemme. — Kuka olet sinä? kysyi Vohumeno.

Haoma sai puolestaan rauhoittaa levotonta Kerivania, jota pieni, omituiseen kaapuun puettu äijä ei oikein näyttänyt miellyttävän.

— Minua sanotaan lääkärierakoksi. Vuorimajani on tässä vallan lähellä. Kuulin hevosenne hirnunnan, riensin sen ilmaisemaan suuntaan ja olen valmis teitä auttamaan.

Samassa äijä avasi viittansa, jonka sisäpuolella hänellä oli pieni öljylamppulyhty. Avaran kaapunsa taskusta hän kaivoi esiin pienen polttosavipullon ja ojensi sen Vohumenolle sanoen:

— Juokaa tästä muutama äimäys. Tämä neste panee jähmettyneen veren jälleen virtaamaan.

Vohumeno antoi pullon Haomalle:

— Juo ensin sinä, valtijas!

Kumpikin vahvisti itseään vanhuksen tarjoamalla juomalla, eikä sen virkistävä ja lämmittävä vaikutus ollut vitkallinen.

— Nyt, ystäväni, — huomautti pikku vanhus, — rientäkäämme sisälle majaan, sillä luulen, että olette lämmön ja ruuan tarpeessa. — Mutta varovasti, ystäväni, sillä tie on kaita!

Taluttaen ratsujaan, seurasivat matkamiehet pelastajaansa, joka huolimatta iästään ja lyhyestä varresta, sangen nopeasti ponnisteli eteenpäin kinoksien läpi. Tätä kulkua ei kestänyt kauan, sillä muutaman kivenheiton päässä laajeni tie, ja edessä kohosi kookas, käyrärunkoinen seeteri. Sen juurella, kahden kulman muodostavan kallioseinän välissä, oli kivistä rakennettu maja. Ratsut köytettiin kiinni majan leveän räystäään suojaan, ja ratsastajat riisuivat turkkinsa, joilla peittivät uskolliset kumppaninsa.

Vanhus aukaisi majan oven ja pyysi vieraita käymään sisälle. He noudattivat kehoitusta ja astuivat jotenkin avaraan, mutta matalaan majaan, jonka peräseinän keskikohdalla oli isoista paasista tehty tulisija. Räiskyvä tuli paloi liedellä ja lähetti ylös pieneen kattoaukkoon savutupruja. Liekin yläpuolella, vartaassa, paistui lihamöhkäle, levittäen ruokahalua kiihoittavaa hajua majaan. Iso kuparilamppu lisäsi majan valaistusta. Rosoisille seinille oli ripustettu paksuja vuotia suojaksi pohjantuulen lähettämää vilua vastaan. Myöskin permannolle oli levitetty pehmeitä ja laveita taljoja. Katossa oleva ikkuna-aukko oli nyt talveksi tukittu ulkoa puilla ja sisältä taljoilla. Oven oikeapuoliseen seinään oli kiinnitetty laudakko, jonka monista osastoista pisti esiin pienten savipullojen ohuet kaulat.

Vasemmalla seinustalla oli matala, patjoilla peitetty kohonne. Sitä osoitti vanhus vierailleen ja virkkoi:

— Laskeutukaa patjoille lepäämään. Jäykät jäsenenne sitä kyllä tarvitsevat.

Samassa vanhus sieppasi laudakolta pullon, kaasi siitä nestettä pikarin puolilleen ja ojensi tämän Haomalle:

— Tässä vielä lisää lämmittävää juomaa.

Haoma ja hänen kumppaninsa paneutuivat, pikarin sisällystä maisteltuaan, pitkäkseen kohonteen patjoille. He tunsivat jalkansa puutuneiksi ja raukeiksi, ja Haoma koetti lyömällä jalkojaan yhteen poistaa niistä pistelevän kivun.

— Voin arvata, sanoi vanhus, että jalkanne ovat kylmettyneet. Malttakaa hiukka!

Näin sanottuaan hän riensi ulos ja palasi hetken kuluttua sisään, lumella täytetty savimalja kädessä. Varovaisesti hän irroitti patjoilla lepäävien jalkineiden hihnat, riisui jalkineet pois, ja rupesi vieraidensa jalkoja hieromaan.

Ihmetellen katsoi sekä Haoma että Vohumeno häneen, ja Vohumeno huudahti:

— Miksi tuot meille tuota tuhoavan kylmää ainetta?

Vanhuksen lyhyt harmaa tynkäparta rupesi liikkumaan, ja hän nauroi omituisen äänisesti, ikäänkuin sisällisesti ja katkonaisesti. Mutta siinä naurussa oli jotakin hyvänsävyistä ja rohkaisevaa.

— Onhan tämä vaan kylmää lunta — sanoi hän. — Ja saattaapa se tuolla ulkona runsaasti kasaantuneena ja pohjantuulen lennättämänä surmata ja haudata alleen. Mutta näin käytettynä, ystäväni, palauttaa se lämmön kangistuneisiin jalkoihinne. Siten moni seikka, joka on paha ja vahingollinen, oikealla tavalla ja sopivassa määrin käytettynä, muuttuu hyväksi.

Ja todistaakseen puheensa totuuden, rupesi vanhus tarmon takaa lumella hieromaan matkamiesten

jalkoja. Pian tämän tempun hyvä vaikutus tuli näkyviin, sillä punainen ihoväri rupesi palaamaan paleltuneisiin jalkoihin, ja pistelevä tunne katoamaan. Haoma ja Vohumeno rupesivat, huomattuaan lumen hyväntekeväisen vaikutuksen, itse tällä viileällä valkoisella aineella hieromaan jalkojaan. Hieronta tuotti heille vielä toisenkin edun: se palautti ruumiinlämmön ja teki jäsenet notkeiksi.

Kun vanhus katsoi hieromisen jo riittäväksi, peitti hän vieraansa jalat isolla tiikerintaljalla ja pyysi heitä lepäämään, kunnes hän oli tarjoava heille ruokaa. Siihen ei pitkiä aikoja kulunut, sillä tuli oli, vanhuksen ollessa etsimässä eksyneitä, tehnyt tehtävänsä, ja paisti tuoksui jo valmiina. Vanhus irroitti sen, pani sen savivadille, nouti ulkoa ruokasäilöstään leipää, sieppasi laudakolta ison, pitkäkaulaisen viinillä täytetyn savipullon ja muutamia veitsiä ja asetti sitten kaikki matalalle, makuukohonteen korkuiselle pöydälle vieraidensa luo. Itselleen otti ukko nahalla päällystetyn patjan, jonka siirsi pöydän ääreen. Ja kaadettuaan viiniä pikareihin sekä otettuaan veitsen käteensä, paistia leikatakseen, sanoi hän, tyytyväisesti hymähdellen:

— Ateria on valmis! ystäväni. Toivon, ettette sitä halveksi.

Halukkaasti noudattivat nälistyneet matkamiehet isäntänsä kehoitusta, ja pysyen kyynäspäätä vastaan nojaavassa asennossa makuukohonteella, he alkoivat veitsellään leikellä mehevistä paistista aimo viipaleita. Heidän elinvoimansa alkoivat herätä ja luottamus matkan onnistumiseen palasi.

— Ormuzd ei siis meitä hyljännyt — sanoi Haoma hetken kuluttua.

— Vai olette te parseja — virkkoi vanhus tämän johdosta. — Onni teidät siis ohjasi minun majani läheisyyteen.

— Mitenkä niin? — kysyi Vohumeno.

— Ette näy tietävän — jatkoi vanhus — missä seuduin liikutte. Tässä on vallan lähellä Alamut, assasiinien vahva linna. Onpa ihme, ettette joutuneet sen väijyvien fidaavien käsiin. Parsit ovat heille makupaloja.

Hämmästyksensä valtasi Kurdistaniin matkaavat, ja Vohumeno loi Haomaan katseen, jossa välkähti äkillinen epäluulo heidän isäntäänsä ja hänen vieraanvaraisuuttaan kohtaan. Haoma huudahti:

— Vai olemme sittenkin joutuneet lähelle hirvittävää kotkanpesää, vaikka neuvoja seuraten olemme koettaneet sen suuntaa välttää.

— Lumimyrsky on vienyt teidät harhaan — huomautti vanhus.

— Entä miten itse asut näin lähellä Alamutia ja kuinka saat olla rauhassa fidaaveilta? — kysyi Vohumeno, jonka epäluulo yhä kasvoi ja joka luuli vanhuksen auttavaisuuden ja vieraanvaraisuuden takana piilevän viekkaan ansan.

— Minäkö? — vastasi vanhus. — Kuka lääkäri-erakkoa hätyyttäisi? Olen laajalti tunnettu näillä seuduin. Kurdistanissa ja Syyriassakin minut tunnetaan. Minut tunnetaan ja minua tarvitaan. Alamutkin minua tarvitsee, sillä harvalla on se lääkitsevien yrttien salaisuus, kuin minulla. Itse Alamutin suurmestari, pelätty Ibn es-Ssabbach, on julistanut majani ja henkeni rauhoitetuksi. Olen kerran pelastanut hänen lempipuolisonsa vaarallisesta taudista.

— Oletko sinä siis Alamutin palveluksessa? — kysyi Haoma, paheksuva väre äänessä.

— En ole enempää Alamutin palveluksessa kuin teidän palveluksessanne tai kenenkä muun tahansa, joka taitoani ja apuani tarvitsee.

— Mutta Alamutin miehet ovat rosvoja, ovat pahempia kuin rosvot. He ovat Ahrimanin käytyreitä maan päällä. Auttamalla pahoja, edistät samalla pahuutta — jatkoi Haoma.

— Alamutin väestä kerrotaan paljon — virkkoi vanhus — ja luulen, että he tekevät paljon tekoja, jotka sotivat Allahin tahtoa vastaan. Mutta minun tehtäväni ei ole heitä rangaista tai heille kostaa. Se on Allahin tehtävä ja yksinomaisen oikeus. Allah on avannut minulle yrttien lääkitsevän salaisuuden ja tautien parannustaidon. Minun velvollisuuteni on viljellä tätä taitoa ja tarjota sitä tarvitseville. Jos tapaan haavoittuneen rosvon, sidon hänen haavansa yhtä hyvin kuin sidon rehellisen miehen haavan. Allah on antanut minulle eloa ylläpitävän voiman. Hän yksin saattaa elon kuihduttaa ja katkaista.

— Sinun sijassasi muuttaisin pois täältä toiselle seudulle, missä ei niin räikeitä rikoksia tehdä kuin täällä Alamutissa — huomautti Vohumeno.

— Minäkö muuttaisin pois täältä! Täällä olen syntynyt, täällä isävainajalta perinyt taitoni salaisuuden, täällä varttunut, turpeeseeni kiinnikasvettunut ja täällä vanhettunut. Ei vanhaa puuta enää muualle

istuteta. Asuin jo täällä, ennenkuin Alamutin nykyinen väki sinne muutti. Se on osoittanut minulle suosiotaan ja sallinut minun rauhassa asua entisillä sijoillani. Olen kiitollinen siitä. — Kysyinkö teidän nimeänne ja ammattianne äsken? — En. Tiedänkö nytäkään, keitä olette, minne kuljette ja mitä asioita ajatte? Silmänne tosin sanovat minulle, että sielunne ovat vilpittömät, mutta äsken pimeässä, jolloin teille apuani tarjosin, en nähnyt silmienne rehellisyyttä.

— Olet omituinen vanhus — sanoi Haoma. Harvassa lienee sinun vertaistasi.

Tämän kuultuaan hymyili vanhus hyvänsävyisää hymyään, ja hänen sisältään kuului taas tuo lystikäs kihisevä naurun ääni.

Vohumenon epäluulo hieman haihtui. Mutta siitä huolimatta hän päätti olla tarkasti varoillaan ja pitää silmällä kaikkia vanhuksen liikkeitä.

— Et ole erehtynyt meidän aikeidemme suhteen, sillä liikumme Ormuzdin teillä.

Apusi tuli nyt ainakin sopivaan paikkaan — huomautti Haoma.

— Se minua ilahuttaa — virkkoi lääkärierakko. Sillä kahta tyytyväisempi olen, kun tiedän antaneeni apua hyvälle. Ja koska olette näin odottamatta joutuneet vieraikseni, voin tarjota teille tavatonta huvia, jos haluatte. Tänä yönä on hashish-juhla Alamutissa. Jos tahdotte, vien teidät sitä katsomaan.

— Kuinka se käy päinsä? kysyivät Haoma ja Vohumeno melkein yhdestä suusta. — Alamutiin?

— No se käy varsin hyvin päinsä — vastasi vanhus. — Hashish-juhlaa ei vietetä itse Alamutin linnassa, vaan eräässä salaisessa avarassa luolasalissa, joka on tässä vallan lähellä. Tunnen salaisen käytävän, joka johtaa tähän luolasaliin, ja josta pienen ristikkooaukon kautta saattaa nähdä kaikki, mitä sisällä tapahtuu, ilman että kukaan voi valaistusta salista nähdä pimeässä solassa olevia. Tahdotteko tulla sinne, niin johdan teitä.

Vohumenon epäluulo oli taas herännyt entistään virkeämmäksi, ja hän vastasi, ennenkuin Haoma ennätti mitään sanoa:

— Tarjoumuksesi on houkutteleva; mutta meillä on kiireinen matka mielessä, ja kohta täytyy meidän taas nousta hevosen selkään. Myrskykin kuuluu jo melkoisesti asettuneen.

— Saisimmeko nähdä myös Alamutin peljätyn suurmestarin, Ibn es-Sabbacfrin? — kysyi Haoma, jota ajatus näin odottamatta päästä kuuluisaa hashish-juhlaa katsomaan, viehätti.

— Hän on juhlan johtaja, vastasi erakko.

Vohumeno, joka pitkällisten vankilassa kestettyjen kärsimystensä vuoksi oli tullut ihmisvihaajaksi ja perin epäluuloiseksi, katsoi pitkään ja vakuuttavasti Haomaan, saadakseen hänet huomaamaan, että tässä saattoi piillä suuri vaara heille. Nyt hän selvästi luuli käsittävänsä vanhuksen menettelyn: Vanhus osoittautui ystävälliseksi ja vieraanvaraiseksi, viedäkseen heidät harhaan. Lopuksi hän, luullen täydelleen saavuttaneensa heidän luottamuksensa, suoraa päätä houkutteli heitä ansaan. Epäilemättä äijä oli Alamutin viekkaimpia kätyreitä. — Mutta Vohumeno kyllä aikoi olla varoillaan ja panna ukon tuumat myttyyn.

Lääkäri-erakko huomasi vieraidensa vaitiolosta ja varsinkin Vohumenon omituisista kasvojenilmeistä, että he epäilivät hänen tarjoumuksensa vilpittömyyttä, ja hän selitti:

— On luonnollista että epäilette minua, että luulette minua kenties petturiksi ja Alamutin kätyriksi. Enkä voi rehellisiä aikeitani suhteenne mitenkään muuten todistaa, kuin vetoamalla Allahin säätämään islaminuskoisen kestiystävän-velvollisuuksiin, joita pidämme pyhinä. Mutta te olette parseja, ettekä saata luottaa islaminuskoisen vakuutuksiin.

— En suinkaan tahdo sinua loukata — huomautti Vohumeno. Tahdon puolestani kernaammin uskoa, että olet rehellinen ja että tahdot kunnioittaa koko Itämailla pyhänä pidettyä kestiystävyyttä. Mutta tiedät myös, ettei Alamut kunnioita mitään, ettei se pidä mitään pyhänä. Kuka takaa meille, ettet sittenkin ole Alamutin kätyri, ja ettet johda meitä salakäytäväsi pitkin keskelle Alamutin kotkankitaa. Henkemme ja matkamme ovat tärkeämmät kuin tuollainen kevytmielinen ja umpimähkäinen uteliaisuuden tyydyttäminen.

— Olet oikeassa, ystäväni — sanoi erakko. Näytänpä teille siis tien, jota kulkemalla vältätte Alamutin vakoilijat. Niitä muuten myöhemmin tänä yönä ei liene liikkeellä, sillä nyt juhlii ja mässää koko Alamut.

Haoma oli vaipunut syviin mietteisiin. Hänen haaveelliset tummat silmänsä näyttivät katsovan

jonnekin kauas, ja hän tuskin kuuli, mitä erakko ja Vohumeno puhuivat.

— Mutta miksi et sinä ole pitoihin pyydetty... vai aiotko sinne mennä myöhemmin? — kysyi Vohumeno.

— Minäkö? Mitäpä vielä. Olin kerran nuori minäkin, kuin te, silmäni paloi kuin teidän, ja veri kiehui suonissani. Nyt ovat jo tunturituulet sammuttaneet silmäni hehkun, talviset lumet ovat jäähdyttäneet kiehuvan veren. Nyt olen melkein katsoja vaan elämän polulla, enkä enää suuresti osanottaja.

He olivat lopettaneet aterian. Kerivan, joka huolimatta paksusta turkistaan oli kärsinyt osansa lumimyrskyn pakkasesta, oli heti sisään tultuaan paneutunut loikomaan tulisijan ääreen. Erakko antoi sille nyt aterian jäännökset, joista se tyytyväisenä teki lopun.

Tuli liedellä alkoi hiiltyä, ja loi yhdessä kuparilampun hieman levottoman liekin kanssa kodikasta ja aaveenomaista valoa avaraan, matalaan majaan.

— Luuletko, että kohta näemme jatkaa matkaamme? — kysyi Vohumeno.

— Sitä en luule — vastasi vanhus. — Sillä taivas on pilvissä ja tähdet ovat piilossa Teidän täytynee odottaa aamun ensi säteitä. Luulen muuten, että huoletta minun näyttämäni tietä voitte kulkea pois Alamutin alueilta, sillä tänä yönä eivät totisesti vakoilijat kykene virkaansa toimittamaan: he yhtyvät kaikki myöhemmin rotkosalin juhlaan. Tänä yönä he kaikki pitävätkin itseään oikeutettuina hylkäämään kaiken valppauden.

— Mieleni tekee hashish-juhlaan — virkkoi nyt Haoma, pitkän äänettömyytensä jälkeen. — Tuleva tehtäväni vaatii, että tutustun elämään, etten yksistään opi tuntemaan Ormuzdin valtakuntaa ja hänen voimiaan ja välikappaleitaan maan päällä, vaan että myös tutustun Ahrimanin keinoihin ja voimiin. On aina tärkeää, että tarkoin tunnemme vihollisemme väkevyyden, ennenkuin ryhdymme taisteluun hänen kanssaan.

— Saatamme poissaollessamme menettää hevosemme — huomautti vielä Vohumeno, joka yhä vaan piti hashish-juhlaan menoa hyvin arveluttavana.

— Jää sinä tänne hevosia valvomaan, sillä välin kuin minä isäntämme kanssa käyn juhlaa katsomassa — ehdoitti Haoma. Ja hän lisäsi:

— Luulen voivani luottaa isäntämme rehellisyyteen, sillä hänen äänensä kaiku on teeskentelemätön ja hänen sanansa tuntuvat lähtevän sydäimestä.

— Niin, oikein sanottu, ystäväni, — virkahti erakko. — Sanani lähtevät sydäimestä, olkaa siitä varmat.

— Hän on pelastanut meidät lumimyrskyyn kuolemasta, hän on parantanut paleltuneet jäsenemme, tarjonnut meille suojaa kattonsa alla, ruokkinut meitä, luvannut aamun koittaessa näyttää meille turvallisen tien. Näin sydämellisesti hän meitä on kohdellut. Teemme väärin, jos häntä vielä epäilemme.

Vohumeno tuli nyt ajatelleeksi, että he joka tapauksessa, täällä Alamutin alueella, olivat erakon käsissä, että tällä saattoi olla kymmenen eri keinoa Alamutin väelle ilmaista vieraiden läsnäolon, jos hän todella oli liitossa "kotkanpesän" kanssa. Ja ajatellen, että Haoma itseksensä saattoi pitää häntä pelkurina, virkkoi hän:

— Jos päätät lähteä hashish-juhlaan, valtijas, seuraan minä mukanasini. En äsken peljännyt omin henkeni puolesta, sillä se on vähäarvoinen, vaan sinun turvallisuutesi ja henkesi puolesta. Minne päätätkään mennä, valtijas, seuraan sinua, puolustaakseni sinua viimeiseen saakka.

— Kiitos uskollisesta toveruudestasi — huudahti Haoma, tarttuen Vohumenon käteen.

— Siinäpä hyvät ystävykset! huomautti vanhus, katsellen vieraitaan kunnioittavasti. — Tuo minua suuresti miellyttää, ja Allah minua rankaisisi, jos teille mitään pahaa tekisin.

Ulkoa kuului samassa hevosen kavion kopinaa, ja matkamiehet säpsähtivät tämän oudon äänen katkaistessa hiljenneneen tuulen huminaa.

— Ken tänne tulee ratsain? — kysyi Vohumeno.

— Luullakseni ei kukaan, vastasi erakko. Omat hevosenne arvatenkin kärsimättöminä kavioitaan kopisuttavat.

Eikä vanhus ollut erehtynyt, sillä kopina toistui vallan seinän takana.

Vohumeno muisti nyt, että he itse, saadessaan suojaa ja ruokaa, vallan olivat unhoittaneet hevosesensa.

— Ratsumme kaipaavat rehua — sanoi Vohumeno. — Lähdenpä niitä ruokkimaan!

— Jätä se minun toimekseni — pyysi erakko. — Levätkää te, minä menen antamaan ratsuillenne vuoheni rehua.

— Olemme itse ottaneet mukaamme rehua karujen vuoristopolkujen varalle — huomautti Vohumeno.
— Rehusäkit riippuvat satuloiden takana.

— Kyllä ne löydän. Levätkää vaan! Ja siepaten pienen lyhtynsä lähti vanhus ulos majasta.

— Hän on paha henki, jos hän kaikesta huolimatta meitä pettää — ajatteli Vohumeno itsekseen. —
Mutta hän ei virkkanut mitään.

Haoma oli aterian loputtua jäänyt istumaan makuukohonteelle puoleksi nojaavaan asentoon. Katsellessaan lavean lieden hiilosta, muistui hänen mieleensä hänen yksinäinen rotkonsa ja vuorikosken kodikas pauhina. Ja kodinkaipaus valtasi hänet. Yksinäisestä kodista siirtyivät hänen mielimietteensä pitkän kaltevalle mäenylängölle ja ruusupuutarhaan, jota pieni kaunis käsi hellän huolellisesti hoiti. Ja hänen edessään välkkyivät safiirinsiniset silmät, tuo lapsellisen hyvä ilme, tuo viaton ja kaunis välke. Melkein Haoma tunsi sääliä näiden silmäin hentoa — ja kuten hän ajatteli — turvatonta omistajatarta kohtaan. Sillä huolimatta vartijoistaan oli Anahita hänen mielestään hyljätty autioon ja syrjäiseen linnaan, Elbursvuorilta puhaltaville jäisille pohjantuulille alttiiksi jätetty. Kuinka kernaasti Haoma olisi sijoittanut asuntonsa lähelle tuota linnaa, valvonut sitä ja häätänyt kaikki viholliset sen tienoilta. — Mutta kolkon talven kuluttua oli taas saapuva armas kevät; silloin olivat pohjantuulet ja kaikki huolet katoavat — ja Haoma oli rientävä kertojattaren linnaa vartioimaan!

Vanhus palasi ulkoa ja virkahti:

— Teillä on oivat ratsut: kauniit ja tuliset, kuin ruhtinaan tallista lähteneet!

Hän jatkoi:

— Sitokaa jalkineet jalkoihinne ja valmistautukaa lähtemään hashish-juhlaan. Ei enää viivy pitkää aikaa, kunnes se alkaa.

Matkamiehet kavahtivat ylös lepokohonteelta ja rupesivat varustautumaan salaperäistä käyntiä varten.

Vohumeno tarkasti aseitaan: tikari, miekka, puukko, suopunki — kaikki oli kunnossa. Hän aikoi kaikesta huolimatta olla varoillaan. Pienimmänkin varmuuden saatuaan vanhuksen vilpillisistä aikeista, oli hän armotta tekevä hänestä lopun. — Täytyipä siis pitää ukkoa silmällä.

Kerivan jätettiin hevosten vahdiksi, majan ovi suljettiin, ja Haoma ja Vohumeno alkoivat vanhuksen perässä astua kaitaa, lumen tukkomaan vuoritietä tuntematonta, salaperäistä päämäärää kohti. Lumentulo oli lakannut, myrskykin melkoisesti tauonnut, ja yksistään kallionaukeemista pohjantuuli pisti esiin jäisen kätensä, silittäen astuvien kasvoja kylmällä hyväilyllänsä.

KYMMENES LUKU.

Salaisen kalliosolan suu oli tiheiden pensaiden peitossa. Nyt vielä lisäksi myrsky oli sen eteen koonnut korkeita kinoksia, niin että ainoastaan seutuun hyvin perehtynyt ja kalliosolan salaisuuden tunteva henkilö saattoi sen löytää. Erakko oli kuitenkin varmasti suunnannut askeleensa sitä kohti. Ja kun hän lopulta pysähtyi ja kääntyi ohjattaviaan vieraita kohti, arvasivat nämät, että nyt oli saavuttu perille.

Vanhus kuiskasi heille:

— Tämä on minun yksinomaisen salaisuuteni.

Sitten hän lisäsi yhä kuiskaten:

— Minä kuljen edellä ja valaisen ainakin puolitiehen ahdasta käytävää. Astukaa te varovasti ja hiljaa perässäni.

Samassa vanhus katosi salakäytävän suuhun ja näytti vajoavan joko kinoksiin tai maan alle.

Vohumeno, joka oli päättänyt olla lähinnä vanhusta, hänen liikkeitään valvoakseen, laskeutui umpimähkään alas siihen aukkoon, johon vanhus oli kadonnut. Pian hänen jalkansa kohtasivat vankan maaperän. Kun Haoma oli laskeutunut heidän jälkeensä, näki hän heidän seisovan muutaman askeleen päässä aukosta kaidassa kallioseinien välisessä käytävässä. Erakon mukaan ottama pieni lyhty, jota hän piti ikäänkuin salassa viittansa liepeen suojassa, levitti heikkoa valoa muutaman askeleen ympäristöön astujista. Tässä täytyi kulkea varovasti, sillä kivet, lahonneet puuntyngät ja sora peittivät käytävän pohjan, ja helposti saattoi niihin kompastua. Haoma ja Vohumeno noudattivat oppaansa esimerkkiä, koettaen astua niin hiljaa kuin suinkin, ettei heidän askeltensa kolina ilmaisisi heidän läsnäoloaan.

Heidän täten kuljettua hetken, pysähtyi erakko äkkiä ja kääntyi jäljessäkulkevia kohti.

Vohumeno säpsähti hieman, ja hänen epäluulonsa heräsi uudelleen. Vaistomaisesti hän tarttui tikarinsa kahvaan.

Mutta vanhus käänsi heitä kohti lyhtynsä ja virkkoi salaperäisesti, viitaten kädellään kallioseinämässä oikealle aukenevaa aukkoa:

— Tuolla on kamala paikka.

Ehdottomasti katsoivat Haoma ja Vohumeno aukkoon, johon vanhus antoi langeta lyhtynsä himmeään valon. Nyt näkivät he tämän aukon johtavan pieneen linnanpihan tapaiseen paikkaan, jonka keskellä oli laakeista kivistä muodostettu röykkiö.

— Tuossa Alamutin suurmestari Ibn es-Ssabbach mestautti molemmat poikansa, jotka eivät täsmällisesti noudattaneet hänen määräyksiään — kuiskasi vanhus edelleen.

Kauhun väristys valtasi Kurdistaniin matkustavat heidän tätä kuullessaan. Ja Haomasta tuntui, kuin olisivat he joutuneet Ahrimanin maanalaisiin kuilu-asuntoihin.

Vanhus jatkoi, vielä hiljentäen kuiskauksensa:

— Tämä käytävä oli se, jota myöten ennen kuljettiin rotkosaliin hashish-juhlanan. Mutta tuon mestauksen jälkeen tämä paikka kammottaa Ibn es-Ssabbachia, ja senvuoksi on kallioon murrettu eteläpuolelta uusi leveämpi solakäytävä. Nyt täällä vaan joskus kidutetaan niitä fidaaveja, joille suurmestari on määrännyt tavattoman rangaistuksen tai kuoleman. — Nyt, ystäväni, tulee meidän rientää eteenpäin, vielä varovammin, vielä hiljemmin kuin tähän asti!

Juhlallinen kammo mielessä alkoivat Haoma ja Vohumeno taas seurata ijäkästä opastaan. Hetken kuluttua sola laajeni, ja kaukaa näytti himmeä valaistus heijastuvan tähän synkkään rotkoon.

— Tuossa tuokiossa saavumme rautaristikko-aukolle — kuiskasi erakko.

Kotvan kuluttua näkyikin edessä entinen oviaukko, jonka pieliin väliin oli kiinnitetty paksu rautaristikko. Heikko valo tunki tästä aukosta rotkokäytävässä olevia vastaan.

Vanhus veti Haoman ja Vohumenon luokseen kallioseinän syvennykseen, missä he saattoivat pysyä melkein istuvassa asennossa ja mistä he voivat nähdä, mitä avarassa rotkosalissa tapahtui, tarvitsematta peljätä, että kenenkään katse sieltä sisältä tunki heidän pimeään soppeensa.

Rotkosalissa vallitsi yhä vielä puolihämärä, niin että oli vaikeata erottaa, mitä siellä sisällä oli ja tapahtui. Kuitenkin Haoma ja Vohumeno luulivat, tarkasti tähysteltyään ja totuttuaan hämärään, huomaavansa, että siellä sisällä loikoi henkilöitä, miehiä vai naisia — sitä eivät voineet erottaa. Ja loikovien välillä näyttivät pitkät haamut kulkevan ja hetkeksi pysähtyvän kunkin leposijan kohdalle. Näitä salaperäisiä hämäräliikkeitä kesti kotvan.

Nuo tuossa, jotka makaavat lepoistuimilla, ovat nuoria fidaaveja, jotka tänä yönä vihitään toimeensa — kuiskasi erakko niin hiljaa kuin suinkin saattoi. — Ja nuo mustat olennot, jotka liikkuvat tuolla heidän leposijojensa välillä, ja jotka pysähtyvät nukkuvien pään kohdalle, painelevat heidän ohimoitaan kosteilla liinoilla ja valavat heidän sieramiinsa herättäviä nesteitä. Tuo pisin tuolla, jonka vallan kalju pää kiiltää oudosti, on Kirka, Ibn es-Ssabbachin oikea käsi ja huumavan hashish-juoman valmistaja.

Hämärässä saattoikin leposijojen välillä liikkuvien joukosta erottaa pitkän, laihan vartalon, joka näytti häälyvän sinne tänne kuin ohut puunrunko syysyön tuulessa.

— Hän valvoo herätystyötä, että kaikki käy säännönmukaisesti — kuiskasi erakko jälleen turvateilleen.

Nyt ilmestyi rotkosaliin leveästä sivuovesta joukko uusia tummia olentoja, jotka kantoivat käsissään

soihtuja. Selvempi valaistus levisi yltämpäri, ja nyt saattoi varsin hyvin huomata lepopatjoilla loikovat nuoret fidaavit. Monella heistä oli voimakkaat sankarivartalot, ja kaikkien kasvot olivat kovin kalpeat. Joku liikutti raivokkaasti käsivarsiaan ja lausui sekavia sanoja, ikäänkuin olisi nähnyt pahaä unta.

Pitkä, luisevan laiha Kirka, jonka kalju pää loisti kuin kiilloitettu norsunluu-pallo, häälyi edestakaisin nukkuvien fidaavien välillä, antaen ohjeitaan herättäjille sekä valvoen niiden täyttämistä.

— Kohta saattaa hashish-juhla alkaa — kuiskasi erakko. — Näen kaikesta, että nuoret fidaavit pian heräävät unestaan, ja jo varmaankin Ibn es-Ssabbach levottomana odottaa tuolla sisällä.

Näin kuiskattuaan osoitti vanhus keltaisen verhon peittämää leveää oviaukkoa, joka sijaitsi oikealla salaisista katselijoista, tummassa kallioseinässä.

Soihtuja kantavat palvelijat olivat sillävälän ruvenneet sytyttämään korkeajalkaisia, seinäin viereen asetettuja kuparilamppuja, ja pian levisi rotkosaliin vahva valaistus. Lamput sytytettyään, poistuivat palvelijat sivuovesta.

Pitkä Kirka hieroi tyytyväisenä käsiään. Näytti siltä kuin hänen ponnistuksensa vallan pian veisivät hänet toivomustensa perille. Voitonvarmana hän vielä kuiskasi pari sanaa lähimmille herättäjille ja poistui harppaillen ja horjuen keltaisen oviverhon taaksi.

Syrjäovesta palasivat äskeiset palvelijat kantaen käsissään kookkaita hopeaisia juomamaljoja. He pysähtyivät kaikki oven eteen ja näyttivät odottavan jotakin.

Silloin palasi Kirka sisään keltaisen oviverhon takaa, jonka hän veti syrjään. Joukko harsottomia naisia, joiden posket hohtivat, ja joilla oli jalokivillä koristetut komeaväriset hameet yllä, tuli sisälle ja asettui leveän oviaukon eteen levitetylle paksulle intialaiselle matolle. Kukin näistä naisista kantoi jotakin soitinta kädessään; millä oli canunharppu, millä intialainen huilu, millä hopeakello, millä rumpu ja millä mikin. Kirkan annettua merkin näille soittajattarille, rupesi heistä jokainen kaiuttamaan soitinta. Ja kaikki soittimet yhtyivät hurjantahtiseksi kovaääniseksi soitoksi, joka kiihtyi ja koveni hetki hetkeltä. Salaisten katsojienkin soppeen kajahti se kovin vahvasti, ja huilujen kirkuvat juoksutusäänät viilsivät repäisten heidän korviaan.

Hetken aikaa oli tätä soittoa kestänyt, kun muutamat nukkuvista fidaaveista rupesivat heräämään. Nopeasti riensivät maljoja kantavat palvelijat silloin esille, kaatoivat hopeamaljoistaan korkeisiin pikareihin vaahtoavaa juomaa ja ojensivat pikarin heräävälle fidaaville. Kun nämät, vielä uni silmissä, eivät itse tarpeeksi tanakasti ottaneet kiinni pikarista, tukivat palvelijat heidän kättänsä, kohoittaen pikarin heidän huulilleen.

— Se on huumaavaa hashish-juomaa — kuiskasi erakko.

Yhä useampi fidaavi heräsi ja maisteli tulista hashish-pikaria. Soitto jatkui kiihtyvässä tahdissa, ja räikeät huilujuoksutukset viileskelivät korvakalvoja. Kun melkein kaikki fidaavit olivat hereillä ja maistelleet hashishia, joka näytti polttavan heidän suonissaan ja panevan heidän silmänsä omituisesti hehkumaan, ilmestyi leveästä oviaukosta saliin kymmenkunta kultakuteisiin vaatteisiin puettua miespalvelijaa, jotka kantoivat leimuavia, myskille tuoksuhtavia ambrasoihtuja. He muodostivat soihtukujan oven eteen. Seuraavassa tuokiossa astui oviaukosta sisälle purppuranpunaiseen silkkikaapuun puettu mies, jolla oli läpituonkevat katseet ja kotkannenä, ja jonka pitkä harmahtava parta valui alas rinnalle. Hänellä oli hidas astunta ja kuninkaallisen käskevä ryhti. Okeassa kädessään hän piti kultasauvaa, ja hänen päässään loisti valkoinen, jalokivistä hohtava silkkiturbaani. Leveän oviaukon vieressä, salakäytävään päin, oli kohoama, jota eivät Haoma ja Vohumeno vielä olleet huomanneet, tarkkaavaisesti katsellessaan fidaaveja ja heidän herättäjiään ja juomalaskijoitaan. Tälle kohoamalle johti muutama porras; punavaippainen ylpeäryhtinen mies nousi ylös nämät porrasaskeleet ja asettui seisomaan kohoamalle.

— Ibn es-Ssabbach — kuiskasi erakko pimeässä komerossa oleville.

Haoma ja Vohumeno olisivat sen arvanneet erakon sanomattakin, sillä niin huomattavasti punaviittainen mies erosi muista, niin käskevä ja hallitseva oli hänen katseensa.

Ibn es-Ssabbach ojensi kultasauvaansa, ja heti taukosi hurjatahtinen soitto. Juomalaskijat tarjosivat fidaaveille uudelleen hashish-juomaa, ja Ibn es-Ssabbach puhkesi puhumaan teräkselle kajahtavalla voimakkaalla äänellä:

— Polvistukaa, polvistukaa, sillä Allah lähettää alas henkäyksensä ja on nostava luonnon salaisuuksia kätkevän verhon, tarjoten teille paratiisin esimakua! Polvistukaa!

Ja kuin myrskyn kaatama nuori metsä, vaipui fidaavi-parvi alas.

Ibn es-Ssabbach ojensi uudelleen kultasauvaansa eteenpäin ja huudahti:

— Halkene kallioseinä ja näytä ihmeitäsi.

Samassa näytti todella salakäytävän aukon vastainen seinä repeävän kahtia, ja kumpikin puoli haljennutta kallioseinää väistyvän sivulle. Ja syrjään väistyneen seinän takaa tuli näkyviin ihmepuutarha, jonka puiden oksiin oli kiinnitetty kultakelloja. Nämät liikkuvat hiljaa ja kajahuttivat esille vienoja, omituisen sointuisia ääniä. Kirkkaat suihkulähteet pulppuivat puiden välissä ja vaaleanpunainen hohde valaisi koko puutarhaa.

Soittajat salissa alkoivat, merkin saatuaan, uudelleen kaiuttaa kiivastahtista soittoaan, johon nyt kuului yhtyvän voimakas, näkymätön, puutarhaan kätkeyty soittajajoukko. Ihmepuutarhan keskellä oli avara, puista vapaa paikka. Lukuisa joukko hienoihin harsohameisiin puettuja kauniita naisia, joiden silmät säihkyivät kilvan heidän tukkaansa siroitettujen jalokivien kanssa, ja jotka kantoivat käsissään kukkavihkoja, ilmestyi tälle aukeamalle ja alkoi soiton tahdin mukaan tanssia notkealiikkeistä hurjaa tanssia. Tanssiessaan he siroittivat ympärilleen kukkia, joista muutamat lensivät lähinten fidaavien jalkojen juureen.

Nuorten fidaavien silmät hehkuivat; huumaava soitto ja tulinen hashish-juoma tekivät tehtävänsä, saattaen heidät kohta hurjanintohimoisiksi. Vaistomaisesti rupesivat heidän jalkansa liikkumaan soiton tahdissa, ja pian aaltoili niin rotkosali kuin ihmepuutarha rajuna, tanssivain aaltomerenä, joka hetki hetkeltä vyöryi yhä kiihkeämmin. Joku fidaaveista tahtoi intohimon valtaamana syöstä ihmepuutarhaan, mutta silloin muutamat palvelijat Kirkan viittauksesta hyökkäsivät esiin ja pistivät pitkän keihään fidaavin ja puutarhan väliin, täten estäen häntä etemmäksi kulkemasta. Fidaavi silloin peräytyi ja yhtyi tanssiin, joka vastustamattoman pyörteen tavoin tempasi mukaansa kaikki fidaavit. Haoman ja Vohumenonkin päätä tämä hurja tanssi, jalkojen ja käsien huiskina rupesi huumaamaan, ja Haoma kuiskasi erakolle:

— Poistukaamme jo tästä Ahrimanin pesästä! Tarpeeksi olemme jo tätä raivokasta riehunaa nähneet.

— Tehkäämme niin, sanoi erakko.

Sisällä rotkosalissa sai joku ylen kiivaasti tanssiva fidaavi vaahtoa suupieliin ja kaatui maahan. Paikalla oli palvelija häntä ylös nostamassa, pannen hänet loikomaan lepovuoteelleen ja tarjoten hänelle uuden kulauksen hashish-juomaa. Hetken kuluttua sama fidaavi taas nousi seisomaan ja yhtyi tanssinpyörteeseen.

Miltei mahdottomaksi kävi jo estää juoman kiihoittamia fidaaveja hyökkäämästä ihmepuutarhassa tanssivien sulotarten luo. He etenivät etenemistään, voimakkaasti tarttuen palvelijoiden ojentamiin keihäisiin. Eräs roteva, kookas fidaavi tempasi palvelijalta keihään, ja tahtoi väkisin syöksyä puutarhaan. Kolme vahvaa palvelijaa sai hädin tuskin häneltä temmatuksi keihään takaisin sekä hänet peräytymään.

Haoma ja Vohumeno olivat juuri lähtemäisillään komerostaan, poistaakseen erakon seurassa; rotkosalin intohimoinen räyhä oli jo väsyttänyt heidät ja täyttänyt heidän mielensä inholla. Mutta heidän kääntäessään selkensä ristikkoaukulle hiipiäkseen pois, lakkasi soitto rotkosalissa äkkiä, tanssijattaret taukosivat tanssistaan ihmepuutarhassa, ja Ibn es-Ssabbachin malmi-ääni kajahti uudelleen:

— Vannokaa, kautta Allahin, kautta verenne, kautta ajallisen onnenne ja ijäisen autuutenne, järkähtämätöntä uskollisuutta Alamutin käskyille ja tikareille.

Fidaaviparvi vannoi tämän valan. Silloin julisti Ibn es-Ssabbach:

— Allah siis suo teille paratiisinsa esimakua!

Soitto alkoi uudelleen, tanssijattaret rupesivat taas tanssimaan, ja estämättä riensivät fidaavit nyt ihmepuutarhaan.

Haoma ja Vohumeno, jotka vielä olivat pysähtyneet fidaavien valaa kuulemaan, rupesivat nyt hiipivin askelin seuraamaan ijäkästä opastaan, takaisin salakäytävää pitkin.

Mikäli he poistuivat, hiljeni rotkosalin hurja melu, ja saavuttuaan salakäytävän suulle, kuulivat he sitä enää kaukaisena huminana, tai etäisenä meren myrskypauheena.

Vapaammin hengittivät kaikki kolme jälleen kiivettyään käytävän aukosta taivasalle. Lumimyrsky oli kokonaan asettunut, taivas vapautunut pilvistä, ja tähdet levittivät valkealle lumiverholle himmeätä tuikettaan.

— Kun nuoret fidaavit tämän yön ovat riehuneet, annetaan heille taas unijuomaa, he vaipuvat sitkeään uneen ja kannetaan nukkuvina takaisin Alamutin linnaan. Herätessään luulevat he todella kokeneensa paratiisin esimakua. He vannovat nyt selvällä päällä ollen uuden hirvittävän uskollisuuden valan Ibn es-Sabbachille ja ovat senjälkeen hänen järkähtämättömän uskollisia, sokeita aseitaan.

Näin kertoi erakko turvateilleen.

— Mikä vahinko — sanoi Haoma — että noiden voimakasten nuorten miesten into näin viedään harhaan, kuinka toivotonta, että heistä näin värvätään Ahrimanin taistojoukko! — Olen kuitenkin tyytyväinen, että omin silmin olen nähnyt kansojen ja Ormuzdin vihollisen ja hänen viekkaat tempunsa.

— Olet oikeassa — huomautti erakko — nuorta intoa ja nuoria voimia siinä sysätään väärälle uralle. Mutta kuka voi estää vuoritulvan syöksymistä?

Äänettöminä, kukin vaipuen omiin ajatuksiinsa, kulkivat he erakon majalle. Odotettuaan hieman aikaa, kunnes aamunkoiton ensi välke näyttäytyi itäisellä taivaalla, nousivat Kurdistaniin matkustavat ratsujensa selkään.

Erakko neuvoi heille tien, jota kulkemalla pian olivat pääsevät pois Alamutin vaarallisilta alueilta.

— Pysykää aina niin lähellä vasenta kallioseinää kuin suinkin — lisäsi vanhus — niin olette varmat siitä, etteivät hevosenne lumivaipan vuoksi erehdy ja astu harhaan.

— Suo anteeksi epäilykseni, vanhus, — pyysi Vohumeno jo istuessaan hevosen selässä. — Näen nyt, että sinulla on rehellinen ja hyvä sydän, ja siitä sinua kiitän.

Haomakin yhtyi hänen kiitokseensa:

— Suuresti olet meitä auttanut, vanhus! Palkitkoon Ormuzd päiväsi rauhalla ja terveydellä.

Lääkärierakon silmissä välkkyi liikituksen kuvastus. Seuraavassa tuokiossa hänen suunsa meni hymyyn, ja hän nauroi tuota hyvänsävyisää, sisällistä, omituisesti kihisevää nauruaan.

— Allahin haltuun! — toivotti ukko, taas muuttuen vakavaksi.

Kerivan seurassaan, alkoivat Haoma ja Vohumeno ratsastaa vanhuksen osoittamaa polkua pitkin.

* * * * *

Seitsemännen päivän illalla näkivät ratsastajat edessään laaksossa suuren Thabarma-järven.

— Onko senkin rannalla lunta? — kysyi Vohumeno.

— Ei se ole lunta — vastasi Haoma. — Täällä on ilma lauhkeaa. Se on suolakerrok, jonka järven vesi luo rannoille. Ja tästä myös varmasti tiedämme saapuneemme Thabarma-järvelle ja läntisten parsien asunnoille, sillä pyhä kertomus sanoo: "Suolarantaisen Thabarma-järven tienoilla syntyi suuri Zoroaster".

Valtava mielenliikutus heräsi Haomassa, kun tämä parseille niin merkillinen seutu aukeni hänen eteensä, ja vastustamattoman vaiston valtaamana hän astui alas ratsunsa selästä ja toimitti lyhyen hartautensa.

Kun he laskeutuivat alas tasangolle, tuli lukuisa lammasparvi heitä vastaan. Pitkiä, käyräpäisiä sauvoja kantavilta paimenilta, jotka olivat parseja, saivat he tietää, missä se Thabarma-järven rantasilta sijaitti, jotta tavallisesti kuljettiin etäiselle, maanpakoon ajetun kurdilaispäällikön, Mervimin asumalle saarelle.

ENSIMÄINEN LUKU.

Itämaan riemuisa kevät kukoisti voitokkaana. Auringon elvyttävä hymy lepäsi yli Raghan laakson ja oli jo houkutellettu esiin vihannat nurmikot maille ja lehdet puihin. Anahitan linnakukkulan ohi virtaava vuorijoki oli kevättulvista paisunut, ja sen pyörteet panivat nuoret kaislankorret vilkkaasti ja leikkillisesti pyörähtelemään. Joen varsilla kumarsivat korkeat liljakasvit suuria nuppujaan vettä kohti, ikäänkuin olisivat tahtoneet peilailia joen pinnassa tai juoda viileätä, vuorilta syökyvää vettä. Monet muutkin kukat, suuret orvokit ja vuokot, olivat nupulla; ne somistivat joen rantoja ja kertojattaren linnakukkulan ja joen välistä rehevänurmista niittyä.

Aamun viileä ilma ja kevätketojen tuoksahdus virtasivat Anahitan pieneen puutarhaan. Kertojatar istui jaspisrahilla, matala pöytä edessään. Hän ompeli kirkkaita läpikuultavia helmiä kultakuteiseen vyöhön.

Pöydän toisella puolen, jakkaralla, istui Anahitan ystävätär, Ferengis, joka kertojattarelle pienistä rasioista valikoitsi erikokoisia helmiä.

He olivat hetken ääneti, sillä työ veti kummankin mielenkiinnon puoleensa.

Luotuaan katseen Anahitan vyöhön, virkahti Ferengis:

— Saat ihmeen kauniin juhnavyön, valtijatär. — Luuletko jo tänä keväänä tarvitsevasi sitä käyttä?

— Sitä toivon, sillä Kurdistanin viestit ovat viime aikoina kaikki olleet hyviä ja rohkaisevia.

— Saanko minä seurata sinua shaahin linnaan juhlapäivänäsi?

— Saat, Ferengis. Mutta et shaahin valtaistuimen eteen, sillä siinä minun täytyy yksin esittää Mervimin asia.

— Etkö pelkää mahtavaa suurherraa, eikö sinusta ole outoa puhua hänen kanssaan kahden kesken?

— Olen sitä usein ajatellut; välistä se todella tuntuu oudolta, ja pelkään, että ääneni on vapiseva. Mutta jos Parsi tuo minulle varmuuden Mervimin oikeudesta, toivon saavuttavani rohkeutta ja tyyneyttä.

— Onkohan suurherra kiivas, ja ovatko hänen katseensa terävät?

— Hän taitaa olla ankara, mutta ankara oikeuden puolesta. Ja kun hän huomaa minun puolustavan sorretun asiaa, on hän varmaankin oleva minulle lempeä.

— Mutta tiedätkö, valtijatär, että yhä pelkään vääriä todistuksia. Pelkään, että kavala maaherra Jusuf lähettää hoviin voimakkaita vastatodistajia. — Kuinka surullista, jos joutuisit vaaroihin!

— En niitä voi väistyä. Päivä päivältä tehtäväni mielestäni suurenee ja muuttuu pyhäksi; sen rinnalla kaikki minusta tuntuu vähäiseltä. Levottomana odottelen suurta juhlapäivääni. Ensin maailma minua peljästytti. Vanha Tumadir minulle kertoi ihmisten olevan häijyjä. Nyt en enää tunne levottomuutta, vaan tuo suuri maailma vetää minua puoleensa; ikävöin suuresti sitä hetkeä, jolloin saan ruveta täyttämään Allahin yleviä määräyksiä. Ja kun ajattelen, että minä olen valittu noiden määräyksen toteuttajaksi, nöyrtyy sydämeni kiitollisuudesta ja heikkouteni tunnosta. — Ymmärrätkö sydämeni tunteita, Ferengis?

— Luulen ymmärtäväni, valtijatär. Mutta minä en voi yhtä suuresti rakastaa tehtävääsi kuin sinä. Sillä pelkään sitä, koska se saattaa turvallisuutesi vaaraan.

Anahita näytti vaipuneen ajatuksiinsa. Vaistomaisesti hän päästi vyön kädestä ja nousi seisomaan, nojaten puutarhamuuriin ja katsellen alas joen varsilla leviävää hymyilevää niitylakeutta. Vielä kauemmaksikin siirtyivät hänen katseensa aina näkörajalle saakka, missä Elbursharjanteet ja mahtava Demavend kohosivat ilmoille.

Tasaisesti kohoili Anahitan povi, kun hän hengitti kevään elinvoimaista ilmaa; ja avaran ja vapaan luonnon ja auringonpaisteen hurmaus valtasi hänen mielensä. Sinä hetkenä hänessä taas, kuten viime aikoina monasti, heräsi kaukopyrkimys elämän tuntemattomille päivänpaistemaille. Mutta tämä pyrkimys ei ollut rajua, ei intohimoinen eikä kärsimätön; se oli hiljainen, kärsivällisen odottava, kuin heränneen kevätkukan odotus, että aurinko sillekin soisi riemastavan hohteensa.

Ferengis oli muulloinkin joskus huomannut Anahitan sinisilmissä tuon hiljaisen haaveiluverhon; ja senpä vuoksi hän nyt, kuten ennenkin, vaikenä, koska ei tahtonut karkoittaa valtijatartaan hänen

aatoksistaan.

Odottamaton seikka kuitenkin katkaisi Anahitan haaveilun.

Ulkomuurin rautaportilta kuului kolme jymeätä kolkutusta, jotka panivat Anahitan ja hänen ystävättärensä säpsähtämään. Ihmettelevinä odottivat molemmat lähempiä kuulumisia tästä ulkomaailman viestistä. Eivätkä ne pitkään viipyneet. Tummaverinen portinvartija toi hetken kuluttua Anahitalle papyryskäärön, jonka ympäri oli köytetty silkkirihma. Vartija virkkoi, ojentaessaan kääriä kertojattarelle:

— Kurdistanista tullut pikaratsastaja toi tämän sanoman sinulle, valtijat.

Vartijan poistuttua, katkaisi Anahita silkkirihman, kääri auki papyrys-liuskan ja luki siitä ääneen ystävättärensä kuullen:

'Tämän sanoman lähettää Thabarma-järven rannoilta
kertojattarelle, Anahitalle, parsi Haoma.

Asian tiedustelu on nyt lopullisesti päättynyt, kaikki on hyvin käynyt, kaikki on selville saatu. Mervimin viattomuus on löytänyt lukuisia todistajia: koko läntisen parsien heimon sekä suuren lukumäärän islaminuskoisia, jotka vihaavat Jusufin ilkivaltaisuutta. Uskonsa ja miehenkunniansa kautta ovat kaikki valmiit todistamaan Mervimin viattomuutta ja todistuksensa tueksi tahtovat he vanhoa sielunsa autuuden toivon kautta totta puhuvansa. Vakaumuksesi Mervimin syyttömyydestä, kertojatar, siis olkoon yhtä varma kuin minunkin. Palavasti halajan päästä armaille asuinseuduille ja sinun silmiesi eteen kaikkea kertomaan. Tämän sanoman tuojan lähetin päivää ennen omaa lähtöäni, ja itse olen levottomana jouduttava ratsuani vuoriharjanteiden yli hiljaisen tyyssijasi suojamuurien luo.

Parsi Haoma sinulle lähettää kaukaisilta mailta sydämensä tervehdyksen.'

Liikutuksen ilme nousi Anahitan kasvoihin, kun hän oli lukenut tämän kirjallisen viestin, ja Ferengis näki hänen silmissään ilon omituisen verhotun välkkeen, ilon, joka oli lähellä puhdistavan surun yleviä tunteita.

Vielä kerran Anahita ääneti silmäili papyrysluskaa; käärittyään sen kokoon hän sanoi Ferengikselle:

— Tahdotko noutaa minulle rukousmattoni? Lähden kattopuutarhaan, sillä sydämeni vaatii minua astumaan Allahin kasvojen eteen.

Mieli täynnä uhkuvia tunteita kulki Anahita katolle johtaville marmoriportaille ja niitä myöten kattopuutarhaan. Siellä olivat jo ruusupensaat nupulla, ja sielläkin rehoitti vaaleanvihreä nurmi. Ragha haamoitti alempana laakson etelälaidalla aamuauringon kultahohteessa.

Anahitan riemuntunteet kuohahtivat niin yltäkylläisinä ja hän tunsikin voimakasta tarvetta purkaa tunteenrunsautta palavaan rukoukseen, että hänen mieli heittäytyä polvilleen pehmeälle nurmikolle. Mutta hän malttoi itsensä ja nojautui kattopuutarhaa ympäröivään muurireunustaan, Ferengiksen tuloa odottamaan. Joukko lumivalkeita kyyhkysiä lähestyi kuultavan pilven tavoin kattopuutarhaa ja laskeutui istumaan muurireunustalle, lähelle Anahitaa. Kertojatar piti näiden siivekästen vierasten tuloa hyvänä enteenä — ne saapuivat vallan kuin häntä onnittelemaan.

Ferengis oli jo ehtinyt noutaa rukousmaton, oli tuonut sen kattopuutarhaan ja levitti sitä äänettömänä hietakäytävälle. Kun hän poistui, kuuli Anahita hänen askeleidensa rapinaa ja kääntyi. Pestyään kätensä suihkulähteen raittiissa vedessä, hän vaipui polvilleen matolle ja rukoili:

"Tyttäresi, oi Allah, on niin täynnä riemua suuren armoni vuoksi, ettei hänen sydämensä löydä sanoja sinua kiittääkseen, nyt kun kaikki odotukset toteutuvat, kun toimintani päivä alkaa. Mieleni ilo ja nöyrä kiitollisuus on niin suuri, että toivoisin kaikkien ihmisten kerran sellaista kokevan, jotta hyvät vielä enemmän heltyisivät ja pahat nöyrtyisivät sinua palvelemaan. Rukoukseeni suljen myös hänet, joka asiaasi on ajanut, oi Allah. Palkitse hänen uskollisuutensa suomalla hänelle armoni, vaikka hän onkin väärauskoinen, tai vuodata hänen sieluunsa oikean uskon valoa."

Mieli tyyntyneenä lopetti Anahita lyhyen rukouksensa. Elämä tuntui hänestä uudistuneelta ja laajenneelta, ja auringonvalon kirkastama laakso, joka kevätisen viehkeänä levisi hänen edessään, herätti hänessä toivon, että Allahin suoma kevättonni ja valonriemu leviäisi yli maanpiirin, herättäen kaikissa sydämissä oikeuden ja ihmisrakkauden ylevät sisartunteet.

TOINEN LUKU.

Saman päivän illalla, jolloin viesti Kurdistanista oli tullut kertojattarelle, saapuivat Haoma ja Vohumeno auringonlaskun ajoissa Anahitan linnan ohi virtaavan joen kivisillalle. He olivat ratsastaneet nopeasti; hevoset korskuivat ja niillä oli vaahtoa suussa. Heidän ratsastettua kivisillan yli, pysäytti Haoma orhinsa ja katseli ihastuneena kotilaaksoa ja punahohteisia vuortenhuippuja. Sitten hän virkkoi toverilleen:

— Kulje sinä edellä vuorikoskelle ja kokoa tamariskioksia kotiliettä varten. Minä poikkean kertojattaren luo matkamme tuloksia ilmoittamaan ja palaan kohta jälessäsi.

— Teen, kuten haluat, valtijas — sanoi Vohumeno ja käänsi ratsunsa vuorikoskelle päin.

Haoma laskeusi alas orhinsa selästä ja köytti uskollisen eläimen kiinni joen rannalla kasvavaan plataaniin. Kerivanin jätti hän hevosen luo ja rupesi itse astumaan kertojattaren linnaylännettä kohti. Hän oli koettanut äskeisiin sanoihinsa: minä poikkean kertojattaren luo — panna niin tyyneen äänenväreen kuin suinkin. Mutta itse teossa hän raivokkaan levottomasti halusi jälleen nähdä Anahitan. Ja kuta lähemmäksi hän tuli kertojattaren linnaa, sitä kiivaammin sykki hänen sydämensä, sitä rajummin syöksähti veri hänen suonissaan. Nyt piti pitkän talven kestäneen kaihomielisen odotuksen päättyä, nyt hän taas oli näkevä nuo sanomattoman vienot safiirinsiniset silmät.

Haoman ovenvartijalle näyttämä pieni sormus oli päästänyt hänet sisäpihalle, ja siellä hetken odotettuaan sai hän vartijalta kuulla, että kertojatar häntä odotti suuressa etusalissa.

Kun Haoma astui tähän tuttuun huoneeseen, tunsu hän itsensä niin hengästyneeksi ja tunteidensa valtaamaksi, ettei hän aluksi saanut sanaakaan sanotuksi. Anahitan sulous myös tuntui häikäisevän hänen katseensa. Hänen mielestään Anahitan kauneus kuluneen pitkän eron aikana vielä oli lisääntynyt: hänen vartalonsa oli lapsekkaan hennosta tullut neitseellisen siroksi ja solakaksi, hänen kasvonsa muuttuneet sopusuhtaisen täydellisiksi. Ainoastaan silmät olivat entiset, kirkkaat, hyvät ja sanomattoman vienot lapsensilmät.

Anahita seiso i suihkulähteen ammela i dan ääressä ja loi Haomaan tervehdykseksi avoimen katseen täynnä kiitollisuutta ja sydämellisyyttä. Tämä katse, jota Haoma niin kauan oli kaihonnut, saattoi hänet masentuneeseen hämmästytilaan; hän loi alas luomensa ja seiso i siinä kuin rikollinen Anahitan edessä.

Anahita huomasi hänen hämmästyksensä, jota luuli ujoudeksi, ja katkaisi hiljaisuuden, virkkaen:

— Terve tuloasi, Haoma, pitkältä ja vaivaloiselta matkaltasi! Me olemme jo kaikki täällä suuresti kaihonneet paluutasi ja — tietojasi.

Huomattuaan, että Haoma yhä seiso i, lisäsi hän:

— Suvaitse istua, sillä lienet väsynyt matkasi jälkeen.

Hän osoitti lähdeammeen vieressä olevaa korkeata patjaistuinta, jolle Haoma laskeutui istumaan, sittenkuin kertojatar itse oli istunutunut ammeen tasaiselle marmorijalustalle. Anahitan kirkkaasti helähtänyt ääni oli rohkaissut Haomaa; hän loi nyt ylös katseensa ja sanoi:

— Kaikki on hyvin päättynyt. Mervimin syyttömyydestä ei enää voi olla vähintäkään epäilystä. Niin moni parseista, jopa Kurdistanin muistakin asukkaista on valmis todistamaan Jusufia vastaan, kertomaan hänen ilkitekonsa, ja myös valalla puolustamaan Mervimin viattomuutta. Huomiota herättämättä sain kaikki kuulustelluiksi, ja kun kaikki, kuin yksi mies, puhuivat samaa, puolustaen Mervimiä, moittien ja kiroten Jusufia, tuli vakaumukseni lopulta järkähtämättömäksi.

— Paljon olet vaivaa nähnyt, paljon olet uhrannut vieraan asian vuoksi. En minä sinua voi koskaan palkita, vaan olen alati sulkeva sinut rukouksiini, anoen Allahilta sinulle runsasta palkintoa.

Haoma, joka, peläten silmiensä liiksi tulkitsevan tunteitaan, oli luonut katseensa ohi kertojattaresta, ei nyt voinut olla häneen katsomatta, vaan kiinnitti häneen silmäyksen, joka oli niin täynnä palavinta hehkua, että kertojatar ehdottomasti loi katseensa alas.

Haoma virkkoi samassa:

— Suurin palkintoni on se, että saan ajaa sinun asiaasi, sillä se on minulle pyhä.

Ja hänen sydämensä tunteet pyrkivät kaikki kuohahtamaan esille ja sano i n pääsemään ilmoille. Mutta hän sai ne taas hillityiksi ja jatkoi retkensä selontekoa:

— En tyytynyt vaan yhden seudun todistuksiin, vaan kuljin kyläkunnasta kyläkuntaan, seurustellen eri ihmisten kanssa, heidän olojaan ja mielipiteitään tutkistellen. Kaikki vaan tunnustivat: Mervimille on suuri vääryys tapahtunut, ja Jusuf on sydämetön kansan painajainen.

— Tätä varmuutta vaan olen kaivannut, ja koska sinä sen olet saavuttanut, en sitä minäkään epäile.

— Sitä on enää mahdoton epäillä. — Joukko tärkeimpiä todistajia Mervimin ja hänen perheensä seurassa on jo lähtenyt Raghassa asuvien, Mervimille ystävämielisten kurdien luo. Saatat vielä kuulustella heitä kaikkia, jotta sinun ei tarvitse luottaa ainoastaan minun sanaani.

Haoma puhui hiljaisella äänellä, sillä hän pelkäsi ilmaisevänsä syvää mielenliikutustaan.

— Minulle riittää jo sinun järkähtämätön vakaumuksesi.

— Liiaksi luotat ihmisiin. On hyviä ihmisiä, mutta on paljon pahojakin. Tosin olen koettanut toimittaa tiedustelun niin salaisesti kuin suinkin. Kaikkia, joiden kanssa olen Mervimin asiasta puhunut, olen pyytänyt siitä vaikenemaan, ja ovat he sen minulle luvanneet. Tästä pelkästä tiedustelusta ei siis sinulle vielä vaaraa syntyne. Mutta niin pian kuin olet asian shaahille ilmoittanut ja hän ottaa sen tutkittavakseen, on mahdotonta välttää sen julkisuutta. Silloin pelkään suurten vaarojen sinua uhkaavan.

Haoma puhui kiireisesti ja sen tavoin, joka koettaa erityisellä äänen painolla saada toisen varmaksi puolustamansa seikan välttämättömyydestä.

Mutta Anahita virkkoi:

— En voi asiata tuonemmaksi lykätä. Niin pian kuin olen saanut tiedon siitä, että puolustan oikeata asiaa, on velvollisuuteni viipymättä ilmoittaa se shaahille. Muuten olisin arvoton ja halpa ase Allahin kädessä.

— On luonnollista, että tulet puolustamaan Mervimin asiaa. Mutta sen vaikeudet ja vaarat neuvovat olemaan varovainen ja lykkäämään sen ilmoituksen tuonemmaksi, kunnes olemme neuvoitelleet viisasten ja kokoneiden miesten kanssa. Alati olen muistellut suurvisiirin varoittavia sanoja, kun hän ilmaisi yritykseen yhdistyvät suuret vaarat. Muista, että tämä on ensimmäinen tehtäväsi, ja että se on perin vaarallinen. Säästä itseäsi.

— En voi itseäni säästää. Allahille ja kansalle tekemäni lupaukset vaativat minua unhoittamaan itseni ja viipymättä rientämään poljettua oikeutta puolustamaan.

— Juuri senvuoksi sinun tulee olla varovainen ja säästää itseäsi, jollei itseäsi varten, niin muita varten. Sillä moni toinen vielä odottaa oikeutta sinulta. Olet vielä kokematon; älä punnitsematta syöksy vaaroihin ja turmioon. Suurvisiirin kanssa vielä tulee neuvotella. Hänkin on puolestaan asiaa tutkinut. Kuunnelkaamme ensin hänen mielipidettään.

Kertojatar oli noussut seisomaan, ja Haoma noudatti hänen esimerkkiään, huomaten nyt, että hän jo oli viivähtänyt.

Ennen lähtöään hän vielä lisäsi:

— Mervim tulee itse vielä kanssasi puhumaan. Hän tuo myös todistajat mukaansa, jos heitä tahdot kuulustella. — Mutta kiitollinen olen sinulle, jos vielä ennen lähtöäsi shaahin luo, lähetät minulle sanan, että sinua vielä kerran tapaan, ennenkuin liityn todistajien joukkoon, joita shaahi on kuulusteleva.

— Sen lupaan sinulle, Haoma.

Nähdessään Anahitan siinä seisovan miettiväisenä ja surullinen ilme kasvoissa, virkkoi Haoma:

— Paheksutko käytöstäni ja neuvojani, Anahita?

Anahita loi Haomaan avoimen hyvän katseensa, ja sanoi:

— Kiittämätön olisin, jos sinua paheksuisin. Päinvastoin olen elinaikani sinulle sydämestäni kiitollinen.

Haoma vastaanotti hänen katseensa katuvaisella ja surullisella silmäyksellä.

— Olen milloin tahansa valmis sinua palvelemaan. — Jää hyvästi!

Näin sanottuaan poistui Haoma kertojattaren luota.

Vakavana ja mietteisiin vaipuneena kulki Anahita sisähuoneisiin. Pienessä huoneessa, jonka

permantoa peitti pehmeä matto ja jota valaisi hopealamppu, istui Ferengis odottamassa. Ystävätär huomasi heti Anahitan mieltäväisen ilmeen ja kysyi:

— Oletko surullinen, valtijatär?

— Mieleni on vakava ja täynnä ajatuksia — vastasi Anahita.

— Eivätkö Parsin uutiset olleet hyvät?

— Ne olivat kyllä hyvät. Mutta hän itse näytti levottomalta, hänen katseissaan oli jotakin outoa, jota melkein pelkäsin, ja lähtiessään hän näytti niin surulliselta.

Vilkas Ferengis huudahti silloin:

— Ehkä hän sinua...!

Sen pitemmälle hän ei jatkanut, vaan hillitsi itsensä, punastui ja virkkoi korjaten:

— Ehkä hän pelkää yrityksen vaaroja... tai kenties hän oli väsynyt matkasta...

— Hän on tehnyt minulle suuren palveluksen... sanoi Anahita.

Ja ystävättäret vaipuivat kumpikin ajatuksiinsa.

KOLMAS LUKU.

Kun Haoma Anahitan linnasta poistuttuaan nousi orhinsa selkään, oli jo pimeä laskeutunut maille. Hän käänsi ratsun vuorikosken suuntaan ja jätti suitset höllyksi, antaen eläimen vapaasti kulkea edelleen.

Nyt, kun hän oli yksinään, puhkesi tunteiden myrsky valloilleen. Ja tuosta ensin epäselvästä kuohunnasta rupesi yhä enemmän selviämään voittamaton tietoisuus: hän rakasti kertojatarta, rakasti häntä koko sielunsa hehkulla, rajusti ja kuolettavasti. Mikä riemu tuossa tietoisuudessa!

Ratsu juoksi nopeata ravia edelleen, ikäänkuin se halukkaasti olisi pyrkinyt seimen ääreen tai lepäämään.

Mikä riemu tuossa Haomalle selvinneessä tietoisuudessa! Mutta myöskin: mikä epätoivo!

Hän, erakko, joka oli vetäytynyt pois ihmisasunnoilta, joka oli luopunut muiden elintavoista, toiveista ja himoista, lupautuen yksinomaisesti Ormuzdin palvelukseen, hän tunsi nyt näin oudon viehkeitä ja rajun hehkuvia tunteita!

Ja ken oli näiden tunteiden esine? — Epätoivoisena Haoma näin kysyi itseltään. Ja hän tiesi jo ajattelemtakin vastauksen: kertojatar, viaton impi, joka oli tehnyt ainaisen siveyslupauksen, joka oli kansan edessä vannonut luopuvansa maallisista tunteista, omistaen kaiken intonsa jumalalliselle asialleen. Mikä mielettömyys oli siis tuollainen rakkaus, kuinka oikeudeton jopa rikollinenkin! Nämät tunteet liikkuvat Haoman sielussa, temmeltäen kuin tuulen pyörteet myrskysäällä. Hänen päänsä oli vaipunut alas rinnalle, ja hevonen juoksi nopeasti, ohjaamatta edelleen. Kun sen kaviot äkkiä kalskoivat tasangon kiveä vastaan, nosti Haoma päänsä, ja huomasi edessään lukuisia tulia. Tarkemmin katsottuaan, havaitsi hän olevansa vallan lähellä Raghaa. Ratsu, joka vapaasti oli saanut valita suuntansa, oli heti kääntynyt pois vuorikosken polulta ja ruvennut juoksemaan kotiansa Raghaa kohti.

Haoma heräsi, tämän huomattuaan, todellisuuteen, käänsi ratsun rotkoasuntonsa suuntaan, ja päätti nyt tarkemmin pitää polustaan huolta.

Vaan silmänräpäykseksi tämä huomio keskeytti hänen äskeisten ajatustensa juoksun. Sillä ne olivat pakollisia, välttämättömiä, ne olivat hänelle välttämättömiä, kuin se ilma, jota hän hengitti.

Kuinka toisenlaiset olivat nuo hänen tunteensa olleet ennen hänen lähtöään tiedustelumatkalle! Keväiseen hohteeseen olivat ne verhonneet koko maailman. Elämänilo oli tuntunut puhtaalta, ihmiset hyviltä ja kaikki pyrinnot helpoilta toteuttaa. Ja nuo sanomattoman vienot ja hyvät katseet olivat tunkeneet hänen sieluunsa, lämmittäen ja nuorentaen sitä. Hän oli ihaillut niitä, kuten kevättä kauan kaihonnut ihailee taivaan säteilevää siniä, tuoksuvaan kedon kukkaa tai lyhytaikaista iltaruskoa, joka herättää mielessä sopusointuisen kaukopyrkimyksen. Hän olisi päiväkaudet voinut istua noita viattomia

silmiä katselemassa, sydän vavahdellen puhdasta riemua luonnon harvinaisen mestariteoksen vuoksi. Ja hän oli rukoillut palavan kiitosrukouksen Ormuzdille siitä, että valoisa elämän ruhtinas oli antanut hänen innostua tästä taivaallisesta kauneudesta ja näin saada maailman kärsimyksiä ja synkeyttä hautovalle mielelleen sopusointuisan sovituksen esimakua. Hänelle oli selvinnyt maailman kaikkisuuden suuremmoinen ja julma arvoitus, ja hän piti maallisia kärsimyksiä vähäisinä, etenkin omien epäilyksiensä tuottamia tuskia häviävän mitättöminä sen saavuttamansa aatoksen rinnalla, että Ormuzdilla ja häntä ylempänä olevalla salaisella Perusvoimalla oli tarjona maan tomussa kärsineille olennoille niin riemastavia ja kirkastavia valonvälkkeitä, niin aavistamattoman kauneuden ihmeilmestyksiä, että heikko ihmishenki vasta läpikäytyään pitkän kärsimys- ja karaistus-kehityksen, saattoi niitä tajuta ja niistä kokea autuaallista riemua. Tällaisen valonvälkkeen oli Ormuzd luonut hänen sieluunsa, ja se oli koko talven valaissut ja lämmittänyt hänen mieltään ja tulistanut hänen toimitarunaan. Mutta talvi ei vielä ollut lopussa, kun jo voimakas kaiho oli alkanut hänen sydäntänsä ahdistaa. Se kaiho oli ollut niin rajua, että hän levottomana päivä päivältä oli toivonut tiedustelutoimensa loppuvan ja pääsevänsä palaamaan kertojattaren luo, jonka sulo tenhovoiman tavoin veti häntä puoleensa. Nyt hän oli palannut ja nähnyt nuo ihmeelliset sinisilmät, nähnyt niiden viattoman kirkkaan välkkeen, ja nyt hän rajusti halusi, että niidenkin katseet muuttuisivat hehkuviksi, että tämä hehku heijastuisi häneen, yksinomaan häneen. Ja kun hän vaan sitä ajatteli, tunsii hän verensä kiivaammin pulppuilevan suonissaan, niin kiivaasti, että hän luuli sydänkalvojensa ja ohimosuoniensa siitä revähtävän. Tähän hänen intohimonsa kuohahdukseen pujahti äkkiä kipeästi koskeva tunne, ikäänkuin himmeä katumus tai tunnontuska. — Eivätkö nuo viattomat sinisilmät tarveltyisi ja kadottaisi hohdettansa, jos hän vielä loisi niihin silmiensä hehkua, niistä samanlaista esiin houkutelakseen? Ja eivätkö hänen intohimoiset silmäilynsä jo olleet himmentäneet tuota kirkasta safiirinsiniä, eivätkö ne jo olleet luoneet levottomuutta ja häiriötä tuohon selkeään lapsensieluun?

Siinä Haoman näin ajatellessa, oli tie kulunut ja päättynyt vuorikosken partaille. Koski kohisi vielä mahtavampana, kuin Haoman lähdonaikana syksyllä, sillä keväiset vuoristotulvat olivat sen vesijoukkoja paisuttaneet.

Niin itsepintaisesti Haoman tunteet kuohuivat, ettei hän, kuten aina ennen pitemmän aikaa yksinäisiltä asuinsijoiltaan poissa oltuaan, iloinnut aatekehityksensä jälleennäkemisestä. Vaistomaisesti hän astui ratsun selästä ja köytti sen pitkästä hinnasta kiinni plataanin runkoon, jotta se aamun sarastaessa saattoi ruveta, syömään vuoriylänteiden rinteillä kasvavaa ruohoa. Sitten hän riensi luola-asuntoonsa. Vohumeno oli sinne koonnut pinon tamariski-oksia, joita Haoma latoi kotiliedelle, ja jotka hän, lukien lyhyen rukouksen Avestasta, sytytti palamaan. Loimuavassa liesivalaistuksessa katseli hän ympärilleen luolassa ja huomasi, että kaikki oli entisellään. Ei kukaan hänen poissaollessaan ollut käynyt tätä syrjäistä asuntoa häiritsemässä.

Haoma istuutui vuoteelle ja aikoi heittäytyä siihen pitkäkseen odottamaan tamariskioksien hiiltymistä. Vohumeno varmaankin — niin hän arveli — oli jo väsyneenä matkasta, paneutunut levolle, koska häntä ei Haoman rotkon tienoilla näkynyt ja koska ei hänen luolaltaan enää kuulunut mitään kolinaa tai ääntä. Osoittivathan tähtien asennot, että jo oli myöhäinen hetki saapunut.

Ja Haoman tunnekuohahdus alkoi uudelleen.

Kotilieden levittäessä hohdettansa hämäräiseen luolaani, — näin soluivat hänen ajatuksensa edelleen — tähtien kirkkaimmillaan tuikkiessa, hiljaisuuden vallatessa maan ja unen luodessa virvoitusta muiden kuolevaisten jäseniin ja mieliin, ääretön kaipaus kouristaa sydäntäni ja sanomaton hellyys vavahtelee sielussani!

Nämät ajatukset saattoivat hänet kovin levottomaksi; hän ei voinut pysyä istumassa vuoteensa laidalla, vaan hän nousi kuin salaisen voiman pakoittamana ylös ja rupesi kuumeisen vilkkaasti astumaan edestakaisin luolan kivipermantoa.

Kun hän ajatteli, että hänen toivonsa oli turha ja ettei hänen hehkuva rakkautensa koskaan voinut saavuttaa tyydytystä, tunsii hän epätoivon puuskauksen kulkevan sielunsa läpi. Luolan ilma oli hänestä ummehtunutta ja kuumaa, ja hänestä tuntui, kuin olisi se tukehuttanut hänet, jos hän kauemmin olisi viipynyt sisällä. Hän syöksyi senvuoksi ulos ja riensi kosken ylimmälle partaalle. Siellä hän ojensi kätensä kosken vaahtoja kohti ja valeli sen vedellä polttavia ohimoitaan.

Kuinka mahtavasti koski pauhasi, kuinka voimakas oli sen hyökyvä povi, kuinka viileä sen roiskuva aalto. Joutuisana kuin myrsky se kiiti esille kaukaa, kaukaa, jostakin kuivumattomasta, salaisesta vuorilähteestä, ja kiireisesti se riensi edelleen jotakin etäistä, tuntematonta päämäärää kohti!

Hetkeksi valtasi Haoman huumaus. — Mitähän, jos hän olisi syöksynyt tuohon viileään, vaahtoisan pehmeään virtavuoteeseen? Se tuottaisi suloisen rauhan ja jäähdyttäisi veren ahdistavan polton. Se tuodittaisi kaikuvalla soitollaan sulouneen, josta ei mikään myrsky kykenisi jälleen valveille samaan!

Mutta tämä oli vaan hetken huumaava mielijohde, epätoivon tuottama päänäpistö. Kun Haoma seuraavassa tuokiossa katsahti säteilevää tähtitaivasta, ja kun öinen henkäys kantoi hänelle nuoren heinän ja vastapuhjenneiden kukkien tuoksuja, tunsu hän elinvoimien ja elämänhalun sisällänsä sykähtelevän. Ja kun hän taas katseli lakkaamatta alas soluvaa kosken kuohua, valtasi hänet elon hurmaus, ja hän ajatteli, että hänen rakkautensa oli yhtä voimakas kuin kosken syöksyvä aalto, jota ei mikään jättiläiskäsi voisi pysäyttää. Ja tämän rakkauden täytyi päästä voitolle, samoin kuin kosken vesi oli murtanut edestään kivenkovat esteet voitokkaasti syöksyen alas laaksoon. Olihan hänkin täynnä voimaa, ja hän oli syrjäyttävä kaikki, mikä vaan asettui hänen rakkautensa tielle. Hän oli menevä Anahitan luo, tunnustava hänelle kaikki, masentava hänen epäilyksensä ja arvelunsa, ja käännättävä hänet parsien uskoon, joka oli islamia monta vertaa ylevämpi. Hän oli valtaava ja voittava hänet itselleen ja oli hänen kanssaan pakeneva etäiselle Thabarma-järven saarelle. Ja siellä asuvat parsit olivat tunnustavat hänet destur mobedikseen — sen olivat he varmaan tekevät, sillä niin kunnioittavasti, niin halukkaasti olivat he kuunnelleet hänen uusia aatteitaan. Eikä tämä teko Ormuzdillekaan voinut olla epämieluisa, sillä ei Ormuzd suinkaan tahtonut vastustaa näin korkeata ja ihanaa onnea, joka oli heijastuva tuhansiin, lämmittäen ja innostaen. — Niin oli Haoma tekevä, se oli hänen järkähtämätön päätöksensä, ja sitä toteuttaakseen hän oli valmis äärimäiseen taisteluun.

NELJÄS LUKU.

Kuulusteltuaan Mervimia ja hänen todistajiaan, oli Anahita saanut varmuuden siitä, että kurdilaispäällikön asia oli oikea. Senjälkeen oli hän lähettänyt sanan suurvisiirille, että hän aikoi ilmestyä shaahin eteen poljettua oikeutta puolustamaan. Koska suurvisiiri Hassan Ibn Ali oli lähtenyt Kasviniin veronkantoa järjestämään, oli hänen poikansa Demur alamaisesti vienyt kertojattaren viestin perille shaahille. Jo oli shaahi määrännyt vastaanottopäivänsä ja antanut kuuluttaa sen isossa sinisessä moskeassa. Kaikki todistajat olivat siksi päiväksi kutsutut shaahin linnaan, ja Anahita oli lähettänyt erityisen viestin Haomalle.

Nyt oli tämän merkillisen päivän aatto tullut.

Anahitan palatsi oli kertomapäivää varten juhlallisesti kukilla koristettava, ja kun Ferengis kertojattaren toisten seurustelunaisten keralla lähti jokilaaksoon kukkia poimimaan, tahtoi Anahitakin yhtyä heihin, viettääkseen suuren päivänsä aattoillan vapaan luonnon helmassa. Vanha Tumadirin tuli heidän mukaansa. Ja koska kertojatar tänä aattopäivänä oli vapaa vartijoitta liikkumaan, missä vaan halusi, eivät eunukit seuranneet häntä jokilaaksoon.

Iltopäivää oli vielä kappale jälellä auringonlaskuun. Suuret juurikorit käsissä lähtivät he kaikki alas joen varsille. Ferengis oli ottanut syrinda-kitaransa mukaan soinnuttaakseen sen kieliä kukkaispoiminnan lomassa. Ilma oli jo viileä ja saattoi yhdessä vapaudentunteen kanssa hilpeäksi Anahitan mielen, joka viime päivinä vallinneen jännityksen aikana oli ollut vakava ja aika ajoin alakuloinen. Jokilaakson hymyilevillä nurmikoilla kasvoi tiheään suuria orvokkeja, joihin tuntuivat painuneen keväimen viehkeimmät tuoksut. Joen varsilla kasvavat suuret liljat olivat puhjenneet täyteen kukkaan ja kumartuivat haaveksivina vettä kohti. Niityllä, lähellä jokea, oli pehmeitä sammalpeitteisiä mättäitä. Yhdelle niistä laskeutui vanha Tumadir istumaan, ajatellen: teillä nuorilla on notkeat selät; noukkikaa te kukkasiasia. Minulla on jo oikeus istua ja katsella iloanne.

He olivat kaikki luoneet kasvoharjonsa syrjään. Leikkisä hilpeys valtasi kohta nuorten naisten mielet, ja vilkkaina he kumartuivat kukkia poimimaan. Ferengis taittoi suuren tuoksuvan liljan ja kiinnitti sen Anahitan povelle. Muut naiset seurasivat hänen esimerkkiään, kiinnittäen kukkia valtjattarensa tummiin hiuksiin. Pian oli Anahita kukkaiskuningattaren kaltainen. Puna oli noussut hänen poskilleen, hänen silmänsä loistivat ja hän taputti ilosta käsiään, toisten ihaillessa hänen kukkakoruaan.

Kun kukkaispoimijat hieman olivat väsähtäneet uutterasta kumartelemisesta, ja kun heidän korinsa jo olivat melkein täynnä kukkia, palasivat he mättäällä istuvan Tumadirin luo. Anahita istuutui viereiselle mättäälle, ja muut naiset ryhmittäivät Anahitan ja Tumadirin jalkojen juureen.

— Kerro meille, joku taru — sanoi Anahita Tumadirille.

— Lienette jo kuulleet useimmat tarinoistani — virkkoi Tumadir, joka ensin aina hetken antoi pyytää itseään, mutta joka kuitenkin mielellään kertoi ja lopulta aina tyhjentyä varastostaan löysi jonkun uuden kertomuksen.

— Sinäkö et enää tietäisi uutta kertoa! — huudahti Ferengis — sinä, jolla on kuuluisan Nasserin

veroinen taito ja kekseliäisyys kauniiden tarujen kertomisessa!

— Allah sinua estäköön minua Nasseriin vertaamasta, lapseni — huomautti Tumadir, kevyt närkästys äänessä. — Etkö tiedä, että Nasser veti ylitsensä profeetan ja hänen oppilastensa kirouksen, kun hän kertomuksillaan niin lumosi kansan, että se halukkaammin kuunteli häntä, kuin profeettaa.

Tehtyään tämän huomautuksen ja näin tyynnytettyään oikeauskoisen omantuntonsa, lasi Tumadir otsansa käden nojaan ja näytti miettivän, mitä hänen piti kertoa.

Hetken kuluttua hän kysyi:

— Olenko jo kertonut teille tarun kauniista Nefissasta, kyyhkysistä ja simpukasta?

— Et koskaan; kerro kerro! — huudahtivat kaikki.

Tumadir asettui silloin erityiseen asentoon, joka hänellä kertoessa oli tavallinen. Hän pani leuan vasemman käden varaan ja vasemman kyynäspään polven nojaan. Sen ohella hän hiljaa heilutti yläruumistaan, ikäänkuin antaakseen kertomukselleen parempaa vauhtia.

Ja hän alkoi:

Rikkaalla arapialaisella heimopäälliköllä, Kuiderilla, oli nuori tytär, Nefissa, joka tavattomasta kauneudestaan oli laajalti kuuluisa, ei ainoastaan oman heimonsa alueilla, vaan myös mitä kaukaisimpien heimojen, jopa beduiinienkin keskuudessa. Kilvan olivat nuoret miehet Nefissaa kosineet, päällikköjen pojat, rikkaat, köyhät. Mikä ihaili Nefissan kauneutta, mikä taas hänen ylhäistä sukuaan, mikä taas hänen rikkauttaan. Fantasioissa, erämaan hurjissa sotaleikeissä, oli moni taitavuuden- ja uljuuden-näytteillään koettanut lumota Nefissaa, sillä rohkeat ja voimakkaat kykenevät hehkuvammin rakastamaan, kuin pelkurit ja heikot. Mutta Nefissa ei ollut muiden naisten kaltainen: hän oli perin oikullinen ja vaativainen. Ivallisesti hymyillen hän työnsi luotaan jokaisen naimatarjoumuksen, joka hänelle hänen isänsä kautta tehtiin. Hänen isänsä, Kuider, oli niin heikko lapsensa suhteen, ettei hän voinut kieltää häneltä ainoatakaan hänen oikullisten mielihalujensa esinettä. Sen vähemmin tämä isä hentoi pakoittaa tyttärtään suostumaan vastenmielisiin naimatarjouksiin. Kuitenkin hän oli pahoillaan tyttärensä päättämättömyydestä, ja kun Nefissan naimaikäisyyttä jo oli jonkun aikaa kestänyt, sanoi vanha Kuider hänelle eräänä päivänä:

— Kultakäpyseni, määrää kosijoillesi joku vaikea tehtävä ja ota sitten puolisoaksesi se heistä, joka tuon tehtävän on suorittanut.

— Tahdonpa miettiä neuvoasi — sanoi Nefissa.

Ja siitä päivästä alkaen hän tuumi, mitä määräisi kosijoilleen tehtäväksi.

Lopulta hän päätti julistaa heille niin vaikean tehtävän, ettei kukaan sitä kykenisi suorittamaan. Ja kun Kuider eräänä päivänä kysyi häneltä:

— Silmäteräni, oletko jo kosijoiden koetehtävää tuuminut? — vastasi Nefissa:

— Sille annan käteni, joka tuo minulle sinisen tunturikyyhkyisparin, joka pesii ylimmillä kallionkielekkeillä erämaan laidalla. Mutta en tyydy yksistään kyyhkyispariin, tahdon myös sen pesän, jossa on kuusi elävää poikasta. Ja vielä tahdon suuren hopeanhohteisen simpukan Djebelvuoren yläharjanteilla olevasta syvästä tunturijärvestä. — Sille annan käteni, joka minulle nämät seikat hankkii.

Ja vanha Kuider lähetti kuuluttajia kaukaisimpienkin heimojen luo ilmoittamaan kauniin Nefissan määräämää kosimakoetta.

Kilvan riensivät kosijat erämaan laidalla kohoavan Djebelvuoren rinteille ja yrittivät nousta sen korkeimmille huipuille sinisiä tunturikyyhkyisiä pyytämään ja hopeanhohteista simpukkaa vuorijärvestä kalastamaan. Mutta moni suistui alas jyrkiltä rinteiltä, löytäen surmansa syvien kuilujen pohjassa. Joku onnistui pyytämään yhden sinikyyhkyn, joku taas simpukan kuoren, yksi ainoa sai pyydetyksi kokonaisen simpukan. Mutta kun he toivat Nefissan nähtäviksi nämät kokeidensa osanaiset tulokset, hymyili Nefissa heille sääliväisesti ja virkkoi:

— Tässä on vaan osa. Tahdon sinikyyhkyisparin, pesän, jossa on kuusi poikasta ja lisäksi hopeanhohteisen simpukan.

Kosijat hurmaantuivat Nefissan kauneudesta ja syöksyivät uudelleen vaaralliseen yritykseensä. Ja koska heidän epätoivonsa pakoitti heitä vielä suurempiin ponnistuksiin kuin ensi kerralla, suistui nyt moni, joka ensi yrityksellään oli kuoleman välttänyt, syvään kuolon kuiluun.

Näin kului pitkät ajat, ilman että kenenkään onnistui täyttää Nefissan määräämiä tehtäviä.

Kuiderin linnan vieressä levisi avara, tuuheiden puiden varjostama puutarha. Siinä käyskenteli Nefissa mielellään, usein oikullisten päähänpistojensa johdosta poistuen seuralaisnaistensa parista. Kerran, kun hän oli mennyt tavallista kauemmaksi, vallan lähelle puutarhan ulkomuuria, ja istuutunut lähteen partaalle, huomasi hän äkkiä lähteessä oudon miehen kuvan. Ja kun hän katsahti ylös, näki hän edessään kuluneeseen viittaaan puetun miehen, joka kantoi kädessään lintuhäkkiä.

Nefissa peljästy ja aikoi juuri vetää harson kasvoilleen, kun outo mies viittasi hänelle kädellään ja virkkoi:

— Älä peitä kasvojasi, kaunis Nefissa, minulla on oikeus niitä verhoista vapaina katsella, sillä minun on vihdoin onnistunut täyttää asettamasi ehdot.

Näin sanottuaan hän asetti rautalangoista tehdyn häkin Nefissan eteen, ja siinä näkyi todella kaksi sinistä tunturikyyhkystä, niiden pesä, jossa oli kuusi poikasta sekä pesän vieressä hopeankirkas vuorijärven simpukka.

— Vaan vilahdukselta olen ennen kasvojasi nähnyt — jatkoi outo mies — mutta niiden sulo on ainaseksi minut lumonnut. Olen vuosikaudet ponnistellut täyttääkseni asettamasi ehdot, ja kun viimein olen onnistunut, tulen luvattua palkintoa noutamaan.

Nyt oli Nefissa jo toipunut hämmästyksestään. Hän veti harson kasvoilleen ja virkkoi, tavallinen ivanväre äänessä:

— Miten voit todistaa, että kyyhkysset ja simpukka ovat oikeat?

— Sen näet itse — vastasi outo mies. — Näethän, että kyyhkysillä on helmenkirkkaat silmät ja höyhenpeitteiset jalat, ja että niiden höyhenpuku on taivaansininen ja kiiltävä. Ja simpukka on hopeanhohteinen ja läpikuultava.

— Ne ovat ensin todistettavat oikeiksi — huudahti Nefissa epäilevästi katsellen muukalaisen kulunutta viittaa.

— Ne tutkittakoon — myönsi muukalainen, ojentaen häkin Nefissalle. — Huomenna samaan aikaan palaan tähän kuullakseni vastauksesi. Olen muukalainen, Belkassem! Hyvästi — huomiseen, kaunis Nefissa!

Näin sanottuaan, hypähti lintujen tuoja muurille, pysähtyi hetkeksi, viitaten Nefissalle jäähyväisensä, ja katosi muurin taakse.

Nefissa otti käteensä häkin ja katseli sieviä tunturilintuja. Siinä olivat emät pohjalla peljästyneen näköisinä ja kuusi pientä sinikyyhkyä lepäsi rauhallisesti pesässä. Kyllä ne olivat oikeat, nuo linnut. Pesä oli tunturiheinistä tehty ja sen laidalla oli vielä savea ja pieniä kivenmurennelmia, jotka osoittivat, että se oli ollut kallionhalkeamaan kiinnimuurattu. Ja simpukkakin hohti läpikuultavana. Ei Nefissa voinut olla epä tietoinen siitä, että nämät linnut ja tämä simpukka olivat oikeat. — Mutta hänkö suostuisi menemään oudolle miehelle, jonka syntyä hän ei tuntenut ja jolla oli kulunut viitta yllä! Ei ikinä.

Ja siinä kulkiessaan linnua kohti lintuhäkki kädessä, sai Nefissa äkillisen päähänpiston. Ei kukaan ollut nähnyt, että outo mies antoi hänelle häkin. Mitähän, jos hän päästäisi emä linnut vapauteen? Kuka silloin voisi todistaa, että muukalainen oli täydellisesti suorittanut kokeen?

Nefissa ei koskaan lykännyt pitkälle oikullisten mielihalujensa tyydyttämistä. Nytkin hän menetteli kuin ennen. Äkkiä hän aukaisi häkin oven ja päästi emä linnut vapaiksi. Ne kohosivat ensin korkealle ilmaan ja alkoivat sitten nopeasti lentää erämaan laidalla kohoavaa Djebelvuorta kohti.

Ja siitä hetkestä rupesi Nefissan sydän levottomasti sykkimään ja hän kuuli omituista kovaa suhinaa ilmassa, ikäänkuin tuhansiin nouseva lintuparvi olisi lentänyt hänen päänsä ylitse.

Kalpeana ja peljästyneen näköisenä hän laski kyyhkyishäkin linnan marmoriportaille ja riensi sisälle. Hänen isänsä Kuider, hänen ystävättärensä ja palvelijattarensa luulivat häntä sairaaksi, koettivat tiedustella hänen kipujansa ja hoitaa häntä parhaimman taitonsa mukaan. Mutta he eivät voineet häntä sinä päivänä eikä yönä rauhoittaa. Seuraavana päivänä oli Nefissa taas kuin ennenkin, puhui välinpitämättömistä asioista ja hymyili vanhaan tapaansa. Eikä hän enää kuullut siipien suhinaa.

— Sitten tuli se aika, jolloin hänen piti mennä etäisen puutarhamuurin luo muukalaiselle vastausta antamaan. Mutta Nefissa päätti olla kokonaan sinne menemättä, ajatellen:

— Hän kyllä poistuu, kun ei näe minua siellä.

Mutta hetken päästä hän rupesi taas kuulemaan tuota kauheaa siipien suhinaa. Ja kun hän katsoi ulos ikkunasta puutarhaan, näki hän suunnattoman suuren kyyhkyisparven sinisen pilven tavoin vajoavan puutarhaan. Tunturikyyhkysket laskeutuivat puihin, maahan, marmoriportaille, jopa linnan ikkunalaudoille. Näytti siltä, kuin taivaansininen jättiläisvaippa olisi viskattu yli koko puutarhan, niin tiheään oli siinä sinikyyhkysia. Ja tämä sinivaippa oli täyteen sirotettuna välkkyviä helmiä: — ne olivat tunturikyyhkysten kirkkaat silmät.

Salainen voima tuntui vetävän Nefissaa ulos puutarhaan, vaikka hän samalla tuns selittämätöntä pelkoa ja kauhua. Hänen seuralaisnaisensa näkivät hänen silmänsä kuumeentapaisesti suurenevan, ja äkkiä hän karkasi heidän käsistään, syöksyen ulos puutarhaan. Kyyhkysket peittivät portaat ja hiedan niin tiheään, että hän joka askeleella tallasi niitä kuoliaaksi. Tultuaan muukalaisen tuoman kyyhkyishäkin kohdalle, jonka Nefissa oli edellisenä päivänä portaille jättänyt, huomasi hän, että kuusi kyyhkyispoikasta oli kuollut. Kun eivät emät olleet niitä syöttämässä, olivat ne nääntyneet nälkään.

Nefissa koetti koota malttinsa ja paukutti yhteen käsiään, peljästyttääkseen kyyhkysket karkuun. Mutta ne eivät hievahtaneet paikoiltaan. Silloin ei Nefissa enää rohjennut astua etemmäksi, sillä hänen ympärillään vaikeroi jo moni hänen polkemansa kyyhky.

Äkkiä ilmestyi puiden välistä esille komeaan valkoiseen, kultapäarmyiseen viittaaan puettu mies. Nefissa tuns hänet lintuhäkin tuojaksi, Belkassemiksi, ja kylmä väristys kulki läpi hänen ruumiinsa.

— Kyyhkyt sinut tuomitkoot! — huudahti Belkassem, samassa viiltäen pitkällä sauvallaan ilmaa.

Silloin laskeusi yläilmoista uusi sinikyyhkyisparvi alas; linnut kantoivat nokassaan äärettömän suurta hopeanhohteista simpukkaa, jonka he laskivat alas hiedalle, marmoriportaiden eteen, siinä olevien kyyhkysket väistyttyä sivulle. Simpukan jättiläiskuori avautui, ja silloin lukuisat kyyhkysket nousivat miehen korkeuteen ilmaan, räpyttäen siipiään.

Tästä siipien räpytyksestä syntyi vahva ilmavirta, joka väkisin veti Nefissan jättiläissimpukan luo ja lykkäsi hänet, portaille tulleen Kuiderin, naisten ja palvelijoiden kauhuksi, sisälle simpukkaan, jonka kuori sulkeutui. Portailta seisovat tahtoivat kiiruhtaa esille Nefissaa auttamaan, mutta he olivat vallan kuin noidutut paikoilleen, eivätkä päässeet hievahtamaan.

Simpukan kuorien väliin oli jäänyt ohut rako. Siihen pistivät tuhannet sinikyyhkyt nokkansa, kohoittivat jättiläissimpukan taas ilmaan ja rupesivat lennättämään sitä Djebelvuorta kohti. Simpukan kohottua ilmaan, katosi Belkassem puiden taakse, eikä kukaan häntä senjälkeen nähnyt.

Mutta kyyhkyt kiidättivät simpukkaa ilmojen halki ja laskivat sen hetkeksi Djebelvuoren harjanteelle. Kuori aukeni leveämmälle raolle, ja Nefissa näki ulos katsoessaan vuoren rinteellä satoja miehenruumiita; ne olivat kyyhkysket pyydystyksessä alas syöksyneitä kosijoita. Ruumiiden silmät olivat auki ja niissä oli epätoivoisa ja soimaava ilme. Tämä näky koski niin suuresti Nefissaan, että hän heittäytyi takaisin simpukan pohjalle. Sen kuoret sulkeutuivat tämän jälkeen.

Sitten nostivat kyyhkysket simpukan taas ilmoihin ja upottivat sen Djebelvuoren ylimmällä harjanteella läikkyvään järveen.

Siellä on simpukka jo ollut monta, monta vuotta. Aika ajoin sukeltaa se järven pinnalle ja avaa kuorensa raolle, niin että sisällä oleva Nefissa saa hengittää. Tunturikyyhkyt tuovat vangille alemmilla rinteillä kasvavia vuoripensaan marjoja. Silloin vaikeroi ja huokaa Nefissa niin surkeasti, että hänen äänensä kuuluu alas erämaan laidalle. Ja karavaanikulkijat sanovat, kuullessaan tämän huokauksen:

— Nyt vaikeroi simpukkavanki, kaunis Nefissa. Hietamyrsky on tulossa. —

Siihen päättyy taru Nefissasta, sinikyyhkysket ja simpukasta.

Tumadirin lopetettua tarunsa, jota Anahita ja hänen seuralaisnaisensa jännityksellä ja tarkkaavaisesti olivat kuunnelleet, virkkoi Anahita:

— Se oli kovin surullinen tarina! Ja Ferengis huudahti:

— Kyllä tuo Nefissa ansaitsikin rangaistusta oikullisuudestaan ja kopeudesta. Mutta pitkö sen raukan ainaseksi jäädä simpukan kuoreen?

— Sitä ei tämä tarina kerro — vastasi Tumadir. — Kukapa tietää, mitenkä pitkässä ajassa Nefissan täytyy sovittaa syyllisyytensä?

Huomattuaan Anahitan vaipuneen surumielisiin ajatuksiin, päätti Ferengis saattaa hänet jälleen

hilpeälle mielelle, tarttui syrindakitaransa ja rupesi sen kielistä näpättämään ilmoille iloisia, vilkastahtisia säveleitä. Kuullessaan tasangolle ja joen varsille kauas kajahtavaa soittoa, viehättyi kookkaassa, rannalla kasvavassa sypressissä majaileva satakieliparvi jo ennen auringonlaskua laulamaan. Ja kuta enemmän Ferengiksen tahti kiihtyi, sitä hehkuvammiksi tulivat satakielien sävelet; tuntui vallan siltä, kuin ne olisivat tahtoneet laulaa kilvan kitaran kielien kanssa.

Vilkastahtisen soiton houkuttelemana rupesivat Anahitan kuusi seuralaisnaista tanssimaan pehmeällä niittynurmella. He irroittivat vaaleanpunaiset vyönsä, ja heiluttaen niitä ilmassa, pyörähtelivät he notkealiikkeisinä, silloin tällöin vallattomasti naurahdellen. Kun Anahita hetken oli katsonut heidän leikkisää tanssiaan, katosi alakuloisuuden varjo vähitellen hänen otsaltaan, ja kirkas lapsenilo valaisi hänen silmänsä.

VIIDES LUKU.

Niinä päivinä, jotka seurasivat Haoman paluuta vuorikoskelle ja hänen kiihkeiden tunteidensa selviämistä sekä hänen päätöstään tunnustaa kaikki Anahitalle, oli Haoma ollut mitä ristiriitaisimpien sisäisten taistelujen valloissa. Jo seuraavana päivänä oli hän tuntenut vahvan päätöksensä horjuvan. Kun hän lähemmin oli ajatellut kiintymystään, oli hän yhä enemmän tullut huomanneeksi sen mielettömyyttä. Sillä kertojatar tuntui lapsellisen viattomalta, hänen silmänsä näyttivät sellaisilta, kuin ei intohimon hehku niistä koskaan voisi hohtaa esiin. Ja tämä ihana impi oli niin kiintynyt tehtävänsä, piti sitä niin pyhänä, että hän varmaankin katsoi sitä elämänsäkin arvokkaammaksi. Saattoiko Haoma siis hänelle mainita sanaakaan niistä raivokkaista vaatimuksista, joita hänen hehkuva kiintymyksensä lakkaamatta piti vireillä hänen sydämessään? Ja vielä lisäksi: jos Haoma onnistuisikin taivuttamaan kertojattaren puolelleen, saada hänet vapautumaan lupauksestaan, unhoittamaan tehtävänsä ja Haoman kanssa siirtymään läntisten parsien pariin, niin saattaisivatko parsit koskaan siihen määrin voittaa kammoansa muunuskoisen kanssa solmittua avioliittoa vastaan, että he voisivat luottaa Haomaan, vieläpä pitää häntä profeettanaan ja uskon uudistajana ja puhdistajana? Ja eikö tuo pakeneminen läntisten parsien luo olisi oman heimon pettämistä, vanhan Iredshin, äidin, sisaren, Gurasen, kaikkien niiden toiveiden pettämistä, jotka Haomalta odottivat niin paljon? Ja saattoiko hän edes ajatella siirtymistä oman heimonsa keskuuteen, jos islaminuskoinen nainen oli hänen vaimonsa? Sillä vaikka hänen isänsä ja ystävänsä olivatkin taipuvaiset uudistuksiin ja vapaampaan ajatuskantaan, oli melkein varmaa, etteivät hekään voisi voittaa tuota parsien ikivanhaa vastenmielisyyttä avion solmimista vastaan ulkopuolella parsien heimoa olevan henkilön kanssa. Ja jos hän kadottaisi isänsä ja ystäviensä ehdottoman luottamuksen, miten saattoakaan hän silloin ajatella voitokasta taistelua niin voimakkaiden ja äkäisten vastustajien, kuin Gershaspin, Naotaran ja heidän hengenheimolaistensa kanssa? Olihan hänen tehtävänsä sentään kaikista tärkein, olihan Ormuzd selvästi valinnut hänet oppinsa puhdistajaksi, valtansa laajentamisaseksi.

Kun Haoma, tunteiden kiihkon asetuttua, tyyneesti tätä kaikkea oli ajatellut, oli hän jo huomannut välttämättömäksi ruveta taistelemaan luvattomia tunteitaan vastaan. Kun hän oli tehnyt viimeisen palveluksensa kertojattarelle, esiintymällä todistajana shaahin edessä, silloin — niin oli hän arvellut — oli hän täyttänyt kaikki velvollisuutensa. Kaikki oli palaava entiselleen. Haoma oli antava takaisin kertojattarelle tuon pienen jalokivillä koristetun sormuksen, ainoan keinon, joka teki pääsön kertojattaren linnaan mahdolliseksi. Silloin hän ei enää koskaan olisi pääsevä Anahitan puheille. Hän unhoittaisi vähitellen kaikki — alussa se olisi vaikeaa, mutta aikaa voittaen se kai sentään onnistuisi. Ja sitten olisi hän, Haoma, entistään innokkaammin ryhtyvä suurta tehtävänsä toteuttamaan, tehtävää, joka näin äkkiä oli keskeytynyt.

Näiden tyynten ajatusten päästyä vallalle, oli Haoma jo ottanut esille pergamenttikääränsä ja piirtimensä, jatkaakseen uudistusaatteidensa kehittämistä. Vohumeno, jolta Haoman muuttunut henkinen tila ei ollut voinut jäädä huomaamatta, oli ilokseen nähnyt, miten tyyneys palasi hänen valtijaansa mieleen ja miten hän taas jatkoi keskeytynyttä työtään. Varovasti oli Vohumeno koettanut johtaa Haoman ajatukset toisaalle, hän oli pyytänyt häntä mukaansa ampumaretkilleen vuoristoon. Haoma olikin seurannut häntä, ja alussa oli näyttänyt siltä, kuin hänen mielensä ristiriitainen kuohunta olisi pysyvästi asettunut.

Mutta se olikin vaan tyven myrskyn edellä. Muutaman päivän kuluttua oli Haoma taas käynyt harvapuheiseksi, pannut syrjään kirjoituskääränsä, istunut pitkät hetket kosken partaalla ja väliin noussut ylös ja kiireisesti astunut alas laaksoa kohti, ikäänkuin joku, joka äkkiä muistaa unhoittaneensa jonkun tärkeän tehtävän, ja joka joutuin koettaa korjata laiminlyömiänsä. Hetken kuluttua oli Haoma taas palannut rotkoonsa, masentuneen, epätoivoisen näköisenä. Kun Vohumeno, huomattuaan

välttämättömäksi lohduttaa häntä ja palauttaa hänen mielensä tasapainon, oli koettanut puhua hänen kanssaan, oli hän heti kääntänyt puheen toisaalle, jopa kerran virkkanut:

— Ymmärrän ystävyytesi, mutta vaietkaamme näistä asioista.

Ja hän oli jäänyt oman äänettömän, hurjan sisäisen taistelunsa raadeltavaksi. Nyt tämä taistelu oli käynyt oudoksi, miltei itsetiedottomaksi; se oli kuin kalvava ja polttava sisäinen tuli, joka tekee levottomaksi ja janoiseksi, ilman että mitkään lääkkeet voivat sitä levottomuutta tyyntyttää, mitkään virvoittavat juomat sitä janoa sammuttaa; Hänen rinnassaan oli tuntunut kaikuvan epäselvä, kumea ääni, joka oli pyrkinyt ajatuksiksi muodostumaan. Lopulta tämä epämääräinen sisäinen tuska ja ääni oli muuttunut itsetietoiseksi harkinnaksi. Ja nyt oli koko selkeä itsetietoinen punnitseminen antautunut intohimon puolelle, koettaen keksiä kaikki puolustuskeinot, koettaen tehdä mahdottomankin mahdolliseksi. Ja Haoma oli ajatellut:

— Kaikki työni lamautuu, tehtäväni raukeaa, jos en Anahitaa omakseni saavuta. Kaikki muu näyttää mitättömältä ja vallan häipyy näköpiiristäni sen ajatuksen rinnalla, että Anahita voisi olla omani ja lahjoittaa minulle ylenmääräisen onnen. Ja jos eivät heimolaiseni hyväksy häntä vaimokseni, jos lähimmät ystäväni, jos isänikin minua paheksuvat tai rupeavat vastustajikseni, tai jos islaminuskoiiset rupeavat minua vainoamaan, siirryn Anahitan kanssa Intian maille, kutsun mukaani muutamat uskollisimmista ystäväistä — Vohumenon ja jonkun muun, ja luon itselleni siellä uuden vaikutusalan!

Näin oli Haoma ajatellut ja päättänyt. Eivätkä hänen rohkeat tuumansa lopulta enää ollenkaan olleet tuntuneet mahdottomilta toteuttaa. Ainoa, joka vielä oli saattanut hänet epäröiväksi, oli itse ratkaiseva käynti Anahitan luona. — Mistä löytää tarpeeksi vakuuttavia sanoja, miten keksiä sopiva alku tuon seikan ilmoittamiseksi Anahitalle, seikan, jota ei olisi saanut lausua kenenkään kuolevaisen, ja vähimmin Anahitan, kuullen?

Tähän ratkaisevaan käyntiin yhdistyneet vaikeudet olivatkin lykänneet päivästä päivään Haoman hurjan päätöksen toteuttamisen. Vielä toinenkin seikka oli ollut lykkäyksen aiheuttajana, nimittäin Haoman kotoa tullut viesti, joka kertoi vanhan Iredshin sairastaneen koko talven ja nyt olevan hyvin heikkona, joten pahinta saattoi odottaa; senvuoksi olisi Haoman pikainen paluu itäisten parsien maille ollut välttämätön, sillä jos Iredsh olisi muuttanut manalle, olisi Haoman ehdokkuus destur mobediksi ollut hyvin epävarma. Ennen Iredshin kuoloa olisi hänen pitänyt olla saapuvilla, asiaansa ajaakseen. Juuri kun Haoma oli ollut kahden vaiheilla, mitä tekisi, rientäisikö viipymättä kotia, täten kenties saattaen taistelunsa helpommaksi, oli Anahitan viesti tullut, ja kohta senjälkeen shaahin kutsu tulla todistamaan. Ja Haoma oli päättänyt vasta Mervimin asian ratkaistua palata kotia, uskoen isänsä Iredshin hengen Ormuzdin huomaan.

Tällä kannalla olivat asiat, kun viimein saapui kertomapäivän aatto. Haoman levottomuus kasvoi kasvamistaan. Nyt oli viimeinen päivä, jolloin hänellä oli mahdollisuus tavata kertojatarta. Hänen siis täytyi viimeinkin toteuttaa päätöksensä. Nyt hän viimeisen kerran sai kahden kesken puhella kertojattaren kanssa ja uskoa hänelle kaikki. Tämä oli päivänselvää. Ja kuitenkin lykkäsi Haoma hetkestä hetkeen lähtönsä Anahitan linnaan.

Iltapäivällä, kun aurinko jo melkoisesti kallistui länteen, teki Haoma järkähtämättömän päätöksensä. Hän kutsui Kerivanin luolaan ja käski sen paneutua loikomaan nurkkaan. Sitten hän hiipi ulos ja katsoi levottomana ympärilleen, peljäten, että Vohumeno hänet näkisi. Huomattuaan olevansa vallan yksin, rupesi hän kiireisesti astumaan alas laaksoon. Ennenkuin hän alkoi kulkea Anahitan linnaylännettä kohti, kääntyi hän vielä alhaalla kallion nurkassa katsomaan taakseen, ikäänkuin pakeneva, joka pelkää takaa-ajajaita. Mutta Vohumeno ei ollut hänen lähtöään havainnut, ja huoleti saattoi hän jatkaa matkaansa.

Kun Haoma auringonlaskun aikana läheni Anahitan linnaylännköä, näki hän niittytasangolla tanssivat naiset. Heistä siirtyi hänen huomionsa mättäillä istuviin, jotka hän vielä vähän lähemmäksi tultuaan tunsu Anahitaksi, Ferengikseksi ja Tumadiriksi.

Haoma pysähtyi, tultuaan vähän matkan päähän heistä, sillä hän ei hennonnut häiritä heidän viatonta huviaan.

Ferengiksen sormet liikkuvat jo varsin vilkkaassa tahdissa, ja satakieliparvi lauloi hehkuvia säveliään kilvan syrinda-kitaran kanssa.

Haoma oli huumautunut tästä viehkeästä näystä. Nähdäkseen paremmin Anahitan kasvoja, väistyi hän hieman syrjään. Silloin Anahitan tarkka korva kuuli nurmen kohinan, ja hän kääntyi sinnepäin. Haoma näki nyt vilahdukselta hänen iloiset silmänsä. Niin riemuisina, hohtavina ja yliluonnollisen kauneina ei Haoma niitä vielä koskaan ollut nähnyt, ja hän tunsu nyt olevansa valmis uhraamaan mitä tahansa voittaakseen Anahitan omakseen.

Anahitan katseiden välke vaihtui seuraavassa tuokiossa hämmästyksen ilmeeksi, ja hän veti harson kasvoilleen. Tanssivatkin jo huomasivat Parsin, lakkasivat tanssimasta ja verhosivat kasvonsa. Ferengis ei vielä ollut huomannut Haomaa; vasta hetken päästä hän havaitsi, että tanssi oli tauonnut ja kääntyi ihmetellen Anahitan puoleen. Silloin hän näki Parsin ja herkesi soittamasta.

Haoma lähestyi kertojatarta, tervehti ja virkkoi hieman värisevällä äänellä:

— Tahtoisin viimeisen kerran puhua kanssasi, kertojatar — — ennen lähtöäsi shaahin luo...

Tumadir, joka piti itseään Anahitan suojelijana, kavahti pystyyn ja huudahti:

— Täällä ei ole sopiva paikka kertojatarta puhutella. Malta, kunnes palaamme linnaan. Voit hetken kuluttua seurata jälessämme sinne. Ja saatat pitää itseäsi onnellisena, jollei kukaan muu kuin me, ole sinua tässä näin lähellä meitä nähnyt, sillä helposti voitaisiin sinua pitää kertojattaren häiritsijänä.

Täten täytettyään sen, minkä luuli arvonsa ja asemansa vaativan, nousi Tumadir, kutsui Anahitan ja hänen seuralaisnaisensa mukaansa, ja koko naisseurue rupesi astumaan linnaan päin.

Anahita tahtoi lieventää Tumadirin sanojen äreyttä ja virkkoi Haomalle:

— Linnassa odotan sinua!

Sitten hän kääntyi muiden seurassa astumaan linnaylänteelle.

Haoma jäi siihen seisomaan, sanaakaan sanomatta ja paikaltaan hievahtamatta, tyrmistyneenä ja lumottuna. Hän seurasi katseillaan kertojattaren solakkaa vartaloa ja notkeata käyntiä, ja ajatteli, miten luonto koko hänen olentoonsa tuhlaillen oli luonut vastustamatonta suloa.

Aurinko oli juuri laskenut, ja läntistä purppuran peittämää taivaankantta vastaan kuvastui linnayläanne, puineen, rakennuksineen, tummapiirteisenä. Kohta näkyivät tätä komeata pohja-alaa vastaan niityltä poistuneiden naisten vaaleat haahmut, ja Haoma saattoi yhä purppuran keskeltä eroittaa kertojattaren siron vartaloa ja hänen sulavat liikkeensä. Seuraavassa tuokiossa katosivat naisten vartalot linnamuurin taakse.

Pian havautui Haoma haaveilustaan, ja hänen intohimoinen pyrkimyksensä kuohahti entistään kiivaammaksi. Ripein askelin riensi hän linnan rautaportille, näytti vartijalle sormustaan, ja sai ilmoittamatta käydä sisälle etusaliin. Siellä seisoivat Ferengis suihkulähdeammeen luona ja sanoivat:

— Valtijattareni odottaa puutarhassa.

Kun Haoma astui puutarhaan ja näki Anahitan loimuavassa soihtuvalossa istuvan jaspisrahilla, vakavan, hieman surumielisen näköisenä, tuntui hänestä, kuin hänellä nyt olisi ollut epätoivoinen taistelu taisteltavana ja samalla, että tämän taistelun piti viedä voittoon, joka oli välttämätön hänen senjälkisen elämänsä arvolle.

Mutta vaikka hän koko matkalla tänne oli miettinyt, miten hänen tuli puhua, miten alkusanansa asettaa, ei hän nyt ratkaisevan hetken tultua voinutkaan niin suoraan ja peittelemättä asiaansa ajaa. Tämä viime hetkellä ilmaantuva epäröiminen, lamautti hieman hänen rohkeuttansa, hän huomasi että hänen täytyi kiertäen johtua asiaansa, ja hänen äänensä värähteli kevyesti, kun hän, tultuaan matkan päähän Anahitasta, virkkoi:

— Olet siis päättänyt mennä shaahin luo Mervimin asiaa kertomaan...

— Niin olen päättänyt. Tietänet, että jo huomenna on kertomapäiväni.

— Onko tämä päätöksesi järkähtämätön...?

Anahita katsoi häneen ihmetellen ja vastasi:

— Se on järkähtämätön ja peruuttamaton. Allah on sydämessäni tätä päätöstäni jouduttanut, ja jo olen suurherralta lähettänyt sanan tulostani.

— Tämä sana ei vielä velvoita sinua, kuten asian ilmaisu shaahin edessä. Vielä voit lykätä viimeisen ratkaisun, vielä voit peruuttaa ennenaikaisen päätöksesi.

— En sinua ymmärrä... mielettömältä minusta tuntuu neuvosi...

— Ei, se ei ole mieletön... koetahan ymmärtää minua, koeta asettua minun kannalleni... Etkö silloinkaan peruuttaisi päätöstäsi ja lykkäisi ratkaisua, jos tietäisit että pikaisen menosi kautta

kokonainen elämä saattaisi joutua hukkaan, kokonainen ihmisonni pirستاantua...?

— Miksi menoni herättää sinussa noin tavatonta levottomuutta? Minä olen jo voittanut arveluni ja pelkoni, ja turvallisuus ja rauha on laskeutunut sydämeeni.

— Ajattele edeltäjättesi surullista kohtaloa...

— Se tuhosi hänet jo ennen kuin hän pääsi shaahin puheille.

— Et sinäkään vielä ole shaahin istuimen eteen päässyt. Tänä yönä, tai huomisaamuna, kun kuljet linnaan, uhkaavat sinua tuhannet vaarat, ilman että niitä aavistatkaan.

— Allah on suojellut minua asian tiedustelun tuottamista vaaroista ja johtanut suuren yrityksen jo näin pitkälle. Hän on voimakas suojelemaan minua siihen asti, kunnes se kokonaan on toteutunut. — Mikä enää voisikaan minua uhata?

— Etkö tiedä, että oma suloutesi on suunnattoman suuri vaara, joka käynnilläsi shaahin luona joka askeleella on asettava ansan eteesi? Etkö tiedä, että tuhannet silmät ovat tähystelevät verhottomia kasvojasi ja ihanoita silmiäsi, että olet tuhansissa povissa herättävä kuohahtavan himokkaita tunteita? Ja kun saavut itse suurherran linnaan, satelevat hovimiesten katseet ylitsesi, kuin kuuma tulikivi...

— Olen kansan ja Allahin valitsema... kuka minua rohkenisi vahingoittaa kertomapäivänäni, ensimmäisenä suurena ja pyhänä päivänäni?

— Etkö siis tiedä, että kaikki saa väistyä suurherran pienimmänkin itsevaltijasoikun edestä...?

— Suurherrakin on vannonut pitävänsä tehtäväni pyhänä; en häntä pelkää, sillä hän on vahvin maallinen tukeni.

Haoma tunsu nyt kiihkonsa yltyvän ja sen mukaan rohkeutensakin kasvavan. Ja kun hän siinä soihdun himmeässä valossa näki edessään Anahitan, joka oli noussut seisomaan, ja jonka solakka vartalo nojasi jaspisrahin korkeata reunustaa vastaan, kun hän näki hänen kukoistavan neitseellisen kauneutensa, hänen silmiensä hohteen ja hänen poskiensa punan, karkoitti hänen kuohahtava intohimonsa kaiken arkuuden, hän astui pari askelta lähemmäksi Anahitaa ja huudahti:

— En voi kärsiä sitä, että niin monet saastaisen himokkaat katseet kiintyvät sinun valoisiin kasvohisi, että ne himmentävät silmiäsi taivaallista safiirihohdetta... kuuletko... sitä en voi kärsiä... tahdon yksin ihaila suloasi... kuuletko Anahita, yksin, sillä rakastan sinua enemmän kuin elämäni ja silmiäni valoa!

Haoman hehkuvan tunnustuksen kuultuaan, näytti Anahita peljästyneeltä, kuten se, joka äkkiarvaamatta on joutunut suureen vaaraan, ja joka ei ensi hetkellä tiedä, miten hänen tulee siitä pelastautua, puolustautumallako, vai pakenemalla.

Haoma ei huomannut hänen peljästyään, vaan meni vielä lähemmäksi häntä, virkkaen:

— Siksi pelkään menoasi suurherran luo, kuuletko... siksi kehoitan sinua vielä tänä yönä pakenemaan kanssani kauas täältä, Intian maille, mistä ei kukaan ole meitä saavuttava.

Hän oli nyt vallan lähellä Anahitaa, hänen tummat silmänsä säihkyivät intohimoisesti, ja hänen hengityksensä kulki raivokkaasti ja raskaasti.

Anahita oli jo ehtinyt hieman tointua; veri joka äsken oli syöksynyt hänen kasvohinsa, oli nyt paennut niistä ja jättänyt ne kuolonkalpeiksi.

Haoman veren kuohahdus saattoi hänet menettämään kaiken malttinsa, teki hänet miltei mielettömäksi. Hän syöksyi Anahitan luo, tarttui hänen käsiinsä ja piti niistä voimakkaasti kiinni, vaikka Anahita epätoivoisesti koetti vääntää niitä irti. Ja Haoma kuiskasi:

— Tahdothan paeta kanssani tänä yönä... sano, rakastathan sinäkin minua... rakastathan minua vähän...

Hän painoi hekkuvia suudelmia Anahitan käsille ja oli häntä niin lähellä, että hän tunsu hänen lämpimän elinvoimaiselle tuoksahtavan hengityksensä. Ja raivokas väristys kulki läpi koko hänen ruumiinsa.

Samassa näki hän Anahitan silmät, joissa kuvastui niin suuri kauhu ja epätoivo, että hän itse peljästy ja vaistomaisesti päästi irti hänen kätensä.

— Miksi rupeat vihamiehekseni... luulin sinua ystäväkseni...

— En ole vihamieheni, Anahita... olen...

— Etkö ole vihamieheni, kun kehoitat minua rupeamaan valapatoksi?...

— Valapatoksi... mitä sanot, Anahita?...

Tämä sana tuntui tunkevan Haoman sielun sisimpään ja koskevan häneen syvästi. Hänen sananpitävyyden ja rehellisyyden suhteen herkkä omatuntonsa heräsi, ja hän muisti itse vannoneensa pitävänsä Anahitan kotirauhaa pyhänä. Mutta hänen hehkuvien tunteidensa väre oli vielä niin voimakas, ettei tämä herääminen ollut muuta kuin puolinen; se saattoi hänet vaan peräytymään muutaman askeleen. Ja hän virkkoi puoliääneen:

— En tahdo sinua valapatoksi; ylin islamin pappi voi peruuttaa valasi. Tahdon vaan, että käännyt Avestan uskoon, joka on ylin ja puhtain, tahdon vaan, että pakenet näiltä seuduin, missä alituiset vaarat sinua uhkaavat...!

Tällävälän oli Anahita tointunut hämmästyksestään ja kauhuntunteistaan, hän oli ojentanut vartalonsa suoraksi, ja tavaton, melkein vihaa kuvastava välke hohti hänen silmissään, joiden sini soihtuvalossa oli tummentunut melkein mustaksi. Hän sanoi:

— Olen Allahin suojassa. — Poistu siis tästä paikasta, niin koetan rukouksillani lepyttää hänen vihaansa, jonka sinä rikollisilla aikeillasi olet nostanut.

Muistaen, että tämä oli viimeinen kerta, jolloin hän näin kahden kesken sai puhella kertojattaren kanssa, tunsikin Haoma epätoivoa mielessään ja hän päätti tehdä vielä viimeisen yrityksen, kuten hukkuva, joka umpimähkään ojentaa kätensä tavoitellakseen aaltojen poistamaa laudanpätkeä. Hän lähestyi taas muutamaan askeleen, heittäysi maahan kertojattaren eteen ja virkkoi rukoilevalla äänellä:

— Ajattele, että puhelemme toistemme kanssa viimeisen kerran... anna mielesi heltyä ja kuule minua.

Mutta kun hän loi katseensa ylös kertojattareen, näki hän niissä yhä vaan ankaran ilmeen. Anahita teki kädellään kärsimättömän liikkeen ja sanoi:

— Vaadin, että tällä hetkellä poistut täältä.

Senjälkeen kertojatar verhosi kasvonsa.

Haoma nousi ylös masentuneena, kykenemättä enää sanaakaan lausumaan; ja hän alkoi pää kumarassa poistua puutarhasta. Hänen kadottua linnaan johtavaan oviaukkoon, heittäytyi Anahita, tunteidensa valtaamana, jaspisrahille ja itki katkerasti.

KUODES LUKU.

Kun Haoma myöhäisenä iltahetkenä synkkänä ja nöyryytettynä Anahitan luota palasi rotkoasuntoonsa, huomasi hän pyhän tulen kotiliedeltä sammuneen. Kiireissään ja innoissaan ei hän ennen lähtöään ollut muistanut hoitaa sitä pitemmän poissaolon varalle. Vaikka hän pihdillä kaiveli tuhkaa, löytääkseen edes jonkun kipinän, josta olisi voinut puhaltaa uuden liekin, tuli vaan esiin jo melkein jäähtynyttä tuhkaa. Eikä tämä ollutkaan kummallista, sillä Haoma muisti, että hän viimeksi aamupäivällä oli tulta kohennellut.

Mustana ammoitti hänen edessään liesiaukko, sammuneena sen tuhka, sammuneena kuin hänen sydämensä toivon hehku.

Silloin masentava ahdistus puristi hänen rintaansa; hän lähti ulos rotkostaan ja kulki Vohumenon luolalle.

Vohumeno istui nurmikolla valkean ääressä. Hän oli vakavan näköinen, hänen voimakas vartalonsa oli vallan kumarassa, ja hänen otsansa rypistyksissä, ikäänkuin hän olisi miettinyt jotakin perin tärkeätä, vaivoin toteutettavissa olevaa seikkaa.

Haoman huomattuaan hän ojensi ryhtiään ja virkkoi syvällä äänellään:

— Illan rauhaa, valtijas!

Haoma vastasi ääneti päänyökkäyksellä hänen tervehdykseensä ja laskeutui tulen ääreen istumaan. Hän tunsi tarvetta uskoa Vohumenolle huolensa, saadakseen häneltä lohdutusta ja hän virkkoi:

— Mieleni on synkkä ja autio kuin erämaa...

Vohumeno, joka oli arvannut Haoman kiintymyksen kertojattareen, vaikkei hän sitä suoranaisesti ollut kosketellut, sanoi lempeä, osanottava väre äänessä:

— Toveruuteni on voimaton lohduttamaan mieltäsi tai haihduttamaan surujasi.

Luota kuitenkin uskollisuuteeni ja osanottooni. Kantakaamme kahden taakkaasi, jos voit sälyttää edes osan siitä minun hartijoilleni... Ja usko minua: unhoitus on viimein ummistava haavat... oma elämäni on sen minulle opettanut...

Nämät Vohumenon vakuuttavasti ja sydämellisesti lausumat sanat kuultuaan, ajatteli Haoma, että Vohumenokin oli samanlaista surua ja pettymystä kokenut, kuin hän itse, että Vohumeno lisäksi oli saanut taistella äärimäisen kurjuuden, puutteen ja kärsimyksen kanssa, joka oli tehnyt hänen mielensä nurjaksi ja suljetuksi elämälle, mutta että hän kantoi kaikkea tätä miehekkäästi, koskaan lausumatta omasta puolestaan valituksen sanaa. Ja Haoma ikäänkuin häpesi oman mielensä täydellistä masennusta.

Hetken vaiettuaan sanoi hän: — Sinä olet vahva ja kestät mitkä kärsimykset tahansa, Vohumeno! Sinä syrjäytät kaikki tuskasi, kaikki vaarat ja esteet yhtä voimakkaasti, kuin käsivarsillasi vierität alas kallionlohkareita, itse jääden horjumattomana niiden syöksyntää katsomaan... Minun mieleni on herkkä ja kärsimykselle altis ja kätkee pohjaansa kohtalon tuskannuolet, joiden kärki alati kipeästi koskee. Mutta ehkä sinulta opin ääneti kantamaan tuskaani.

— Miksi ääneti, valtijas? Luuletko, että minäkään voisin olla tyyni, nähdessäni sinun äänetöntä suruasi? Välistä kumminkin tuska kevenee, jos se sanan siivillä pääsee ilmoille. — Usko minua, ihmismieli on ylen joustavainen jousi, joka ei hevini katkea.

— Mutta entä jos minun jouseni jo kovasti pingoitettuna kaukomaalia tähdätessään on katkennut?

— Ei ole katkennut. Sen joustavuus on tavallista tarmoisaampi. Eivät lemme jänteet sellaista jousta katkaise, usko minua. Ne näyttävät vaan hetkeksi pingoitaneen sen katkeamiin saakka, mutta taittavatkin silloin itse.

— Mutta taittuessaan ne saattavat silpoa rinnan ja murtaa sydämen...

Kerivanin alempaa kuuluva haukunta katkaisi heidän keskustelunsa.

Haoma tiesi tämän merkitsevän jonkun tuloa vuorikoskelle ja poistui tulen luota katsomaan, ken tulija oli. Rotkonsa kohdalla hän tapasi Demurin.

Ystävykset tervehtivät toisiansa sydämellisesti pitkän eronajan jälkeen. Haoma pyysi Demuria sisälle rotkoon, viritti tulen kuparilamppuun ja osoitti vieraalleen pöydäntakaista puurunkoa — asuntonsa ainoaa istumasijaa. Itse istui Haoma vuoteensa laidalle.

Lähemmin tarkastaessaan Demurin kasvoja, huomasi Haoma ne kalpeiksi ja tavattoman vakaiksi.

Omituinen kankeus ja painostava tunne näytti vallanneen heidät molemmat ja estävän heidän tavallista avomielistä ja tuttavallista puheluansa.

Demur katkaisi viimein äänettömyyden, sanoen:

— Surulliset tapahtumat ovat tällä kertaa aiheuttaneet tuloni, ystävä hyvä. Kaipaan kipeästi lohdutusta, jota ei yksikään ihminen hovissa ole voinut minulle antaa. Sinulta toivon parasta lohdutusta saavani.

Oudon vaikutuksen tekivät nämät sanat Haomaan, joka itse kokemistaan surunkolhauksista kaipasi lohdutuksen lääkkeitä. Mutta hän päätti vastaiseksi olla ilmaisematta oman sydämensä tilaa, ja osanottavasti kuunnella Demurin valitusta. Hän kysyi siis:

— Mikä painaa mieltäsi, mikä vastoinkäyminen on sinua kohdannut? Kerro se minulle vapaasti, jos luulet mielesi osanotostani kevenevän.

Omituiset liikituksen väreet vavahtivat Demurin kasvoissa, ennenkuin hän ryhtyi tekemään tunnustustaan ystäväilleen. Vasta hetken kuluttua sai hän liikituksensa hillityksi ja sanoi:

— Olen onneton ja masentunut mies. Tuskin on minussa enää mitään jällellä entisestä Demurista.

Haoma huomasi, miten vaikeaa hänen oli kertoa kerrottavaansa ja tahtoi auttaa häntä alulle, kysyen:

— Onko joku solvaissut sydäntäsi? Demur vastasi:

— Miksi enää viivyttäisin ilmaisuani. Kuule siis, kun alusta pitäen kerron sinulle surkeuteni: — Olin joku päivä sitten illan suussa lähtenyt erästä Raghan läheisyydessä olevaa shaahin huvilinnaa tarkastamaan; nämät linnat näet ovat valvontani alaiset. Olin Arastan seuraamana ratsastanut kappaleen matkaa kaupungin eteläisestä portista, kun huomasin unhoittaneeni pukea ylleni panssaripaitani. Tämä on välttämätön turvallisuudelleni ratsastusretkillä, sillä yhtä halukkaasti kuin Alamut fidaaveineen tähtäilee tikareitaan isäni rintaan, se niitä tähtää minuunkin. Palasin siis takaisin, jätin hevoseni linnan eteläportille Arastan huostaan ja riensin puutarhan läpi asuntoani kohti. Kulkiessani pienen sisäpuutarhan läpi, näin selvästi, miten Menishen ovella vartijoiva eunukki säpsähti ja muuttui kovin levottomaksi minut nähtyään. Teeskentelin olevani hänen hämmästyttävään huomaamatta ja kuljin edelleen. Mutta korkean ruusupensaaseen taaksi tultuani käänsin pääni ja katsahdin eunukkiin. Näin hänen nousseen seisomaan matalalta rahiltaan ja olevan aikeessa mennä sisälle Menishen asuntoon. Syöksyin silloin hänen luokseen ja huusin hänelle, että, jos hän hievahtaisi paikaltaan, pistäisin hänet kuolijaaksi tikarillani. Hän kalpeni ja jäi vapisevana seisomaan oven eteen. Kuulustelin syytä hänen hämmästyksensä ja hänen äkilliseen poistumiseensa vartijarahilta. Hän ei peljästyksissään saanut sanaakaan suustaan, vaan osoitti Menishen asuntoon vievää ovea. Kielsin häntä kuoleman uhalla poistumasta tai tuloani ilmaisemasta. Avasin omalla avaimellani oven, astuin etuhuoneeseen, siinä Menishen makuuhuoneeseen, ja arvaapas kenet siellä tapasin? — Visiiri Abu'l-ganaimin, hovin kauneuden tuomarin ja Turkan Chatunin rakastajan. Menishen peljästyksestä ja häpeästä näin heti, minkä rikoksen tuo julkea mies oli tehnyt. Vedin miekkani ja tahtoinkin lävistää hänet, mutta samassa hän väistäessään iskujani vihelsi, ja kuusi nuubialaista orjaa syöksyi esiin verhon takaa, tarttuen käsivarsiini ja lyöden miekan kädestäni. Heidän pitäessä kiinni minusta, pakeni Abu'l-ganaim ivanhymy huulilla. Vasta muutaman hetken kuluttua, kun heidän herransa oli päässyt kyllin kauas ollakseen turvissa, päästivät orjat minut irti ja pakenivat.

— Tavaton raivo valtasi nyt minut, hyökkäsin Menishen luo, jonka silmissä selvästi loisti tuoreen rikoksen häpeä, tartuin rajusti hänen käsiinsä ja huusin:

— Tunnusta minulle kaikki, taikka kouristan sinut kuolijaaksi!

Hän kielsi ensin itsepäisesti. Silloin kiedoin käteni hänen tukkaansa ja laahasin hänet ulos huoneesta puutarhaan ison suihkulähde-ammeen laidalle. Painoin häntä ammeenlaitaa vastaan ja sanoin:

— Hukutan sinut, ellet tunnusta minulle kaikkea!

Ja kun hän vielä epäröi, taivutin hänen vartaloaan vettä kohti, niin että hänen pitkä tukkansa vajosi siihen ja vesi kasteli hänen paljaita hartijoitaan. Silloin vasta hän tunnusti kaikki, kertoi, että Abu'l-ganaim kauan oli häntä ahdistellut ja pyrkinyt hänen luokseen ja nyt viimein, tilaisuuden tarjoutuessa, poissaollessani, orjineen tunkeutunut sisälle ja että hän, Menishe oli hänelle taipunut.

Päästin hänet nyt, mutta vihani ei ennen lauhtunut, kuin olin vetänyt hänet muurin portille ja syössyt hänet ulos joen rannalle. Sitten suljin portin hänen jälkeensä ja heittäydyin puutarharahille mielettömänä surusta. En tiedä kuinka kauan lojjoinkaan siinä kuin horroksissa, kunnes heräsin siitä, että kuulin hiljaista kolkutusta muuriportilta ja Menishen valittavan äänen, joka rukoili: "Päästä minut sisälle, Demur, päästä minua orjattareksesi, päästä minua edes vaatteita ylleni pukemaan."

Kuulin hänen vaikeroimisensa ja kolkutuksensa ja muistin, että hän oli ohuessa yöpuvussa, mutta tunsin sydämeni kivenkovaksi. En hievahtanut paikaltani ja annoin hänen kolkuttaa ja vaikeroida edelleen. —

Haoma oli mitä suurimman jännityksen valtaamana kuunnellut Demurin kertomusta, ja lopulla monasti levottomana kohoillut vuoteen laidalta ikäänkuin olisi tahtonut karata pois enempää kuulemasta. Nyt hän nousi seisomaan, painoi käsiään ohimoilleen ja huudahti:

— Oi Ormuzd, kuinka kauheata, kuinka katalata! — Mutta miksi et säälinyt häntä? Hän ansaitsi enemmän sääliäsi kuin vihaasi.

— Viimein, kun hänen voimansa uupuivat ja kun hän käheänä rukoili portin takana, lauhtui sydämeni hieman, ja päästin hänet sisälle. Hän heittäytyi jalkojeni juureen, halaten sääriäni ja rukoillen minulta armoa. Ja kun näin hänen sulonsa, kärsimyksen ja epätoivon verhoamana, tunsin, että häntä vielä rakastin kaikesta huolimatta, mutta että samalla häntä kammoksuin. Sanaakaan virkkamatta, häntä ylös nostamatta, käännyn hänestä pois, sillä muistin katkerana kaikki hänen vienot hyväilynä, kaikki hänen uskollisuudenvälansä. Lähetin hänen luokseen taatut eunukki-vartijat, käskin heitä viemään hänet huoneisiinsa sekä öin ja päivin vartijoimaan hänen oveaan ja armotta lyömään kuolijaaksi jokaisen, joka hänen luokseen yrittäisi päästä. En ole senjälkeen voinut käydä häntä katsomassa, enkä

tiedä miten olen kestänyt näiden päivien katkeruutta. Voitko kuvitella mitään tuskallisempaa kuin minun tilani?

— Surusi on synkkä ja masentava — virkkoi Haoma.

Sen enempää ei hän lohdutukseksi sillä hetkellä voinut sanoa, sillä rajun surun tunteet riehuivat hänen omassakin rinnassaan.

— Mitä minun pitää tekemän — virkahan, ystävä hyvä — mitä minun pitää tekemän päästäkseni näistä raatelevista tuskista?

Haoma näytti kokoavan ajatuksiaan ja tavoittelevan malttiaan Demuria neuvoakseen ja lohduttaakseen. Hetken kuluttua hän vastasi:

— Ymmärrän rajun ristiriitasi ja surusi katkeruuden, ymmärrän loukatun sydämesi tunteet ja saamasi haavan haikeuden. Mutta luulisin, ettei pidä heikkoja vihata, vaan että on soveliaampi antaa heille anteeksi ja koettaa heitä nostaa lankeemuksestaan. Sillä jos nyt sysäät hänet luotasi, vajoaa hän yhä syvemmälle kurjuuteensa, ja tämä tieto on saattava sinut vielä onnettomammaksi. Hänkin on syvästi onneton, sääli siis häntä, ja vaikket enää voi rakastaa häntä samoin kuin ennen, niin koeta nostaa häntä. Ennen hän ei niin kaivannut turvaasi; nyt hän sitä kipeästi kaipaa. Auta häntä, hoida häntä, kuin haaksirikosta pelastamaasi. Näin luulen sydämesi aikaa voittaen saavan enempää tyydytystä, kuin jos hänet kokonaan hylkäisit ja luotasi sysäisit. Ja nähdessään hyvytysi ja jalomielisyytesi, hän ehkä syvästi katuu erehdystään ja on koettava sovittaa sitä.

— Neuvosi on kaunis, Haoma. Tiesin, että sinulta parhaan neuvon olin saapa. Kunhan vaan saisin voitetuksi mieleni katkeruuden, niin että voisin neuvoasi noudattaa.

— Se kohdistukoon etupäässä viettelijään, onnesi turmelijaan. Etkö ole häntä vaatinut tilille?

— Vielä samana iltana lähetin sanan hänelle, että vaadin häntä hyvittämään rikoksensa mies miestä vastaan. Mutta hän antoi minulle sen julkean vastauksen, ettei hänellä sillä haavaa ollut aikaa järjestää pienten lemmenseikkailujen tuottamia selkkauksia, sillä shaahi muka tarvitsi hänen voimiaan tärkeämpiin tehtäviin.

Seuraavana päivänä pyrin shaahin puheille ja kerroin hänelle mikä solvaus minua oli kohdannut. —

— Suurherra kaiketi lupasi sinulle hyvitystä?

— Ajatteleppas, että hän kohteli asiaani hyvin kylmästi. Hän tosin pahoitteli huonoa onneani, mutta viittasi samalla siihen, ettei hän näihin aikoihin saata ajatella Abu'l-ganaimin rankaisemista, koska valtion asiat vaativat tämän uskollisen palvelijan voimia palvelukseensa.

— Onko tuo mahdollista?

— Onpa vaan. Ja minun, Hassan Ibn Alin pojan, läsnäollessa, shaahi kiitteli Abu'l-ganaimin ansioita valtion palveluksessa. Tämä osoittaa, että isäni tähti on laskemassa. Tuon kelpo vanhuksen lähdettyä Kasviniin on Abu'l-ganaim yhdessä Turkan Chatunin kanssa varmaankin virittänyt juonensa ja saanut shaahin ainakin jossakin määrin puolelleen. En muuten voi selittää shaahin menettelyä, enkä myöskään Abu'l-ganaimin julkeata varmuutta. Mutta älköön tuo konna ennen aikaansa riemuiko! Minä kyllä vielä yllätän hänet hänen aavistamattansa ja vaadin hänet tilille.

Demurin mieli oli siinä hänen kertoessaan melkoisesti keventynyt. Hän oli noussut kävelemään kivipermannolle. Äkkiä hän seisahtui ja virkahti, jo paljon tyyneempänä:

— Jos voitän tämän suruni, saan siitä suureksi osaksi kiittää sinua, Haoma, sillä neuvosi lähti sydäimestä, sen tunsin selvään.

— Olen iloinen — vastasi Haoma — jos neuvoni voi sinua edes vähän lohduttaa.

— Ystävytysi minua kohtaan on vankka ja horjumaton. En sitä koskaan ole epäillyt. Mutta nyt vasta luulen oikein voivani panna siihen arvoa. Tuohon käteen, Haoma! Iloiten teen sinulle mitä voin, jos milloin minua tarvitset.

— Suosiosi ja avunantosi on jo ollut tuhlaileva minua kohtaan. Mitä enempää voisin sinulta pyytää?

— Huomenna kohtaamme toisemme shaahin valtaistuimen edessä. Toivon, että todistajatoimen suoritettuasi, tulet luokseni asuntooni, niin saamme lisää jutella. Seurasi on minulle terveellinen ja tärkeä näinä synkkinä aikoina.

— Sen teen kernaasti.

Yönhetki oli jo myöhäinen, ja Demur otti jäähyväiset Haomalta palatakseen Melik shaahin pääkaupunkiin.

Haoma saattoi hänet ulos rotkosta. Vähän alempana, kosken rannalla, istui kivellä kaksi tummaa olentoa, jotka Demurin ja Haoman lähestyessä nousivat seisaalleen. Haoma tunsikin Vohumenon kookkaan vartalon, mutta katsoi kummeksien toista, lyhyempää.

— Se on Arasta — selitti Demur. — Hän tahtoi seurata minua tänne vuorikoskelle nähdäkseen sinun ja Vohumenon asuinsijoja.

Sitten nousivat Demur ja Arasta ratsujenpa selkään ja alkoivat joutuisasti ratsastaa Raghaa kohti.

Kavioiden kapseen poistuttua kuulumattomiin, kysyi Vohumeno:

— Onko mielesi jo hieman tyyntynyt ja surusi asettunut, valtijas?

— On jo melkoisesti asettunut. Kun suru kiivaana ahdistaa mieltä, silloin luulemme, että yksin kärsimme, että meidän tuskamme on haikein. Kun sitten saamme kuulla, että kohtalo toisiakin kovasti koettelee, opimme nöyremmin kantamaan omaa kärsimyksenosaamme. — Raskaat huolet painavat suurvisiirin poikaa.

— Kaikki kertoi Arasta minulle äsken.

Haoma istuutui kivelle laakean kivipöydän ääreen. Nyt, kun Demur oli lähtenyt pois ja hänen uutistensa vaikutus hieman oli ehtinyt haihtua Haoman mielestä, nousivat taas hänen omat surunsa kalvavina esille. Hän ajatteli nöyryytystään Anahitan puutarhassa ja kiintymystään, joka siitä huolimatta ei ollut heikentynyt, huomista kulkua shaahin luo, kohtausta siellä Anahitan kanssa ja todistustaan. Ja kipeän haikeat tunteet virisivät taas eleille.

Vohumeno huomasi hänen vajonneen surumieliseen mietiskelyyn ja sanoi hetken kuluttua:

— Älä anna raskaiden ajatustesi palata, valtijas! Äsken jo äänessäsi oli iloisempi väre.

— Luulen, että surun pahin puuskaus on ohi. — Parasta myös lienee, että jo kumpikin eroamme levolle, sillä varhain huomenna minun tulee lähteä Raghaan ollakseni siellä valmiina todistamassa, kun kertojatar saapuu.

Vohumeno hankki lähtöä, mutta tuntui siltä, kuin hänellä vielä olisi ollut jotakin sanottavaa, jotakin, jota hänen oli vaikea tuoda esiin, sillä hän pysähtyi epäröivänä, astuttuaan muutaman askeleen luolaansa päin. Viimein hän näytti tehneen päätöksen ja sanoi:

— Äsken aioin ilmaista sinulle jotakin, joka suurvisiirin pojan tulon kautta jäi sanomatta. Pelkään laskea uutta raskasta kiveä taakkaasi, mutta velvollisuuteni on kuitenkin jo tänään ilmaista sinulle ilmaistavani. Sevare kävi täällä, ollessasi kertojattaren luona.

— Toiko hän suruviestin?

— Toi suruviestin. Isäsi Iredsh on ummistanut silmänsä ainaiseen uneen.

Vohumeno pysähtyi siihen, kunnioittaen Haoman surunpurkausta. Haoma kumartui kivipöydälle, peittäen molemmilla käsillään kasvonsa.

Hetken kuluttua jatkoi Vohumeno:

— Isäsi oli vähää ennen kuoloansa puhunut sinusta, oli lähettänyt sinulle terveisensä ja käskenytt rohkaista sinua jatkamaan tehtäväsi toteuttamista.

— Jalo isäni! — huudahti Haoma. — Ja minä olen keho poika, kun en rientänyt häntä näkemään hänen viime hetkinään. — Ormuzd ottakoon hänen sielunsa huomaansa. — Vielä muita sanomia toi Sevare, sanomia, jotka eivät ole ilahuttavaa laatua. Heti isäsi Iredshin kuoltua valitsivat herbedit destur mobedikseen Naotaran, tuon ulkokullatun juonittelijan. Hän ja hänen puoluelaisensa ovat kiihoittaneet kansan mieliä omaisiasi ja sinua vastaan. Äitisi käski Sevaren sanoa sinulle, että sinun nyt olisi kovin vaarallista palata kotia. Sillä on ruvettu puhumaan siitä, että sinä vastoin Avestan määräyksiä olet vapauttanut häpeävangit. Lisäksi on Shiruje, tuo häijy kiduttajamme, joka, kuten muistanet, pakeni Raghaan ruveten Abu'l-ganaimin ja Alamutin kätyriksi, hankkinut vaimonsa kautta tietoja parsien oloista ja joku aika sitten kannellut Naotaralle, että sinä ajat vääräuskoisen asiaa, ollen kertojattaren oikea käsi. Äitisi korviin on jo saapunut se huhu, että sinut, jos nyt palaisit kotia, haastettaisiin herbedituomioistuimen eteen ja tuomittaisiin kenties arvosi menettäneeksi, kenties häpeävängiksikin. — Näin ikävä oli Sevaren tuoma viesti.

— He ylvästelevät nyt, kaikki vihاميةheni. Mutta heidän riemunsa saattaa olla ennenaikainen. Odottakoot vaan siksi, kunnes voimani taas kasvavat ja malttini palaa. Silloin olen kokoava ystävänä ympärilleni ja kukistava koko heidän ulkokullatun joukkonsa!

Kumpikin vaiken. Seurasi pitkä äänettämyys, jonka kestäessä he vaipuivat mietteisiinsä.

Lopulta Vohumeno nousi ja kysyi:

— Tahdotko, valtijas, että asetun loikomaan luolasi suulle? — Jos surujesi myrsky yöllä palaa, voit kutsua minua. Ehkä keskustelu keventää raskasta mieltäsi.

— Olet hyvä ja uhrautuvainen, Vohumeno!— Mutta voit huoletti palata asunnollesi levolle. Sillä tunnen jo, että Verethragna vuodattaa tyyneempiä tunteita rintaani, ja toivon minäkin pian vaipuvani unen virvoittavaan helmaan, huomenna jaksakseni toimia.

— Yön rauhaa siis, valtijas!

— Yön rauhaa, Vohumeno!

Haoma jäi siihen yksin istumaan kivipöydän ääreen, kuten tuona iltana ennen hänen tiedustelumatkaansa, jolloin hän samassa paikassa kitaralleen oli uskonut viehkeät, vielä epäselvät tunteensa. Toisin oli hänen laitansa nyt. Kohtalo oli häntä kolhaissut, toinen isku oli seurannut toista, raivokkaana, lohduttomana.

Mutta omituisen tyyneeksi tuntui hänen mielensä nyt käyvän.

Tähdet tuikkivat taas kirkkaimmillaan ja koski lauloi pauhavaa luonnon elinvoimia uhkuvaa lauluansa. Ja ikäänkuin tasaisesti leimuava liekki oli virinnyt Haoman sisällä, valaisten ja johdattaen hänen yksinäistä mietiskelyään:

— Hänelle, erakolle, oli siis tapahtunut se, mitä hän ei koskaan ollut aavistanut. Hän oli vastustamatta antanut outojen tunteiden valtaan. Ne olivat temmanneet hänet voittamattomaan pyörteeseensä, syrjäyttäneet hänen korkeat pyrintönsä, luoneet pois koko näköpiiristä hänen ylevän tehtävänsä ja saattaneet hänet unhoittamaan omaisensa ja koko maailman! Ja Verethragna oli häntä rangaissut. Tämä viisas henki oli antanut hänen maistella kärsimyksen katkeraa maljaa ja nyt aukaissut hänen silmänsä näkemään, minkä kuilun partaalle hän oli joutunut. Ajoissa olikin Verethragna tämän tehnyt, kun vielä oli mahdollista kääntyä. Kääntyä hänen todella nyt täytyi, lujatahtoisesti, vitkastelematta.

Mutta saattoiko hän enää hyvittää sen, minkä oli tehnyt? Saattoiko hän koskaan kertojattaren mielestä haihduttaa pois väkivaltaisen hehkunsa jälkiä? Ainakin oli hän koettava. Vielä oli kertojattaren pieni sormus hänen hallussaan, se vielä oli päästävä hänet hänen luokseen anteeksiantoa rukoilemaan, itsekieltämispäätöstään ilmaisemaan, katumuspolun valintaa kertomaan. Ja jos Anahita loukkautuneena ja närkästyneenä oli kieltävä ovenvartijaa häntä sisälle päästämästä oli hän kirjoittava, selittävä kaikki ja jatkava rukouksiaan, kunnes Anahita oli leppyvä ja myöntävä hänelle anteeksiantonsa.

— Ylhäällä vuorenrinteellä luoksepääsemättömissä, lumirajalla, kasvoi ihana tunturiruusu — näin jatkuivat hänen ajatuksensa. Sen luoksi ei vielä kukaan kuolevainen ollut päässyt sen suloa ihaillemaan, sen tuoksuvaan raitista ilmaa hengittämään. Minut johti kohtalon ihmekäsi näihin huumaaviin korkeuksiin, näin tunturiruusun ja hurmaannuin sen viattomasta, ylevästä sulosta. Tahdoin omistaa sen, ja olin vähällä katkoa sen varren, painaakseni sen povelleni ja syöksyäkseni alas laaksoon. Mutta sisäinen valo haihdutti huumaukseni, haihdutti sen ajoissa. Jätin paikoilleen sen ruusun, jota jo käsilläni olin raastanut, ja syöksyin yksin alas korkeudesta. Ja kätken tuon valoisan näyn elinajakseni mieleeni, Ormuzdin ennevälkkeenä, enkä enää yritä kiivetä takaisin tunturiruusun korkeuksiin. Voitettuani kaihoni, on Ormuzd ehkä pitävä minua arvoisena tehtävääni toteuttamaan!

Tämä päätös tuntui luovan selittämätöntä tyyneyttä Haoman mieleen ja, jo ennen hänen taisteluaan, nostavan hänen nöyryytettyä itseluottamustaan.

Hän toimitti kosken partaalla puhdistuskylpynsä ja riensi senjälkeen rotkoasuntoon, jossa viritti kotiliedelle uuden liekin, lupauksien ja uuden elämän liekin.

SEITSEMÄS LUKU.

Sinä päivänä, jona Anahitan oli määrä lähteä Melik shaahin luo Mervimin asiaa kertomaan, oli hän auringon noustessa poistunut vuoteestaan ja toimittanut puhdistavan kylpynsä. Senjälkeen hän oli antautunut hartaisiin rukouksiin ja lukenut useita lukuja koraanista. Muetsinien kajahutettua Raghan minareteista ensimmäisen aamuhuutonsa, rupesi hän pukeutumaan juhlallista menoaan varten. Kun muetsinien toinen huuto kuului, oli hän valmis lähtemään.

Hietakello-salissa odottivat hänen äitinsä Sabeiha, vanha Tumadir ja kuusi seuralaisnaista. He olivat kaikki juhlapukuihin puetut. Seuralaisnaisilla oli hienot valkeat liinahameet yllä ja kasvoilla silkkiharsot. Heidän tuli matkan päässä seurata valtijatartaan aina Raghan portille saakka.

Anahita ei antanut kauan odottaa itseään. Ferengiksen seuraamana hän astui hietakellosaliin. Hänellä oli yllään valkea silkkihame, joka jätti käsivarret ja kaulan paljaaksi. Ainoa koristus oli hänen oma, helmillä ompelemansa kultakuteinen vyö. Hänen tumma pitkä tukkansa valui vapaana alas selälle. Hienot kultavitjat riippuivat hänen somankaarevassa kaulassaan, ja niihin oli kiinnitetty pieni koraanilehti. Kasvot olivat harsosta vapaat, kuten vanha tapa sääsi.

Hänen näkönsä oli vakava, mutta hänen sinisilmänsä säteilivät kirkkaina kuin kaksi tähteä.

Kun hänen jäähyväisiksi piti syleillä äitiänsä, tuntui liikutus ja vähäinen heikkous valtaavan hänet. Hän voitti sen kuitenkin pian ja virkkoi sointuvan kirkkaalla äänellä:

— Hyvästi rakas äiti. Tänä iltana syleilen sinua taas, kun Allah on antanut minun toteuttaa ensimmäisen suuren työni.

Kyynel välkkyi harmaapäisen Sabeihan silmässä, kun hän irtaantuessaan tyttärensä pitkästä syleilystä sanoi:

— Allah sinua auttakoon ja siunatkoon, lapsi!

Vanha Tumadir oli siihen määrään mielenliikutuksen valtaama, ettei hän aluksi löytänyt sanoja jäähyväisiksi. Itsekseen hän hiljaa mutisi lauseita koraanista. Kun Anahita rupesi poistumaan avaraan etusaliin, heittäytyi Tumadir polvilleen hietakellon viereiselle matolle ja huudahti:

— Allah, sinä korkein ja voimakkain, suojele tuota viatonta lasta!

Etusalin olivat Ferengis ja muut naiset somasti kukilla koristaneet.

Sabeiha ja Tumadir saattoivat Anahitaa aina ulkomuurin rautaportille, joka oli auki. Sen luona kääntyi Anahita vielä kerran heitä kädenviittauksella ja hellällä katseella tervehtimään. Tumadir vuodatti runsaita kyneleitä, ja hänen mielenliikutuksensa oli niin suuri, että hän horjui, ja että hänen täytyi nojata Sabeihan käsivarteen.

Kun Anahita oli astunut ulos portista ja rupesi kulkemaan mäen rinnettä alas Raghaan päin johtavaa tietä, riensi Ferengis astumaan hänen jälkeensä; muut naiset ryhmittäytyivät kulkemaan matkan päässä heidän jälessään.

Molemmiin puolin tietä oli taajoja ihmisryhmiä, jotka jo aikaisesta aamusta olivat siinä kertojattaren tuloa odottaneet. Sillä tämä päivä oli harvinainen merkkipäivä, ja köyhä ja rikas, ylhäinen ja alhainen tahtoi nähdä nuoren kertojattaren verhosta vapaat kasvot.

Kansa tervehti Anahitaa sydämellisin suosionhuudoin ja siroitti hänen eteensä tielle tuoreita kukkia.

Joukko Raghassa asuvia parsejakin oli yhtynyt katselemaan kansanjoukkoon. Nähdessään Anahitan kauniit sinisilmät ja hänen siron vartalonsa, sekä katsellessaan häntä, kun hän siinä keväisessä päivänpaisteessa hitaasti kulki edelleen pitkin kukilla siroitettua polkua, huudahti eräs parsi tovereilleen:

— Hän on ylevä kuin sovinnon hengetär, Ashi Vanuhi!

Anahita lähenei lähenemistään Melik shaahin pääkaupunkia, jonka kullatut kupukatot ja ohuet minaretit jo selväpiirteisinä kohosivat hänen edessään.

Lähellä Raghan pohjoista porttia istui kivellä sokea vanhus. Hänen vieressään seisojaksi nuori nainen. Anahitan tullessa heidän kohdalleen, sanoi nainen vanhukselle:

— Nyt kulkee kertojatar ohitsemme.

Sokea vanhus antoi toverinsa johtaa hänet kertojattaren luo. Kunnioittavasti tarttui vanhus Anahitan silkkihameen helmaan ja kumartui sitä suutelemaan.

Anahita tunsu omista iloista, mutta samalla epämielisiä pelkoja ja katoa nähdessään kaikkien näiden lukuisten ihmisten katseiden olevan häneen suunnattuina. Moni loi häneen puhtaasti ihailun ja kunnioituksen katseita, monen vanhan ja vaivaisen silmässä välkyi kyynel, moni väärin ja sortoa kärsivä kiinnitti häneen toivoa ilmaisevan silmäyksensä. Sillä hänet nähdessään tulivat kaikki ajatelleeksi, että tuo hyvä ja viaton olento oli heidän kaikkien asiaa puolustava.

Mutta toiset taas, etenkin nuoret miehet, loivat häneen toisenlaisia katseita, jotka saattoivat hänet usein kääntämään silmäyksensä heistä pois tai luomaan ne maahan.

Raghan kaduilla oli vielä tiheimmät ihmisparvet kertojattaren kulkua katsomassa. Ja kukkia sateli yhtenäisesti hänen jalkojensa juureen. Pohjoiselle portille olivat Anahitan kuusi seuralaisnaisista pysähtyneet palatakseen takaisin linnaan. Ainoastaan Ferengis seurasi nyt valtijatartaan. Portilta shaahin ylhäinen vartija, jolla oli pitkä käyräpäinen hopeasauva kädessä, oli sijoittanut kulkemaan Anahitan edelle, hänelle tietä shaahin linnaan näyttämään.

Sykkivin sydämin kulki kertojatar sisälle suurherran linnan pohjoisesta portista. Avara piha oli laskettu leveillä valkeilla marmoriliuskoilla, ja linnan isolle ovelle johtava käytäväpaikka oli heleävärillä mosaiikkia. Molemmilla puolin pihaa sijaitsivat jalopuiset puutarhat, joiden puiden runkojen välillä näkyi silkinuoraisia kiikkuja sekä bambuputkista, tornien, kupujen ja minaretien muotoisiksi rakennettuja pieniä huvimajoja joiden ulkoseinillä riippui erivärisiä, Raghan taitavimpien väritaitelijoiden maalaamia lyhtyjä. Näiden puutarhojen ulkomuureilla oli komeat riippupuutarhat, harvinaisine pensaineen, kukkaisuurnoineen ja köynnöskasveineen.

Paksukankaiset punaiset ja siniset silkkiliput liehuivat linnarakennusten katoilla, ja seldshukilaiset puolikuut välkyivät räystäillä ja hevosekengänmuotoisten ikkunakaarten yläpuolella.

Anahita ei malttanut tarkemmin katsella kaikkea tätä suurpiirteistä komeutta; hän katsahti vaan kerran ympärilleen avaralla pihalla ja kulki edelleen taustalla kohoavaa rakennusryhmää kohti.

Pääkäytävän ovelle oli kahden puolen joukko punavaippaisia palvelijoita, joilla oli ranteissa paksut kultaiset renkaat ja kultavitjat kaulassa. He kumarsivat syvään Anahitan kulkiessa heidän muodostamansa kujan läpi. Nyt johti opas kertojattaren isoon eteiseen, jonka seinät olivat kullatut, sekä peileillä ja jalokivillä koristetut. Siinä oli joukko verhottuja naisia, jotka tervehtivät Anahitaa, ja siinä täytyi kertojattaren luopua Ferengiksen seurasta. Hän syleili ystävärtään, joka liikuttuna väistyi naisten piiriin.

Kultakuteisiin viittoihin puettu eunukkiparvi astui nyt esiin Anahitan saattojoukoksi, ja yhä seuraten edellä kulkevaa opasta meni Anahita ulos tästä avarasta eteisestä, kulki pitkien puolihämärien käytävien, pihojen, salien ja puutarhojen läpi.

Epämielinen pelon ja turvattomuuden tunne liikkui Anahitan mielessä, kun hän näin ilman ainoatakaan naisseuralaistaan, outojen vartijain johdattamana, kulki avaran linnan käytävien ja sokkeloiden läpi. Ja hänestä tuntui, kuin tämä kulku ei koskaan loppuisi; sillä juuri, kun hän luuli jo saapuneensa suurherran kuulustelusalin ovelle, astuttiinkin vaan uuteen käytävään tai uuteen läpikulusalin.

Vihdoin johti opas Anahitan pihalle, jota peitti hienon hieno hiekka. Pienet kulta-ammeiset suihkulähteet pulppuivat siellä täällä, ja niissä uiskenteli erivärisiä hohtavia kaloja. Oikealla oli marmorikohonteella suuri rautahäkki, jossa iso jalopeura levottomana kulki edestakaisin.

Tämän pihan taustassa kohosi vaaleankeltaisesta marmorista rakennettu palatsi, ja sen kultalevyillä päällystetyn leveän oven kummallakin puolella oli komeita soturipukuja ja loistavia kypäriä kantavia vartijoita.

Anahitan saapuessa tämän oven kohdalle, väistyi hänen oppaansa syrjään, ja saattava eunukkiparvi pysähtyi. Yksi vartijoista aukaisi kultalevyillä päällystetyn oven, ja viittasi kertojattarta astumaan sisälle.

Anahita kulki komeaan, mosaiikkipermantoiseen eteiseen. Hänen ylitseastumansa kynnyksen vastaisessa seinässä oli leveä oviaukko, jonka sulki ainoastaan paksu kullalla kirjailtu purppuranpunainen intialainen laskosverho. Tämän laskosverhon vieressä seisova vartija veti sen syrjään, ja nyt avautui Anahitan eteen avara sali.

Katsottuaan vaan vilahdukselta sisään tähän saliin, huomasi Anahita, että hän nyt oli astumaisillaan suurherran valtaistuimen eteen.

Hänen sydämensä sykki levottomasti, ja hän huomasi hieman väsyneensä pitkästä kävelystä ja jännityksestä.

Mutta hän luki itsekseen lyhyen rukouksen koraanista, ja hänen ehdoton luottamuksensa Allahin apuun, rauhoitti nyt, kuten aina ennenkin, hänen mielensä.

Selittämätön varmuus ja levollisuus tuntui laskeutuvan hänen sydämeensä. Hän oikaisi ryhtinsä ja meni suurherran valtaistuinsaliin. Hehkuva puna nousi hänen poskilleen, ja kevyesti ja epäröimättä hän astui edelleen paksua shaahin valtaistuimelle johtavaa mattoa, lukuisien läsnäolevien hovilaisten ja todistajien aukaisemaa kujaa pitkin.

Haomakin oli näiden parissa, ja nähdessään Anahitan tulevan sisään, vavahti hänen sydämensä omituisesti, kun hän näki hänen säteilevän kauneutensa ja viattomuuden ilmeensä, joka nyt näytti kirkastuneelta.

Oven vastaisella seinällä kohosi shaahin korkea, norsunluusta ja kullasta tehty valtaistuin.

Melik, punapurppurainen, hohtokivillä siroitettu silkkipuku yllä, ja valkea, töyhdollinen silkkiturbaani päässä, istui valtaistuimella, ja hänen henkivartijansa, joilla oli taivaansiniset soturivaipat yllä, sekä heidän etumaisinaan, oikealla Abu'l-ganaïm ja vasemmalla Demur, ympäröivät kummallakin puolen valtaistuimen portaita.

Siitä hetkestä kuin Anahita oli ilmestynyt valtaistuinsalin kynnykselle, oli Melik kiinnittänyt tuliset, läpitukevut katseensa häneen, eikä hän ollenkaan kääntänyt niitä muuanne.

Saavuttuaan lähelle valtaistuimen portaita, pysähtyi Anahita, notkisti toisen polvensa, ojensi molemmat käsivartensa ylös shaahia kohti ja lausui:

— Terve, Persian suurherra, maan isä ja tuki! Allahin siunaus tulkoon pääsi ylitse! Nöyrä tyttäresi, Anahita, kertojatar, anoo, että kallistaisit korvasi sorretun oikeuden puoleen, että voimakkaalla kädelläsi pelastaisit viattomasti kärsivän ja vapauttaisit hänet hänen kavaloiden vihamiestensä vallasta!

Hänen äänensä kajahti varmana, heleänkirkkaana kuin hopeakello, ja avarat marmoriholvit antoivat siitä kauniin kaiun.

Kurdilaispäällikkö Mervim, joka kolmen poikansa seurassa seisoi todistajien parissa, tunki kertojattaren äänen kuultuaan syvää liikutusta.

Selittämätöntä liikutusta uhkuivat myöskin Haoman tunteet, hänen kuullessaan tämän tutun kirkkaan äänen helähdystä.

Melik shaahi viittasi valtikallaan Demurille ja Abu'l-ganaïmille.

Tämä oli merkki siitä, että suurherra aikoi ottaa kuultaviinsa kertojattaren asian, ja että hän halusi puhua kertojattaren kanssa kahden kesken.

Henkivartijat siirtyivät maalauskuvilla koristettujen marmoripatsaiden luo ja nostivat kirjavia silkkiverhoja.

Salissa olevat hovilaiset ja todistajat rupesivat nyt poistumaan. Kun viimeiset olivat menneet, lähtivät henkivartijat. Demur ja Abu'l-ganaïm yksin olivat jääneet valtaistuimen portaiden juureen.

Melik viittasi heille. Kumpikin alkoi kulkea pilareiden ohi nostaen raskaita laskosverhoja ja tarkastaen, oliko joku jäänyt niiden taakse kuuntelemaan. Tarkastuksensa toimitettuaan ja huomattuaan kaikkien todella menneen, he poistuivat valtaistuinsalista.

Anahita oli jäänyt yksin suurherran valtaistuimen eteen. Hän oli noussut seisomaan ja valmistautui jatkamaan kertojattaren tointansa.

Lukuisat pitkäjalkaiset kullatut lamput, jotka hämäreisen kattovalon riittämättömyyden vuoksi oli sytytetty avaraa valtaistuinsalia valaisemaan, paloivat leimuten ja korkealiekkisinä.

Melik piti yhä hehkuvat silmänsä kiinnitettyinä Anahitaan, joka ensin avokatsein niitä kesti, mutta joka, jäätyään kahden kesken suurherran kanssa, vaistomaisesti väisti niitä, luomalla katseensa alas.

Nyt katsoi hän velvollisuudekseen jatkaa asiansa esittämistä ja nosti taas silmänsä suurherran puoleen, luoden häneen avoimen, vilpittöntä intoa ja varmuutta kuvastavan katseen. Mutta yhä hehkevämmin ja terävämmin silmäili shaahi häntä. Anahita tunki sisässään selittämätöntä vavistusta, mutta alkoi kuitenkin melkein tyyneellä äänellä:

— Tulen esittämään sinulle, suurherra, onnettoman kurdilaispäällikön, Mervimin asiaa.

— Et luultavasti tiedä, että olen itse tuominnut Mervimin juonittelijana ja maankavaltajana — sanoi Melik.

— Sen tiedän, suurmehra. Mutta Mervimin vihamiehet sekä väärät todistajat olivat saattaneet tietosi harhaan, niin että langetit väärän tuomion, sillä Mervim on viaton.

— Tiedätkö, kertojatar, mikä rangaistus sinua uhkaa, jos olet ottanut ajaaksesi väärää asiaa?

— Sen tiedän.

— No mitä sanoisit, jos tuo Mervim sittenkin olisi syyllinen?

— Sitä en voi uskoa, sillä on siksi lukuisia todistajia, jotka kaikki ovat valmiit valalla vahvistamaan väitöstään, että Mervim on syytön. Koko läntinen parsien heimo saattaa tämän todistaa ja valalla vahvistaa todistuksensa.

— Entä jos minulla olisi vielä lukuisimmat, vielä tehoisimmat todistajat, jotka vannovat Mervimin olevan syyllisen?

— En tunne sinun todistajiasi, suurmehra. — Mutta suvaitse ensin kuulustella minun todistajiani.

Anahita katsahti sivulleen, ikäänkuin olisi etsinyt todistajiaan ja tunsii helpoitusta päästessään hetkeksi vapaaksi shaahin katseesta, jonka omituinen hehku nyt kävi hänelle vallan sietämättömäksi.

Silloin Melik nousi norsunluu-istuimeltaan ja astui alas muutaman valtaistuimen portaan kertojatarta kohti. Hänen silmissään välkkyi lempeämpi hohde ja hän virkkoi:

— Tahdoin vaan koetella varmuuttasi ja rohkeuttasi. Huomaan nyt, että olet yhtä rohkea kuin kaunis. — Todistajasi ovat tarpeettomat. Suurvisiirini, Hassan Ibn Alin, kautta olen jo paljon ennen ilmoitustasi saanut kuulla, että hän puolestaan on Mervimin asiaa uudestaan tutkinut. Hän piti sitä niin vaarallisena, ja ajatellessaan edeltäjättäresi kovaa kohtaloa, tahtoi hän suojella sinua samanlaisesta ja ryhtyi asiaa tiedustelemaan. Nyt on minunkin vakaumukseni varma, ja kohta on Mervim julistettava vapaaksi ja entisiä oikeuksiaan nauttivaksi.

Ilo välkähti Anahitan silmiin, kun hän kuuli nämät shaahin sanat.

Shaahi huomasi tämän hänen kasvojensa ilonkirkkauksen ja astui vielä muutaman portaan alemmaksi, niin että hän nyt seisoii valtaistuimen alimmalla portaalla. Hän virkkoi:

— Siltä ei sinun ansiosi vähene, sillä olet osoittanut suurta rohkeutta, ottamalla kerrottavaksesi näin vaarallisen asian. Sinun ilmoittamanasi se yksistään saattoi joutua uudelleen käsiteltäväkseni. Ja sinun ylistystäsi annan kuuluttaa moskeoissa ympäri maata. Vaan näön vuoksi annan kuulustella todistajia. Voit olla varma siitä, että Mervim pääsee vapaaksi.

Iloissaan laskeutui Anahita matolle polvilleen ja rukoili palavan kiitosrukouksensa Allahille, joka näin palkitsi hänen pyrkimyksensä, joka näin oli valaissut suurmehran mielen.

Hänen rukoillessaan oli Melik astunut hänen viereensä ja silmäili häntä ihailevin katsein.

Kun Anahita lopetettuaan rukouksensa taas nousi pystyyn, säpsähti hän nähdessään suurmehran vallan vieressään. Tämä tarttui hänen käteensä ja vei hänet valtaistuimen portaiden vieressä olevien korkeiden sillkipatja-istuinten luo, virkkaen:

— Olet jo varmaankin väsynyt. Levähdä siis tässä hetkinen!

Kun Anahita ujona oli noudattanut kehoitusta, istuutui shaahi vallan hänen viereensä ja sanoi:

— Onneasi voit kiittää, että ryhdyttyäsi tähän vaikeaan asiaan olet välttänyt kaikki uhkaavat vaarat. Ihme on näet, ettei peljätyn ja kukistamattoman Alamutin fidaavienkaan ole onnistunut sinuun tikarejansa tähdätä.

— Allah on ollut vahvana turvanani.

— Niin on; ja lisäksi minä ja suurvisiirini. Mutta eivät vaarasi nytkään lopu. Päinvastoin kaikki Mervimin vihamiehet nyt kiivaasti rupeavat sinua ahdistamaan. Tahdon vapauttaa sinut näistä vaaroista, sillä nuoruutesi ja kauneutesi ansaitsevat ylhäisintä asemaa. — Kuuletko, kertojatar? Olen mieltynyt sinuun, ei yhdenkään naisen sulo vielä ole minusta tuntunut niin viehkeältä kuin sinun; äänesi kaiku on hopeanheleä ja korvalleni vienointa soittoa. Senvuoksi tahdon kohoittaa sinut puolisoikseni, lempipuolisoikseni, haaremini valtiattareksi. — Kuuletko, kertojatar? Niin vastustamatta on sulosi minut hurmannut.

Anahita oli tämän kuultuaan vallan tyrmistynyt, hän ei voinut uskoa korviaan, eikä hän voinut vastata sanaakaan.

Shaahi ei intohimonsa kiihkossa huomannut Anahitan kauhunilmettä, vaan jatkoi yhä enemmän tulistuen:

— Sinäkö ainaiseksi harsoihin peittäisit nuo silmät, jotka säteilevät kirkkaina kuin soheil-tähti, levittäen ainaista onnea niille kuolevaisille, jotka asuvat sen valaisemilla mailla!

Voimatta kauempaa hillitä itseään, kietoi Melik käsivartensa Anahitan ympäri ja tahtoi painaa suudelman hänen silmilleen.

Mutta Anahita kokosi kaiken tarmonsä, tempautui irti hänen käsivarresta ja syöksyi läheisen marmoripilarin luo, tarttuen siihen käsivarsineen, ikäänkuin turvautuen vankan kiven apuun.

Hänen vastustuksensa kiihoitti yhä enemmän Melikin intohimoisia pyyteitä. Leimuavin katsein hän lähestyi Anahitaa toistaakseen äsken yrittämänsä hellyyden osoitetta.

Kun Anahita taas näki hänet vallan lähellä itseään, puhkesi hänen itsesuojelemisvaistonsa esiin, hän irroitti käsivartensa pylvästä ja väistyi pari askelta. Sitten hän ojensi vartalonsa ja asettui ikäänkuin vastarintaan.

Ääni varmana ja silmät säihkyen vakaumusta hän huudahti:

— Muista minun valaani... ja muista myöskin omaa valaasi!

— Ne muistan — sanoi Melik — mutta ylimäinen pappi saattaa meidät molemmat valastamme vapauttaa. Hänet kutsutan viipymättä tänne, sillä jo tänä iltana täytyy sinun tulla omakseni!

— Se olisi Allahin pyhän tahdon rikkomista, se olisi hänen pyhän lakinsa pilkkaamista!

— Olen Allahin tahdon ja lain edustaja maan päällä.

— Kansa ei ole suostuva siihen, että sen valitsemaa ja voitelemää näin loukataan.

— Kansan täytyy taipua minun tahtoni alle. Ei yksistään Persian kansa ole käskyjeni alainen. Olen masentanut toistakymmentä eri kansakuntaa Aigean meren ja Induksen välillä. Kaikki tottelevat ne käskyjäni. Kuka rohkenisi nousta minun tahtoani vastustamaan? Minulla on valta vaikka kokonaan lakkauttaa kertojattaren toimi ja käskeä vääryyttä kärsivien suorastaan kääntyä minun puoleeni.

Voimatta hillitä verensä tuimaa kuohahdusta, lähestyi Melik uudestaan Anahitaa; kertojatar vaipui hervottomana alas mosaiikkipermannolle patsaan viereen, ruveten itsekseen rukoilemaan.

Nähdessään Anahitan pelon ja tuskan, tyyntyi Melik hieman ja päätti maltaa mielensä ja lohduttaa häntä.

— Nouse — sanoi hän — ja levähdä patjaistuimella. Älä pelkää minua, sillä olen ystäväsi... ja olen rakastava sinua kiihkeämmin kuin ketään muuta naista. Ymmärrän levottomuutesi ja arvelusi. Mutta kun ylimäinen pappi saapuu, on hän mielesi rauhoittava.

Kuullessaan ylimäistä pappia mainittavan, tointui Anahita hieman, ja toivon välke välähti hänen sielussaan. Ehkäpä ylimäinen pappi oli häntä puolustava, oli vastustava suurherran mielettömyyttä ja soimaava hänen rikollista aiettaan.

Melikin poistuttua valtaistuimen luo, meni Anahita patjaistuimelle, jolle hän hervottomana vajosi. Hänen voimansa olivat uupuneet.

Melik astui sillävälän ylös valtaistuimelle ja näpätty sen sivulla riippuvaa kultalevyä. Seuraavassa tuokiassa riensivät Demur ja Abu'l-ganaim esille.

Melik viittasi heitä tulemaan syrjään ja sanoi Abu'l-ganaimille:

— Mene kutsumaan tänne ylimäinen pappi. Hän pukekoon ylleen täyden ylimäispapillisen pukunsa ja tuokoon juhlokoraanin mukaansa. Hän toimittakoon ensin puhdistavan kylvyn ja valmistautukoon rukouksella isossa sinisessä moskeassa sitä tärkeätä tointa varten, jonka hänelle täällä olen määräävä.

Visiiri Abu'l-ganaimin poistuttua suurherran käskyä täyttämään, kääntyi tämä Demurin puoleen ja sanoi puoliääneen:

— Kutsu tänne haaremin naisia ja kertojattaren saattonainen ja käske heidän johdattaa hänet lempipuolison-huoneisiin. Kertojattarelle annettakoon parhaita virvokkeita, ja odaliski-kuoro laulakoon

ja tanssikoon hänen edessään, jos se häntä huvittaa. Hänelle tuotakoon runsaasti kulta- ja helmikoristeita sekä hohtokiviä. Seinät ja divaanit peitettäköön kaiteilla verhoilla, ja jos hän haluaa levähtää, levitettäköön sisimmässä makuuhuoneessa pehmeimmät patjat ja silkkipitteet. Ruusuöljyä priiskoitettakoon kaikkialle näissä haaremin valiohuoneissa. — Muistatko toimittaa kaikki, mitä käsinkin?

— Palvelijasi on täyttävä kaikki käskysi.

— Saatettuasi kertojattaren lempipuolison-haaremiin, tulee sinun kutsua hovilaiset, Mervim ja todistajat tänne. Tahdon julistaa Mervimin vapaaksi.

— Sen teen, suurherra. Pitääkö minun myös järjestää todistajat tavanmukaisesti saattamaan kertojatarta takaisin hänen linnaansa?

— Se on tarpeetonta. — Kertojatar jää tänne. Hänen äänensä on liian heleä, hänen silmänsä liian kauniit, jotta hän voisi sulkeutua ahtaiden muuriensa sisälle. Hän on tästälähin muuttava ammattia.

Tämän sanottuaan Melik iski Demurille merkitsevästi silmää.

Suurvisiirin pojan mentyä naisia kutsumaan, lähestyi Melik Anahitaa, joka sivulle päin nojaavana, tyrmistyneenä kuiskaili rukouksiaan.

Melikin istuutuessa hänen viereensä, hän kavahti rukouksistaan ja näytti taas aikovan paeta.

Mutta Melik tarttui hellästi hänen käteensä ja sanoi lempeällä äänellä:

— Opit vielä minusta pitämään, siitä olen varma. Sillä olen kohoittava sinut haaremin ylimmäksi. Kaikkien tulee sinua palvella, kaikkien tulee ihanien silmiesi väikkeestä lukea vähimmätkin mielihalusi ja ehdottomasti täyttää ne, jos ne suinkin ovat täytettävissä. Haaremin aarreholvit tulevat olemaan avoinna sinulle; saat valita itsellesi sieltä niin paljon kultaa, helmiä ja hohtokiviä kuin vaan halajat. Juhlatiloissa olet ajava minun rinnallani kultavaunuissa, ja tulevalla Bagdadin retkellä olen Itämaan ruhtinaille ylpeänä näyttävä sinun harvinaista suloasi. Ja kaikki tulevat sinua ihaillemaan ja ylistystäsi toistamaan ympäri maanpiiriä.

Anahita kokosi kaiken rohkeutensa ja virkkoi:

— Kaikki aarteesi ja tarjoamasi kunnia eivät saata poistaa häpeää ja Allahin vihaa, jonka aiot vetää itsesi ylitse, ja myöskin minun ylitseni.

Pilarien välistä raskasta verhoa nostettiin nyt, ja Demurin kutsumat naiset, Ferengis etumaisena, astuivat sisään. Notkistettuaan toisen polvensa suurherran edessä, menivät he Anahitan luo.

Huomattuaan Ferengiksen, nousi Anahita patjaistuimelta ja syleili häntä. Kertojatar koetti hillitä liikutustaan; hän ei valittanut, mutta kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

Ferengis ei ymmärtänyt hänen syvää liikutustaan, mutta siitä kiihkeästä tavasta, jolla Anahita häntä syleili, ikäänkuin äänettömänä anoen häneltä suojelusta, saattoi hän aavistaa jotakin tavatonta.

Suurherra viittasi Demurille, joka naisten jälkeen oli ilmestynyt marmoripylvään luo.

Suurvisiirin poika virkkoi:

— Suvaitse, kertojatar, seurata näitä naisia sisähuoneisiin lepoa ja virvokkeita nauttimaan.

Anahita huomasi, ettei hänellä ollut muu edessä, kuin noudattaa käskyä. Nojautuneena Ferengiksen olkaa vastaan ja haaremin ylhäisten palvelijanaisten seuraamana alkoi hän hitaasti astua pois valtaistuinsalista Demurin osoittamasta sivuovesta.

Melik seurasi tarkasti katseillaan poistuvaa kertojatarta, ja hänen tulinen silmäilynsä ilmaisi rajatonta ihastusta.

KAHDEKSAS LUKU.

Valtaistuinsalin vieressä oli toinen avara sali, johon Mervim, hovilaiset ja todistajat olivat poistuneet siksi ajaksi, kun shaahi kuulusteli kertojatarta.

Haoma, jonka mieli oli oudon jännityksen valtaamana ja joka levottomana odotti sitä hetkeä, jolloin todistajat jälleen kutsuttaisiin valtaistuinsaliin, missä shaahin julistuksen Mervimin asian ratkaisun suhteen piti tapahtua, oli asettunut syrjäisen pylvään luo. Jo valtaistuinsalissa oli muuan vanhanpuolinen hovilainen, jonka tarkistelevat ja ilkeät silmät lakkaamatta tähystelivät Haomaa, vetänyt tämän huomion puoleensa. Vanhuksen kasvot olivat tuntuneet hänestä tutuilta, mutta sitten oli tuo hovilainen taas kääntynyt pois. Kun mentiin viereiseen saliin, oli tämä vanhus kulkenut vallan Haoman ohi ja luonut häneen vihamielisen ja samalla ivallisen katseen. Ja silloin oli Haoma tuntenut hänet, huolimatta hänen komeasta hovipuvustaan. Hän oli Shiruje, entinen häpeävankien vartija.

Todistajien odotussalissakin oli Shiruje muutaman kerran kulkenut Haoman ohi ja pysähtynyt matkan päähän häntä tähystelemään. Ja Haomasta oli tuntunut, kuin olisi tämä häijy mies tahtonut väijyä häntä tai urkkia esille hänen ajatuksiaan. Mutta Haoma näytti hänen suhteensa välinpitämättömältä, eikä enää luonut häneen katsettakaan.

Annettuaan määräyksensä Anahitan johtamisesta tähän aikaan asumattomina oleviin shaahin lempipuolison huoneisiin ja käskettyään naispalvelijoiden niitä komeasti koristaa, meni Demur siihen saliin, missä todistajat ja hovilaiset odottivat. Kulkiessaan salin toisessa päässä olevalle kohonteelle, kuuluttamaan että shaahi heitä odotti ilmaistakseen päätöksensä, huomasi Demur Haoman. Kuulutus-toimensa täytettyään hän heti riensi Haoman luo. Todistajat ja hovilaiset alkoivat sillävälillä tulvia sisälle valtaistuinsaliin.

Shirujelta ei jäänyt huomaamatta, että suurvisiirin poika ja Haoma näin jäivät muista jällelle. Hän seurasi ihmistulvaa niin hitaasti, että oli viimeisten joukossa. Kun hän, ennen astumistaan valtaistuinsaliin, käänsi päätään katsoakseen juttelevia ystävyksiä ja silloin huomasi heidän vilkkaasti keskustelevan, ei hän seurannutkaan muita sisälle, vaan poikkesi pilarin ja ovipielen väliseen syvennykseen tähystelemään, mitä he aikoivat tehdä.

Demur oli kiireisesti kertonut Haomalle viime hetkien tapahtumat, eikä jälkimäinen vielä ollut tointunut hämmästyksestään. Sen verran oli hän käsittänyt, että Anahitaa uhkasi tavaton vaara ja häpeä, ja että hänen tuli uhrata kaikki pelastaakseen hänet.

Samassa Haoma huomasi salin tyhjäksi ja huomautti:

— Eikö meidän pitäisi mennä sisälle shaahin päätöstä kuulemaan?

— Se on tarpeetonta — sanoi Demur. — Shaahi ei nyt tule kuulustelemaan ketään todistajia, sillä hänen päätöksensä on jo valmis. Ja vaikka Mervimin asia olisi vaarakin, hän hänet muutta mutkitta julistaisi syyttömäksi, sillä ymmärrähän, ettei shaahin lempipuoliso mitenkään saa ajaa väärää asiaa! Tuo sana lempipuoliso koski kipeästi Haoman mieleen, ja kauhistanut ilme kasvoissa hän kääntyi Demurin puoleen kuiskaamaan:

— Ystävä hyvä, tahdotko kuulla ja auttaa minua? Nyt jos koskaan tarvitsen apuasi, sillä olen suuren ahdistuksen valloissa.

Oudot aavistukset leimahtivat Demurin mielessä ja hän virkkoi:

— Menkäämme pois täältä, niin saat kertoa minulle kaikki.

— Mutta voitko poistua?

— Sen voin tehdä, sillä olen nimenomaan shaahilta saanut toimekseni valvoa lempipuoliso-huoneiston koristamista ja Anahitan kestitsemistä. Isäni huoneet ovat tässä lähellä. Asustan niissä nyt hänen poissaollessaan. Siellä saamme häiritsemättä puhua.

Leveätä pylväskäytävää myöten he poistuivat odotussalista ja astuivat avaralle pihalle. Sen perältä menivät he sisälle pienempään palatsirakennukseen, ja kuljettuaan pitkän solakäytävän läpi saapuivat he suurvisiiri Hassan Ibn Alin avaraan odotussaliin, joka Haomalle oli tuttu hänen edelliseltä käynniltään. Sieltä he kulkivat suurvisiirin pieneen työhuoneeseen.

— Mikä sinun on? — kysyi Demur heidän istuuduttua.

Haoma tunnusti nyt hänelle onnettoman rakkautensa kertojattareen, miten tämä oli sen hyljännyt ja miten Haoma oli päättänyt taistella luvaton kiintymystään vastaan sekä ilmaista kieltäymispäätöksensä kertojattarelle.

— Minun täytyy vielä saada häntä tavata, minun täytyy saada ilmaista hänelle päätökseni, minun täytyy vielä kerta nähdä hänen viattomat silmänsä...

— Mutta ajattele toki, että toivomuksesi on miltei mahdoton toteuttaa. Mitenkä voisit sinä tunkea

lempipuolison-asuntoon joutumatta mitä suurimpaan vaaraan?

— Sanoithan juuri itse, että sinulla on toimenä valvoa näiden huoneiden koristamista. Etkö voisi kutsua kertojatarta johonkin sivuhuoneeseen, jotta voisin puhua hänen kanssaan?

— Sitä en voi. Sillä kertojattaren mentyä sinne sisälle, en minä enää saa näyttäytyä siellä. Ainoastaan uskottujen eunukkien kautta saan kuulustella, miten koristaminen ja kestitys on järjestetty.

— Anna minulle siis eunukinpuku ja toimeksi jonkun koristusesineen vienti noihin huoneisiin. Saatanhan salaisesti puhutella Ferengistä ja pyytää häntä kutsumaan kertojatarta johonkin sivuhuoneeseen.

— Se olisi yksi keino. Mutta sekin on perin vaarallinen. Ajattele, kuinka paljon panet alttiiksi yhden hetken vuoksi!

— Kiellätkö siis apusi minulta, kiellätkö tämän pyynnön, joka kenties on viimeinen, jonka sinulle teen?

Haoman ääni oli niin rukoileva ja hänen silmissään kuvastui niin surullinen ilme, että Demur tunsii itsensä liikutetuksi.

Hän sanoi:

— En kiellä apuani; mutta pelkään vaan, että syöksyt suoraa päätä turmioon. Et luultavasti tiedä, mikä kauhea rangaistus kohtaa sitä miestä, joka tavataan shaahin haaremista. Hän sidotaan käsistä ja jaloista ja haudataan elävältä kaulaa myöten. Sitten soaistaan hänen silmänsä ja hän saa tässä tilassa nääntyä nälkään. Melik on hirvittävä, kun hän suuttuu. Hän on antanut soaista silmät omalta veljeltään, joka kapinoi häntä vastaan.

— Olen valmis mihin kärsimyksiin tahansa. Olen jo ennenkin katsonut surmaa silmiin; Velvollisuuteni on, jos suinkin voin, tunkeutua kertojattaren luo, näyttääkseni, että henkeni uhalla tahdon tehdä hänelle viimeisen ystävänpalveluksen.

— Onko siis tämä toivomuksesi järkähtämätön?

— Se on järkähtämätön, jos mahdollisuus sen sallii.

— Ajattelen siis näin: Pukeudut eunukinpukuun ja viet ruusuöljy-ruukkuja lempipuolison makuuhuoneeseen. Mukaasi tulee taattu eunukki, joka tuntee nämät huoneet ja käytävät. Menette makuuhuoneeseen. Siinä tai jossakin sen lähellä olevassa huoneessa ovat Anahita ja Ferengis, sillä en luule, että kertojattarella on halua mennä isoon saliin kuulemaan soittoa ja katsomaan odaliskien tanssia. Nähdessäsi Ferengiksen, voit salaisesti viitata häntä tulemaan makuuhuoneen viereiseen kylpyhuoneeseen — tunnen kaikki nämät huoneet hyvin, sillä olen valvonut niiden korjaustöitä. Pyydä häntä silloin sanomaan Anahitalle, että kylpy odottaa, tai jotakin sellaista. Sano sitten kertojattarelle nopeasti sanottavasi. Sillä jos viivyt, olet hukassa. Shaahi julistaa paraikaa päätöksensä Mervimin asiassa ja vastaanottaa kansan suosionsoitoksia. Ei voi viipyä pitkää aikaa kunnes ylimäinen pappi saapuu. Ja keskusteltuaan hänen kanssaan shaahi epäilemättä heti vie hänet Anahitan luo. Sitä ennen sinun täytyy olla poissa. Mutta sinun ei sovi palata samaa tietä. Mukaasi tullut eunukki osoittaa sinulle käytävän, joka kylpyhuoneesta johtaa puutarhaan. Tästä puutarhasta vie käytävä sille pihalle, josta shaahi lempipuolisonsa kanssa lähtee ajelemaan. Pihan perällä on ovi, joka vie tähän isäni asuntoon johtavaan käytävään. Sillä tätä tietä on suurvisiirin ilmestyminen avaamaan joen marmorisillalle päin aukenevaa kullattua porttia, shaahin lähtiessä ajamaan. Tämä avain on nyt, kuten kaikki muut isäni hoitamat avaimet, hallussani. Tuon oven edessä ei vielä ole mitään vartijaeunukkia, koska tämä palatsin osa jo jonkun aikaa on ollut asumattomana. Aukaise tuo ovi ja sulje se huolellisesti jälkeesi. Sitten astut salakäytävään, jota myöten opaseunukin kanssa palaat näihin huoneisiin. Täällä saatat piillä kunnes tulee pimeä, pukeutua omiin vaatteisiisi ja syrjäkäytäviä myöten poistua ja palata vuorikoskelle. Mutta suurin varovaisuus on tarpeen. Ja sittenkin on yritys hyvin vaarallinen... Jos joutuisit kiinni, olisi minunkin tilani vähän arveluttava...

— Se on pahin pelkoni. Mutta ennen annan kiduttaa itseni kuoliijaaksi, kuin ilmaisen sinun minua auttaneen.

Omituinen toivonvälke valaisi Haoman otsaa, hän puristi liikutettuna ystävänsä kättä ja virkkoi:

— Miten paljon teetkään minulle, sinä kelpo ystävä!

— Ei ole hetkeäkään hukattavissa — huomautti Demur. — Odota täällä hetkinen.

Menen kutsumaan tänne eunukin ja käsken hänen tuoda sinulle valepuvun.

Demurin mentyä, rupesi Haoma kuumeisesti astumaan edestakaisin pienen huoneen lattiaa pitkin. Outona kuohuivat hänen tunteensa, raivo ja epätoivo taistelivat hurjaa taistelua hänen sisällään, ja levottomana odotti hän joka hetki Demurin paluuta.

Nopeasti palasikin suurvisiirin poika, eunukki seurassaan. Haoma ei myöskään vitkastellut pukiessaan ylleen pitkää punaista eunukki-vaippaa ja suurta avaraa vaaleankeltaista päähinettä. Hän sai ruusuöljyruukun käteensä, ja toverinsa seurassa, joka kantoi hienoja pyyheliinoja — kylpyhuoneen tarpeisiin — alkoi Haoma kulkea vaarallista päämääräänsä kohti.

Jäähyväisiksi hän herttaisesti puristi Demurin kättä.

YHDEKSÄS LUKU.

Se piha, joka sijaitsi valtaistuinpalatsin vieressä, oli Haoman ja hänen kumppaninsa astuessa sille, vallan tyhjä. Haoma päätti siitä, että shaahi ja kansa vielä olivat valtaistuinsalissa. Esteettömästi pääsivät he sisälle shaahin lempipuolison huoneisiin, sillä pääovella ei vielä ollut mitään vartijaa. He kulkivat useampien upeiden huoneiden läpi, joita haaremin ylhäiset palvelijanaiset verhoilla, pehmeillä silkkimatoilla ja kukilla koristivat. Siellä täällä auttoi heitä joku eunukki. Mutta nämätkään eivät kiinnittäneet Haomaan ja hänen kumppaniinsa huomiota, koska luulivat heitä suurvisiirin pojan lähettämiksi apureiksi.

Pienemmistä huoneista saapuivat Haoma ja opas-eunukki avaraan saliin, jossa odaliski-tanssijattaret ja soittajattaret, puettuina kevyisiin ja lyhyisiin hameisiin, odottivat. Anahitaa ja hänen ystävätärtään ei vielä täälläkään näkynyt.

Haoman sydän sykki raivokkaan kiivaasti, kun hän ajatteli, että hän pian oli näkevä Anahitan. Ja hän tunsu selvästi, että hän häntä rakasti, yhä vielä, ja entistään tulisemmin. Se kauhea vaara, joka kertojatarta uhkasi, oli taas, huolimatta hänen eilisestä päätöksestään, puhaltanut hänen intohimonsa kipinät vastustamattoman leimuavaksi liekiksi. — Mitä olikaan hänen kieltäymispäätöksensä: epätoivon matkaansaamaa väsymystä, toivottomien tunteiden lepoa, nöyryytetyn heikkoutta. Hänkö luopuisi tuosta jalosta helmestä, jonka hän oli löytänyt, ja jonka puhdas hohde oli riemastuttanut hänen sielunsa! Hänkö antaisi shaahin, tuon irstaan miehen, jolla oli valittavanaan kaikki Itämaan helmet — tosin ei yhtäkään näin kaunista — hänkö sallisi hänen heittää tämän harvinaisen helmen lokaan? Se oli mahdotonta. Nyt oli Anahita kokenut, missä määrin hän saattoi turvata suurherraan; nyt oli hänen ylevä uransa katkaistu. Olihan luonnollista, että hänen nyt täytyi taipua Haomalle. — Sillä Haoma oli ilmestynyt hänelle pelastavana henkenä, joka oli vievä hänet pois tästä häpeävankilasta. — Haomalla oli hallussaan pelastava avain, hän oli joutuisasti vievä Anahitan suurvisiirin palatsiin ja sieltä pakeneva hänen kanssaan kauas, kauas, Intian maille, mistä ei Melikin rankaiseva käsi heitä voisi saavuttaa. — Heti Demurin puhuttua avaimesta ja käytävästä, jota myöten Haoman piti poistua, oli hänessä tämä tuuma syntynyt, vaikka hän ei ollut tahtonut... ei ollut rohjennut sitä Demurille ilmaista. — Entä jos suurvisiirin poika asettui vastustamaan heidän pakoansa! — Sitä hän ei voinut tehdä; niin sydämetön hän ei saattanut olla. Entä jos Haoman ja Anahitan paon kautta Demuria kohtaisi vaara, ehkä shaahin epäsuosio, kun tämä mahdollisesti saisi tiedon Demurin antamasta avusta? — Mutta olihan Demurin isä vielä kaikkivaltijas valtakunnassa... ja mitenpä shaahi muuten pääsisi Demurin osallisuuden perille? — Ei Haoma malttanut, ei hän voinut ajatella sen pitemmälle, sillä yksi ajatus täytti koko hänen sielunsa, se ajatus, että Anahita oli pelastettava häpäisijän, julmurin käsistä, maksoi mitä maksoi.

Astuttuaan isosta tanssisalista vielä muutaman huoneen läpi, tulivat he pieneen, harvinaisen upeasti sisustettuun suojaan. Verrattomat olivat sen seinämillä leviävät intialaispeitteiset divaanit, rikkaat olivat kattomaalaukset ja täysikultaiset korkeajalkaiset lamput.

— Tuolla sisällä on varmaan kertojatar — sanoi opas-eunukki — sillä se on makuuhuone. — Jään tähän odottamaan ja kuuntelemaan, voidakseni varoittaa.

Haoma otti häneltä kylpy-pyyheliinat ja astui varovasti sisään makuuhuoneeseen.

Matalalla, santelipuusta tehdyllä, norsunluu- ja kultalevyillä sekä jalokivillä koristetulla vuoteella loikoi Anahita. Hän oli ummistanut silmänsä, hänen povensa kohoili levottomana ja hän nyyhkytti syvään ja lakkaamatta. Ferengis oli polvillaan vuoteen vieressä kumartuneena valtiattarensa yli. Hän piti Anahitan käsiä käsissään ja kuiskaili palavia rukouksia.

Haoman avatessa oven, säpsähti kumpikin. Anahita kavahti ylös istuvaan asentoon, ja Ferengis nousi

seisomaan.

Haoma pani sormen huulilleen merkiksi, että heidän molempien tuli vaieta. Hän kulki oikeassa seinässä olevalle ovelle, jonka arveli johtavan kylpyhuoneeseen ja viittasi Anahitaa tulemaan jälessä.

Anahita oli heti tuntenut Haoman, huolimatta hänen valepuvustaan, ja iloinen tunne oli vavahtanut hänen povessaan. Sillä arvasihan hän, että Haoma tahtoi tulla häntä lohduttamaan, ja tämä tieto esti häntä aluksi pelkäämästä Haoman uhkarohkean teon seurauksia. Päinvastoin hänessä heräsi voimakas ihailu tätä vaaroja halveksivaa rohkeutta kohtaan. Hän nousi vuoteelta, ja hänen surulliset silmänsä loivat Haomaan katseen, joka ilmaisi rajatonta kiitollisuutta. Haoma tunsu sydämensä sulavan tämän katseen sanomattomasta tenhosta.

Kun Anahita oli seurannut häntä kylpyhuoneeseen, kuiskasi Haoma hänelle:

— Minä pelastan sinut; tiedän käytävän, joka johtaa meidät täältä turviin. Luotatko minuun, antaudutko ohjattavakseni?

— Luotan sinuun, sillä olet Allahin lähettämä.

— Olisi paljon puhuttavaa, mutta aika on täperällä. Verhoa pääsi tällä liinavaatteella.

— Entä Ferengis...?

— Niin, se on totta, hänet täytyy myös pelastaa...

Haoma palasi makuuhuoneeseen ja kuiskasi Ferengikselle:

— Mene tuonne kylpyhuoneeseen ja verhoa kasvosi.

Sitten hän riensi etuhuoneeseen, missä opas-eunukki odotti.

— Oletko kuullut askeleita?

— En mitään.

— Rientäkäämme siis.

Kun he molemmat saapuivat kylpyhuoneeseen, odottivat Anahita ja Ferengis heitä verhottuina. Opas-eunukki rupesi kulkemaan edellä. Seuraavassa tuokiossa astuivat he ulos puutarhaan ja sieltä salakäytävää myöten pihalle.

Haoma piti Anahitan kädestä kiinni ja hänen valtasuonensa sykkivät oudon rajusti.

— Oletko ollenkaan ajatellut omaa turvallisuuttasi? — uhraat liian paljon minun edestäni — kuiskasi Anahita.

— Sinun edestäsi en koskaan voi tehdä liian paljoa... sillä sinun edestäsi uhraisin iloiten henkeni — vastasi Haoma kuiskaten ja puristi Anahitan pientä kättä lujemmin omaan käteensä.

He olivat kiireisin askelin jo astuneet pihan puolen pituuden, kulkien sen laidalla olevassa pylväskäytävässä. Opaseunukki kääntyi juuri oikealle ja katosi kulman taa, missä salakäytävään johtavan oven piti sijaita. Silloin jähmettyi pakenevien suonissa veri, kun he takanaan kuulivat huudon:

— Tuossa he menevät, tuossa he menevät! Pysähtykää, jos henkenne on teille rakas, shaahin nimessä, pysähtykää!

Tuntui siltä, kuin heidän jalkansa olisivat jäykistyneet, niin etteivät ne kantaneet heitä etemmäksi. Kun he kääntyivät katsomaan taakseen, näkivät he palatsin pääkäytävän ovella kaksi miestä, jotka Haoma tunsu Shirujeksi ja Abu'l-ganaïmiksi. Näiden takana seisoi kuusi mustaa nuubialaista orjaa.

Nopeina kuin nuolet karkasivat orjat pakenevien jälkeen, eivätkä nämät ehtineet monta askelta astua, ennenkuin nuo mustat, tiikerinnotkeat olennot olivat saavuttaneet heidät ja vankasti sitoneet Haoman kädet. Opaseunukki oli päässyt piiloon kulman taakse. Kuultuaan Abu'l-ganaïmin huudon, arvasi hän, että vankeja ajettiin takaa. Ja käsittäen, että oli mahdoton heitä pelastaa, ja uskollisena muistaen herransa Demurin vaaraa, jos hänet avaimineen huomattaisiin, pysyi hän ääneti piiloittautuneena käytävään johtavan muurioven syvennyksessä.

Shiruje ja Abu'l-ganaïm saapuivat nyt heidän luokseen ja Shiruje huudahti kähisevällä mutta voitonriemuisella äänellä Haomalle:

— Menit ansaan, destur mobedin poika! Olen hankkiva sinulle voimakkaamman tuomarin, kuin mitä isävainajasi ja sinä olitte, minulle vääryyttä tehdessänne ja minut tuomitessanne.

— Olet siis viimein käsissäni, sinä parsilaiskoira! — huusi Abu'l-ganaïm.

Hän viittasi orjille, jotka armotta antoivat paksujen rautapiikkisten ruoskiensa iskujen sadella Haoman selän ja pään yli, niin että hänen otsastaan ja poskiltaan pirskahti esille verta.

Anahita ja Ferengis päästivät kauhunhuudon.

Vangit vietiin sisälle palatsiin ja johdettiin siihen makuuhuoneeseen, josta juuri äsken täynnä toiveita olivat lähteneet.

Vaan hetken olivat he ehtineet olla tässä huoneessa, ollen vallan kuin tylsyneet onnettomuutensa tietoisuudesta, kun ovi aukeni, ja Melik ylimäisen papin seuraamana syöksyi sisään.

Raivoisa viha kuohui hänen sisällään ja hän heilutti hurjasti ohutta kultanuppista sauvaansa, ikäänkuin olisi tahtonut piestä kuolijaaksi ärtyneiden tunteidensa esineet.

Hän hyökkäsi Haoman eteen ja huusi miltei kiljuvalla äänellä:

— Sinä haareminvaras, sinä vihani astuinlauta... alas, jalkojeni juureen, sinä maan matonen!

Kun Haoma vitkasteli, viittasi Melik nuubialaisille orjille, jotka hyökkäsivät Haoman kimppuun ja paikasivat hänet maahan. Melik polki jalallaan hänen selkäänsä ja huudahti kääntyen Abu'l-ganaïmin puoleen:

— Tahdon itse työntää hehkuvan raudan hänen silmiinsä, tuon naisryövärin!...

Silloin Anahita, joka vavisten oli katsellut tätä raivonpurkausta, kokosi voimansa ja astui shaahin eteen. Hän tuntui saaneen ikäänkuin ylikuonnollisen voiman ja jäntevyyden.

Melik säpsähti, nähdessään hänen tavattoman kauneutensa, johon jännitys ja pelko loivat omituisen leimansa.

Melikin viha asettui hieman.

— Parsi ei ole syyllinen, vaan minä — huudahti Anahita. — Minä olen pyytänyt häntä tiedustelemaan Mervimin asiaa, hänen on kokonaan ansio sen selviytymisestä. Hän on tunkeutunut tänne, johdattaakseen minut ulos tästä vankilasta, johon olet sulkenut Allahin ja kansan valitseman. Tulkoon Allahin moninkertainen kirous pääsi päälle, jos hänelle teet vähintäkään pahaa. Sillä hän on Allahin valitseman puolustaja väkivaltaa ja sortoa vastaan.

— Vaiti! — huusi Melik. — Hänen pitää kuolla, sillä hän on tunkeutunut suurherran haaremiin, hän on juljennut yrittää ryöstää pois sellaista, mikä kuuluu suurherralta.

— Hän on tehnyt velvollisuutensa, jonka sinä, suurherra olet unhoittanut. Sinä tahdot saattaa häpeään sen, jolle Allah on antanut ylevän tehtävän. Sinä tuotat sielullesi kadotuksen, jos et peruuta rikollista ajettasi.

Melik hämmästyi hänen rohkeuttaan ja voimanpurkaustaan ja peräytyi pari askelta.

Mutta seuraavassa tuokiossa hänen vihansa kuohahti uudelleen, ja hän huudahti äkäisesti kertojattarelle:

— Miten rohkenet noin puhua suurherralta? Etkö tiedä, että pakosi miehen seurassa on rikollinen teko, joka antaa minulle oikeuden jättää sinut tuomarien käsiin?

Silloin ylimäinen pappi, kunnianarvoinen, valkopartainen vanhus, virkkoi tyyneellä äänellä, joka vaikutti rauhoittavasti keskellä tätä intohimoisten tunteiden riehunaa:

— Kertojatar ei ole tehnyt itseään sypääksi rikokseen. Hänen hurskas mielensä on tunnettu ympäri maata, hän on koko kansan suosima. Kansaan on hän tahtonut turvautua, sillä sinun aikeesi hänen suhteensa, suurherra, ovat luvattomat ja sotivat Allahin ja kansan tahtoa vastaan. Kertojatar ei ole mitään rikkonut. Tunnen hänet ja Allahin nimessä vannotan sinua, suurherra, päästämään hänet vapaasti palaamaan linnaansa.

Melik tuntui hetken mieltävän. Sitten hän tiuskasi:

— Päätökseni on järkähtämätön. Teet viisaasti vanhus, jos et rupea minulle lakia laatimaan. Harmaa

pääsi...

— Pääni on Allahin turvissa, ja Allah on sinuakin ylempi. Pelkää hänen vihaansa!

— Riittää! — kirkasi Melik polkien jalallaan lattiaan. — Parsi vietäköön täältä pois vankilaan, syvimpään ja kosteimpaan. Pois, pois!

Nyt ei Haoma enää voinut hillitä itseään. Hän kavahti pystyyn ja heitti syrjään orjan, joka koetti häntä estää. Hän oli suunniltaan epätoivosta ja vihasta ja hän huusi:

— En rukoile sinulta armoa, sinä Ahrimanin käytyri, sinä valapatto ja viattomuuden raiskaaja. Täytä tekosi ja riemuitse vähän aikaa voitostasi, mutta pelkää ja vapise julmuri-henkesi puolesta, sillä koston salama on pian iskevä valapattoiseen sydämeesi.

Hurja raivonpuuskaus valtasi uudelleen Melikin, ja hän huusi vihasta kähisevällä äänellä:

— Viekää hänet pois silmieni edestä. Vielä tänä yönä hän on soaistava!

Kun orjat alkoivat kuljettaa Haomaa ulos, heittäytyi Anahita permannelle heidän ja oven väliin ja huusi:

— Älä anna heidän viedä häntä pois, suurherra, kuuletko! Saat katua, jos annat viedä hänet kidutettavaksi, kuuletko! Sillä silloin en ole koskaan suostuva valaani peruuttamaan.

— Se jääköön peruuttamatta — mutisi Melik, joka väsyneenä vihanpurkauksestaan ja tuntien omituista sydämenkouristusta oli heittäytynyt istumaan divaanille.

— Hänen valaansa ei voida peruuttaa ilman hänen omaa suostumustaan, useiden ylhäisten pappien ollessa vieraina miehinä, — huomautti ylimäinen pappi. — Et voi vetää ylitsesi Allahin vihaa ja kansan paheksumista rikkomalla tätä pyhää säädöstä.

— Tiedä siis, suurherra — sanoi Anahita nousten ylös lattialta — tiedä, etten ole taipuva tahtosi alle, ellet vapauta Parsia. Olen alati kutsuva ylitsesi Allahin kirousta. — Päästä hänet vapaaksi... niin taivun sinulle.

Uhrautuvaisuus loi hänen kasvoihinsa marttyyri-ilmeen, joka vuodatti niihin ylevän kirkkauden.

Melik, joka istuvassa asennossaan oli hieman tointunut sydämenkouristuksestaan, katsoi Anahitaan ja hurmaantui uudestaan hänen kauneudestaan. Miksipä hän ei todella voinut päästää vapaaksi tuota parsia, olihan tämä vaan tehnyt yrityksen. Ja näin hän siis saisi Anahitan taipumaan tahtonsa alle.

— Jos taivut — sanoi hän kertojattarelle — voin armahtaa hänet. Mutta hän vietäköön vuoristoon ja olkoon kuoleman uhalla kielletty koskaan palaamasta Raghaan.

— Anahita — sanoi Haoma, ääni murtuneena — miksi uhraudut minun edestäni? Iloiten menen kuolemaan, jos voin pelastaa viattomuutesi. Älä ylenkatso halvan henkeni uhrausta, vaan peruuta sanasi!

— En voi muuten tehdä, Haoma! Jää hyvästi!

— Ajattele... kuule minua...

— Hän vietäköön viipymättä pois täältä ja vartijat vastatkoot hengellään siitä, että hän kuljetetaan vuoristoon. Mutta muista, parsi, että olet kuoleman oma, jos yrität palata tänne.

— Jää hyvästi Anahita...! Muuta ei Haoma enää ehtinyt sanoa, sillä orjat veivät hänet ulos.

Nyt olivat Anahitan voimat uuvuksissa. Horjahtaen kulki hän vuoteen ääreen, missä Ferengis puoleksi pyörtyneenä oli polvistunut, peittäen päätään silkkipatjoihin.

Hervottomana Anahita vaipui istumaan vuoteelle hänen viereensä ja laskeutui nojaamaan hänen olkaansa vastaan.

Melik viittasi luokseen Abu'l-ganaïmin ja virkkoi hänelle:

— Kutsu ylhäiset papit tänne. — Sitten odaliskit ruvetkoot tanssisalissa soittamaan ja tanssimaan. Ovet avattakoon pappien poistuttua täältä, ja makeata viiniä tarjottakoon, jotta mieliala tulisi hilpeäksi.

Visiiri meni suurherran käskyjä täyttämään.

KYMMENES LUKU.

Äärettömän tuskan tylsyttämin tuntein poistui Haoma orjien kuljettamana shaahin lempipuolison haaremistä. Orjat johtivat hänet syrjäiselle pienelle pihalle ja tuuppasivat hänet istumaan kivirahille, jättäen hänen kovat käsisiteensä aukaisematta. Siinä hän sai istua ruuatta myöhäiseen iltaan saakka. Hänen ajatuksensa olivat ikäänkuin pysähtyneet, kuten sen, joka on päähänsä saanut kovan kolauksen. Hänen sisällään vaan tuntui kumea ja kalvava tuska.

Viimein palasi kaksi orjaa viitaten häntä nousemaan ja seuraamaan. He veivät hänet palatsiryhmän pohjoisosassa olevalle pihalle missä kolme satuloitua ratsua odotti. Siellä he päästivät hänen siteensä, jotka olivat jättäneet syvät uurrokset ranteisiin, ja kehoittivat häntä nousemaan ratsun selkään. Haoma totteli kehoitusta, ja senjälkeen molemmat vahvasti asetetut orjat nousivat kumpikin satulaan, asettuen ratsuineen molemmin puolin Haomaa.

Ulos palatsipihalta Raghan kaduille ja sieltä kaupungin pohjoiselle portille he suuntasivat kulkunsa. Saavuttuaan kaupungin portin edessä leviävään Raghan laaksoon, alkoivat he ratsastaa vuorikoskelle päin. Sanaakaan virkkamatta suorittivat nuo kolme miestä matkansa. Aamun sarastaessa he olivat perillä.

Haoman astuttua alas satulasta, tarttui toinen orja hänen jättämänsä ratsun suitsiin ja alkoi kumppaninsa kanssa kiireisesti palata Raghaan.

Unissakävijän tavoin hoiperteli Haoma sisälle rotkoonsa. Kotilieden hiiloksen valossa, jota Vohumeno oli ylläpitänyt, meni hän vuoteelleen ja vaipui sille raukeana. Pitkän ja vaivaloisen Kurdistanin-matkansa jälkeen hän ei vielä ollut yhtään yötä tarpeeksi levännyt. Kertomapäivän aamuna hän viimeksi oli nauttinut niukasti ravintoa. Raivokkaat mielenliikutukset olivat uuvuttaneet loput hänen voimistaan; luonto vaatii osansa: hän vaipui unenhorrokseen.

Aurinko säteili jo melkoisen korkealla itäisellä taivaankannella, luoden sisään rotkon halkeamasta lämmittävää hohdettaan.

Vohumeno, joka levottomana myöhäiseen yöhön oli odottanut Haoman paluuta, mutta viimein laskeutunut levolle ja nukkunut ennenkuin hänen valajaansa ehti tulla, heräsi rotkossaan ja riensi Haoman luola-asunnolle. Hän astui hiljaa ja varovasti, peljäten herättävänsä nukkujaa. Katsahtaessaan sisään halkeamasta, näki hän Haoman nukkuvan vuoteella ja unissa levottomana vavahtelevan. Kuinka hän oli kalpean ja kärsivän näköinen!

— Eipä ihmettäkään — ajatteli Vohumeno — hänellä on ollut niin paljon huolta ja vaivaa viime aikoina.

Ja yhtä varovasti, kuin oli tullutkin, hän poistui, lähtien kauriin ajoon vuoristoon. Sillä varmaankin — niin hän arveli — hänen valtijaansa oli herätessään vahvan murkinan tarpeessa.

Vähän aikaa hänen mentyään rupesi Haoman rotkon suulla loikova Kerivan äänekkäästi haukkumaan.

Haoma kavahti ylös unestaan ja riensi ulos rotkosta.

Raghan laaksosta päin lähenei nopeasti ratsumies, jonka Haoma jo matkan päästä tunsi Arastaksi.

Joutuin köytettyään hevosensa kiinni plataanin runkoon, riensi tämä Demurin parsilainen palvelija Haoman luo ja virkkoi:

— Valtijaani Demur käski sanoa sinulle tervehdyksensä ja lähetti minut suruviestiä tuomaan. Hänen isänsä, suurvisiiri Hassan Ibn Ali on Kasvinissa sortunut Alamutin fidaavin tikariniskusta. Yöllä saapui sanoma siitä Raghaan. Shaahi on julistanut Abu'l-ganaimin suurvisiiriksi. Herrani Demurin suosio on ohitse, hän ajattelee pikaista väistymistä pois hovista, ehkäpä muuttamista parsien maille, sillä Abu'l-ganaimin päästyä valtaan, ei hänen turvallisuutensa ole taattu. Sinuakin hän kehoittaa väistymään pois täältä heimosi maille, sillä on luultavaa, että shaahi kuitenkin rupeaa sinua vainoamaan, saattaapa henkesikin olla vaarassa.

— Henkeni vaara tai vaarattomuus on minulle enää vähäarvoinen.

— Toisenkin viestin lähetti herrani sinulle. Hän pelkäsi tosin sen ylen määrin lamauttavan mieltäsi, mutta piti velvollisuutenaan ilmaista sinulle koko totuuden.

— Kerro se siis!

— Päivän valjetessa oli kertojatar kantotuolissa Ferengiksen seuraamana lähtenyt shaahin lempipuolison makuuhuoneesta suureen siniseen moskeaan — rukoilemaan — niin arvellaan, koska shaahi oli suostunut hänen poistumiseensa leposijaltaan tänä aikaisena hetkenä. Siniseen moskeaan tultuaan hän oli rientänyt suureen pyhäkköön. Mutta sen sijaan, että olisi polvistunut rukoukseen, hän kiipesi ylös marmoriportaita sen maljan ääreen, missä säilytetään väkevää myrkkyä, jota kansan nähden moskeassa juotetaan islamin oikeauskoisuudesta luopuneille papeille. Häpeätaakkansa ja toivottomuutensa painamana oli hän tästä maljasta täyttänyt pikarin ja juonut sen pohjaan asti. Ja ruumiina hän kannettiin takaisin linnaan. Kerrotaan, ettei shaahi tahtonut ruumista nähdä, vaan käski viedä sen kertojattaren linnaan.

Haoma ei virkkanut mitään, mutta koriseva huokaus murtautui esiin hänen rinnastaan, ja Arasta näki kyyneleitä hänen silmissään.

— Herrani kehoittaa siis sinua rientämään pois täältä.

— Sano herallesi, Demurille, että sydämeni on murtunut, mutta ettei kiitollisuuteni häntä kohtaan siltä ole sammunut.

Arastan poistuttua alkoi Haoma hitaasti, pitkin vuorijoen rantaa, astua alas laaksoon päin. Saavuttuaan sen kivisillan kohdalle, jolta tie erosi parsien alueille, kääntyi hän katsomaan tuonne Raghan laaksoon päin, missä kertojatar-vainajan linnakumpu yleni. — Menisikö hän sinne, nähdäkseen vielä kerran nuo kasvot, vaikka kuolon kalpeuden leimaamina, silmien välkkeen sammuttua? — Ei, sitä hän ei voinut. Ehkäpä häntä ei edes päästettäisi sisälle.

Vaistomaisesti hän kulki sillan yli. Huomattuaan astuvansa heimonsa alueille johtavaa tietä, kääntyi hän taas joen rannalle ja alkoi nousta sitä myöten ylöspäin.

Kerivan, hänen uskollinen rotkovahtinsa, seurasi matkan päässä, pelokkaana, havaittuaan herransa kumartuneen ja lamautuneen ryhdin.

Saavuttuaan kosken ylimmälle laidalle, missä vesi vaahdoten roiskui kauas rantakallioille ja pensaille, pysähtyi Haoma, katsoi ympärilleen, viheriäistä laaksoa ja silmäkantamattomiin ryhmittäviä vuoriharjanteita, joilla lepäsi keväimen häikäisevä kulta, ja kysyi itsekseen:

— Miksi, suvi, kukoistat niin vienona, kun kuitenkin niin pian lakastut ja väistyt kolkon syksyn edestä? — Miksi, päivänpaiste, välkyt niin kirkkaana, kun hohtosi kuitenkin on voimaton lämmittämään ihmisrintoja? — Tehoton on sulosi, suvi, voimaton lämpösi, päivänpaiste. — Järjettömyys ja paha viettä riemukulkuun yli maiden ja valtakuntien; järkevyyt ja hyvä väistyvät vähävoimaisina syrjään. — Ihmiselon paremmuuden toivo lakastuu kuin ruusu, joka syksyn tullen ainaseksi kuihtuu. Ja vaikka uuden kevään herättyä uusi kukka puhkee ilmoille, elää sekin vaan aikansa taas lakastuakseen.

— Kuljin pimeässä erämaassa; sieluni oli nääntynyt, sillä kaipasin valoa ja virkistystä. Silloin näin kaukana ihanan, kirkkaan välkkeen, joka valaisi rehevää kosteikkopaikkaa. Siinä oli kirkas järvi, sen rannalla kasvoi tuuheita puita. Riensin järveä kohti ja saavuin jo vallan lähelle, saavuin jo sen rannalle. Ojensin jo käteni ammentaakseni sen kirkasta vettä ja kostuttaakseni kuivuneita huuliani, kun järvi ja koko keidas katosi, ja minä uudelleen syöksyin erämaan toivottomaan pimeyteen. Kirkas keitaani oli ollut petollinen erämaan kangastus, vilkkuva virva, pettevä, kuin elämän ihanteet, lohduton ja katkera, kuin elämän vajanaisuuden tunne.

Nähdessään edessään nuo avarat maat ja tuon vapaan taivaanrannan, jotka hän oli toivonut intonsa voimalla valloittavansa, tunsin hän jo olevansa kokonaan irtitemmattu todellisuudesta. Hänen tarmonsensa juuret olivat katkotut, hänen toiveidensa kukka lakastunut; murtunut käsi vielä voi kyetä työhön, murtunut sydän ei enää kykene.

Ainoa seikka, joka enää heikosti kiinnitti häntä maiseen elämään, oli hänen sortuneen suuren lempensä muisto:

— Noiden viattomien sinisilmien puhdasta hohdetta olisin tahtonut varjella kalleimpana jalokivenä. Mutta maailma viskasi siihen lokaansa ja sammutti sen kokonaan. — — Ja oliko tuo hohde — edes läheisen pelastuksen toivon välkkyessä edessämmme — luonut minuun vastalemmen taivaallista lohduitusta? Se olikin kenties säteilyt kiitollisuutta vaan, lapsen viatonta, puhdasta kiitollisuutta!

Vastustamaton kaiho kouristi Haoman sydäntä ja hän tunsin valtavata tarvetta lähteä henkien maille sielunsa elvyttävää hohdetta etsimään.

Kun hänen mielensä kaiho ja ahdistus oli noussut ylimmilleen, huokasi hän:

— Oi, Verethragna, päästä minut sinne, missä hän nyt harhailee, että epätoivoinen sieluni löytäisi

rauhaa hänen valo-olentonsa näystä!

Näin rukoiltuaan hän syöksyi kosken vaahtoiseen pyörteeseen, joka alttiina sulki hänet pehmeään, lumivalkeaan helmaansa.

Alhaalla laaksossa, lähellä kivisiltaa, tarttui hänen hengetön ruumiinsa kiinni rantapensaansa oksiin.

Kerivan oli haukkuen seurannut alas koskenrantaa, ja nähdessään vainajan pään pistävän esiin pensaan juurella, jäi se siihen kohtaan haukkumaan.

Tähän kiintyi metsältä palaavan Vohumenon huomio. Hän riensi paikalle ja näki, mitä oli tapahtunut.

Vihreät, liuskalehtiset vesikasvit olivat takertuneet vainajan tummanruskeisiin kiharoihin, muodostaen ikäänkuin seppeleen hänen päähänsä.

Vohumeno sai vaivoin tyrmistyttävän mielenliikutuksensa hillityksi, ja veti vartijaansa kylmenneen ruumiin rannalle.

Sitten heittäytyi hän alas, hajoittaen käsivartensa ja painaen niitä epätoivoisesti maata vastaan. Hetken kuluttua hän nousi pystyyn ja peitti vaippansa liepeellä kasvonsa.

Kun hän viimein poistui, valmistautuakseen vainajalle viimeistä palvelusta täyttämään, ei yksikään kyynel noussut hänen silmäänsä, ja hän, tunsi rintansa jäätyneeksi ja vallan kuin kivettyneeksi.

Kaikki valmistukset suoritettuaan, hän hautasi Haoman ruumiin kosken partaalle, tuuhean plataanin juurelle.

Itse poistui hän sitten luolaansa, vielä tietämättä, jäisikö samean elonvirran rannalle, vai seuraisiko hänkin kunnioitetun ja rakkaan vartijaansa jälkiä.

* * * * *

Anahita oli haudattu linnakumpunsa kohdalle, vallan lähellä joen rantaa kohoavan tumman sypressilehdon laidalle.

Vuorijoen vesi virtasi tyyntyneenä sen ohi, tuoden suven loppupuolella Haoman haudalta tervehdyksen: pensaista varisseita suurten tummanpunaisten ja keltaisten ruusujen tuoksuvia terälehtiä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HAOMA JA ANAHITA: KERTOMUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you

have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic

works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.